natacha atlas • deus • david sylvian • buzuki erol • david gilmour

ROLL

450 000 TL
KDV dahil

patti smith
geliyor

sayı 32 haziran '99

climb • yarkın türk ritmleri topluluğu • altgeçit • saul williams • mano solo

barbara

Geliyor aklıma
Geliyor aklıma
Bir hikâye geliyor
İmgeler geliyor
Bir kasaba
Benim kasabam
Geliyor aklıma
Bilmiyorum
Bir düş gibi
Bu hikâye
Ve işte ilerliyor
Uzakta
Çocukluğum
Çocukluğum
Bir pazar günüydü sanırım
Sanırım kasım ayıydı
Önemi yok
Ama fabrikayı görüyorum
Evet beliriyor
Fabrika
Beliriyor
İmgeler kitabından
Kül rengi bir gök
Bir boğuntu
Ağır ağır
Uzaklaşan adımlar
İlerleyen gölgeler
Bir pazar günüydü
Eminim
Eminim
Kasım ayıydı
Ayrılıyor bir imge
Bir yüz
Senin yüzün
Nereye gidiyordun
Bu yolda
Yenilgiye uğramış bir ordu
Gibi
Saydamlaşıyor her şey
Ve bir yokluk oluyorsun sen
Hepsini
Hatırlıyorum
Gökyüzü
Kasım
Hikâye
Ve yaklaşan adımlar
İlerleyen ahenkle
Sen neredesin
Arıyorum seni
Sen neredesin
Arıyorum seni
Sen
Geçmişim benim
Hafızam
Sen
Belirişin hikâyenin içinden
Bir pazar günüydü eminim
Eminim kasım ayıydı
Yüzün
Sen
Donmuş
Bu yolda
Yaklaşan gölgeler
Donduran seni
Alıp götüren uzaklara
İmgeler geliyor aklıma
Bu kasaba
Yüzün
Sen
Yapayalnız bu yolda
Yenilgiye uğramış bir ordu gibi
Ve yaklaşan
Adımlar
Ahenkle
Ahenkle

Ey tiyatrolarım benim
Ey tiyatrolarım benim
Ey sessizliklerim
Cennetlerim, cehennemlerim
Karanlıklarım, saydamlığım
Ey kışlarım
Ey kadifelerim
Ey aşklarım
Ey gemilerim
Ey kuşlarım
Aynı ve çoğul bir ülkenin
Sonsuz göğüne sahipsiniz hepiniz

Piyano kadın
Dokunma piyanoma
Dokunma siperlerime
Dokunma gözlüğüme
Dokunma bakışıma
Dokunma arabama
Dokunma ayrılışlarıma
Ne de tesadüfen girdiğim yollara
Yaşıyorum hayatımı
Siyah bir piyanoda
Her şey ışıltılı
Benim aynamda
Bir sokak
Şarkıcısıyım ben
Dokunma sessizliklerime
Dokunma yolculuklarıma
Yalnızlık içinde yüzüyorum
Yaşıyorum gezegenler arası
Sayıklamalarımı
Ta orada
Işıklar arasında
Her şey değişsin
İstiyorum
Ama hoşlanmıyorum
Bozulmasından düzenimin
Eksik değil hiçbir şeyim
Her şeyim tam
İstemiyorum hiçbir şey
Günah işleyebilir
Dediler
Dokunmadılar
Dünyamdaki hiçbir şeye
Günah işleyebilir
Dediler
Gittiler çok uzaklara
Tek bir kelime söylemeden
Bilmek gerek
Ne istediğini
Dinlemek gerek
Atışlarını kalbin
Henüz
Zaman varken
Dönüp de ağlamamalı sonra
Kenarında bir koltuğun
Dokundu piyanoma
Değiştirdi bakışımı
Aydınlattı yaşamımı
Meleklerle konuştum
Her şey değişsin istedim
Bu aşktır işte
Bozan düzeni
Ama anılarımda
Beliriyordu her akşam
Gölgesi siyah piyanomun
Günah işleyebilir
Dedi
Dokunmadım hiçbir şeye
Dünyandaki
Yaşa hayatını
Siyah piyanoda
Aydınlık kalbim
Büyük aşk
İstiyorsan değişmesini her şeyin
Olduğu gibi kalamaz hiçbir şey
Dönüp de ağlamamalı sonra
Rıhtımda elinde bir mendil
Böyle devam ettiğim sürece
Neyse ne
Görmedim geçtiğini yaşamımın
Yıpranış
Yarası zamanın
İşte geldi sonu baharlarımın
Ama seviyorum hayatı
Güzel hayatımı
Bir tiyatrodan diğerine
Aydınlanıyor gecelerim
Güzel gecelerim
Işıkta
İlerlediğim zaman
Gerisinde piyanomun
Gerisinde siperlerimin
Gerisinde gözlüğümün
Gerisinde bakışımın
Yapayalnız arabamda
Bilmek gerek
Ne istediğini
Tesadüfen girdiğim
Yollarda
Siyah piyanoda
Şarkısını söylüyorum hayatımın
Her şey ışıltılı
Benim aynamda
Bir sokak
Şarkıcısıyım ben...

Türkçesi: Bayer Donat

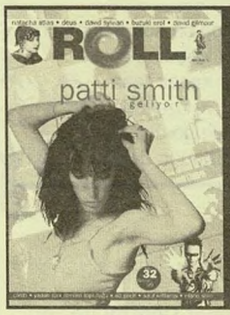

sayı 32 haziran '99

4 Ajans
10 Saul Williams
12 dEUS
14 David Sylvian
20 David Gilmour
22 Mano Solo
25 Patti Smith
36 Natacha Atlas
41 Yarkın Türk Ritm Grubu
44 Climb
46 Altgeçit
48 Gayd
50 Albümler
56 Liste
57 Buzuki Erol
62 Ansiklopedi

Abdurrahim Soğan, Ahmet Eken, Alican Tayla, Atilla Aydoğdu, Ayşe Draz, Cem Sorguç, Cüneyt Cebenoyan, Derya Bengi, Doğan Ertener, Donat Bayer, Duygu Akın, Ender Ergün, Eray Makal, Ensar Altun, Erdir Zat, Erol Babaoğlu, Fatih Özgüven, Gökhan Pamuk, Gülüş Gülcügil, Günay Usta, Hakan Lokanoğlu, HknKrtsh, Hilmi Tezgör, İlker Aksoy, Kerem Demir, Levent Pekel, Mehmet Ali Meram, Melih Katıkol, Merve Erol, Nedim Yalgı, Neslihan Say, Nevzat Çalışkan, Ogan Güner, Osman Kaytazoğlu, Özgür Uçkan, Salih Nâzım Peker, Sarp Keskiner, Serdar Beyaz, Serdar Karataş, Serkan Seymen, Sevin Okyay, Sid, Siren İdemen, Şahan Nuhoğlu, Ulaş Özdemir, Ümit Bayazoğlu, Yücel Göktürk **Baskı:** Lebib Yalkın Yayımları ve Basım İşleri **Dağıtım:** Bir-Yay **Adres:** Sıraselviler Caddesi Billurcu Sokak 32/3 Taksim İstanbul **Tel-Faks** 245 56 06 **Yıl** 3 **SAYI 32 - HAZİRAN '99** **İmtiyaz Hakkı:** Nefes Yayıncılık adına Yücel Göktürk **Sorumlu Yazıişleri Müdürü:** E. Derya Bengi **İlan sorumlusu:** İnci Becerikli (296 82 41)
website http://www.rolldergi.com
email roll@rolldergi.com

AYDA BİR YAYINLANIR

Basit bir mesele

Mevsim yine yaz, Bu yaz

Roll over Ahmet Haşim

Nişantaşı taraflarında oturanlar –veyahut benim gibi o semte arasıra misafir gidenler– bazı öğle üstleri ve bazı akşamlar, caddeden yükselen yakıcı bir kaval sesiyle elbette titremişlerdir. Asrî, büyük apartımanlar mahallesini, sanatın sihriyle bir lâhzada kır, bağ, dağ âlemine çeviren bu rustaî yeşil musikînin membaı, bir âmânın üflediği bakır borudur. Beğendiniz mi? Kadîm efsane dünyasında Marsias Apollon'un mağrur rübabını, hakir kamış düdüğüyle mağlûp etmiştir.

Kıyafeti, şekil, vaziyeti hep kendi aleyhinde olan bu zavallı sokak mızıkacısının perişan bedeni, ilâhî bir sırrın mahfazasıdır. İşte sanatkâr budur. Dikenli, karmakarışık bir fidanın mucizesinin inkişafını tabiî bulanlar, sanatkârın maddiyat ve maneviyatı arasındaki farka hayret etmemelidirler. Adım atmak için bile bir başkasının yardımına muhtaç olan ve ancak kuru ekmekle beslenebilen bu gözsüz ve âciz insan, maneviyat sahasında, bilâkis, kudreti sonsuz bir hükümdardır.

İstediği dakikada bize bir ürperti gömleği giydirmek, kalbimizin vuruşlarına, kanımızın deveranına tahakküm etmek için bu adamın bizzat bize görünmeye, bizi ikna etmeye, söz söylemeye, nefes tüketmeye hiç ihtiyacı yoktur. Musikîsinin her hamlesi, hünerinin hem nazariyesini, hem de lezzetini, dinleyene bir anda telkin ediyor. İşte sanat, hakikî sanat budur! Ötesi lâftır.

İki bitti, beşe girdik | Kapamam gözlerimi, kapamam / Korkarım kapayınca bir başka şehirde uyursam **EDİP CANSEVER**

Hiçten söz etmenin tek yolu ondan sanki bir şeymişçesine söz etmektir, aynen Tanrı'dan söz edebilmenin tek yolunun ondan sanki bir insanmışçasına söz etmek olduğu gibi -bir bakıma, bir süre için öyledir elbette- ve bizim insanbilimcilerimizin bile ayırdına vardıkları gibi bir insandan söz edebilmenin tek yolu da ondan sanki bir beyazkarıncaymışçasına söz etmektir. **SAMUEL BECKETT**, Watt

Ben istediğim zaman politik şiir de yazabilirim, lirik şiir de yazabilirim. Her türlü şiir yazabiliyorum. Bir nevi Müzeyyen Senar gibi. **CAN YÜCEL**

Lambchop'un son albümünde aydınger kağıdına çok güzel bir kapak tasarımı var. Ve üzerinde de şekilde görüldüğü gibi Vic Chesnutt'ın desenleri

Tricky'nin yeni albümü "Juxtapose" adını taşıyacak. Ağustosta yayınlanacak albümde "I Like Girls", "Hot Like A Sauna", "For Real", "Bom Bom Diggy", "Bush" gibi şarkılar var. Bunlardan bir kısmı Cypress Hill'den DJ Muggs'la birlikte yazıldı.

"Halo Of Gold", **Beck**'in yeni bir şarkısı: 60'ların Californialı ünlü psychedelic grubu Moby Grape'in merhum lideri için yazılan bu şarkı şimdi bir single olarak piyasaya sürülüyor. Bu arada Beck'in yeni albüm kayıtlarına California'da başladığı söyleniyor.

Gary Walkow "Beat" ismindeki yeni filminde beat generation'a ayna tutuyor. Filmde Allen Ginsberg rolünü "Er Ryan'ı Kurtarmak"tan tanıdığımız Adam Goldberg oynayacak.

Long Island'lı hip hop triosu **De La Soul**'un yeni albümünde, misafirler arasında Al Green ve Isaac Hayes yer alacak.

Nadiren sahneye çıkan **Pet Shop Boys** ikilisi, bu sene ağustos ayında Creamfields yaz festivali kapsamında bir konser verecek. Bir rock konserinden ziyade bir müzikal komedi atmosferinin olaya hakim olacağı şimdiden tahmin ediliyor.

İngilizlerin paçavra gazetesi The Sun, **Beatles**'ın yeni bir 45'lik yayınlayabileceğini duyurdu. 1968 yılında kaydedilmiş bir parça varmış, bugüne kadar hiç yayınlanmamış ve adı bile belli değilmiş...

Bostonlu **Buffalo Tom** grubu, bugüne kadar yayınladığı altı albümünden yapılan "The A Sides" seçmesiyle bir kez daha alternatif rock meydanında adını duyurma çabasında.

Guided By Voices'ın ağustos başlarında yayınlanacak yeni albümünün adı "Do The Collapse".

The Olivia Tremor Control'un yeni albümü "Black Foliage" yayınlandı. "Animation Music-Volume 1" altbaşlığını taşıyan albüm psychedelic'le elektronika, Syd Barret'la Brian Eno, Beatles'la Pierre Henry arasına kurulmuş bir köprü olarak değerlendiriliyor.

Jonathan Demme yönetiminde çekilen Talking Heads'in efsanevi konser filmi "Stop Making Sense" üzerinden 15 sene geçtikten sonra yeniden gündemde. Film, yeniden master edilmiş haliyle video ve DVD olarak piyasaya sunulacak, ayrıca San Francisco film festivalinde gösterildikten sonra, Amerika ve Avrupa şehirlerinde sinemalarda vizyona girecek. Bütün bunlar için sonbaharı beklememiz gerekiyor.

1964 yılında, henüz Beach Boys hayattayken sahneleri bırakıp sadece beste çalışmalarına yönelen **Brian Wilson**, bu yıl Amerika ve Avrupa'da yığınla konser vereceğini açıkladı. Konserlerde Wilson'a Californialı The Wondermints ve Poi Dog Pondering gruplarının elemanlarından oluşturulmuş bir ekip eşlik edecek.

Ry Cooder idaresinde **Buena Vista Social Club**'dan ikinci perde: Şarkıcı İbrahim Ferrer, aynı ekiple kendi adını taşıyan yeni albümünü yayınladı. Buena Vista Social Club'ın diğer gönüllüsü gitarist Eliades Ochoa'nın yeni albümünün adı ise "Sublime Illusion" adını taşıyor. **Compay Segundo** da yeni albümü "Calle Salud"ü yayınladı. Albümde "Morir De Amor" adındaki şarkı Charles Aznavour'la yapılmış bir düet... Küba dolaylarından bir diğer iyi haber de "Küba'nın Platters'ı" diye anılan Los Zafiros grubunun albümü. 60'larda doo-wop, bolero, soul, samba, tumbao ve twist sentezinden oluşan bir müziğe imza atan grubun şarkıları ilk kez bir CD'de toplandı.

Mitchell Froom ve **Tchad Blake**'in Los Lobos elemanlarıyla oluşturduğu proje grubu **Latin Playboys**'un yeni albümü "Dose" adını taşıyor.

Aksi istikamet

Allah aşkınıza söyleyin, Türkiye alternatif müziği deyince aklınıza gelen kaç grup, müzisyen var? Kalabalık bir camia elbette ama, bütünü yansıtan bir resim gelebiliyor mu gözünüzün önüne? Gelmiyorsa, yakınacağınız ilk şeylerden biri, kaynak ve basılı malzeme eksikliği olsa gerek. KodMüzik'in "Aksi İstikamet" toplaması, en çok da böyle bir ihtiyaç sebebiyle düşünülmüş bir albüm. Kendi müziklerini istedikleri gibi, karışan görüşen olmadan, tadına vara vara yapan bu müzisyenlerin temsil kabiliyeti en yüksek olanlarının yer aldığı toplamada doğal bir sıralama da gözetilmiş tabii: Albüm, başına buyruk amatörlerin abisi Gökalp Baykal'ın şarkısı "Yalınayak-Karabasan"ın Leonard Cohen - Arif Susam girişiyle başlıyor, rock'laşıyor. Zen'in peşisıra, rock güzergahından denemeler, doğaçlamalar gırla gidiyor, Rashit "Demiryolu Çocukları"yla punk/hardcore'a dalıyor, Replikas "Gulyabani Müzik"le tansiyon yükseltiyor. Sanki albüm iki bölüm; house, elektronik derken "Aksi İstikamet" nihayete eriyor... Kimi meşhur, kiminin sesi ilk defa gün ışığına çıkıyor... Aksi istikamete gidenlerin varlığını bilmek bile güzel; "Aksi İstikamet" de, her arşiv için gerekli, her kulak için elzem... Güzergahın sapmasında neresinden baksanız fayda var...

MANHATTAN
ICE-DREAM

YENİ YETENEKLER MÜZİK YARIŞMASI

Haydi Sahneye!

Birinci gelene
UNIVERSAL
Sanatçı Kontratı

Birinci olup, meşhur olacağım!

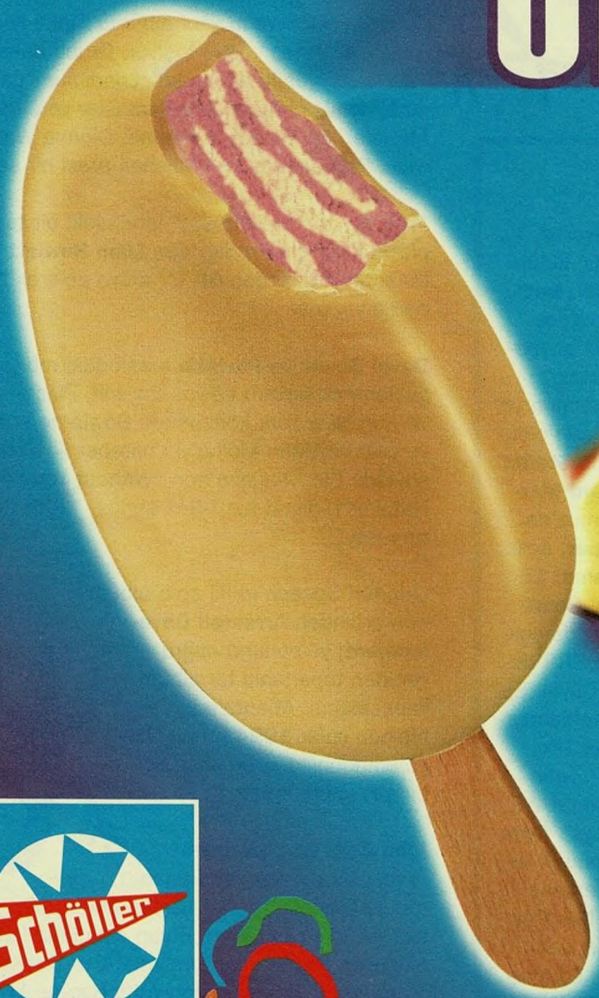

10 Temmuz son gün

NASIL KATILACAKSINIZ?

- Pop, rock ya da dans müziği dallarında katılabilirsiniz.
- Besteleriniz daha önce yayınlanmamış ve Türkçe sözlü olmalıdır.
- (0212) 421 00 77 no.'lu telefondan veya PK 126, 34840 Avcılar-İstanbul adresinden yarışma şartnamesini ve başvuru formunuzu isteyin.
- Demo kayıtlarının elimize ulaşması için son tarih 10 Temmuz 1999'dur.
- Seçmelerde ilk 10'a girin. Yaz sonunda İstanbul'un en gözde eğlence merkezlerinden birinde, sürpriz sanatçıların da katılacağı muhteşem bir gecede, canlı olarak yarışın!

Schöller

EKOL

AJANS

Gel seninnen gidek bağ arasına / Eyle gidek gelek yol incinmesin / Şirin leblerinden bir buse alam / Dudak zahmet edip dil incinmesin **ERCİŞLİ EMRAH**

Ben, benim gibi olanlardan hiç hoşlanmamışımdır. **OĞUZ ATAY**, Tutunamayanlar

akan suya ak demem / kem talihe vah demem / Mısır sultanı olsan / boyun büküp şah demem

tembel ve bahtiyar / sazan balıkları gibi kımıldanırken su birikintileri / bir saadetli hayıflanıştır insan yüreğinde / bugünkü dünyada bulunmanın kederi **NAZIM HİKMET**

Benim idolüm yok. Ama bana yatakta sevgilim muhteşem sevişiyorsun falan derse "Yo hayır, kes" filan demem. "Cem Özer, Beyaz, Mehmet Ali Erbil ya da Cem Yılmaz daha iyi sevişiyor" demem. Ama mesela birisi beni radyoda övdüğü zaman "Hadi ordan Beyaz daha iyi değil mi" diyorum mesela. **OKAN BAYÜLGEN**

Punk dinozorları **Bad Religion**'ın yeni albümünün prodüktörü enteresan bir isim: **Todd Rundgren**. 60'larda Nazz grubunun elemanı olarak tanıdığımız Rundgren, daha önce de prodüktör kimliğiyle Patti Smith, Cheap Trick, XTC, New York Dolls, Meat Loaf'la çalışmıştı.

Nick Cave'in eski grubu **Birthday Party**'nin, 1982 Avrupa turnesinde seslendirdiği 17 parça "Live" albümünde bir araya getiriliyor. Mesela alın size birkaç şarkı: "Junkyard", "Dead Song", "Nick The Stripper", "Bully Bones", "Hamlet", "Big Jesus Trashcan".

Şarkı yazarı **Ron Sexsmith**, "Whereabouts" adını taşıyan üçüncü albümünü yine Mitchell Froom'un prodüktörlüğünde tamamladı.

Kosova Kosova hudutsuz

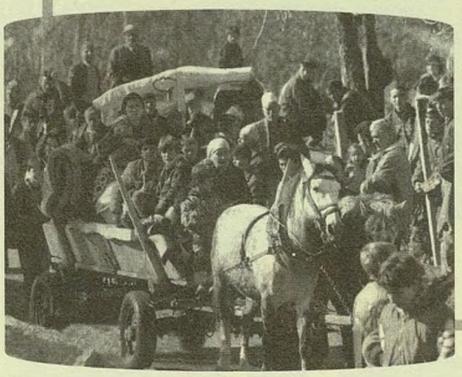

Kosova için rock dünyasından büyük destek. Yakında Türkiye'de de yayınlanacak "No Boundaries - A Benefit For The Kosovar Refugees" isimli yardım albümünde bakın kimler ve neler var: Açılış ve kapanış Pearl Jam'den; önce Wayne Cochran cover'ı "Last Kiss", sonra da "Soldier Of Love"... Alanis Morisette'ten ve Neil Young'dan birer konser kaydı; "Baba" ve "War Of Man"... Rage Against The Machine'den Springsteen cover'ı "The Ghost Of Tom Joad"... Peter Gabriel'den "Black Paintings"... Wallflowers, Jamiroquai, Tori Amos, Korn, Black Sabbath, Bush, Ben Folds Five, Oasis, Sarah McLahan, Indigo Girls...

Verve'e artık kesin dağıldı gözüyle bakılıyor. Solist Richard Ashcroft, yanına grubun davulcusunu da alarak kendi şarkılarını bir stüdyoda kaydederken, kalan üç eleman yine birlikte bir grup kurma aşamasındaymış.

The Auteurs'ün yeni albümünün adı "How I Learned To Love The Bootboys" olarak belirlendi. Bu albüm temmuz ayında yayınlanacak. Ama Auteurs'ün tekrar faaliyete geçmesi Black Box Recorder'ın dağıldığı anlamına gelmiyor. Her iki grubun da beyni olan Luke Heines, sene sonundan önce, zaten şarkıları hazır olan yeni bir Black Box Recorder albümü yayınlanacağını söylüyor.

Ali Farka Touré'nin "Niafunké" adını taşıyan yeni albümü haziran sonunda yayınlanıyor.

Archive'ın yeni albümü "Take My Head" adını taşıyor. Grubu daha evvel ilk albümleri "Londinium"da dinlememişler için bazı referanslar verelim: Müzikleri My Bloody Valentine, Dionne Warwick, Portishead, Joni Mitchell arası bir şey.

"The Uranus Experiment" ismindeki bir teknoporno filmi için Prodigy'den **Liam Howlett** ve Massive Attack'dan **3D** bir araya gelerek bir parça yazdılar.

David Bowie ve **Placebo** arasındaki rabıta güçlenerek devam ediyor. En son, Placebo'nun New York konserinde Bowie de sahneye çıktı ve Brian Molko'yla beraber iki şarkı söyledi: Biri, Placebo'nun "Without You I'm Nothing"i, diğeri ise T-Rex şarkısı "20th Century Boy".

Liderleri Speech'in iki solo albümünün ardından **Arrested Development**, yıl sonuna doğru yeniden toparlanıp bir albüm yapacakmış. Atlanta'lı kırsal hip-hop'çular 1994 tarihli "Zingalamaduni"den bu yana hiçbir şey yapmamıştı.

John Zorn'un plak şirketi Tzadik tarafından yayınlanan tribute albümler serisi "Great Jewish Music"'in üçüncüsü Marc Bolan şarkılarından oluşuyor. Katılımcılar arasında Arto Lindsay-Marc Ribot, Sean Lennon-Yuka Honda, Elysian Fields, Lloyd Cole var... Yahudi orijinli müzis-

Temmuz'un cazı

Festivalin eli kulağında. 6. Uluslararası İstanbul Caz Festivali'nden bahsediyoruz. 7-17 Temmuz arasında 20'yi aşkın sanatçı ve grup üç konser salonunda ve üç kulüpte sahne alacak. Açıkhava'da ilk gece Brezilya gecesi (7 Temmuz Çarşamba): **Badi Assad** (ismi Baci okunuyor) ve **Daniela Mercury** o gecenin misafirleri. İkinci gece **Woody Herman Orchestra** ve **Smithsonian Jazz** sahne alıyor. Ondan sonraki peşpeşe üç geceye Roll kefil: Cumartesi **Patti Smith**, pazar **Suzanne Vega**, pazartesi **Marc Ribot**'nun Los Cubanos grubunun ve **Chucho Valdes & Michel Camilo**'nun olduğu Latin gecesi var. 13 Temmuz'da **Stefan Harris**, **Joshua Redman** ve **Branford Marsalis**'i seyrettikten sonra 14 Temmuz'da bir mühim misafir daha: **Ben Harper**, ayrıca aynı gece **Blind Boys Of Alabama**. 15 Temmuz **Kenny Garret Quartet** ve **Courtney Pine**'ın gecesi. Ve 17 Temmuz'da çok büyük bir final: **Khaled**... Bu sene CRR'de konser olmadığını hatırlatıp AKM Büyük Salon'daki kadroyu sayalım: **Brad Mehldau Trio**, **Bob James Trio**, **Tuna Ötenel Trio**, **Emin Fındıkoğlu**, **Charles Lloyd** ve **John Scofield**, **Dave Holland**, **Joe Lavano** & **Al Foster**... AKM Konser Salonu'ndaysa **Ayşe Tütüncü** Piyano & Perküsyon grubunun ve **Maffy Falay Quintet**'in konserleri var. Kulüplerdeki müzisyenleri de sayıp herkese kolaylıklar dileyelim. Roxy: Olu Dara, Urban Connection, Groove Collective, Nils Patter Molvaer, Cold House, Bugge W., Babylon: H. Threadgill, Charlie Hunter & Leon Parker, Harlett Tubman, Daniel Yacare & Pablo M. Caminero, İlhan Erşahin, DJ Martin Morales ve Dulcinea: Monotrans Project, Booster, Sluts'n Strings, Eric Truffaz.

"Clémentine için mi çalışıyorsunuz?" diye sordu yüreğinde bir şey kalmasın diye; çünkü yüreği temiz tutmak için sorular sormak yeterlidir, iyi korunan, bakımı kolay bir uzuvdur. **BORIS VIAN**, Yürek Söken

Herkes kendi vüs'u ve sa'yı kadarına nasip alır. Eğer senin kabın az su alıyorsa, deryanın ne günahı var? **MEVLANA**, Mesnevi

Karabasanlar, düşlerin yaşlanmasıdır. **EMILE AJAR**, Onca Yoksulluk Varken

Ben o kumral ölümü isterken esmerliğimle / Sen niye apansız sapsarışın **METİN ELOĞLU**

ben bıyıkları süpürge etmişim meyhanede / hayırmış şermiş bırakmışım ikisini de / iki dünyayı karpuz gibi önüme koysalar / ne birine metelik veririm ne ötekine **ÖMER HAYYAM**

Öyleyse biri eski yazıyla / Sağdan sola yazsın beni **METİN ALTIOK**

zenginle fakir arasında bir savaş var / kadınla erkek arasında bir savaş / savaş var diyenlerle / yok diyenler arasında bir savaş var **LEONARD COHEN**

yenlerin eserlerine yer verilen "Great Jewish Music" albümlerinde daha önce Burt Bacharach ve Serge Gainsbourg anılmıştı.

Björk'ün şu sıralar Number One TV'de bol bol gösterilen yeni klibi "All Is Full Of Love"ın dünyada çeşitli müzik kanallarında yasaklandığı söyleniyor. Klipte Björk maskeleri takmış iki dişi robot sevişiyor. Klibin yönetmeni daha önce Aphex Twin'in "Come To Daddy" ve "Windowlicker"ına da imza atan İngiliz Chris Cunnigham.

Monty Python ekibinden yetişen yönetmen **Terry Gilliam**'ın yeni projesi bir "Don Kişot" uyarlaması. Film hem 17. yüzyılda hem de günümüzde geçecekmiş. Don Kişot ve Sanşo Pança rollerinin sahipleri ise **Jean Rochefort** ve **Johnny Deep**. Rötar olmazsa filmin çekimlerine yıl sonunda İspanya ve İngiltere'de başlanıyor.

Tom Petty & The Heartbreakers'ın San Francisco'da verdikleri konserde konuk olarak Taj Mahal, Bo Diddley ve Lucinda Williams da sahne aldı.

San Francisco'da he yıl verilen California Müzik Ödülleri'nde 98'in en iyi albümü **Hole**'un "Celebrity Skin"i seçildi. Ticari olarak pek başarılı olmayan albüme verilen bu ödül Courtney Love'ı epey sevindirmiş.

The Outsiders, The Sound gibi gruplardan tanıdığımız İngiliz punk ve new-wave neferi **Adrian Borland** 25 Nisan'da bir trenin altına atlayarak intihar etti. 80'lerde "The Witch Trials" albümünde Jello Biafra ile işbirliği yapan Borland'ın son albümü 96'da yayınlanan "Cinematic"ti.

"Burning London: The Clash Tribute" albümü yakında Türkiye'de de yayınlanıyor: Albümde **Ice Cube**'ün rap'leriyle "Should I Stay or Should I Go"yu, **Afghan Whigs**'den "Lost In The Supermarket"i, **Billy Idol** eşliğinde **No Doubt**'dan "Hateful"u, **Cracker**'dan "White Riot"ı, **Silverchair**'den "London's Burning"i dinleyebilirsiniz.

David Bowie niyeti bozdu: 2000 yılının sahnede ilk şarkı söyleyen insanı o olacak. Bu amaçla Pasifik'te bir adada, uçsuz bucaksız bir arazide sahne kurulacak ve 1999'u 2000'e bağlayan saniyede, yani saat 00.00'da Bowie konserine başlayacak.

Tindersticks ağustos ayında yeni albümü "Simple Pleasures"ı çıkarıyor. İlk single "Can We Start Again"in yayınlanmasına da birkaç hafta kaldı.

sarardıkça güzelleşen dergi

Roll'lan yuvarlan...

Eski sayılarımızı nerelerden mi temin edebilirsiniz? İstanbul'da Pentimento, Imagine ve Saadeath'ten, Ankara'da ise Dost'tan...

AJANS

Sinirimden gülüyorum albayım. Çünkü sinirlerim artık gülmek için kafamın neşelenmesini beklemiyor. Bu karamsar beyinden bir kahkaha çıkmayacağı için, artık ben gülmüyorum, sinirlerim gülüyor. **OĞUZ ATAY**, Tehlikeli Oyunlar

Kendilerine eroin iğnesi yapan bütün veletler mutluluk alışkanlığına tutulurlar, bunun da hiç acıması yoktur, çünkü mutluluk özellikle yokluğuyla tanınan bir merettir. Eroin almak için mutluluğu bayağı aramış olmak gerekir. Bu tür düşünceler de ancak esaslı hıyarlarda bulunur. Ama ben pek öyle mutluluk meraklısı değilimdir, yaşamı yeğlerim yine. Mutluluk bir süprüntü, acımasızın tekidir, ona asıl yaşamasını öğretmek gerekir. **EMILE AJAR**, Onca Yoksulluk Varken

Adı büyük, dikişi pahalı bir terzinin yapacağı bir gelinliği, gayret ederseniz siz kendiniz yarı fiyatına mal edebilirsiniz. Düğün günü herkes elbisenize bayılacak, anneniz, kaynananız, ve kocanız misafirlerinize "hem de gelinliğini kendi dikti" diye iftiharla anlatacaklardır.

Brian Eno yeniden U2'yla beraber. Bono, arkadaşlarının Güney Afrika'da bir stüdyoda yaptığı yeni kayıtları incelemeye almış ve asıl kayıtlarda nasıl bir yol yordam takip edilmeli, onu düşünmeye başlamış. Kayıtlar sırasında yanında Daniel Lanois da yer alacak.

Jane's Addiction ve Porno For Pyros'dan tanıdığımız **Perry Farrell** enteresan bir projeye imza atmaya hazırlanıyor. Albümünde ne gitar ne bas, hiçbir şey olmayacakmış. Sadece sample'lar, davul makinası ve kendi sesi, o kadar.

Iggy Pop'un "Avenue B" adlı yeni albümünün çıkış tarihi 6 Eylül olarak saptandı. Albümde "No Shit", "Nazi Girlfriend" ve "Corruption" isimli şarkıların olacağı şimdiden belli.

Joy Division'ın verdiği son konserlerin kayıtlarından oluşan "Fractured Music Archive" adlı bir albüm yayınlanmak üzere. Bu arada ilginç ama çok üzücü bir haber: Joy Division ve New Order elemanlarının yakın arkadaşları ve menejerleri Rob Gretton, geçen ay Ian Curtis'le aynı günde kalp krizi geçirerek öldü. Yani 18 Mayıs'ta, Curtis'in intiharından tam 19 yıl sonra.

Paul Weller'ın eski grubu **The Jam** için, Ocean Colour Scene grubunun gitaristi Steve Craddock öncülüğünde bir tribute albüm hazırlanıyor. Yer alacak gruplar arasında Beastie Boys, Reef, Oasis, Stereophonics var.

Bluetones'un üçüncü albümü"Superiour Quality"de müzisyen ve prodüktör sıfatıyla Edwyn Collins de yer alacak.

Sun Ra'nın 1973'te grubu Intergalactic Arkestra'yla verdiği konser, "Outher Space Employment Agency" adında bir albüme dönüştü.

Fransız **Michel Polnareff** için yeni bir tribute albüm yayınlandı: "A Tribute To Michel Polnareff"te Nick Cave, Pulp, Pascal Comelade, Saint Etienne, Jacno ve Marc Almond var.

Tori Amos'un eylül ayında "üçlü" bir albümü yayınlanacak. Albümün içeriğini konser kayıtları, eski yayınlanmamış şarkılar ve bir takım yeni kayıtlar oluşturacak. Tori Amos şu sıralar Alanis Morisette'le birlikte Amerika turnesinde.

Neil Young Amerika'da birkaç akustik konser verdi ve merakla beklenen yeni albümündeki bazı parçaları ("Slowpoke" ve "Distant Camera") seslendirdi.

Yıllar sonra **Red Hot Chili Peppers** yeni bir albüm çıkarıyor: Rick Rubin'in prodüktörlüğünde "Californication".

Ne yapmalı?

Seslerini daha yeni yeni duyuyoruz: Onca sene suretleriyle geçti, Che Guevara'nın ve Fidel Castro'nun sesleri kulaklarımızda Yeni Dünya plak şirketi sayesinde bu senelerde yer etti. Sırada "kitleye seslenen" Lenin'in hitabeti var ki, insan arşivini düşünmeden edemiyor. Lenin, mart 1919'da yapılan kayıtta, "Sovyet iktidarı nedir" diye anlatıyor, sesinde sanki hep "Ne Yapmalı?" sedası gizli: "En demokratik, en özgür cumhuriyetlerde bile..." "Best of Communism" gibi manasız bir isim verilmiş bu toplamanın marşları ve yorumları ise gerçekten tarihî özelliklere haiz: Sovyetlerin, Sovyetlere bağlı komünist cumhuriyetlerin devlet eliyle kabul ettiği marşların 1950'lerden, 60'lardan, 70'lerden en iyi yorumları var bu albümde...

Yeni Dünya'nın hediyesi bu kadar değil: "Yunan Çingene Şarkıları" isimli albüm, memleketsiz çingenelerin komşu mahallede kotardıkları Balkan müziğinin son dönem örneklerini, geleneksel seslerini içinde barındırıyor. Kimi bilindik, kimi bilinmedik bu şarkıları yorumlayanlar arasında klarinet ustası Vasili Saleas ve Roman şarkıcı Eleni Vitali de var. Onlara Yunan Roman müziğinin önde gelen isimleri eşlik ediyor.

Yeni Dünya, önümüze dünya değil, dünyalar sunuyor: Takip etmekte fayda var...

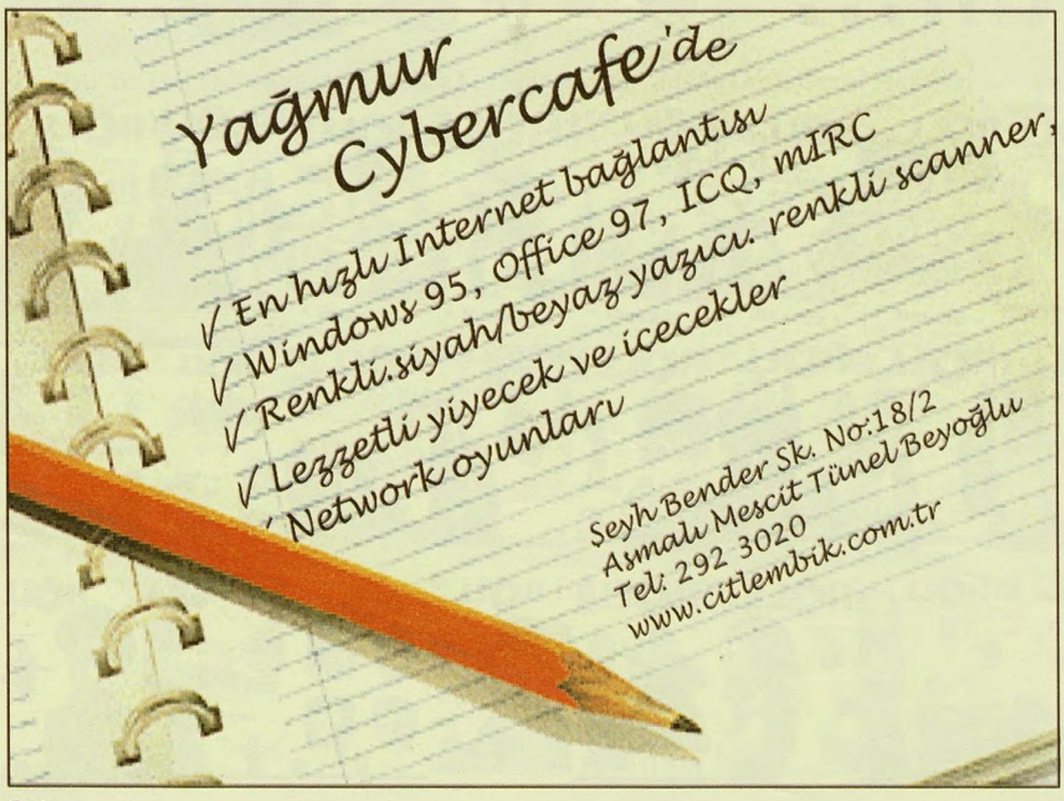

Om'dan güzel kitap

Ruh kendisine bir aynadan bakmazsa, kendini bilemez; ruhun kendini tanıma çabası, doğru siyasal eylemin dayanağıdır.

MICHEL FOUCAULT
HUCK GUTMAN
PATRICK H. HUTTON
KENDİNİ BİLMEK

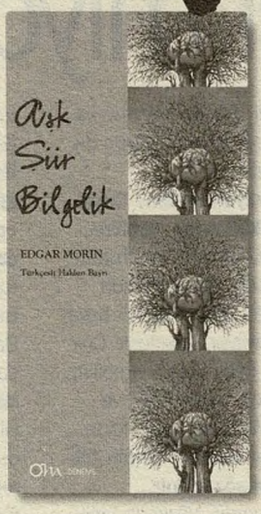

Arzu... İlk aidiyet budur.

EDGAR MORIN
AŞK, ŞİİR, BİLGELİK

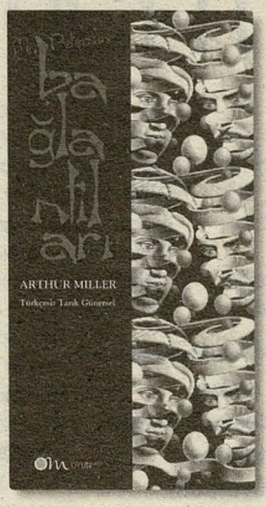

Demek istediğim şu: Gece yatarken hiç merak eder misiniz? "Ben bütün gün nelerden bahsettim" der misiniz?

ARTHUR MILLER
MR. PETERS'IN BAĞLANTILARI

"Siz rastladığım ilk kurtsunuz" dedi kuzu, heyecanla.

TARIK GÜNERSEL
BEDENLERE İNANIR MISINIZ?

"Üç hazinem var" diyor Tao, "birincisi derin aşk, ikincisi sadelik, üçüncüsü ise dünyaya baş olmaya kalkışmamaktır."

REHA ÇAMUROĞLU
TARİH, HETERODOKSİ VE BABAİLER

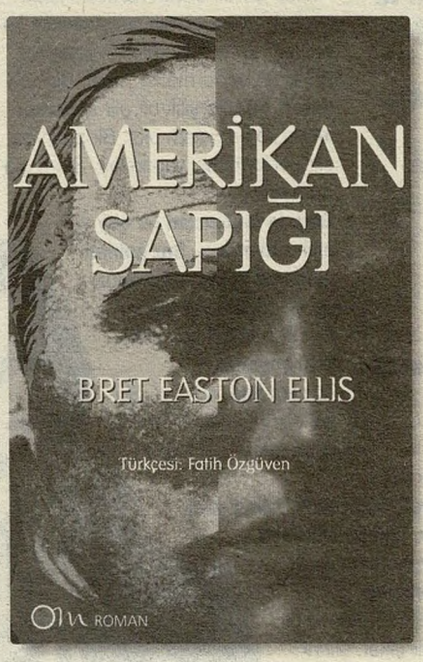

Kötülük olunan bir şey midir? Yoksa yapılan bir şey mi?

BRET EASTON ELLIS
AMERİKAN SAPIĞI

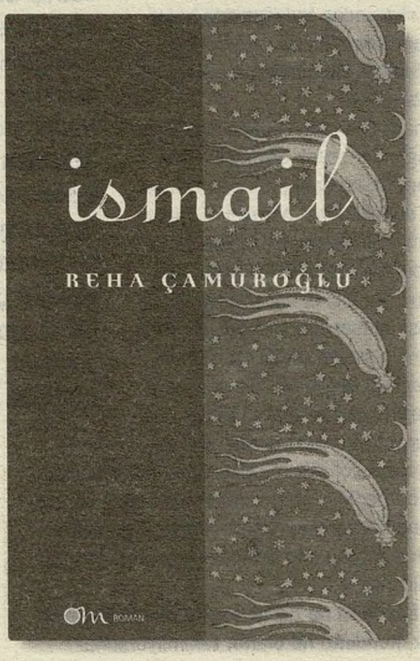

Yedi derviş bir postta oturur, iki hükümdar dünyaya sığamazmış.

REHA ÇAMUROĞLU
İSMAİL

okuyalım güzelleşelim

Om

Tel: (0212) 296 82 41

Saul Williams

Festivalde seyretmediyseniz, Roll'da okumuşunuzdur. Sundance ve Cannes ödüllü bir film gelmişti, "Slam". Başrolde Saul Williams vardı, hem kendisini hem de hapse düşmüş potansiyel şair bir rap'çiyi canlandırıyordu. Mayısın son haftasında Babylon'da Wax Poetic konserlerine gidenler "Slam"in şiirli sahnelerini canlı olarak izlemiş oldu, çünkü Saul Williams sahnedeydi, elinde kitapları ve kara kaplı defteriyle... Görmeyenlere nispet yapmak gibi olmasın, görülmeye değer bir performanstı. Refik meyhanesindeki performansı da fena değildi. Rakıya el sürmedi, ama Roll ekibine güzel bir söylev çekti.

Nâzım rap'çi miydi?

Ama bakın, hayatı karmaşıklaştırmanın alemi yok

Diplomalı bir filozofsunuz galiba...

Saul Williams: Evet, felsefe ve tiyatro tahsili gördüm. Atlanta Moore Üniversitesi'nde... Siyahların üniversitesidir Moore, Martin Luther King'in, Spike Lee'nin gittiği okuldur. New York Üniversitesi'nde de yüksek lisans yaptım.

Dün akşam sizi dinlerken en çok kulağımıza takılan sözlerden biri "benim felsefem"di. Nedir sizin felsefeniz?

Henüz yaşım kemale ermedi. Geliştirdiğim bir felsefem, "benim felsefem bu" diyebileceğim bir felsefem yok. Şimdilik tek felsefem, gündelik hayatta karşılaştığım felsefelere kapımı açık tutmak, bu felsefeler üzerine düşünmek. Ben hayal gücüne inanıyorum, hayal gücünün hayatı dönüştürebildiğini düşünüyorum. Ama, mühim olan "felsefe yapmak" değil, felsefeyi "yapmak"tır. Benim düşüncelerimin temel hareket noktası, insanın "öz erki"dir, insanın kendi öz gücü, erkidir. Ama bu öz erk, insanların kendiliğinden bilincinde oldukları bir şey değil. Şiirlerimde bu eksenin etrafında dolaşıyorum.

Dün akşamdan kulağımızda kalan sözlerinizden biri de "seyirci benim" cümlesiydi. Bu cümlenin arkasındaki felsefe ne?

Sahneye çıkmadan birkaç saat önce yazdığım bir şeydi. Şöyleydi: "Ben sahneyim, bu sahnenin seyircisi benim; dudaklarımın hareketini kutsuyorum." Bir vasıta, bir mecra olma fikri bu, bir ego takıntısı değil. Kainattaki yaratıcı enerji sizin vasıtanızla başka insanlara ulaşıyor. Bu yaratıcı enerji sizden çıktığı için bunun kaynağı siz değildiniz. Siz sadece o kaynağın vasıtasısınız. O büyük enerjiyi şiir yoluyla, yazı yoluyla, film yoluyla, dans yoluyla, müzik yoluyla iletiyorsunuz. Ama o enerjiyi –zaten varolan o enerjiyi– kendinize yöneltmeniz, onu içselleştirmeniz gerekiyor. Ancak o zaman onu iletebilirsiniz, onun vasıtası olabilirsiniz.

Peki kendinizi ne tür bir vasıta olarak görüyorsunuz, kendinizi ne olarak tanımlıyorsunuz?

Yani şair miyim, aktör müyüm, yazar mıyım müzisyen miyim? Rap'çi değilim. Performansçıyım. Şair diye özetleyebilirim. Kendime rap'çi diyemem, çünkü rap'çiyim dersem, beni Celaleddin Rumi'yle, Halil Cibran'la yan yana koymazsınız. Bana rap'çi demeyin. Çünkü rap'çi hakiki manasında kullanılmıyor. Rap'çi şair de demeyin. Rap'çi şair ne demek? Ben şimdi Nâzım Hikmet için "Türk şair" desem olur mu? Şiir kalıplara girmez, tanımlarla sınırlandırılamaz. Evrensel bir şeydir. Niye rap'çi şair? Gencim ve siyahım diye mi? Nâzım'ın şiiri de kafiyeli. Şiir demek ritm ve kafiye demektir. Eğer ben rap'çiysem, Nâzım da rap'çi. Nâzım'a rap'çi diyebilir miyiz?

Belki de diyebiliriz. Neden diyemeyelim? Böylece rap'i hakiki manasında kullanmış olabiliriz...

Evet, diyebiliriz tabii. *(gülüyor)* Ama bakın, hayatı karmaşıklaştırmanın alemi yok. Hayat aslında çok basit. Eğer biz o basitliğe sadık kalırsak hayatımız acayip kolaylaşır, basitleşir. Çok yeni bir şeye en kadim ismi verebiliriz. Şair kadim bir söz. Sade, basit ve açıklayıcı. Saul Williams, şair, nokta.

Sevdiğiniz şairler kimler? Demin Cibran ve Rumi'den söz ettiniz...

Evet, onlar favorimdir. Nâzım'la birlikte. Bir de Nijeryalı bir şair var, Ben Okri... Şiirsel romanlar yazan romancıları da seviyorum...

Örneğin...

Örneğin Carlos Fuentes, örneğin Camus... Bugünlerde Camus'ye takılıyorum, "Yabancı"ya...

"Slam"de canlandırdığınız Bonz Malone, "slam sözel bir kung fu, şiirsel bir aikidodur" diyor.

Filmde şiir bir savunma silahı işlevi görüyor. Slam bir şiir yarışmasıdır. Yani birisi slam performansı yapamaz. Birisi şiir performansı yapar. Bir başkası o şiire karşılık bir şiir söylerse, işte o zaman slam olur. Bir slam'de şiir performansı yaparsınız. Slam olayın adıdır.

Burada da benzeri bir şey var, aşık atışması... Saz şairleri karşılıklı geçip –ağızlarına da bir toplu iğne koyup– bir tür kafiyeli söz düellosu yaparlar.

Tamam işte, slam o. Şiirsel söz düellosu. Demek ağızlarında toplu iğne var ha?

Evet. Slam bir yarışma dediniz, bilinen anlamda bir yarışma değil herhalde.

Değil. Sahneye bir şair çıkar, şiirini okur. Seyirci beğenirse alkışlar, beğenmezse sessiz kalır. Sonra bir başkası çıkar, kendi şiirini okur. Bu böyle devam eder. En çok alkış alan yarışmanın galibidir, ama ödül filan verilmez, "birinci bu" denmez, ama herkes kimin o gece slam galibi olduğunu bilir.

Bonz Malone, "Slam"de sizin başrol oynayacağınızı öğrenince çok memnun olmuş, "Saul'u çok uzun zamandır tanıyorum, tam manasıyla özgür biri; filmin zihinsel, fiziksel ve özellikle de ruhsal yapısına birebir denk düşüyor" demiş. Ortaya çıkan filmi siz nasıl buldunuz?

Gayet iyi. Bence "Slam" başarılı oldu, çünkü mesajını verdi.

Neydi mesajı?

Filmde Sonia Sohn'un söyledikleri: İçinde bulunduğun şartlar ne olursa olsun, kendini özgürleştirebilirsin. Hiç kimsenin seni özgürlüğünden mahrum bırakmasına müsaade etme. Kimseye bu hakkı, bu gücü verme... Victor Hugo, şöyle diyor: Zamanı gelmiş bir fikirden daha güçlü hiçbir şey yoktur. Ben bunu Sonia'nın dediği gibi anlıyorum. Özgürlük uzakta bir yerde değil, yanıbaşında. İçinde, ruhunda. Onu ortaya çıkarman gerekiyor. İçinde bulunduğun şartlar ne olursa olsun, kendini özgürleştirebilirsin. Bu milyonlarca kez söylenmiş bir laf. Fakat anlamı kafama daha yeni dank etti.

"Şartlar ne olursa olsun" ifadesi...

Ne diyeceğinizi tahmin edebiliyorum. Tamam, bir İslam toplumunda, kadın olarak doğan insanlar, erkek olarak doğan insanlar kadar özgür ve erk sahibi değillerdir. Yine de bir kadının erkini kazanmasının binbir yolu var. Aynı şekilde, Amerika'da bir siyahın kendi özgürlüğünü ve erkini kazanmasının binbir yolu var. Ezilen insanlar için ezilmekten kurtulmanın binbir yolu var. Bunun temel şartı insanın kendisini bir kurban olarak görmemesi, kendisini muzaffer kılacak, öyle görecek bir perspektif kazanmasıdır. Özgürlük budur, İnsanın kendisini yaratmasıdır. İster kadın, ister siyah, ister Kürt olarak dünyaya gelmiş olun, kendinizi özgürleştirebilirsiniz.

Şartlar dediğimiz şeyler sosyal şartlar; sosyal şartlara, sorunlara bireysel çözümler bulunabilir mi? Özgürlük dediğimiz şey dönüp dolaşıp örgütlenme meselesine gelmiyor mu?

Toplumsal örgütlenmeler bireyler olmadan olamaz ki. Örgütler ancak bireylerle varolabilir. Toplum biziz. Başkaları değil. Bizim gibi olan, bizim gibi düşünen insanlarla bir araya gelmek, birlik olmak, birlikte bir hayat kurmak, bir komün, bir topluluk oluşturmak... Bunlar ancak bireyler bunu isterse gerçekleşecek şeyler. İdeal toplumlar, ancak erk sahibi bireyler tarafından kurulabilir. Kendileriyle gu-

Bir cuma gecesiydi, kendi kendime yürüyordum. Pencereleri çok buğulu bir yerin önünden geçtim. Dikkatimi çekti. Nasıl bir yer diye merak ettim. Adı Brooklyn Moon Cafe'ydi. Kapıyı açtım, kafamı uzatıp baktım ve niye öyle buğulu olduğunu anladım. Avuçiçi kadar yerde 100'den fazla insan vardı, ayakta şiir dinliyorlardı. Herkes çok güzel, çok yakışıklı göründü gözüme...

rur duyan bireyler tarafından...

"Birlik" (union) çift anlamlı bir kelime... Sendika anlamında mı kullanıyorsunuz, manevi birlik anlamında mı? Yoksa her ikisini de mi kastediyorsunuz?

Beni komünist yapmaya mı çalışıyorsunuz? *(gülüyor)*

Yoo, örneğin İngiltere'de İşçi Partisi'nin temeli sendikalardır, sendikal mücadeledir...

Ben o düzeyde düşünmekte zorluk çekiyorum. Benim anladığım birlik dört-beş kişilik bir birlik. Sayı artınca, söz konusu "birlik"le ilişkim matematikle ilişkim gibi oluyor.

Grubunuz sekiz kişi...

Evet. *(gülüyor)* Ama ben gruptan değilim, grubun arkadaşıyım.

Wax Poetic'e katılmanız nasıl oldu?

Fotoğraflar: Şahan Nuhoğlu

İlhan (Erşahin) benim şiirlerimi duymuş, okumuş. Wax Poetic'le birlikte Türkiye'ye gelmek isteyip istemediğimi sordu. Geçen yılki caz festivali için. Ben de müziklerini dinledim, hoşuma gitti ve onlarla birlikte geldim. Bu ikinci gelişim yani.

İzlenimleriniz nasıl? Gelmeden önce nasıl bir ülkeyle, şehirle karşılaşacağınızı düşünüyordunuz, gelince ne gördünüz?

Benim için Türkiye, Rumi ve Gurciyef demekti.

Gurciyef?

Evet, çok önemli bir düşünür. Pek bilinmiyor. Türkiyeli değil, gerçi buralarda da yaşamış, ama daha çok İran taraflarında, Horasan'da bulunmuş... İlhan'dan başka biriyle yoğun sohbet etme imkanım olmadığı için, izlenimlerim yüzeysel... Gençler çok hoşuma gidiyor. Coşkuları, açık olmaları... Ama, öte yandan Amerikan kültürünün etkisi altında olmaları canımı sıkıyor.

"Amerikan kültürü"nden kastınız ne?

Mc Donald's, Burger King... Ayağında Nike'la gezen gençler... Ve mesela Kapalıçarşı'da etrafımı saran yoksul çocuklar, dilenen çocuklar... Bunların yanyana, içiçe olması...

Bunlar Amerikan kültüründen çok kapitalizmin tarihi özellikleri değil mi?

Amerikan kültürüyle kapitalist toplum eşanlamlı sözcükler değil mi zaten? *(gülüyor)* Amerikan kültürü o değil mi? Kapitalizm için ve kapitalizm üretilen bir kültür değil mi?

Siz de Amerikan kültürünün temsilcilerindensiniz, ama anti-Amerikan bir haliniz var...

Evet, ama müziği ayrı bir yere koymak lazım. Yani Afro-Amerikan müziğini, ister caz olsun, rock ya da hip hop... Öte yandan, Amerikan kültürü kapitalizmin kültürüdür.

Dün geceki şiirlerden birinde "devrim"den söz ediyordunuz? O "devrim" nasıl bir şey?

Sözler şöyleydi, "sıkılan yumruklar, açılan parmaklar"... Gerçek devrim, sıkılmış yumruk değil, el açıklığıdır. Eli açık olmak, mütevazı olmak demektir. Gönül zenginliği demektir, açık kalplilik demektir, tevazu demektir. Açıklık demektir. Gerçek devrim budur, sıkılmış yumruk değil.

Sahneye elinizde bir defter ve iki kitapla çıktınız, zaman zaman onlara bakarak okudunuz...

Siyah defterdekilerin hepsi yeni yazdığım şiirler. Kitaplar ise yayınlanmış şiirlerim. Biri yanımda... *(Çantasından çıkarıp "S √he" adlı kitabını gösteriyor.)*

Bu "karekök"ün anlamı ne?

She, dişi. He, erkek. Karekök işareti, ikisinin de birbirinin kökeninde olduğunu imliyor. Ayrıca, iki enerjiyi... Ve benim içimdeki dişil enerjiyi.

Sosyal ve etnik kökleriniz neler?

New Yorkluyum. Babam vaiz, baptist kilisesine bağlı. Annem öğretmen. Annemin ailesi Haiti kökenli. Babamın ailesi ise güney eyaletlerinden.

Şiire ve şiir performansına nasıl başladınız?

Anlatacak, söyleyecek bir şeylerinizin olduğuna ne zaman kani oldunuz?

Kendimi bildim bileli defter tutuyorum, düşüncelerimi yazıyorum, şiir yazıyorum. Üniversitedeki son yılımda yazı yazmayı daha ciddiye alır oldum. O sıralarda bir dergi çıkarıyorduk, o dergiye yazmaya başladım.

Nasıl bir dergiydi, adı neydi?

Kızıl Hamur. Bir fikir dergisiydi, toplumsal meseleler üzerine fikir beyan eden bir dergiydi. Atlanta'da genç, siyah insanların, toplumsal konulara duyarlı, kendilerini sorumlu hisseden insanların çıkardığı bir dergiydi.

Bağımsız bir dergi miydi?

Evet, hiçbir sermaye bağlantısı yoktu. Tamamen dergi mensupları tarafından finanse edilen bir dergiydi. Bayilerin yanısıra, sokaklarda dergi mensuplarının bizzat sattığı, zaman zaman da bedava dağıttığı bir dergiydi. Üniversiteden sonra, Kızıl Hamur'u New York'ta çıkarmak istemiştik. O sebeple New York'ta bir sürü insanla görüştüm, dergiyi gösterdim. Kızıl Hamur'da şiir de yayınlanırdı. O temaslar sırasında görüştüğüm insanlar, şiir gecelerinden, şiir okuma günlerinden bahsetmişlerdi. Ben de bu şiir okuma günlerine gitmeye başladım. Benim yaşımda insanlar sahneye defterleriyle çıkıp yazdıkları metinlerin performansını yapıyorlardı. Sahneye çıkan herkesten daha teçhizatlı olduğumu düşündüm. Ve yazdığım şeylere daha bir özen göstermeye başladım. 1994'ün eylülünde çok yoğun bir biçimde yazmaya başladım. O sıralarda sevgilimden ayrılmıştım, çok demoralizeydim. Ve şiire sığındım.

Sahneye ilk çıkışınız nasıl oldu?

Bir cuma gecesiydi, kendi kendime yürüyordum. Pencereleri çok buğulu bir yerin önünden geçtim. Dikkatimi çekti. Nasıl bir yer diye merak ettim. Adı Brooklyn Moon Cafe'ydi. Kapıyı açtım, kafamı uzatıp baktım ve niye öyle buğulu olduğunu anladım. Avuçiçi kadar yerde 100'den fazla insan vardı, ayakta şiir dinliyorlardı. Herkes çok güzel, çok yakışıklı göründü gözüme... Çok heyecan vericiydi. O kalabalık içinde tanıdığım bir tek kişi vardı, o da Kızıl Hamur vesilesiyle görüştüğüm insanlardan biriydi, dergideki şiirlerimi görmüş ve benim bir şair olduğumu düşünmüştü. Oysa ben kendimi şair olarak görmüyordum. O adam beni sahneye davet etti. Tam da o gün bir şiir yazmıştım, filmdeki hapishane avlusu sahnesinde okuduğum şiiri. Sahnede o şiiri okudum. Sahneye çıkmadan önce elim ayağım titriyordu. Çok kalabalıktı, kimseyi tanımıyordum, bir sürü güzel kadın vardı. Çok etkilenmiştim, çok heyecanlıydım. Kendimi şöyle teskin ettim: Sahneye çıkıp şiir okuyanlardan şöyle bir farkım vardı. Ben tiyatro okulundandım. Provadan çıkıp oraya gelmiştim. Sahneye çıktım ve bütün enerjimle şiirimi okudum. Bayağı alkış aldım. Sonra insanlar geldiler, tebrik ettiler, başka yerlerde şiir okumaya davet ettiler. Tarih 16 Mart 1995'ti.

Patti Smith, en sevdiği üç şairden birinin Muhammed Ali olduğunu söylüyor. Sizce de Muhammed Ali bir şair mi?

Kesinlikle. Bence şiir illa yazıyla icra edilen bir sanat değil. Yaşanan bir sanat. Muhammed Ali, Cassius Clay, müthiş bir adam. 15-16 yaşından itibaren yaptığı seçimler müthiş. Tek kelime yazmamış olsa bile şairdir. Her söylediği şey kafiyeliydi, her sözü bir mısraydı.

Martin Luther King de şair değil miydi, "I Have A Dream" adlı konuşması mesela...

Yalnız o mu, "I've Been To The Mountain Top", "I've Seen The Mountains"... Safkan şiir bunlar. King su katılmamış bir şairdi. Şiir, cafe'lerde elde kalem kağıt, capuccino içerek yazılan bir şey değil ki. Şiir bir kelime oyunu değil, ya da şık bir takım kelimeleri yanyana getirmek değil. Bir fikir meselesi, bir fikrin şiir diliyle ifade edilmesi.

Beat şairlerini nasıl buluyorsunuz?

Vefatından önce Ginsberg'le birlikte sahneye çıkıp şiir okuma şansına eriştim. Ama benim asıl sevdiğim beat şairi ismi pek bilinmeyen birisi. Bob Kaufmann...

Konuşma orucuna giren Kaufmann mı?

Evet, o Kaufmann. Tam 10 yıl hiç konuşmadı. Kennedy'nin öldürülmesinden, yani 1963'ten 1973'e kadar tek kelime konuşmadı.

Orucunu nasıl bozdu?

Bir düğünde. İlk defa bir düğünde konuştu. Bir şiir okudu: "O gemiler ki / hiç denize inmediler / deşilmiş gövdeleri kızaklarına zincirlenmişti / bugün azat ediyorum onları / onlar ki devasa ve baki / bırakıyorum denize / ebediyen süzülsünler diye"

Şuraya yazabilir misiniz bu şiiri ?

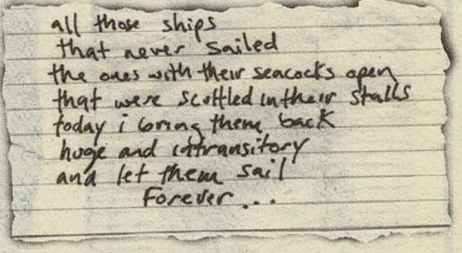

Celaleddin Rumi'yi nasıl keşfetmiştiniz?

Geçen sene, bir gece gösteriden sonra bir adam geldi, elinde kalın bir kitap vardı. "Bu senin kitabın" dedi. Baktım, Rumi'ydi.

Nerede oldu bu?

New York'ta. Okuyunca anladım ki, hakikaten benim kitabımmış. Yazdığı her şeyle birebir ruh birliği kurabiliyorum. Şiir benim için fikir demek, zikir demek. Bir elini gökyüzüne, bir elini toprağa çevirip sözcüklerle dans etmek demek.

Söyleşi: **Yücel Göktürk**

dEUS

Tenten'in ve Jacques Brel'in memleketi Belçika, küreselleşme çağında dünya rock'una K's Choise, Hooverphonic'in yanısıra dEUS'u da hediye etti. Zamanında sadece postayla dağıtılıp tükenen "My Sister Is My Clock" grubun ilk albümüydü. Sonra gürültü koparan "In A Bar, Under The Sea" yayınlandı. Grup içi bunalımlı günlerin ardından şimdi sıra "The Ideal Crash" albümünde... dEUS'u Hollanda turnesinde yakaladık, sorularımıza kemancı Klaas Janzoons cevap verdi. Tom Barman'ın görüşleri için de Les Inrockuptibles dergisinden yardım gördük...

Trajik atmosferde romantik aşk

Sizin için "Joy Division'la Jeff Buckley arasında bir yerde, üstelik iyi bir yerde" deniyor. Bu geçerli bir yorum mu sizce?

Klaas Janzoons: Bilmem. Hakkımızda bir sürü şey söyleniyor. Joy Division'ı severim. Jeff Buckley'i de severim. Dolayısıyla, bunu iltifat olarak kabul edebilirim. Joy Division ve Jeff Buckley iki farklı çizgi, hatta iki ayrı kutup aslında. Bu iki kutbu birleştirebilmişsek ne mutlu bize.

Joy Division ismi sizin için nasıl bir mana ifade ediyor?

Joy Division benim için bir dönem demek. Zaman çizgisinde bir nokta. Gençlik günlerim. Yeniyetmelik zamanlarım.

Peki Jeff Buckley?

Jeff Buckley ölünce birçok insanın gözünde birdenbire kahraman statüsüne yükseldi. Jeff Buckley'in müziğini çok seviyorum, ama onun bir kahraman olduğunu sanmıyorum. Çok mütevazı, sade bir insandı. Bunları rahat rahat söylüyorum, çünkü onunla tanışıyorduk. Birlikte birkaç konserde çaldık. Çok dost canlısı bir insandı... Samimi, güvenilir biriydi. Ciddi bir müzisyendi aynı zamanda. Jeff Buckley bence tutarlılık ve bütünlük simgesi.

Sizce dEUS'ta da aynı tutarlılık var mı?

Evet, kesinlikle. Yüzde yüz arkasında duramayacağımız bir şey yapmayız. Tutarlılık bizim için anahtar kelimedir.

Sizin için yapılan yorumlardan biri de şöyle: "Mizah ve imgeler sese dönüştürülüyor. Grubun öndeki adamı Tom Barman da bir rejisörü andırıyor..."

Müziğimizde mizahi bir ton olduğu doğru, ama hakim ton değil. Bazı şarkılarımız mizahi, bazıları hüzünlü, her şarkının kendine has bir haleti ruhiyesi var. İmge konusuna gelince, müzikte her zaman imgesellik vardır, ister soyut müzik olsun, ister pek soyut olmasın, her zaman imgeler vardır, müzik dinlerken insanın gözünün önüne çeşitli resimler gelir. Müzik her zaman görselliği kışkırtır.

Albümü New York'ta yapsaydık, herhalde daha farklı bir şey olurdu. Endülüs'te pencereden bakınca bir tarafta Afrika, diğer tarafta yüksek dağlar. Endülüs modern değil. İlkel demek yanlış olur, başka bir zamanda yaşıyor.

Tom Barman'ın "rejisörlüğü"ne ne diyorsunuz?

Doğru, bir bakıma Tom Barman bir rejisör gibi. Müzikal anlamda olduğu gibi, videokliplerimizin çekimi için de geçerli bu. Ama, biz sonuçta bir grubuz, birisi yönetiyor, diğerleri söylenenleri yapıyor gibi bir durum söz konusu değil. Müziği birlikte yapıyoruz, herkes katkıda bulunuyor ve ortaya bir bütün çıkıyor. dEUS o bütün işte.

"Let's See Who Goes Down" adlı şarkının esin kaynağının Stefan Zweig olduğu söyleniyor...

Kim o?

Ünlü bir Alman - İsviçreli yazar...

Bilmiyorum... Mümkündür. O şarkının sözlerini Tom yazmıştı, müzik ise bana ve Craig'e ait. Müziğin esin kaynağının o yazar olmadığı kesin. Tom sıkı bir okurdur; yazdığı şarkı sözlerinin esin kaynakları okuduğu romanlar ve şiirler. Demek son zamanlarda o yazara takılmış...

Peki "Let's See Who Goes Down"ın müzikal anlamda esin kaynağı ne?

Evde kendi kendime çalarken bir melodi çıktı ortaya. Craig'in de elinde bir sample vardı, kendi çaldığı bir şeyin sample'ı. Bu iki unsuru bir araya getirdik. Ama şarkının esin kaynağı folk müziğidir. Çocukken hep folk müziği dinlerdim. Her yerin folk müziğini dinlerdim,

Belçika'nın, İsveç'in, Doğu ülkelerinin... Folk müziği beni çok etkilemiştir, hâlâ da etkiliyor. "Let's See Who Goes Down"daki drum beat'ler, country drum beat'leridir. Maalesef o beat'ler artık kullanılmıyor. Bu arada Edith Piaf sample'ları da kullanmıştık, fakat albüme koyamadık, plak şirketleri arasında bir telif sorunu çıktı.

Grubun ortak paydasının Captain Beefheart, Tom Waits ve John Coltrane sevgisi olduğu doğru mu?

Coltrane hayır, kesinlikle... Benim açımdan değil. Çalışmalarını takdir ediyorum, orası ayrı. Ama Captain Beefheart ve Tom Waits, evet. Benim favorim Captain Beefheart. İlk dönem çalışmalarının bir kısmını pek beğenmememe rağmen.

Bu isimler de sizce tutarlı ve bütünlüklü mü?

Evet, öyleler... Gerçi Tom Waits hakkında o kadar emin değilim. Bazen artistlik yapıyor gibi geliyor bana. Şarkılarında, nerde akşam orda sabah, kafasına göre takılan, serüvenden serüvene koşan bir berduş gibi. Halbuki gerçek hayatında evcimen, çoluk çocuk sahibi bir aile babası. Bunda ters bir şey yok tabii. Ama Tom Waits, şarkıcılığının yanısıra oynuyor da. Bu bakımdan tutarlı sayılmayabilir. Ama, öte yandan bir de alter ego meselesi var, öteki benlik... O maceraları yaşayan, o berduş kimlik sanıyorum Tom Waits'in öteki benliği. Bu açıdan bakıldığında, tutarlı olduğu söylenebilir. Aslına bakarsanız esrarengiz bir kişilik. Aynı plak şirketinde bulunduk uzun bir süre. Plak şirketinin yetkilileri onunla bağlantı kurmakta, nerede olduğunu, nerede yaşadığını saptamakta epey güçlük çekiyorlardı.

Tom Barman, "son iki albümde basit, sade melodilere döndük, yalnızca bas ve davul... Sözler ise kurgusal değil, otobiyografik; dolayısıyla hakiki müzik yapıyoruz" diyor. Bu değerlendirmeye katılıyor musunuz?

Biz hep klasik yapıda pop şarkıları yazdık, bazı istisnalar var tabii, örneğin "Let's See Who Goes Down" klasik yapıda değil. Bir yandan da hep deneysel olduk. Son albümde daha da deneysel takıldık. Özellikle aranjmanlarda. Yaylıların aranjmanlarında. Bir sürü enstrüman kullandık, korno, banjo, flüt... Diğer albümler daha çok "noise" bakımından deneyseldi. Bir pop şarkısı yapıp etrafına garip noise'lar döşemek, amplifikatörleri yakmak gibi... Temelde epey basit müzik yapan bir grubuz. Sözlere gelince... Evet, otobiyografik... Genellikle Tom'un özel hayatından pasajlar. Birebir değil tabii, kısmen...

Sizin müziğiniz asitli rock olarak tanımlanıyor.

Hiç alakası yok.

Peki siz nasıl tanımlıyorsunuz?

Tanımlamak çok zor. Müziğimiz çok katlı. Bütününü kavramak için kulak kesilmek gerekiyor. Bu eforu göstermeyenler bizim müziğimizden pek hoşlanmayabilirler. Bizim müziğimiz psychedelic değil, deneysel.

Belçikalı bir grupsunuz, ama İngilizce söylüyorsunuz....

Grubumuzda İskoç şarkıcı var. Ayrıca İngilizce popüler müziğin dili. Belçika'da böyle... İnsan başlangıçta kahramanlarını, idollerini taklit eder. İngilizce söylemek belki doğal değil, ama bizim yaptığımız müziğin dili İngilizce...

Son albümünüzü Endülüs'te yaptığınızı okuduk.

Evet, ilk defa ülke dışında albüm çalışması yaptık. Başka bir ülkede olmak iyi oluyor, insan bütün sosyalliklerden sıyrılıp işe odaklanabiliyor, ülke dışında olmak konsantrasyon açısından daha iyi. Ayrıca, sürekli bir arada olmak, birlikte çalışmak, uyum açısından, tempomuzu ayarlamak açısından çok faydalı oldu. Ve sonuçta ortaya çok yoğun bir albüm çıktı.

Albümün temel duygusu ne sizce?

Romantik trajedi. Trajik bir atmosferde aşk. Mesela ben çingene müziği dinlerken öyle bir duygu yaşıyorum, romantik bir aşk ve trajik bir atmosfer. Bu albümde de bu duygu var.

Bunda Endülüs'ün katkısı var mı?

Var tabii. Her albüm doğduğu yerin izlerini taşır. İnsan kaçınılmaz olarak bulunduğu yerden etkileniyor. Bu albümü New York'ta yapsaydık, herhalde daha farklı bir şey olurdu. Endülüs'te dünyanın en güzel manzarasıyla başbaşaydık. Pencereden bakınca bir tarafta Afrika, diğer tarafta yüksek dağlar. Bu arada sıla hasreti de çekiyorduk. Bir yanda o duygu... Bir yandan o manzara...

Sosyal, kültürel açıdan manzara nasıldı? Endülüs nasıl bir yer?

İnsanlar tarihte yaşıyor. Belçika'yla kıyasla geçmişte yaşıyor. Yaşlı insanlar hâlâ geleneksel giysiler içinde. Madrid gibi bir yer değil kesinlikle. Madrid modern bir metropol. Endülüs modern değil. İlkel demek yanlış olur, başka bir zamanda yaşıyor. Flamenko kültürü harika bir şey. Bir bara giriyorsunuz, herkes bir ağızdan şarkı söylüyor, dans ediyor...

Söyleşi: **Y.G.**

Yabancı Topraklarda Crash

Geçen yıl grup için tam bir dönüm noktasıydı galiba...

Tom Barman: Her birimiz için ya hayatımızın en mutlu ya da en mutsuz yılı olacaktı. Herkes geçmişle bağlarını koparmaya, kişisel meselelerini halletmek için hava değişimine çok büyük ihtiyaç duyuyordu. Böylece ortak bir kararla kendimizi gönüllü sürgüne yolladık; İspanya'nın güneyinde Ronda'ya gittik ve burada altı ay yaşadık. Oraların yumuşaklığı, içinde bulunduğumuz durumun tam zıddıydı ve bu bize çok iyi geldi, hayatlarımızı dengeledi. Buradan paramparça bir şekilde gittik ve bir anda bize tamamen yabancı topraklara konduk. Oradaki tek varlık nedenimiz dEUS ve onu ne yapacağımızdı. Hepimiz grup içindeki yerimizi yeniden anladık ve grubun hayatımızdaki yerini yeniden keşfettik. Albümün adı olan "The Ideal Crash"ta da bu duyguyu, bu mekanizmayı anlatmak istedim.

Martina Hingis'e adanmış bir şarkı yaptığınız söyleniyor... Bir şaka mı bu?

Ama bu şarkı albümde yer almıyor. Parçanın adı "You Can't Deny What You Liked As A Child". İyi bir parça, yüksek tempolu, İlk single'ın "B" yüzüydü. Aslında, bu tür, nasıl söylesem... daha gürültülü, tiz, karanlık parçaları yapmak bana hep zor gelmiştir, en zoru da sözleri yazmak. Malaga'ya gitmek üzere uçaktaydım, bir dergi karıştırıyordum, birden çok beğendiğim Martina Hingis'in aşırı seksi bir fotoğrafına rastladım. Harika bir tenisçi bu kadın! Çok güzel olmayabilir ama, feci seksi. Benim de sporcu yanım olduğu *(squash yapıyor)* için bu ikisini birleştirdim...

İlk defa mı somut birisine adanmış bir parça yazıyorsun?

Şarkılarımın genellikle gerçekle kurguyu birleştirdiğini söyleyebiliriz. Geçtiğimiz yıl duygusal açıdan benim için berbat geçtiğinden, yazmakta pek zorlanmadım doğrusu. Aslında, benim için bir tür kendini açma, aşma oldu bu albüm. Söyleyiş bakımından da sözler bakımından da ileri bir adım. İlk defa şarkı söyleme tekniği üzerine çok çalıştım. Sözler de çok daha gelişkin. Tam manasıyla kendimden geçtiğim anlar oldu. Ne zaman tereddüte düşsem, bu konularda benim için hakem görevi gören Craig'e başvurdum. O çok iyi bir yazar ve son derece dürüst biri, şu ya da bu cümlenin klişe mi, çok aptalca mı olduğunu bana her zaman söyler... Bu arada, birisi hakkında ilk defa şarkı söylemiyorum. Aslında, her şey hakkında söyleyebilirsin. Dün, bir grup dinliyordum, şarkılarından birinin sözleri bir taverna ve ton balıklı sandviçler hakkındaydı. Gayet de hoş parçaydı!

Bu albümde karanlık ruh haliyle dikkati çeken parçalar da var...

Albümdeki "Let's See Who Goes Down First" parçasını Stefan Zweig'ın ani delilik temasındaki "Amok" romanından esinlenerek yaptım. Bu parçayı benimsemekte çok zorlandım, doğru söyleyebilmem için o kişiliğe tam manasıyla nüfuz etmem gerekti. Öteki müzisyenlerden ayrı, açık havada, güneşin alnında tek başıma söylüyordum.

Amerika tecrübenizden neler edindiniz?

Basın çok çok iyi karşıladı, büyük alaka gösterdi, ama hiçbir sonuç almadık. Hiç! Bir daha oradaki plak şirketiyle çalışmayı asla istemiyorum. Ama biz kafamıza göre iyi takıldık. Morphine'le, Blur'le çaldık. Cake'le de çalacaktık ama son anda feci yorgun oldukları gerekçesiyle iptal ettiler... Küçük kulüplerde çok güzel konserler verdik, taş çatlasın yüz kişi karşısında çalıyorsun. San Diego'da mesela harikaydı...

Sizin gibi Belçikalı bir gruba Amerikalı dinleyicinin tepkisi nasıldı?

Tabii ki nereden geldiğimizin, nereli olduğumuzun farkındaydılar ve çok iyi tepki verdiler. İşin komik yanı, gazetecilerden de çok iyi eleştiriler aldık. New York'ta Village Voice bize bir tam sayfa ayırdı. New York'ta çok iyi konserler verdik. Ama dEUS hiç satmadı. Sıfır! Tabii ki bunlar bir haftada olacak şey değil, ama 'hiç'le 'birazcık' arasında da bir fark var yani...

Will Oldham'a büyük hayranlık duyuyordun; hala öyle mi?

Evet, kesinlikle! Son albümü müthiş, başka bir şey dinlemez oldum. Her akşam onunla uyuyorum. Sözler gittikçe daha da derinleşiyor, işin özüne iniyor. İlk başlarda tam olarak böyle değildi, ama şimdi hakikaten güzel. Şarkı sözlerine bayılıyorum. Tek kelimeyle olağanüstü!

Seni böyle etkileyen başka yazarlar var mı?

Evet, Beck. Hep onun şovundan ve sample'larından söz ediliyor, ama sözlerine hiç değinilmiyor. Aynı şey Tricky için de geçerli, onun üslubunu çok beğeniyorum. Bir de Randy Newman'ın eski şiirleri var.

Tricky'yle bir ortak projen yok muydu?

Onunla birkaç kere buluştuk. Çok ilginç bir herif. Aslında, ilk temas kuran o olmuştu. Ama bir yere varmadı. Ayrıca, aradan çok zaman geçti...

Çeviren: **Siren İdemen**

Trapezde bekleyen bir çift el

David Sylvian

Glam'cisi, progressive'cisi, punk'çısı, synth-pop'çusu, herkesin kendinden bir şeyler bulduğu, ama sınırlarını kimselerin tam olarak tarif edemediği öncü bir grup oldu Japan. 74'den 82'ye kadar yaşadı. Sonra grubun beyin takımından David Sylvian eski dostlarıyla, yeni dostlarıyla farklı güzel albümler yaptı, bir görünüp bir kayboldu. Bugün ne mutlu ki "Dead Bees On A Cake" albümüyle yeniden aramızda...

David Sylvian, Japan'ın solisti olarak, seksenli yılların başında İngiltere'de, artık hangi gazete düzenlemişse onun anketinde "The Most Beautiful Man In The World" seçilince, uzun süre yakasına yapışan bu ünvanla anılmak zorunda kaldı. Ankette "Dünyanın İkinci En Güzel Erkeği" de Duran Duran'ın klavyecisi Nick Rhodes seçilmişti. Yanlış hatırlamıyorsak yıl 1981-82'lerdi; Sylvian'ın Japan'ının son stüdyo albümü "Tin Drum"ın, Rhodes'un Duran'ınınsa kendi isimlerini taşıyan ilk albümlerinin piyasaya çıktığı yıllar... Aynı dönem içinde albüm üretmemelerine rağmen, daha sonraları "New Romantics" olarak anılacak yıllardan, belleklere kalan benzer saç yapılarına ve benzer sahne giysilerine sahip bu iki grup oldu. Oysa Japan'ın ilk albümü 1978'de çıkan "Adolescent Sex"di ve punk'ın patladığı yıllarda glam sonrası dönemin müziğini üretiyorlardı. Taşıdığı elektronik dozu, çağın ayak ritmine uygun bir hıza kavuşturan glam, "kadınsı bir güzellik"e bürünerek David Bowie ve Roxy Music'lerden Japan'lara, Duran Duran'lara devredilen bayrağıyla yeni bir onyıla taşınıyordu. Dört yıl sonra çıkmasına rağmen Duran'ların ilk albümü, Japan'ın ilk albümüyle benzer Roxy Music'in yoğun etkisinin hissedildiği bir soğunda sahipti... Bu hava aynı yılın sonlarında yayınlanan ikinci Japan albümü "Obscure Alternatives"de ve sonraki yıl çıkan "Quiet Life"da gitgide seyrelecek, içe kapanacak ve yerini albüm isimlerindeki gibi karanlık ve sessiz bir atmosfere bırakacaktı. Mick Karn, Richard Barbieri, Steve Jansen, Rob Dean ve David Sylvian'dan oluşan Japan, 1980 tarihli dördüncü albüm "Gentlemen Take Paloroids"den sonra bir fire vererek yoluna Rob Dean'siz devam etti. Bu albüm Japan'ın bir Japonla, Ryuichi Sakamoto'yla ilk ortak ürününün bulunduğu albüm olma özelliğini de taşıyordu. Grubun geride kalan dört elemanı, 1981 tarihli veda albümü "Tin Drum"dan sonra da günümüze dek değişik şekillerde bir araya gelmeyi sürdürdü. Bu son albüm aynı zamanda, Japan müziğinin istikametini gösteren ipuçlarıyla doluydu. İkili ya da üçlü varyasyonlardan sonra (bu arada 84'de Mick Karn ve Bauhaus'dan Peter Murphy, tek albümlük Dali's Car grubunu kurdular), 1991'de dört Japan bir arada "Rain Tree Crow" projesine imza attı. Yani en olgun, kıvamı tam olarak tutturulmuş albümlerine... Soyadları farklı gibi durmasına rağmen (gerçek soyadları Batt) davulcu Steve Jansen ile David Sylvian kardeştiler, belki de bu yüzden grup elemanları birbirlerinden uzun süre kopamadılar. Zaten David Sylvian'ın birlikte çalıştığı müzisyenlerle birlikteliği yıllar içinde hiç kesintiye uğramaksızın sürmekte... Sylvian, ilk solo albümü "Brilliant Trees" (1984) ve ardından gelen "Gone To Earth"de (1986) birlikte çalıştığı Sakamoto'nun "İyi Noeller, Mr. Lawrence" filmi için yaptığı besteye yazdığı sözlerle oluşan "Forbidden Colours" parçasını da 1987 tarihli albümü "Secrets Of The Beehieve"de kullandı. Bu üç solo albümünün ardından gelen 12 yılı çeşitli müzikal ortaklıklarla geçiren sanatçı bu dönemde, Can'in atardamarı Holger Czukay'la ambient kökenli (Plight & Promonition, Flux & Mutability), Robert Fripp'le psychedelic-rock türevi (The First Day, Damage) albümler gerçekleştirdi.

Bunca tür içinde kaybolmadan David Sylvian'ın müziğiyle haşır neşir olmak insanların gönüllü olarak üstlenmek istemeyecekleri bir serüven olarak görülebilir. Onun müziğini "Serbest Dolaşım Müziği" üst başlığı altında toplamak mümkün aslında; dinleyenlerini de rahatlıkla "gönüllü turist" sayabiliriz. Sanatın yalnızca işitsel boyutuyla bağlı kalmayan Sylvian, aynı zamanda sözel dünyayla, görsel tasarım üzerinde de hayli kafa yoran bir sanatçı. Bu görsellik doğal olarak onun müziğine yansıyor. Ülkemizdeyse bu yazının yazarı dahil olmak üzere birçok kişi, Japan sonrası Sylvian'ın müziğinden haberdar olmasını gazeteci Yavuz Baydar'a borçlu. On yıl önce Cumhuriyet'te yazdığı birçok müzik yazısında sanatçıdan söz eden Baydar'ın seksenlerde güvendiği iki isimden biri Talk Talk'ken diğerinin David Sylvian olması, alternatif isimlerin hayli zor takip edilebildiği o yılların Türkiye'sinde yol açıcı bir etki yaratmıştı. Her iki isim de nev-i şahsına münhasır olmasına rağmen, Talk Talk'la David Sylvian'ın kesiştikleri en önemli nokta, müziklerine bulaştırdıkları "sessizlik taramaları" olsa gerek. David Sylvian'ın yapıtları sizi trapezde bekleyen bir çift el konumundadır. Dinleyicisinin ustalığına bağlı bir performans söz konusudur bu durumda. Müziğini dinleyenler yeterli cesarete sahip olarak zamanlamayı iyi ayarlayabilirlerse, bir çift el onları havada asılı kalmanın ayrıcalıklarını yaşatmakta nazlanmaz. Aksi durumdaysa yere çakılmak kaçınılmazdır. Uygun bir atmosfer, uygun bir hayat dilimi ve kesin bir inanç olmaksızın gerçekleştirilecek her teşebbüs kulakları daha baştan kitlemeye yetecektir... Sanatçıların takip ettiği sanatçıların, ustaların izlediği ustaların karşılarındakiyle kurduğu dengeye dair ince bir ayar burada da söz konusudur.

David Sylvian, parçalarında kullandığı kavramlara ilişkin de farklı bir yerlerde durur. 87'deki "Secrets Of The Beehive"de arı kovanı olarak nitelendirdiği insanın kişiliğinin sırlarına dalmışken, bu yılın başında çıkan "Dead Bees On A Cake"de kaldığı yerden devam etmektedir. Bu kez ölü arılar, insanın egosunu öldürmeye ilişkin metaforları dile getirmektedir. 1986'da yalnızca kaset olarak yayınlanan, ancak sonradan birçok farklı formatlarla yasal ve korsan baskıları yayınlanan "Words with the Shaman" yapıtından bu yana daldığı mistik alem bu son albümde artık başrole yükselmiş durumda... 90'lı yılların başında Türkiye'ye gelerek Mevlana ayinlerini de dinlemişliği bulunan Sylvian'ın tinsel boyuta yakınlığı da doğu dinlerinin felsefesinden feyz almakta... Daha yolun başındayken "batıdan başka bir yer" olduğu için seçtikleri "Japan" ismi bile sanatçının yaşam seyrinin pek sapmaya uğramadığına işaret etmekte...

David Sylvian bugün dönüp geçmişini değerlendirdiğinde Holger Czukay'la beraber ürettikleri dönemi özlemle anarken, King Crimson'ın unutulmaz gitaristi Robert Fripp'le geçirdiği müzikal dönemi bir daha yaşamak istemediğini belirtiyor. Böylesine özgün iki ismin bereber yaptıkları albümler, bu dönem öncesinin başyapıtı "Rain Tree Crow"un ardından birçok dinleyici gibi bizde de hayal kırıklığı yaratmıştı. Özellikle "The First Day", iki usta ip cambazının aynı ipte, ancak yolun yarısına kadar ilerleyip, birbirlerinin yarı alanlarına geçemeden tamamladıkları bir gösteri niteliğindeydi. Son albüm "Dead Bees On A Cake"de ise başından beri kopmadığı Steve Jansen, Ryuichi Sakamoto'nun yanısıra bir başka King Crimson üyesi Bill Friesel ile geçen yıl "OK" albümüyle tanıştığımız Pakistanlı tablacı Talvin Singh var. Holger Czukay'la yaptıkları "Flux & Mutability"nin başlarında Türk radyosundan sample edilmiş bir türküye yer veren sanatçının bu albümde yaptığı alıntılar arasında Ciwan Gasparyan, Mahavishnu Orkestrası ve John Lee Hooker var. Albüm, Japan sonrası David Sylvian'dan toparlanmış polenlerden üretilmiş bir petek bal kıvamında... Özü geçmişten toparlansa da ortadaki ürün taze, tatlı ve parlak. Şaşırtmıyor ama üzmüyor da... Yıllar sonra da hiç kuşkusuz, bir simyacının ruhundan süzerek altına dönüştürdüğü dördüncü senfonisi olarak anılacak.

Bugün David Sylvian, albümün kapanışındaki "Darkest Dreaming"de dolunayı bizimle seyretmek istediğini dile getiriyor. Zira karanlık düşlerinden mustarip ve yalnız kalmaya hiç dayanamıyormuş. Yalnız değilsin demekten ve başka bir boyuttan, başka bir mekandan aynı dolunaya dalmaktan gayrı elimizden ne gelir ki?

Atilla Aydoğdu

Doğal yerim dışarısı

Sence Japan, müzik tarihinde etkili bir grup oldu mu?
David Sylvian: Gündemi takip etmediğim için bu soruya nasıl yanıt vereceğimi bilemiyorum. Radyo dinlemem, televizyon seyretmem. Popüler müzikle bağlantım bir plakçıya girip torbalar dolusu CD almak ve evde bunları dinlemekten ibaret. Japan gibi bir grubun ne kadar etkili olduğunu kestirmem imkansız. Gerçekten hiçbir fikrim yok.

O zamanlarda da seni izleyen ve senin yaratıcı bir müzisyen olduğuna inanan bir izleyici kitlen olduğuna inanıyor musun?
Beni izleyenlerin müzisyen olduğunun farkında değildim, iki ve üç kuşak sonra böyle bir dinleyici kitlem olduğunu farkettim. Evet, yaptığımız işte yaratıcılık bulan insanlar vardı.

Üstelik sadece müzik değil, işin içinde yoğun biçimde görsellik de vardı...
Buna katılır mıyım, bilmiyorum. Grubun görsel bir tarafı vardı, tamamen estetik kaygılarla örülmüş bir görsellikti bu ve aslında çok kısa bir süreçte gelişti. Japan'ın kuruluşundan dağılışına kadar yarattığım bu eseri yıkmaya çalıştım. Müzik ilk başta benim için arkasına saklanılacak bir şeydi, bambaşka bir insan yaratmak, bir persona kurmaktı amacım. Sonra, bunun kısır ve verimsiz bir şey olduğunu farkettim ve yavaş yavaş kurduğum bu eseri yıkmaya soyundum. Müziği içindeki tüm gösterişten, yalancı tavırlardan arındırmaya, müziğin arkasındaki kişiye ulaşmaya çalıştım. Böylece yaptığım müzikle barışmanın da bir yolunu buldum.

O günlerde, dikkat çekmek için bu tür tavırlar sergilemenin gerekli olduğuna mı inanıyorsun?
Gençken elinde olmadan bunu yapıyorsun. Hepimiz bu yoldan şöyle ya da böyle geçiyoruz. Kendinize bir uzantı yaratarak kamuya karşı kendinizi ifade etmenin bir yolunu yaratıyorsunuz. Bu sıradan iki komşu için de böyledir, ama müzik dünyasındaysanız, yaptığınız her şey mümkün olduğunca gürültülü ve gösterişli olmalıdır, çünkü farkedilmenin tek yolu budur. İşin temeli budur. İnsanlar bu olaya farklı şekillerde yaklaşır ve kendi tarzını kurar. Ama bizim durumumuzda yaratıcı bir şey yoktu. Kendinden kaçmaya çalışan ben vardım. Pek sağlıklı bir süreç sayılmazdı yani. Müzik de kaçışın bir yoluydu, çevremden kaçmamın bir yolu... Büyüdüğüm ortamdan kaçmamın tek yolu müzikti. Önümde açılan tek kapıydı müzik ve o kapıdan girip ufka doğru hiç durmadan koştum.

Yaptığın müzik punk'a bir tepki miydi, yoksa punk etiğinden mi besleniyordu?
Müzisyen olmamak ve sırf istiyoruz diye müzik yapabileceğimize inanma açısından benzeri bir tavrı paylaşıyorduk. Bu punk etiğinin önemli parçalarından biridir. Ama o çevrelerde tam olarak ne yaşanıp bittiğini bilmiyordum, hiçbirimizin de bildiğini sanmıyorum. Birçok şeye karşı bir tepkiydi. Anlaşmalı olduğumuz plak şirketine karşı da bir tepkiydi. Bizi sırf dış görünüşümüze bakarak heyecan verici bulan ve bizimle anlaşma imzalayan plak şirketi, müziğimizi beğenmediği için birbuçuk yıl boyunca bizi stüdyoya tıktı. Değişik formlarda demolar hazırlayıp duruyor ve bir türlü ortaya çıkamıyorduk. Bütün bu duruma tepki olarak, kurulduğumuzda yaptığımızdan çok farklı bir müzik yapmaya başladık. İlk albümümüzdeki müzik Japan'ın kurulduğu zaman yaptığı müzikten çok farklıydı. İlk başlarda, daha pop merkezli bir müzik yapıyorduk, bugün baktığımda, bu müziği ilk albümdeki müziğe tercih ederim.

O dönemden beri de bu pop idealini yeniden yakalamak için mi uğraşıyorsun?
Hayır, birçok farklı yol keşfetmeye çalışıyorum, ama yine de kendimi pop parametreleri içinde çalışan biri olarak görüyorum. Pop parametresi o kadar geniştir ki, sizi herhangi bir kategori gibi sınırlandırmaz. Kendimi aynı alanda çalışan bir pop müzisyeni olarak görmekten memnunum, bir yandan da popun sınırlarını her yana doğru zorlamaya çalışıyorum.

Ortaya çıktığınızda popta yeni bir trend oluşturan bir grup olarak değerlendirilmiştiniz. Kendinizi böyle görüyor muydunuz?

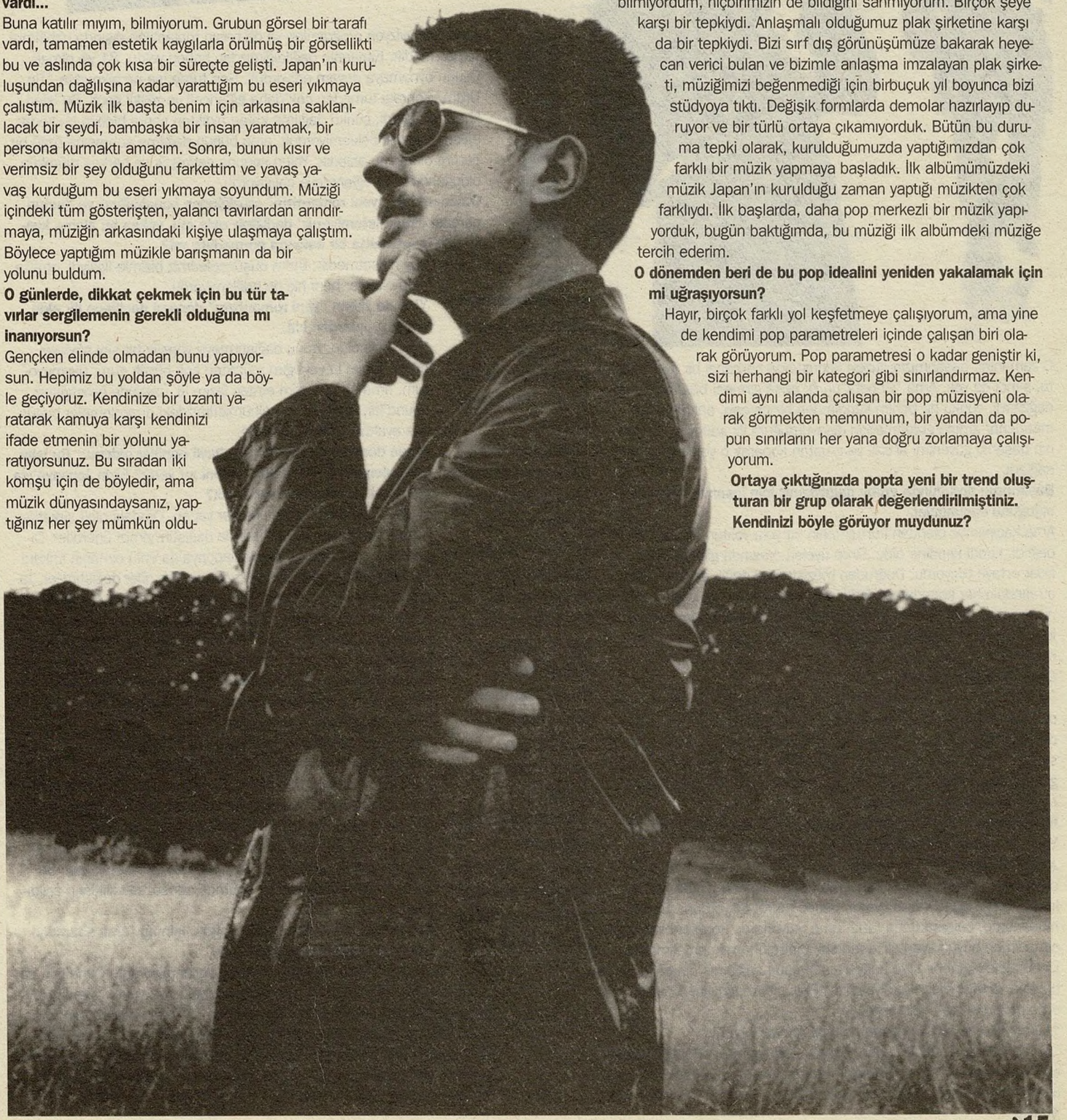

David Sylvian'ın "Lady Di" yılları

Soldan sağa Japan: David Sylvian, Mick Karn, Richard Barbieri, Rob Dean, Steve Jansen

O zamanlar, başarımızın düzeyi konusunda herhangi bir fikrim yoktu, şimdi de yok. Ama "Ghosts"un ilk beşe girmesi bütün ufkumu değiştirdi, çünkü bu benim kendimden bir parçayı, saklamadan, metaforlar ardına gizlenmeden dışavurduğum ilk şarkıydı. Bu şarkının başarısı güvenimi artırdı ve gruptan koparak o yolda yürümemi sağladı.

Başarınızın doruğunda grubu dağıttığınız için insanlar senin deli olduğunu düşündüler.

Ama kaçınılmaz olandan kurtulmanın bir yolu yoktur. Zor bir karar değildi, kendi kendine oldu. Grup üyeleri arasında gitgide uyuşmazlıklar ortaya çıkıyordu. Doğrudan müzikle ilgili değil, ama müziğin etrafındaki her konuda çok farklı düşüncelere sahiptik. İşin heyecanı ve neşesi gitti. Birlikte yeniden stüdyoya girebileceğimizi hayal bile edemiyordum, karar verildi ve bu karardan asla pişmanlık duymadım.

Cesur bir karar olmalı...

Kim bilir, belki de. Kendi içgüdülerini, kendi yüreklerini izleyen, kendi doğrularıyla yaşayan insanları her zaman takdir ettim ve bu şekilde yaşamaya çalıştım. Bir kere bu bütünlüğü sağladınız mı, yolun sonuna kadar gitmeniz gerekir. Virgin plak şirketi sayesinde, yaptığım müzik üzerinde tamamen kontrol sahibiyim. Özgürüm, başka türlüsü olsa bu işi yapamazdım.

İlk günlerde aynı zamanda bir konser grubu olarak da sivrildiniz. Yaptığın müziğin önemli bir parçası mıydı konserler?

Japan günlerinde konsere çıkmaktan nefret ederdim, ama grubun diğer elemanlarının grupta bulunma nedenlerinden biri de konserlerdi. Onların buna ihtiyacı vardı, bense nefret ediyordum. Ben daha az turne, onlarsa daha fazla turne istiyorlardı. Popüler bir grupta olmanın en büyük avantajı, sanatsal kontrolü tamamen elimde bulundurabileceğim bir solo kariyere atlamamı sağlamış olması. Eğer tek başıma ortaya çıkıp da, diyelim ki "Brilliant Trees" gibi bir albüm yapsaydım, kimse beni iplemezdi.

"Japan dönemi bitti" dediğin belli bir an var mıydı?

"Tin Drum" albümünden sonra olmalı. Dağılmamız gerektiğini söyledim. Turnedeydik. Ama bilmediğimiz bir şey vardı, o da gelecek sene bir başka turne için anlaşmalı olduğumuzdu. Dağıldık ve o bir yıl boyunca, televizyon programları ya da basın toplantıları dışında birbirimizi hiç görmedik. Kimsenin dağıldığımızdan haberi yoktu. 81 yılı olmalı. Oyunu oynamaya devam ediyorduk. Son turne ise ne hikmetse "Tin Drum" sonrası turneden çok daha eğlenceli ve zevkli geçti. Bu işleri biraz zorlaştırdı, çünkü dağılma kararı aldıktan sonra birlikte bu kadar eğleneceğimizi beklemiyorduk, ama bunun dağılma sonrasına özgü bir durum olduğunu anladık. Yolun sonuna gelmiştik ve herkes mümkün olduğunca fazla eğlenmeye çalışıyordu.

O dönemdeki "yeni romantizm" müziğinden bunaldığınız ve 'bunun parçası olmak istemiyoruz' dediğiniz oldu mu, yoksa bu akıma kıyısından bulaşmakta bir sakınca görmediniz mi?

Öyle bir şey hissetmedik. Bizim düşüncelerimiz bizimle ilgiliydi, etrafta olup bitenler beni hiç de bağlamıyordu.

Müzik ilk başta arkasına saklanılacak bir şeydi, bambaşka bir insan yaratmak, bir persona kurmaktı amacım. Sonra, bunun kısır ve verimsiz bir şey olduğunu farkettim ve kurduğum bu eseri yıkmaya soyundum. Müziği içindeki tüm yalancı tavırlardan arındırmaya, müziğin arkasındaki kişiye ulaşmaya çalıştım. Böylece yaptığım müzikle barışmanın da bir yolunu buldum.

Yine de Japan "yeni romantizm" dönemi denilince ilk akla gelen gruplardan biri.

Evet, öyle oldu. Bunu değiştirmeye yönelik bir şey söyleyemem. Japan'la yaptığım müzikten çok büyük gurur duymuyorum, ama şunu teslim etmek lazım ki, üzerinde çalıştığımız sound'lar, özellikle son albümlerimizdeki düzenlemeler bugün bile ayakta duracak kalitede.

Japan döneminde Japonya'da hayli popüler oldunuz. Bu isim yüzünden miydi, başka bir nedeni mi vardı? Sizin Japonya'yla ilgili özel bir takıntınız var mıydı?

Sadece isim değildi bizi popüler yapan. Oradaki plak şirketindekiler adımızı ilk duyduklarında değiştirmemizi önerdiler. Dışardan gelip böyle bir isimle Japonya'da ünlü olmanın imkanı olmadığını söylediler. Kısa bir süre sonra, fikir değiştirdiler. Japonya'da niye ünlü olduk bilmiyorum. Ama oradaki dergiler özellikle imaj yönünden zengin grupları lanse etme açısından çok güçlü. Japonlar da bu tür grupları herkesten daha önce benimsiyor.

Müzik yapmaya başladığında kimlerden etkileniyordun?

Etkilendiğim tüm isimler albümlerimde var zaten. Gizli olan kimse yok. Dinleyin, duyacaksınız.

Sinema ya da diğer sanat dallarıyla aran nasıldı?

Giderek daha fazla ilgileniyor ve etkileniyorum. Gençken sinema benim için çok önemliydi, dünyaya açılan bir başka pencereydi. Görsel sanatlara olan ilgim biraz daha sonra gelişti, grubun dağıldığı dönemlerde. Görsellik konsantre olmama, bir düşünce ya da kavrama odaklanmama yardımcı oluyor. Görsel sanatlardan önce seyahat vardı, dünyayı görme arzusu. Bu dürtü o kadar güçlüydü ki, önümde sonsuz olasılıkların açıldığını hissettim.

Klip furyası 80'lerin başında doğdu. İşin bu tarafı sonradan senin için önemli hale geldi mi?

Japan döneminde klip yapmakla ilgilenmiyorduk. Daha işin başıydı ve klibin içeriği konusunda fazla söz hakkımız yoktu. Şimdi bile kliplerle çok fazla ilgilendiğimi söyleyemem. Müziğin dışında bir şey anlatmaktan, diyelim kısa bir film çekmekten çok farklı bir şey. Müziğin kendine has görsel çağrışımları vardır, müziği dinlerim ve gözümün önünde görüntüler canlanır, ama klip yaparak müziğin çağrışımlarını daraltmayı sevmiyorum. Daha doğrusu, geçmişte sevmiyordum. Son-

raları, şarkının içinde gizli kalan özellikleri bulup çıkartabilen yönetmenlerle tanıştım ve bu fikrim değişti.

Ryuichi Sakamato ile ne zaman ve nasıl tanıştın?

1979-80 gibi Japonya'da. Bir dergi için bizimle röportaj yapmaya gelmişti. Bazı işlerini biliyordum ve gelecekte beraber çalışabileceğimize dair lafladık. Sadece Japonya'da yayınlanacak bir albüm için beraber bir şarkı yaptık, sonra da bir single. Değişik bir müzisyenle çalışmak hoşuma gitmişti. Uzun süredir Japan üyeleriyle beste yapmıyordum. Klasik bir eğitimden geçmiş olmanın verdiği bilgiyle müziğe bambaşka bir boyut katıyordu. Bende olmayan bir şey. Ortak bir dilimiz olduğunu farkettik.

Müziği daha iyi kavramanı sağlamada yardımcı mı oldu?

Sanmıyorum, öyle değil. Her şeyi kendi kendimize farkediyorduk, ama önümde bir kapı açtığı doğru. İşin ilginç tarafı, Ryuichi her zaman hayatımın kilit noktalarında ortaya çıkmıştır. "Tin Drum" albümü ve dolayısıyla "Ghosts" şarkısından sonra ortaya çıkıp "Merry Christmas Mr. Lawrence" filminin müziklerini verdi üzerinde çalışmam için. "Ghosts"un ardından ne yapacağımdan, ne tarafa ilerleyeceğimden emin değildim ve birden "Forbidden Colours" çıktı ortaya. Bugün o sözleri öyle yazmazdım belki, ama o zamanlar bu lirikteki tavrım benim için bir dönüm noktası oldu. "Brilliant Tress"i yazmaya sevkeden de oydu. Böyle özel zamanlarda ortaya çıkıp özellikle liriklere yaklaşım tarzımda ciddi değişimlere yol açmıştır.

"Brilliant Trees" büyük bir başarı kazandı. Bu, solo kariyere başlama konusundaki güvenini kamçıladı mı?

"Brilliant Trees" tam bir maceraydı. Mümkün olduğunca dibe dalmaya çalıştım, hayran olduğum müzisyenlerle birlikte çalışıyordum. Hakikaten maceraydı. Zor ama eğlenceli bir albümdü. Bu albümle birlikte gerçek sesimi buldum. Yaptığım işin benim öteme geçerek başka insanların hayatında bir anlam kazanabileceğini gördüm.

O günden beri solo kariyerin nasıl gidiyor?

Çok doğal bir şekilde, bir proje diğerini izliyor. Bir albümdeki detay bir sonraki albümde anayola dönüşüyor. "Gone To Earth"ün kayıtları sırasında Robert Fripp'le çalıştık. Bu tecrübe Robert'ın çok hoşuna gitti ve ileride beraber başka işler yapmanın planlarını kurduk. 90'ların başında Robert bir grup kurma fikriyle çıkageldi. Her şey kendi kendine evriliyor. Mühim olan adımı atmanın macerasıdır ve bu adımın sonunda sanatçı ve insan olarak ne kadar büyüdüğün.

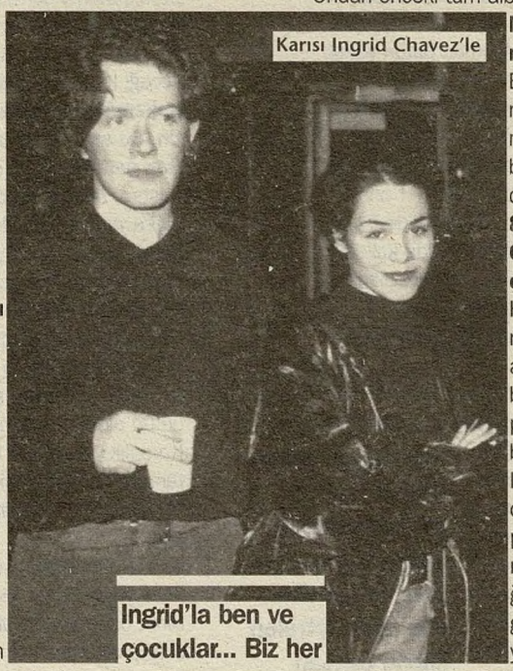

Karısı Ingrid Chavez'le

Ingrid'la ben ve çocuklar... Biz her an bir arada olan ve her şeyi paylaşan o nadir ailelerdeniz. Bütün bunlar albümü besleyen kanallardı. Üç yılda kaydettim ve beş yılda yazdım. O dönemde yaşadığım bütün büyük çalkantıların içinden çıktı bu albüm, bu yüzden bu kadar zengin.

King Crimson hayranı mıydın?

Evet ve hayır. "Discipline" en beğendiğim King Crimson albümüdür. Ondan önceki tüm albümlerden bihaberdim.

Mainstream'in dışında sayılmaktan memnun musun?

Bütün grupların dışında dururum ben. Ait olmamak gibi bir sorunum var. Çeşitli gruplara ait olmaya çalıştım, ama yürümedi. Dışarda otururum, benim doğal yerim orasıdır. Artık bunu kabullendim, doğamın bir parçası bu.

80'lerin sonunda Japan üyelerini Rain Tree Crow adı altında bir araya getirme fikri nereden çıktı?

Holger'la (Czukay) beraber çalışıyordum ve o benim gözümü yeni beste yöntemleri konusunda açtı. Bu yolda ilerlemek istedim, ama Holger ve benden daha kapasiteli bir grup eşliğinde... Bu proje için bir grup kurmayı düşünürken, niye iyi bildiğim, belli bir düzeye kadar ortak bir dili paylaşan müzisyenlerle çalışmıyorum, diye düşündüm. Japan dönemindeyken grup olarak tüm kapasitemizi kullandığımıza inanmıyordum. Belli sınırlar içinde kalmıştık ve yeterince olgun olmadığımızdan bu sınırları zorlayamamıştık. Fransa'nın güneyinde bir stüdyoda birkaç hafta doğaçlama yaptık. Çok eğlendik ve çok verimli çalıştık.

Grubun adının Rain Tree Crow olması, insanların sizi Japan olarak algılamasını engelledi mi?

İnsanların şu ya da bu şekilde bizi Japan'la bağlantılandırması kaçınılmazdı, ama Japan belli bir dönemin, yerin, grup içindeki belli bir müzik politikasının adıydı. Şimdiyse başka bir felsefe, başka amaçlar, farklı görüntüler vardı. Bu grubun üyeleriyle Japan'ın üyelerinin aynı olmasına rağmen, gruba Japan adını vermek ikiyüzlülük olacaktı. Çünkü yaptığımız, Japan müziği değildi. Japan adını seçmek ticari bir seçim olurdu. Hazır bir dinleyici kitlesi falan filan...

Japan üyeleriyle yeniden bir araya gelme ihtimaliniz var mı?

Hiç olacakmış gibi görünmüyor, ama hayat sürprizlerle dolu. Japan dağıldıktan hemen sonra bu soruyu sorsalardı "hayır" derdim, ama gün geldi, tekrar birlikte çaldık. Kardeşimle ilişkim devam ediyor ve hâlâ birlikte çalışıyoruz, ama diğer üyelerle görüşmüyoruz. Zaman içinde ilişkiler silinip gidiyor. Her ne kadar, en azından benim açımdan, ortalıkta bir kırgınlık olmasa da ilişkiler yıpranıyor. Tekrar birlikte stüdyoya girmenin anlamı yok oluyor. İnsanlarla bir araya gelip, oturup laflayabilirsiniz, ama birlikte stüdyoya girmek karşılıklı güven gerektirir. O güveni tekrar yakalayabileceğimizi sanmıyorum.

Son albümündeki şarkılarda gökyüzüne, dört temel maddeye, ışı-

SERENDİP

YEŞİLÇAM SOKAK

No: 28 BEYOĞLU

Tel: 212.245 50 48

Fax: 212.245 36 98

HAZİRAN. **18 CUMA** D-TONE JIM JARMUSCH, **19 CUMARTESİ** DJ CIVILISED, **25 CUMA** D-TONE EASY RIDER, **26 CUMARTESİ** ROLL GECESİ

TEMMUZ. **2 CUMA** D-TONE KISA FİLMLER, **3 CUMARTESİ** DJ SÜHA, **9 CUMA** D-TONE UZAY 1999, **10 CUMARTESİ** DJ BON MARCHÉ

GENEL PROGRAM AKIŞI: 21:00'E KADAR BESLENME SAATİ, 21:15'TEN İTİBAREN PROJEKSİYONDAN FİLMLER , DJ'LERDEN MÜZİKLER VE 02:00'YE KADAR DANS ORTAMI

HAFTA İÇİ GERÇEKLEŞECEK ETKİNLİKLERİN TAM PROGRAMINI HER AY BAŞINDA YAYINLANAN "SERENDİP"TE BULABİLİRSİNİZ.

YEMEK İÇİN REZERVASYON YAPMANIZ HARARETLE TAVSİYE OLUNUR.

ğa birçok referans var. Doğayla aran nasıl?
Minneapolis'te kentin içinde yaşamama rağmen, kendimi doğaya yakın hissederdim. Minneapolis'te çok güzel bir ışık ve -50 derecede bile masmavi olan bir gökyüzü vardır. Kaliforniya'ya taşındığımızda kısa bir süre Napa dağlarında bir kulübede kaldık ve albümün bütün vokal kayıtlarını orada yaptım.
Belki de liriklerdeki netlik Minneapolis göğünden geliyordu, ama onları söyleyiş biçimin Napa dağlarından.
Bence netlik kafanın içinden geliyor. Hayatımın en şahane dönemiydi ve hâlâ devam ediyor. Ingrid'le olan ilişkim, çocuklar... Biz her an bir arada olan ve her şeyi paylaşan o nadir ailelerdeniz. Özellikle de Ingrid'le ben. Bütün bunlar albümü besleyen kanallardı. Üç yılda kaydettim ve beş yılda yazdım. O dönemde yaşadığım bütün büyük çalkantıların içinden çıktı bu albüm, bu yüzden bu kadar zengin.
Hangi noktada yeni bir solo albüm çıkarmaya hazır hissettin kendini?
Daha önceleri hissetmiştim, ama verilmiş sözlerim vardı. Fripp'le olan çalışmalarım falan... Bir süre Ingrid'le beraber bazı şarkılar yazdık, ayrıca evin çatı katında bir stüdyo kurmaya çalışıyorduk. Ona vakit ayırdık. Bunlar vakit aldı. Sonra, ailem beni müzikten uzaklaştırdı. Kendimi adayabileceğim yeni ve harika meşgalelerim vardı. Yine de geri döndüğümde yazdıklarımın hâlâ taptaze olduğunu gördüm. Demek ki elimde elle tutulur, güçlü şeyler vardı. Zayıf parçaları aradan eleyebilmek için yeni şeyler yazdım, bu da vakit aldı. Ayrıca bilgisayarla çalışıyordum ve bilgisayarla çalışan herkes bu aletlerin insanın başına ne büyük dertler açtığını bilir. Bir keresinde makine çöktü ve kaydedilmiş bütün müzikleri yeniden kaydetmem gerekti. Bu tür teknik sorunlarla boğuştuk. Yine de bütün bu süreci stüdyo ortamına yeğlerim.

Birçok farklı yol keşfetmeye çalışıyorum, ama yine de kendimi pop parametreleri içinde çalışan biri olarak görüyorum. Pop parametresi o kadar geniştir ki, sizi herhangi bir kategori gibi sınırlandırmaz. Kendimi aynı alanda çalışan bir pop müzisyeni olarak görmekten memnunum, bir yandan da popun sınırlarını her yana doğru zorlamaya çalışıyorum.

Stüdyo ortamında yakalayamayacağın neler var?
Kendi performanslarım... Şimdiye kadar vokalleri söylerken muhakkak stüdyoda birileri olurdu. Ya teknisyen, ya prodüktör, ya da arkadaşlar... Bu sefer tek başımaydım. Şarkı söylemek için egzersiz yapmam, dolayısıyla kayıt zamanı geldiğinde doğru vokali yakalayabilmek için çalışmam gerekir. Tamamen yalnız başına olduğunda istediğin kadar vakit harcayabiliyor, konsantre olabiliyorsun. Şarkıları tekrar ve tekrar söyledim, ta ki doğru olduğuna inanıncaya kadar. Stüdyoda ise başkalarını memnun etmek adına kendinden uzaklaşırsın.
Bu albümün bestecisi, aranjörü, prodüktörü, bütün enstrümanlarını çalan kişi olarak kendi kendine nasıl başa çıktın?
Aslında, bu planladığım bir şey değildi. Bütün bu rolleri isteyerek üstlenmedim, bir şekilde üstlenmem gerekti. Enstrümanları çalmak için bazı müzisyenler davet ettim ama işe yaramadı, sonunda hepsini oturup ben çaldım. Albüm yapımıyla ilgili pek çok şey öğrendim. Bunlar çok değerli bilgiler ve artık bu bilgiler benimle birlikte. Bundan sonra albümümü başka bir insanın eline teslim etmekte çok tedbirli olacağımı kestirebiliyorum. Ya da müzisyen çağırma konusunda... Artık kendime biraz daha alan açabilirim herhalde.
Müzisyenlerin ardından her şeyi yeni baştan ele aldığında gerçek enstrümanlar mı kullandın, sample'lar mı yaptın?
Sample'lar kullandım, müzisyenlerin kayıtlarını yeniden sample'ladım, değiştirdim, şarkının bağlamına uygun bir şekilde eğip büktüm. Bilgisayarla çalışmanın hoş tarafı bu. İnanılmaz bir özgürlük var elinizde. Bilgisayar olmasa bu albüm asla bitmezdi. Tabii gerçek enstrümanlar da kullandım.
Müzisyenleri nasıl seçtin?
Kimileriyle daha önce çalışmıştım, kimileriyle de ilk defa çalışıyordum. Mesela Kenny Wheeler'la bir süredir çalışmamıştım. Mark Ribot gibi daha önce hiç çalışmadığım müzisyenlerle çalışmak ise ayrıca zevkliydi. Bill Frisell'la daha önce kısa bir süre çalışmıştım, ama daha derinlemesine çalışmak istiyordum. Bu albümde de yeterince yakın olabildik sayılmaz. Bir dahaki sefere... Kısacası, tanıdıklar ve tanıdıkların tanıdıkları aracılığıyla doğru müzisyenleri bulmaya çalıştım. İlk albümümden beri 'profesyonel müzisyenlerle' çalışmamaya dikkat ettim.
Şarkıları yazarken bütün bu enstrümanları kafanda duyuyor musun?
Tabii ki. Belli bir noktaya kadar. Şarkıyı yazarken bir yandan da kafamda o şarkının demosunu kaydederim. Her şey teybe kaydedilir ve şarkı ilk biçimini aldığı zaman, daha sonra referans noktası olacak bazı fikirler koyarım içine. Dolayısıyla, çoğu zaman şarkının nereye doğru ilerleyeceği konusunda aşağı yukarı net bir fikrim vardır.
Sakamato'nun orkestrasyon tarzının seni çok etkilediğini söylemiştin. Bu albümdeki orkestra düzenlemeleri için beraber çalıştınız mı?
Bazı şarkıların yaylı düzenlemeleri için synthesizer'da bir şeyler yapmıştım, dolayısıyla düzenlemenin özü orada yatıyordu. Ryuichi'nin sevdiğim yanı orijinal fikre sadık kalması, başka aranjörler gibi kendi başına yol almaması. Ryuichi aynı zamanda albüme piyanist olarak da katıldı. Bir parçanın nefesliler düzenlemesini yaptı.
Bu albümün bir teması var mı?
Hayır. Kavramlarla çalışmam. Ama bu albüm hayatımın belli bir döneminin içinden çıktığı için parçaları birbirine bağlayan özellikler var. Bunlar hayatı kutsayan şarkılar, aşk ve kendini adama şarkıları. Sanırım bütün albüme egemen olan his bu. Bir kutlama havası var albümde. Karanlık ve aydınlık tarafları da olsa temizlenme hissi, hayatla ya da tanrıyla arınma hissi...
Bu albümün havasını nasıl tarif edersin? Bana oldukça pozitif geliyor...
Solo albümlerimin çoğunun temelde hayatı kutlayan bir havası olduğunu söyleyebilirsin. Her zaman çok açık olmayabilir bu, ama karanlık tarafı olmadan hayatı kucaklamak mümkün değil ki. Resmin bütününü ortaya çıkarabilmek için karanlığın da orada olması gerekiyor. O huzuru, neşeyi bulmak kişinin kendisine kalmış bir şey, içimizdeki sevgiye giden yol... Albümün tamamlanmasının bu kadar uzun sürmesinin bir nedeni de bu yolda olmam. İçimdeki bu özelliği geliştirecek ve ortaya çıkaracak yollar arıyordum. Bunun albümde bir şekilde ortaya çıkması kaçınılmazdı, çünkü bu yolda ilerlemeler kaydetmiştik. Albümdeki parçalardan birini Shree Maa adında Hintli bir azize okudu. Varlıklı bir aileden gelmesine rağmen, daha çocukken kendini Tanrıya adayan bu kadın şimdi Amerika'da yaşıyor ve Minneapolis'te bizi ziyarete gelmişti. Bir gün kahvaltıdan sonra bu şarkıyı söyledi. O kadar etkileyiciydi ki, üst kata çıkıp bu şarkıyı stüdyoda söylemesini rica ettim. Beni kırma-

yarak onurlandırdı. Bu tür insanların yakınında olmak hayata duyduğunuz sevgiyi artırıyor. Gölgeyi ve dünyanın yüzyüze olduğu zorlukları da anlıyorlar, ama bu konsantre oldukları asıl duyguyu etkilemiyor.

Sahip olduğun bu ruhanilik belli bir dinden mi geliyor?

Pratiklerimiz Hinduizme dayanıyor, çünkü öğretmenlerimizin temeli oradan geliyor. Ama hiçbir hoca şu ya da bu öğretiye inanacaksınız diyerek kısıtlamıyor sizi. Yüreğini en hızlı nasıl açarsan makbul olan odur. Belli öğretiler içinde kısılıp kalmak bence çok tehlikeli. Kendini sadece taparken bulabilirsin. Meditasyon senin için işlemeyebilir. İlla da bu yolda ilerleme kaydedeceğim diye uğraşmanın bir anlamı yok. Senin için daha verimli başka bir yol araman gerekir.

"Dead Bees On A Cake" ismi nereden çıktı?

Evet, garip bir isim. Üzerinde çok fazla düşünmedim. Kendine has bir espri duygusu ve dünyevi çağrışımları var... İsmi uzun bir süre önce bulmuştum, ama bu ismin kalıp kalmayacağını bilmiyordum. Albüm sona erdiğinde bu ismin onun bir parçası haline geldiğini farkettim. Kaldıramadım, daha iyi bir şey de bulamadım. Eğer ruhani bir yolda ilerliyorsan, ulaşmak istediğin amacı bir kek olarak görebilirsin. Keki bulduğunda varlığın ölümü başlıyor, tutkunun nesnesiyle içiçe geçiyorsun. "Dead Bees On A Cake" başlığında bunun çok esprili bir imgesini buluyorum. Sanırım benim için daha fazla şey ifade ediyor. Ama temelde arzunun nesnesiyle birleşmeyi anlatıyor.

Bazı aktörlerin talk şovlara çıkmamaları gibi bir şey: Ortalıkta çok fazla görünür ve konuşursam, insanlar müziğimle beni özdeşleştirmeye başlar ve müziği benim otobiyografime indirgerler. Oysa kendi hayatlarıyla özdeşleştirmeleri gerekiyor müziği.

Ayrıca bir pop albümü başlığı.

Umarım öyledir, amaçlardan biri de buydu.

Kariyerinin bu noktasında popla başlayıp popa vardığın gibi bir duyguya kapılıyor musun?

Evet. Şarkı yazmaya geri dönmek istedim. Bu albüm üzerinde çalışmaya başlamadan önce karımla şarkı yazdığımı söylemiştim ya. Bu albümdeki şarkılardan bazıları, Ingrid'in işe yaramaz diye bir yana attığı parçalardan yola çıkılarak yazıldı. Belki de Ingrid'la beraber çalışmak şarkı yazma konusunda beni olumlu bir başka yola sürükledi. Sürekli farklı yazma teknikleri, beste türleri arıyordum, denenmiş, bilinen türlerden mümkün olduğunca uzak duruyordum. Fazla aşinaydı bu biçimler, ama birden bunların da işleyebildiğini farkettim ve 'niye olmasın' dedim. Uzun bir süredir yapmadığım bir şeydi ve yazma tekniğine dönmek çok heyecan verici oldu. Müziğin, içimden hiç zorlanmadan, pozitif bir şekilde döküldüğünü hissettim.

Blues'dan caza ve Hint müziğine kadar albümde birçok etki var. Bunlar nasıl bir araya geliyor?

Birçok tür müzik dinliyorum ve albüm üzerinde çalışmaya başlamazdan önce benim kafamda bu müzikler birleşmişti bile. Bir demlenme sürecinden sonra bütün bu müzikler kendi müziğimde su yüzüne çıkıyor. Üslup olarak bir şarkıyla diğer şarkı arasındaki fark beni ürkütmüyor. İçerik çok daha önemli ve bütün bu müzik içinde istikrarla varolan kişi benim, herhangi bir çelişki yok demektir bu durumda.

Şarkılarının insanlara ne ifade ettiğini düşünüyorsun ya da ne ifade etmesini isterdin?

İnsani yönümüzü, yani karanlık ve aydınlık yönümüzü... Doğayla muhabbet içine sokmasını isterdim. Doğayla neredeyse hiç alışverişimiz yok. Trafikle çevrilmiş durumdayız ve doğada sessiz kalmaya ihtiyacımız var. Doğal durumumuz bu olmalı. Müzik, bir dağa tırmandığınızda hissedebileceğiniz türde hüzün, mutluluk.duygularını yaşatabilir ve bütün bu çelişik duygularla barışmanızı sağlayabilir.

Dikkatli olmazsan New Age damgası yiyebilirsin bu söylediklerinle.

Sanmıyorum. Uzun süredir bu konuyla ilgileniyorum. Bu düşünceleri ifade etmeye kalktığında bir sözcükler duvarıyla karşılaşıyorsun. Bu zengin deneyimleri dile getirecek kelimeler yok. Amerika'da bunları dile getirmekten çekinmeyen insanlar var ve iyi de yapıyorlar. New Age kategorisine düşeceğimi sanmıyorum. Bu kategorideki müziklerin çoğu sakarin tadında, benim müziğimin çok daha zengin olduğunu düşünüyorum.

Şarkılarının özgürleştirici mi olduğunu söylersin, rahatsız edici olduğunu mu?

Susmayı tercih ederim, çünkü söylediğim her şey müziği daha da katmerleştiriyor. Müziğin kendi adına konuşmasını tercih ederim. Müziğimle ilgili konuşmak bana zor geliyor, çünkü söylediğim hiçbir şeyin doğru olduğunu sanmıyorum. Yarı gerçekler söylüyorum ki, bunlar da sorularına cevap vermeye çalıştığım için.

Bütün grupların dışında dururum. Ait olmamak gibi bir sorunum var. Çeşitli gruplara ait olmaya çalıştım, ama yürümedi. Dışarda otururum, benim doğal yerim orasıdır. Artık bunu kabullendim, doğamın bir parçası bu.

Sürekli olarak etrafında bir gizem perdesi var, bu gerekli bir şey mi sence?

Bazı aktörlerin talk şovlara çıkmamaları gibi bir şey. Eğer etrafta çok fazla görünürlerse, filmlerdeki karakterlerinin inandırıcılıklarını yitireceğine inanıyorlar. Ben de ortalıkta çok fazla görünür ve konuşursam, insanlar müziğimle beni özdeşleştirmeye başlayacak ve müziği benim otobiyografime indirgeyeceklerdir. Oysa kendi hayatlarıyla özdeşleştirmeleri gerekiyor müziği. Evet, bu yüzden bu gizem perdesini korumak önemli.

Yani senin albümlerinden birini alıp evde dinlemek, bir resim alıp duvara asmak gibi bir şey mi?

Doğru, bir şey seni o esere götürür, eve getirirsin. Sanatçının tam olarak amacını bilemezsin hiçbir zaman. Bilsen de bu gerekli değildir. Senin ona nasıl tepki verdiğindir önemli olan, senin o eserle olan ilişkindir...

Çeviren: ***Ogan Güner***

AYLIK KİTAP VE ELEŞTİRİ DERGİSİ

HAZİRAN 1999

virgül 20

• GEORGE LUKACS • BEHÇET NECATİGİL
• BİLGE KARASU • VÜS'AT O. BENER
• NURULLAH ATAÇ • SELAHATTİN HİLAV • HASAN CEMAL
• HASAN ALİ TOPTAŞ • ENİS BATUR • ABDÜLKADİR BUDAK
• TIM JUDAH • HAKAN KIRIMLI • STEPHEN W. HAWKING
• MARQUIS DE SADE • NOAM CHOMSKY

Mercek: Şeytan-Cadı

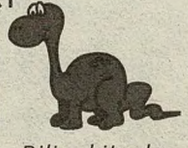

Bilim kitapları

PUSULA YAYINCILIK Tel: 0.212. 252 42 80 Fax: 0.212. 293 15 44

David Gilmour

Kalbimle Syd, mantığımla Roger

Q dergisi, okurlarına "David Gilmour'a ne sormak istersiniz" demiş, okurlarından gelen soruları alıp bir zamanların efsane isminin Sussex'teki çiftlik evinin yolunu tutmuş. Pink Floyd'un "varis"i Q ekibini gayet güleryüzlü karşılamış. Manzara şöyleymiş: "Ahırlardan atların burunları uzanıyor; bir tenis kortu ve yeşillikler görünüyor". Gilmour, kendisine "Dave" dememeleri tembihli Q ekibini çalışma odasına almış, Q ekibi de gözlemlerini şöyle yazmış dergilerine: "Raflarda, Floyd'un ilk albümü 'Piper at The Gates Of Dawn' plağı, Brittanica ansiklopedisi, B.B. King üzerine bir kitap ve New York punk rock'unun hikayesi, 'Please Kill Me' var. 'Çok tembel bir döneme girdim' diyor yarı özür diler gibi... Ufukta hiç Pink Floyd faaliyeti yokmuş –terastaki teleskopu da ona ufuk denen şeyin mükemmel bir görüntüsünü veriyor–, şu son aylarda nadiren kımıldamış, o da 1968 tarihli rock operaları S.F. Sorrow'un internet'ten yapılan yayınında The Pretty Things ile birlikte gitar çalmak için... Aslında son zamanlarda Thames'in üzerindeki tersane ondan daha meşgul sayılırmış, geçenlerde Crispian Mills, Kula Shaker'ı bir şeyler kaydetmek üzere o tersaneye götürmüş... Anlaşılmaz bir şekilde, sorulara tıpkı taşra kökenli eski bir parlamenterin kibirli tavrıyla cevap veriyor. Bu adam hiç genç oldu mu? Ve rock müziği, onun düşündüğü gibi sıkıcı bir şey mi? Gelin görelim..."

Anlaşılan Q dergisi Gilmour'dan pek hoşlanmıyor. Orası onların bileceği şey, bizi ilgilendiren Q okurlarının soruları ve Gilmour'un cevapları. "Gelin görelim"...

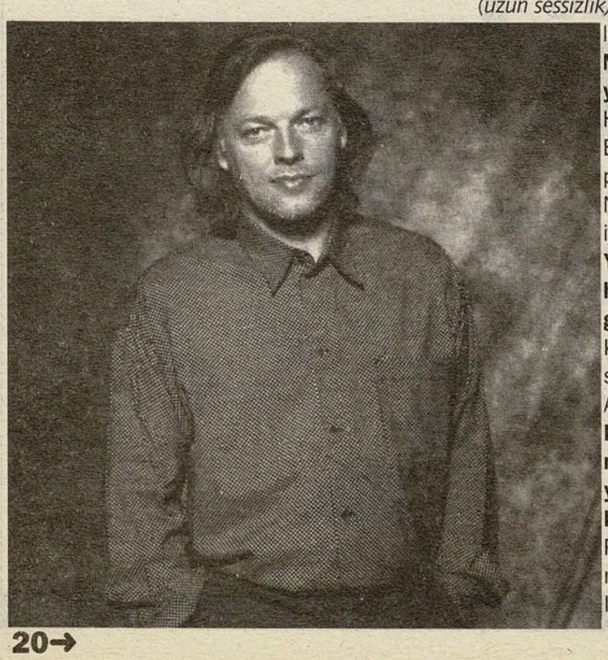

En son ne zaman LSD aldınız?

Hatırlamıyorum. *(sırıtıyor)* Ya da itiraf etmiyorum. Hayır itiraf etmeyeceğim...

Radiohead'in "OK Computer"ı için ne düşündünüz?

Ben bir Radiohead fanıyım. Gerçekten iyiler. Aslında bir öncekini tercih ediyorum. Neydi adı? "Bends", doğru.

Pink Floyd'un son konserini 1999'u 2000'e bağlayan gece, piramitlerde vereceğine dair bir söylenti duyduk. Tam Floyd tarzı gibi görünüyor, doğru mu bu söylenti? Değilse, bundan sonra ne var?

1999'u 2000'e bağlayan gece ailemin koynunda bir yerde olacağım. Ne konser vereceğim ne de bir konsere gideceğim. Gelecek için ise, kim bilir? Hiç planlanmış değil. Ufukta bir albüm mü? Hayır, yok.

"Pink Floyd David Gilmour tarafından idare edilen yumuşak bir diktatörlüktür." Bu cümleyi yorumlar mısınız?

Bugün ve bu yaşta... *(inanılmaz uzunlukta bir sessizlik)* öyle denebilir. Ve benim kontrolümün ötesinde sebeplerle, bu bana miras kalan bir şey. Her zaman yüzde yüz böyle olmuyor. Bu bana bir şekilde geldi. Bana hediye edildi, diyebilirsiniz. Ya da vasiyet edildi. Bazı şartların sonucunda.

Syd Barrett'la en son ne zaman konuştunuz?

Sanıyorum Syd Barrett'la en son konuştuğumda sene 1975'ti. Bir iki sene önce de ona bir ya da iki noel kartı ve 50'nci doğum günü partim için bir davetiye gönderdim. Ondan bir ses çıkmadı, ama kızkardeşinden bir cevap aldım. Benim iyi dileklerimi ona iletmiş.

Roger Waters'a tek bir şey söyleyecek olursanız, ne derdiniz?

(uzun sessizlik) Yeni albümünde başarılar dilerdim.

Nick Mason şanslı mı, yetenekli mi?

Hmmm. *(çok, çok uzun sessizlik)* Bulunduğumuz yere gelmek için hepimizin biraz şansa ihtiyacı vardır. Nick işini yaptı ve... bu iş için en iyisi idi.

Yumruk yumruğa kavga etseniz, hanginiz galip gelirdi: Siz mi? Roger Waters mı?

Kavga yok. *(gülüyor)* Roger bir pasifisttir. Böyle bir kavga hiç olmadı. Ama eşiğine geldiğimiz çok oldu.

Karınız Polly (Polly Samson, romancı ve arasıra Floyd şarkısözüyazarı) ile hiç şarkı sözleri üzerine kavga ettiğiniz oldu mu?

Polly ile şarkı sözleri üzerine kavga mı? Hayır, şarkı sözleri üzerine çalıştığımızda, çok kapışırdık. Ve ikimiz de mevzimizi epey gürültülü bir şekilde savunurduk. Ama sonunda... Yeterince açıkladığımı sanıyorum. Umarım ne demek istediğim anlaşılmıştır.

Uzun bir gitar solosu atarken sıkıldığınızı hissettiğiniz oldu mu hiç?

(anında cevaplıyor) Evet. Uzun bir turnede, her bir notayı daha önce çalmış olduğunuzu hissettiğiniz anlar vardır. Ve denenecek yeni bir yol aklınıza gelmez ve kendinizi otomatiğe bağlarsınız.

Tamamen ev eşyalarıyla çalınan bir albüm fikri etrafında bir süre debelendik. Şimdi olsa, sadece bu gürültüleri çıkaracaksınız, bir sample'ın üzerine oturtacaksınız ve böylece olmuş olacak. Ama biz kibrit kutularının üzerine gerilmiş lastik bantlarla uğraşarak çok zaman geçirdik. Tüm elde edebildiğimiz, şarap bardakları ile çalınmış 16 şarkılık bir banttı. Islak parmak. Şarap bardağı. "Wish You Were Here"in açılışı için bunu kullandık. Çok sevimli bir sestir.

Johnny Rotten'ın "Pink Floyd'dan nefret ediyorum" yazılı meşhur bir tişörtü vardı. Siz de Sex Pistols'dan nefret ediyor muydunuz?

Hayır, Sex Pistols'un oldukca iyi olduğunu düşünüyordum. *(düşünüyor)* Johnny Rotten'la birlikte bir şovda bulunmuştum- Sadler Wells'teydi- ve bana Pink Floyd'dan aslında hiç bir zaman nefret etmediğini ve aslında bir miktar da fanı olduğunu söyledi. Nefret ettiğine inanmamıştım zaten. Yani bizden kim nefret edebilirdi?

"A Momentary Lapse Of Reason"ın Wembley konserinin ilk yarısının sonunda, birinci sıradan, bir Roger Waters tişörtü sallıyorum diye, bana "nah" yaptınız ve "siktir" çektiniz. Bu kabalığınızdan pişman mısınız?

Eğer bunu yaptıysam en büyük özürlerimi diliyorum. Böyle bir davranış çok hastalıklı geliyor bana. O sırada çok ağır bir baskı altındaydım herhalde.

Bekaretinizi kaybettiğinizde kaç yaşındaydınız?

Çok komik, aynı soruyu evvelki gün bir röportajda karıma sordular. Ve ben de, bu soru bana hiç sorulmadı dedim. Ve tam iki gün sonra, bana da soruldu. *(soruyu düşünüyor)* Geçelim.

Dürüst cevap verin: "Great Gig In The Sky'" dinlerken hiç "siktir gerzek" dediğiniz oldu mu?

Bazen. Bazen hayır. Bazen evet.

Annem anlattı: Bir gazetede Pink Floyd'un Meksika'da bir otel odasının içini tavuklarla doldurarak yeniden dekore ettiğini okumuş. Doğru mu bu?

Keşke evet diyebilseydim. Ama maalesef hayır.

Bir seferinde kalabalık bir lokantaya motosikletle daldınız mı?

Evet Scotsdale, Phoenix, Arizona'daydı. Ne zamandı? Aman Tanrım! Hangi yıldı hatırlayamıyorum. 70'lerin başlarında olmalı. Hakikaten komikti, hiç bir tepki olmadı. İnsanlar o kadar korkmuşlardı ki, hepsi donup kalmış, tabaklarına bakıyorlardı.

İlk solo albümünüz harikaydı. İkincisi- nazik olmak gerekirse- fena değildi. Bir üçüncüsünü bekleyebilir miyiz?

İlkini beğendiğinize memnun oldum. Tabii ki bir gün üçüncü olabilir. Benim hala solo albüm yapma anlaşmam var mı acaba? Yok galiba. Ama doğrusu çok da emin değilim. Avukatıma sormam gerekecek.

Size hiç "Pink hanginiz?" diye soran oldu mu?

Zamanın sislerine dönüyoruz demek. Ama galiba oldu bu, Amerika'daydı herhalde, ilk günlerde -1968'de ya da öyle bir şey.

Klasik bir David Gilmour günü nasıl geçer?

Ne kadar uzun ve yavan bir soru. Peki. 7:15 gibi kalkarım. Bazen çocukları uyandırırım. Kahvaltı yaparım. Bebek bezi değiştiririm. Çocuklardan birini okula götürürüm. Gitar tıngırtatırım. Bazen kayıt stüdyomda bir şeyler çalarım... Hava güzelse bir uçak uçurabilirim. Ne yaptığımı anlatmak zor. Ama hiçbir zaman yeterince zamanım olmuyor.

Stephane Grappelli "Wish You Were Here"de var mı?

Biz "Wish You Here"i yaparken, Stephane Grappelli Abbey Road'da çalışıyordu. İçeri geldi ve bir şeyler çaldı, ama sonra miks yapılmadı. Korkunç komikti. El sarkıntılığından kaçınma durumları... Gay miydi? Herhalde pek çok kişi bunu kaale almaz.

Rick Wright'ın maaş çeklerini siz mi imzalıyorsunuz?

Rick Wright maaş çeki almıyor. Telif ödentisi alıyor. Hukuki komplikasyonlardan dolayı, "Momentary Lapse Of Reason" turnesi sırasında, kâr ortağı olmak yerine, turneden para alıyordu, çünkü risk almak ve Roger'la ilgili devam eden yasal ıvır zıvıra bulaşmak istemiyordu. Bunu yapmanın en iyi yolu buydu. Albümden telif aldı ve sonra da başka şeylerden pay aldı.

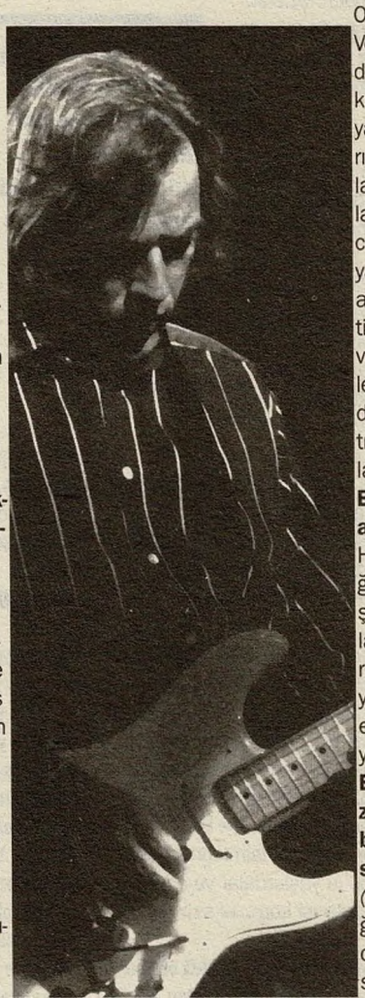

1974'te, "Dark Side Of The Moon"un ardından, tamamıyla ev eşyaları ile çalınan bir albüm yapacağınız söylentisi çıkmıştı. Bu işte ne kadar ilerlediniz?

Bu fikir etrafında bir süre debelendik aslına bakarsanız. Şimdi olsa, sadece bu gürültüleri çıkaracaksınız, bir sample'ın üzerine oturtacaksınız ve böylece olmuş olacak. Ama biz kibrit kutularının üzerine gerilmiş lastik bantlarla ugraşarak çok zaman geçirdik. Galiba tüm elde edebildiğimiz, şarap bardakları ile çalınmış 16 şarkılık bir banttı. Islak parmak. Şarap bardağı. Hepsi ayarlanmış. Sonra onu yarım ton yukarıya ayarlamalıydın. "Wish You Were Here" albümünün açılışı için bunu kullandık. Çok sevimli bir sestir. Bir işe yaradı yani.

Bir Hint lokantasına gittiğinizde genellikle ne sipariş verirsiniz?

Korkarım gerçekten sıkıldım. İngiltere'deki tüm diğer insanlar ne sipariş verirse ben de onu veririm. Tikka masala. Ve sag bhajee. Bazen bir yarım tandoori tavuğu söylerim. Yanında da genellikle soğuk, köpüklü bir bira içerim.

Televizyonunuz kaç ekran?

Sanıyorum 22 inç. *(düşünüyor)* Aslında iki tane var. Biri aşağıda odada, 22 inç olan o, ve bir de yatak odamda ara sıra video seyrettiğim 14 inçlik televizyon var.

Genesis, Emerson, Lake and Palmer, Yes ve King Crimson içinden en çok hangisinden nefret ettiniz?

Herhalde sırasıyla Yes, E.L.P., Genesis ve King Crimson. *(mırıldanıyor)* Aman tanrım, ne diyorum ben? *(normale dönüyor)* Komik gerçekten, pop gruplarını pek sevmiyorum.

Gay Dad'in şarkıcısı Cliff Jones'u bir-iki yıl önce Pink Floyd hakkında bir kitap yazdığında dava ettiğiniz doğru mu?

Evet. Her Pink Floyd şarkısının arkasındaki anlamı anlatan bir kitap yazdı. Kitap burada var aslında. *(aramak için kalkıyor, rafları karıştırıyor)* Buraya bir yere koymuş olmalıyım. *(yeniden oturuyor)* Cliff'e karşı kişisel bir takıntım yok, gay'miş ya da değilmiş hiç derdim değil, ama yaptığı gülünçtü. Kitapta, müzisyenleri ve çaldıkları enstrümanları sıralıyordu. İlk yıllar için, genellikle ben, Rick, Nick ve Roger olduğumuz dönem için söyledikleri hadi neyse... Orada da yüzlerce yanlış vardı... Ve sonraki yıllar için yazdıklarında ve "The Wall"daki her bir şarkı için verdiği müzisyen isimleri yanlışlarla dolu. Ayrıca, şarkıların çoğunun arkasındaki anlamlar da tamamıyla yanlış. Yayıncılardan piyasadan çekmelerini rica ettim, onlara düzeltmelerinde yardım edeceğimi söyledim, ama reddettiler. Ben de dava ettim onları. Öyle çok eski sakız var ki gerçekten... Gay Dad single'ı hakkında ne düşündüm? Sadece bir kez dinledim. Şimdi hatırlayamıyorum bile. Hmm, hatırlamaya değerdi.

Bir Japon Zero uçağını Mull adasına indirdiğiniz doğru mu?

Hayır. Yakın, ama tam doğru değil. Bir Harward uçağı indirdim, şu genellikle filmlerde kullandıklarından- tepesine birazcık ekstra teyel koyup Zero'ya benzetiyorlar. Mull'a birkaç kez gittim, evet. *(sessizlik)* Çoğunlukla mayıs sonunda...

Eğer Syd ve Roger aynı gün size telefon etseler ve yeniden başlamayı teklif etseler, hangisine evet derdiniz?

(gülüyor) Kalbimle Syd. Mantığımla Roger. Yeterince nazik oldu mu? Sanıyorum sonuçta ikisine de hayır derdim. Çünkü hayat çok kısa. Ben Roger'ı Earl's Court'da bizimle birlikte "Dark Side Of The Moon"u çalması için davet ettim ama reddetti.

Rock'un en kederli adamı siz misiniz?

Doğru kişiyi sorduğundan emin miyiz? Bunu soranın kafası karışık demektir. Ben neşeli olanım. Şen, mutlu olan kişi benim.

Eğer Syd ve Roger aynı gün telefon etseler ve yeniden başlamayı teklif etseler, hangisine evet derdim? Kalbimle Syd, mantığımla Roger. Yeterince nazik oldu mu? Sanıyorum sonuçta ikisine de hayır derdim. Çünkü hayat çok kısa.

Çeviren: **Günay Usta**

ATÖLYE ANKA
GÜZEL SANATLARA HAZIRLIK
BOYA
DESEN
SERBEST
ATÖLYE ÇALIŞMALARI
TEL:212 244 22 49
245 61 23
İSTİKLAL CAD.
KALLAVİ SOK. 4/2
BEYOĞLU

Mano Solo

HER ŞEYİN AMATÖRÜ

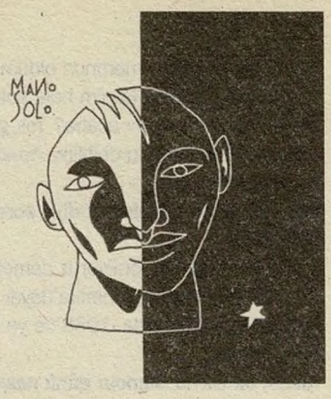

Son birkaç senemize damgasını vurmuşlar arasında adını en yukarılara yazmamız gereken biri var: Mano Solo. İki sayı evvel, ikinci sayfamızda, şarkı sözleri marifetiyle onu Roll'a ilk defa buyur etmiştik. Bu sayıda da layıkıyla kendisini tanıtmaya sıra geldi. Mano Solo, müziğini punk'tan, Fransız chanson'undan, Akdeniz ve Latin müziklerinden aldıklarıyla inşa ediyor. Hayat ve ölüm, sokak ve sokaktakiler hakkında yazdığı sözleri resmen tükürür gibi boca ediyor insanın üstüne... Bugün 36 yaşında. 15 yaşında uyuşturucularla, şırıngalarla tanışıyor, 24 yaşında da AIDS'le... Dört albüm yayınlamış bir müzisyen, ama romanı, şiirleri, kısa film çalışmaları, açtığı resim sergileri var... Mano Solo, her ne kadar "Cabu'nün oğlu" olarak anılmaktan nefret etse de, Charlie-Hebdo, Canard Enchaîné gibi Fransız mizah gazetelerinde 30 yıldır karikatürleri yayınlanan ünlü çizer Cabu'nün oğlu. Annesi de bir "mücadele" kadını: Ekolojist gazeteler yayınlıyor, özürlülere yardım derneklerinde görev alıyor. Mano'nun çocukluğu eve gelen ünlü misafirlerin, Fransa'nın muhalif insanlarının, Coluche'lerin, Jacques Tati'lerin, Maxime LeForestier'lerin arasında geçiyor. Mano da ilkten babası gibi en çok Charles Trenet'yi seviyor. Sonra ablalarından rock'u öğreniyor. Yeniyetme çağlarında o da yaşıtları gibi punk'a tosluyor. Önce Chihuahua isimli grupla punk yapıyor. Sonraları kurduğu La Marmaille Nue'yle Négresses Vertes'in, Mano Negra'nın konserlerinde ön grup olarak sahneye çıkıyorlar. Grup dağıldıktan sonra ilk albümüne grubun ismini veriyor: "La Marmaille Nue" (1993). İki sene sonra ikinci albümü "Les Années Sombres" çıkıyor. 1996'da Chihuahua'dan arkadaşlarıyla "Les Freres Misere" albümünü yayınlıyor. Son albümü de 1997 tarihli (Nedim Nalbantoğlu'nun da keman çaldığı) "Je Sais Pas Trop". Tüm albüm kapak tasarımlarını kendisinin yapıp resimlediğini de unutmadan eklemek gerek... Mano Solo, Fransız chanson'unda Ferré'yle, Brel'le, Piaf'la karşılaştırılıyor. Ama asıl, Jacques Higelin'in 70'ler dönemine tutkuyla bağlı. (Geçtiğimiz nisan ayında Higelin'le beraber 4000 kişiye verdikleri iki konser müzik hayatının zirve noktalarından biri.) Sağda solda okuduğumuz kadarıyla Ümmü Gülsüm'den Radio Tarifa'ya, Chuck Berry'den El Camaron'a, Tom Waits'e kadar sevdiği bir sürü isim var... Roll'un ilk sorusuna da iki isim sayarak cevap veriyor: Waits ve Bowie...

Paris'teki Roll'cu Doğan Ertener, Mano Solo'yu Pompidou Kültür Merkezi'ndeki 110 kişilik küçük bir tiyatroda verdiği konserde yakaladı. Önce konserle ilgili küçük notları aktaralım, sonra Mano Solo muhabbetine geçelim... Mano Solo sahnede acayip dalgacı bir adammış, şarkı sözlerini unutup "lay lay lom"larla işi geçiştirdiği de oluyormuş. Konserde annesi de varmış, onun için yazdığı şarkıyı söyleyeceğini anons etmiş, ama dalgınlıkla başka parçayı söylemeye başlamış... Parça aralarında sürekli espriler yapıyor, arabalarda kullanılan şu kağıt mendiller var ya, onlara sürekli burnunu siliyormuş... Bir parçaya tam kaptırmış gidiyorken, mikrofonunu kenarda duran gitarın üstüne düşürmüş. Kendi de dahil bütün salon üç-dört dakika gülme krizine tutulmuş... Konser sonrasında da, o yorgunlukla 45 dakikalık yandaki mülakat gerçekleşmiş...

Size müzik desem?..

Mano Solo: Tom Waits, David Bowie...

Resim?..

Egon Schiele, Kirschner, Picasso, Van Gogh... Bir de Goya tabii ki. Ama gariban dönemlerinde yaptığı, karanlık, loş resimleri kastediyorum. Çünkü Goya saray için de resimler yapıyordu... Resimden istediğiniz kadar konuşabiliriz. Sanırım hâlâ resimde sevdiğim şeyler, müzikte sevdiklerimden fazladır. Bu biraz da müziğe apar topar balıklama dalmış olmamdan kaynaklanıyor galiba.

Şiir?..

Şiir... Şiir ben pek okumadım. Fakat Fransa'da olup da okula gidince, daha ufacık çocukken sana Prévert'i okutuyorlar. Prévert de yani büyük şair. Bence hâlâ güncelliğini koruyor. Zamanla demode olmasına da imkan yok, çünkü adam yüreğiyle konuşuyor. Bir de 30'lu yıllarda dünyayı dolaşan büyük seyyah Blaise Cendrars var. İnsanların pek az seyahat ettikleri bir dönemde o kadar şeyi keşfetmiş olması çok ilginç. O zamanlar uzak ülkelerde neler olup bittiğinden kimsenin haberi yoktu.

Bence bir sanatçı toplum içindeki kendi hikayesini anlatmakla yükümlüdür. Belki biraz sınırlandırıcı ama kendimi, kendimden başkasının sözcüsü olarak görmüyorum.

Sinema?..

Sinema... *(önce öksürüyor, sonra da köpeğini okşayarak sanki vakit kazanıyor)* Pardon... Fransa'da çok ilginç bir genç sinema dalgası var. Jan Kounen diye birisi var mesela, "Doberman"ı yapmıştı. Başka, başka... Gaspar Noé "Seul Contre Tous"u (Herkese Karşı Tek Başına) çevirdi. Bunlar yeni yeni isimlerini duyuran gençler. 30'lu yaşlardalar ve acayip ilginç, acayip usta işi komplekssiz filmler çıkartıyorlar.

Söyleşiye böyle başladım, çünkü siz bu sanat dallarının hepsine kıyısından köşesinden bulaşmış durumdasınız. En bilinen yanınız müzik de olsa, desenleriniz, yayınlanan şiir kitaplarınız, film çalışmalarınız da var. Siz kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?

Ben bir amatörüm.

Neyin amatörü?

Her şeyin... Söylemek istediklerimi söylememi sağlayan her şeyin. Ben ne çok iyi bir müzisyenim, ne çok iyi bir şair, ne de çok iyi bir sinemacı. Bunların hepsi bir araya gelince bir bütün oluşuyor. Farklı dallarda çalışmak daha az tıkanmamı, daha kolay kendimi yenilememi sağlıyor. Diyelim ki müzikte yeni bir şeyler üretemiyorum, pat, bir resim ya da desen yapıyorum. Böylece kafamı tazelemiş oluyorum. Bu nedenle, tek bir dalda takılıp kalmıyorum, ama hiçbirinde de başkalarından daha iyi olduğumu sanmıyorum... Ben hiçbirine yeterince hakim olmadığım için sürekli yeni bir şeyler keşfediyorum. Diğerleriyse, hem yaptıkları işe hakim hem de fazlasıyla kültürlü olduklarından kendilerini serbest bırakamıyorlar. Kendi kendilerine engeller koyuyorlar. Bende yok bu. Ben ne resmin, ne müziğin, ne şiirin ne de görüntülerle oynamanın eğitimini gördüm. Şarkı söylemenin, gitar çalmanın da öyle. Bu bana özgürlük veriyor. Hiçbir şey bilmeyince, almaya açık oluyorsun.

Mesleğinizi sorduklarında ne diyorsunuz?

Şarkıcıyım diyorum. Çünkü her şeye karşın, temel faaliyetim bu. Herkes de beni en çok şarkı söylerken görüyor.

Sizinle yapılmış bir söyleşide "mesajı en dolaysız yoldan ve en kısa sürede iletebilmemi sağladığı için müziği seçtim" dediğinizi okumuştum...

Doğru, söylemiştim... Şöyle anlatayım: Genelde insanların resim karşısında bazı kompleksleri var. Onlar için resimden anlamak, kültürlü olmayı gerektiriyor. Sergine geliyorlar, "resimden anlamam ama, yaptıkların hoşuma gitti," diyorlar. Her zaman, o "resimden anlamam ama..." cümlesiyle başlanıyor. Kompleksliyiz yani. Okulda resimden pek söz edilmez. Televizyonlarda, gazetelerde de çok nadir. Sonuçta da, elit kesimin sanatı olup çıkıyor. Halbuki, bir tablonun

22→

önünde herkes bir şeyler hissedebilir... Ya da hissetmeyebilir. Bunun için bir dekodöre gerek yok. İnsanlar bir tablonun önünde saçmalayıp gülünç duruma düşmekten korkuyorlar.

Bazen bu müzikte de böyle değil mi?

Hayır, aynı şey değil. Çünkü müziği her yerde duyuyoruz. Az önce konserde de söylediğim gibi, asansörde, süpermarkette, her yerde müzik var. Ayakkabı satın alırken, hot-dog yerken müzik var. Her an müzikle içiçeyiz. Harika bir araç. Düşünsene, müzikle on dakikada dünya turu atabilirsin. Şimdilik tam yaygınlaşmadı, ama yakında internet'le birkaç saniye yetecek.

Müziğe ilk başladığınız yıllarda sıkı bir punk'çı olduğunuzu okumuştum. Hele az önce dinlediğimiz iki gitar ve bir vokalden oluşan formasyonu düşünecek olursak, punk'tan hayli uzaklaşmış görünüyorsunuz. Size de öyle gelmiyor mu?

Tabii de, zaten punk tam olarak bir şey demek değil bence. 16 yaşındaydım ve punk o anki hayatıma cuk oturmuştu. Tam asi dönemlerim... Hem bir şey demek değildi, hem de bireyci bir hareketti. Hele Fransız punk'çıları somut hiçbir şey yapmadı. Bir ara Alman punk'çıları bayağı iyi organize olmuştu. Boş binaları filan işgal edip içlerinde iyi işler yapıyorlardı. Fransa'da bu işgal evleri her türlü satışın yapıldığı garip yerlere dönüştü. Alman, Hollandalı, hatta İngilizler bir sürü yapıcı iş ortaya çıkarırken, bizimkiler yıkmaktan başka bir işe yaramadılar. Yakıp yıkan çetelere dönüştük. Artık o taraklarda bezim yok. Ama hâlâ punk dinlerim. Haa, bir de albüm yaptım...

Les Freres Misere...

Evet, Les Freres Misere. Bir fırsat çıktı. Grup oluşturup albümü yaptık. Benim için biraz, o dönemleri tatlı tatlı anmak gibi bir şeydi.

Ben ne resmin, ne müziğin, ne şiirin ne de görüntülerle oynamanın eğitimini gördüm. Şarkı söylemenin, gitar çalmanın da öyle. Bu bana özgürlük veriyor. Hiçbir şey bilmeyince, almaya açık oluyorsun.

Bir dergide, okulda pek parlak olmadığınızı okumuştum. Doğru mu?

Baaaah! Okulu bıraktığımda 15 yaşındaydım ve yıllardır bir şey yapmadan gidip geliyordum. Giderek daha da anlamsızlaşmaya başlayınca bıraktım. Yani, doğru okumuşsunuz. İyi bir öğrenci değildim. Okulu bıraktıktan sonra, Fransa'nın altından girip üstünden çıktım. Sürttüm durdum.

Az önce konserde söylediniz: 100-110 kişilik bu küçük tiyatronun sizde farklı bir yeri var. Dev salonlarda konserler verdikten sonra gelip birkaç kez burada söylüyorsunuz. Tourtour tiyatrosu sizin için neden bu kadar önemli?

Çünkü benim gerçek anlamda gelişmeye başlamam burada oldu. Bir gün iki şarkılık bir demo kasetle buraya geldim. Dinlesinler diye bıraktım. Hemen ertesi gün salonun sahibi arayıp "bir ay boyunca her akşam salon sizin" demesin mi! O günden sonra acayip ilerledim. Tabii evde çalmak başka, o kadar kişinin önünde her akşam çalmak başka. Resmen meslek öğreniyorsun. Kaçıncı çalışım burada, artık hatırlamıyorum. 100'ü geçmiştir herhalde. Her yıl en az bir kez mutlaka geliyorum buraya.

"Geliyorum" dediniz ama sanıyorum, önce grubunuz Marmaille Nue ile başladınız burada çalmaya.

Evet, grupla başladık ama tek başıma da çok çaldım. Ya da birkaç müzisyenle...

Gruptan niçin ayrıldınız?

Durmadan kavga ediyorduk. Ayrıca, ben ayrılmadım, onlar gitti. Ben devam edelim istiyordum. Ama n'apalım, olmadı. Eh benim için de pek fena oldu sayılmaz hani... *(gülüyor)*

Ne yapıyorlar şimdi?

P'tit Louis'nin yakında bir CD'si çıkacak sanırım. Güzel şeyler yapıyor. Marina da bir albüm yapmıştı, galiba pek satmadı. Devam ediyorlar yani.

Notlarımda sıra Nedim'e, Nedim Nalbantoğlu'na geldi...

Nedim? Haa, doğru ya, Nedim Türktü. Nedim olağanüstü bir kemancı, fakat kontrol etmek mümkün değil.

Ne anlamda?

Nasıl anlatayım, Nedim çılgın bir solist. Fakat bizde dört yaylı vardı ve Nedim sürekli çok fazla çalıp ortalığın içine ediyordu... Çok güzel şeyler yapıyor. Kalite, duygu, ne ararsan var içinde. Sanki herif kemanıyla doğmuş. Fakat yaylı topluluğunun içinde öyle şeyler yapılmaması gerekiyor. Oysa kafasına göre uçabileceği soloları da vardı. Sololardan sonra da çalınca çok yorucu oluyordu. Ne olursa olsun yaptıklarını çok seviyordum. Çünkü oryantal gamlar çalıyordu. Bir anda Bulgar müziğinden Türk müziğine geçiveriyordu. Çok iyi müzisyen de, birlikte çalışması zor.

Nedim'le çalışmayı bu yüzden mi bıraktınız, yoksa büyük formasyonu mu dağıttınız?

Büyük formasyonu dağıttım. Zaten onu daha çok konser albümünü yapmak için kurmuştuk. 15 kişilik kadroya alıcı bulmak çok zor.

Bunun için mi iki gitarlı formasyona karar verdiniz?

Yoo, hayır. Bunun için değil. Keyif alıyorum bundan. Söyledim ya az önce, buraya gelmek benim için çok önemli.

Hac ziyareti gibi yani...

Yok, değil. Biraz kaynağa dönmek gibi, ya da duş alıp yeniden yola çıkmak gibi. Geçen hafta dört bin kişinin önünde çaldım. Orada havalara girmek çok kolay. Fakat buraya geldiğin zaman, seyirci hemen burnunun dibinde. Havalara girmemen senin için çok daha hayırlı olur, yoksa komik duruma düşersin. Burada çalmak iki-üç bin kişiye çalmaktan daha zor. Çünkü kalabalık önünde çalarken arada bir duvar var. Burada yüz kişinin gözlerini görüyorsun. Sıkılıyorlar mı, sıkılmıyorlar mı hemen anlarsın.

Geçen gelişimde de, bu akşam da salonda hep gençler vardı. Daha çok gençler mi dinleyicileriniz?

Çoğunlukla öyle. Gerçi gününe de bağlı ama, daha çok gençler. Doğrusu bu beni üzmüyor da değil. Beni farklı kuşaklardan insanların dinlemesini isterdim. Yalnızca gençlere değil, her yaş dilimine hitap eden şarkılar yaptığımı düşünüyorum. Benim şarkılarımı dinleyerek, yaşlıların benim kuşağımı daha iyi anlayabileceği kanısındayım.

Şarkı sözlerinizi son derece şiirsel ve bir o kadar da hüzünlü buluyorum. Mizahla süslüyorsunuz ama insanın içine yumruk gibi oturuveriyor. Bu nedenle mi konserlerinizde parça aralarında seyirciyi güldürecek şeyler yapıyorsunuz? Öyle yapmayıp aynı tonda devam etseniz?

Evet, felaket olabilir. Ben bundan kaçınmaya çalışıyorum. Aslında günüme de bağlı anlattığım o

zırvalar, önceden hazırlanmış şeyler değil. Tabii sık sık tekrarladığım bazı şeyler de var. Artık onlar gösterinin bir parçası gibi oldu. Havayı biraz dağıtmak, hele hele böyle ufak bir salonda çok önemli. Çünkü gözlerimi üzerlerine dikip ardı ardına gebertici şarkılarımı söylesem, ortalık cenazeye dönebilir. Ben şarkılarımı bunun için yazmadım. Ben onları insanlar ağlasınlar diye değil, başlarına gelebilecek felaketlerle mücadele etsinler diye yazdım. Çünkü sahnede, başına gelmiş bir felaketle savaşan bir adam görüyorlar ve ben onlara bu mesajın geçmesini istiyorum. Bütün hikayelerimde bir çıkış yolu var. Yoksa bile, olduğuna inanmaya değer. Doğru, hüzün var ama ben hüznü insanları sarsmak, uyandırmak için kullanıyorum.

Ben şarkılarımı insanlar ağlasınlar diye değil, başlarına gelebilecek felaketlerle mücadele etsinler diye yazdım. Çünkü sahnede, başına gelmiş bir felaketle savaşan bir adam görüyorlar ve ben onlara bu mesajın geçmesini istiyorum. Bütün hikayelerimde bir çıkış yolu var. Yoksa bile, olduğuna inanmaya değer.

Şarkılarınızı nasıl yazıyorsunuz?

Bilmem. Farkında değilim. Belli bir kuralım yok. Bazen sözleri yazıyorum ve buna nasıl bir müzik gider diye bile düşünmüyorum. Günün birinde, yazdığım o sözleri hatırlatan bir melodi yakalayınca deniyorum. Olursa oluyor. Olmazsa bir süre daha çekmecede bekliyor. Sonunda bir gün "hah işte, demek ki buymuş" diyorum. Hiçbir zaman, sabah uyanıp "ben bugün gitar çalacağım, beste yapacağım" demem. Hep rastlantısal olarak, hep yaşadığım bazı duygulardan sonra yazarım. Nedendir bilmiyorum, bir şeyler yaşadığım zaman, kafamda hemen sözcüklere dönüşür. Yani benim şarkı yazmam için bir şeyler yaşamamı beklemek lazım. Yoksa çıkmıyor.

Ben de bu doğrultuda bir soru hazırlamıştım. "Anlattıklarınız hep kendi hikayeniz mi?" diye soracaktım.

Kendimi başka bir şey anlatırken de düşünemiyorum zaten. Bence bir sanatçı toplum içindeki kendi hikayesini anlatmakla yükümlüdür. Belki biraz sınırlandırıcı ama kendimi, kendimden başkasının sözcüsü olarak görmüyorum. *(söyleşimizin başından beri oralarda dolanan köpeği artık sabırsızlanıp havlamaya başlıyor)* Mazda! Sus! Konuşuyoruz burada... Satmak için, sabahtan akşama kadar radyolarda dinlediğimiz "bugün hava da pek güzel" türünden, abuk-subuk şarkılar besteleyemem. Bana göre, gerçek bir eser, bir tablo, bir heykel, bir kitap, bir müzik ya da her neyse, adamın yüreğinden gelmeli. Yoksa beni ilgilendirmiyor. Kendimi de öyle aşırı duygusal ya da içe dönük de bulmuyorum.

Benim kafamda siz Léo Ferré'nin, Brigitte Fontaine'in yakınlarında bir yerdesiniz. Siz kendinizi Fransız chanson'unda nereye yerleştiriyorsunuz?

Brigitte Fontaine'i küçükken çok severek dinlerdim. Anlattıkları sürrealist, çılgınca gelirdi. Fakat Léo Ferré'yi hiç dinlemezdim. Ama esaslı bir herif olduğunu biliyorum. O yüzden, onunla karşılaştırmanız beni rahatsız etmedi açıkcası. Ferré'yi daha çok babamların kuşağı dinlerdi. Belki de onlar dinliyor diye ben dinlemedim. İsyan yani biraz da.

Bir konserinizde sizi öpmek için sahneye çıkan bir kızı itmişsiniz. Neden yaptınız böyle bir şeyi? Daha doğrusu, önce "gerçekten oldu mu böyle bir şey?" diye sorayım.

Doğru. İttim. Geldiğini görmemiştim çünkü. Arkadan geldi. Birisi saldırıyor sandım. Gerçekten görmedim geldiğini ve tepki gösterdim. Düşünsene, birisi üstüne çullanıyor. Gelenin beni öpmek isteyen bir kız olduğunu anlayıncaya kadar iş işten geçti. Yoksa sahneye her çıkana tekme tokat girişmiyorum.

Sahneye çıkanlara alışamadığınıza göre, kendinizi star gibi hissetmiyor olmalısınız. Hele erkek şarkıcılar bayılıyor böyle şeylere.

Hiç çekmiyor açıkçası. Beni öyle aptal aptal pohpohlasınlar diye çıkmıyorum sahneye. Yoksa Patrick Bruel olur çıkarım. Hatta uzun süre, konserlerde şarkılarımı benle beraber söyledikleri zaman bile susturuyordum. "Susun yahu" diyordum, "şarkıcı benim burada". İnsanlar anlamıyordu tabii. Hatta havalara girdim zannediyordu çoğu. Ben işin bu yanını aramıyorum. Şu an, konser çıkışında kızlara asılıyor olabilirdim. Üstelik biliyorum ki, istesem bu gece eve yalnız dönmem. Gerçekten de tanımadığım insanların bana dokunmasından hoşlanmıyorum. Benim özel hayatım değişmedi. Mano'yum diye, meşhur oldum diye birdenbire kibarlaşıp herkese oramı buramı elletecek değilim. Bana zorla sarılıp öpülmesinden de nefret ederim. Bir keresinde elli kişi peşime takıldı. Duvarın dibinde resmen kıstırdılar. İmza istiyorlardı ve vermek zorundaydım. Elli çift göz sana bakıyor. Düşünsene, yüz tane eder. *(gülüyor)* Benim istediğim bu değil. Beğensinler ya da beğenmesinler, ama şarkılarımı anlasınlar istiyorum, o kadar.

Olympia konseriniz geçen yıl iptal edildi. Yine Olympia'da ya da Zenith'de büyük bir konser düşünüyor musunuz?

Zenith daha büyüktür Olympia'dan. Yeni turneden geliyoruz ve Paris dışında, Fransa'nın bütün Zenith'lerinde konserler verdik. En küçüğü 2000 kişi alır. Paris'te Mutualité'de çaldık, 1700 kişilik. Olympia'ya çok yakın yani. Bu aralar, büyük bir konser düşünmüyoruz ama, sağlığım nedeniyle iptal ettiğim Olympia konserini de günün birinde yapmak istiyorum tabii.

Özel bir soru olacak ama, politik olarak neredesiniz?

Soldayım. Fakat Fransa'da solcu olmak ne demek, pek belli değil. Özellikle de partilerde. Benim için sol bu değil tabii. Şimdi sol bir hükümetimiz var. Bir ara solcu bir cumhurbaşkanı bile oldu fakat "sol bir şeyler" olmadı. Ben şahsen bir ütopya adamıyım ve ondan daha öte bir şey olmak da istemiyorum. Öyle çok derin politik bilgim falan da yok... Anti-militaristim, pasifistim... İnsana, insan haklarına saygıdan yanayım. Basın özgürlüğünden, düşünce özgürlüğünden, her türlü özgürlükten yanayım. Komünist düşünce kendi içinde harika, ama bence hiçbir ülkede uygulanamadı. Hele Rusya'da hiç. Konserlerimi düzenlemek, kitaplarımı, CD'lerimi yayınlamak için bir firma kurdum. Benim bütün yapabileceğim, firmamda adaletli davranmak, en azından çalışanlara makul maaşlar vermek oluyor. Büyük büyük fikirlere sahip bazı insanlar, ufacık bir şeylere sahip olunca paylaşmaktan vazgeçiveriyor.

Albümleriniz ne kadar sattı bugüne dek?

Toplam dört albüm... 350-400 bin satmış olmalı... Sekiz yıldan, yok yok, beş yıldan beri.

Biliyorum ki, konuşmaktan pek hoşlanmadığınız iki konu var. Dilerseniz konuşuruz, yok bırakalım derseniz de, bırakırız. Birincisi babanız, ikincisi de hastalığınız...

Ne öğrenmek istiyorsunuz?

Babanızla ilgili sorular sizi neden rahatsız ediyor?

Öncelikle şunu söyleyeyim, babamdan kesinlikle utanmıyorum. Sorun orada değil. Saklanmaya da çalışmıyorum. Sadece gururlu bir insanım ve birisinin gölgesinde yaşamak istemiyorum. Babamla aynı işi yapmıyorum. Beni alıp sahneye de babam taşımadı. Beni plak şirketleriyle babam tanıştırmadı. İnsanlar "falancanın oğluysan her şey senin için çok kolay olur" diye düşünme eğilimindeler. Oysa bu, hayatım boyunca böyle olmadı. Ondan söz edilmesini bu nedenle istemiyorum. Çünkü babam bir stardı ve hayatım boyunca bana ondan söz edildi. Ben bu muhabbetle büyüdüm. "Aa, demek Cabu'nün oğlusun ha!" Yahu diyordum, bir dakika, ben de Mano'yum. Başlı başına bir adamım, ben de varım. Yalnız, yanlış anlaşılmasın. Babamı inkar etmiyorum. Hatta tam tersine, onun oğlu olmaktan gurur duyuyorum. Politik düşüncelerini, yaptıklarını, söylediklerini aynen onaylıyorum da. Bütün olay benim gururumla ilgili. Buna indirgenmek istemiyorum, o kadar. AIDS de öyle... Albümüme AIDS'le ilgili bir şarkı aldım. Sonra herkes ondan söz etmeye başladı. Bu da bir indirgeme. Tamam, AIDS repertuarımın bir parçası, ama başka şeyler de var. Bıktım yani artık. Buna takılıp kalıyorlar. Bundan söz etmem için bin tane televizyon programına çağırdılar beni. İlk zamanlar ben de önemli bir yarayı deştiğimi, bir irini akıttığımı düşünüyordum. Açıkça hastalığından söz edecek birisine ihtiyaçları vardı belki. Söyleyecek şeyim olduğu sürece, yararlı olacağımı hissettiğim sürece anlattım. Fakat artık aynı şeyleri bin kere de anlatamam ki. Zaten olayı aynı şekilde yaşamıyorum artık. Ayrıca, günü gününe insanlara hesap verecek de değilim. Söyleyeceğimi söyledim. Fazlası fazla artık. Beni alıp oraya yerleştirmek çok kolay bir yol. Ben zaten bu beladan kurtulmaya çabalıyorum. Eğer benim ilerlemem isteniyorsa, bana zırt pırt bu konuyu açmaktan, beni zorla alıp kafese tıkmaya çalışmaktan vazgeçsinler.

Söyleşi: **Doğan Ertener**

24→

Patti Smith

Geri saymaya başladık bile. Topu topu 30 gün ya kaldı ya kalmadı. "Azize" diyorlar, insana mübalağa gibi geliyor. Değil halbuki. Yani, mübalağa değil. Jean Genet "aziz"se, ki Sartre öyle diyor ve Sartre gibi saygıdeğer bir şahsa inanmamak için herhangi bir sebep yok, Patti Smith de "azize" sayılır. Mübalağa gibi geliyor, ama internet marifetiyle elde ettiğimiz söyleşilerinden yaptığımız derlemeyi okuduğunuzda, "gerçek" azizeler konusunda mübalağa edildiğini düşünmeniz uzak ihtimal değil... Roll, ceketinin düğmelerini ilikleyerek takdim eder:

KENDİ GECEMİZİ YARATMAK İÇİN

Dinleyicilerinizle kurduğunuz bağ çok güçlü. Dokuz-on yıl "Dream of Life"ı beklediler, sonra da bir sonraki albümü beklemeye koyuldular. Çok güçlü bir iletişiminiz var dinleyicilerinizle...

Patti Smith: Belki de onlarla doğrudan ve dosdoğru konuştuğum için. Karşımda canlı bir varlık olduğunu duyumsuyorum. Tek tek bireyleri kastetmiyorum, iletişim kurduğum insan topluluğunu bir varlık olarak algılıyorum. Bir insan varlığı olarak... Tıpkı dün gece olduğu gibi. *(San Francisco'da verdiği konseri kastediyor)*. Bir konseri karşılıklı bir sorumluluk olarak görüyorum. Hep birlikte oradayız. Onlar zamanlarını veriyor, ben zamanımı veriyorum ve birlikte kendi atmosferimizi yaratıyoruz; kendi gecemizi, kendi enerjimizi. Hep böyle düşünmüşümdür. Hep böyle hissetmişimdir. Ben bir eğlence aracı değilim. Bazen eğlendirici olduğumu biliyorum, ama insanları eğlendirmek için bir vasıta, bir "eğlendirici" değilim. İnsanlara şarkı söylemiyorum. Onlara gösteri yapmıyorum, şov yapmıyorum. Eğer bir şey hissetmiyorsam... Mesela dün gece istim üstündeydim, fakat sonlara doğru yoruldum. İki saatten fazla sahnede kalmıştık. Yorgun düşmüştüm. "Not Fade Away"i çalıyorduk. Doğaçlama yapmayı severim. Fakat halim yoktu, içimden bir şey yapmak gelmiyordu. Bu durumda ne yaparsınız? Bunu da söylersiniz, şarkının içinde bunları da söylersiniz. Halim mecalim yok dersiniz, kendimi berbat hissediyorum dersiniz. Bunu da gecenin bir parçası yaparsınız. Bakarsınız o havadan çıkarsınız, bakarsınız çıkmazsınız. Öyle veya böyle o gece bizim gecemizdir, onu birlikte yaşarız, nasılsa öyle yaşarız. Eskiden böyle anlarda çok acı çekerdim. Artık pek aldırmıyorum, çünkü bütün bu olup bitenlerden sonra, dünyanın en kötü şeyi sahnede 5-10 dakika öyle kalakalmak değil herhalde. Buna katlanabilirim pekala. Benim amacım, yapmak istediğim şey şu: Plaklarımla rahat bir yaşam sağlayabilirsem; bugüne kadar pek mümkün olmadı bu, fakat eğer insanlar plaklarımı beğenirse ve kendimi ve çocuklarımı geçindirebilecek kadar kazanabiliyorsam... Bunun dışında kazandığım her kuruş, ışıkçıların, sesçilerin ve müzisyenlerin parası çıktıktan sonra kalan her kuruş, başka insanlara gitmeli. AIDS hastalarına, evsizlere, diğer muhtaç insanlara... Fred'le *(1994'te kaybettiği eşi Fred "Sonic" Smith)* hep yapmak istediğimiz buydu. Dolayısıyla, sahnedeyken, yaptığım şeyi şahsi bir karşılık için yapmıyorum. Ve dolayısıyla seyircilerden bir farkım yok. Benim amacım bu: Sahnede olduğumdan ötürü kâr sağlamıyorum. Sahneye çıktığımda, bir kuruş kâr etmiyorsam, beni dinleyen insanlardan biri gibiyim demektir. Bir bakıma hepimiz aynıyız ve geceyi birlikte yaratıyoruz ve bunu başka insanların yararına yapıyoruz. Dolayısıyla da, eğer gece ateşli ve coşkulu ise, harika. Eğer güzel ve sakinse... Nasıl olduğu o kadar önemli değil. Önemli olan birlikte bir gece yaratmış olmamız ve başkalarına destek olmak için bir maddi imkan yaratmış olmamız. Benim amacım bu. Bunu gerçekleştirdiğimde sanatın hakkını vermiş addederim kendimi.

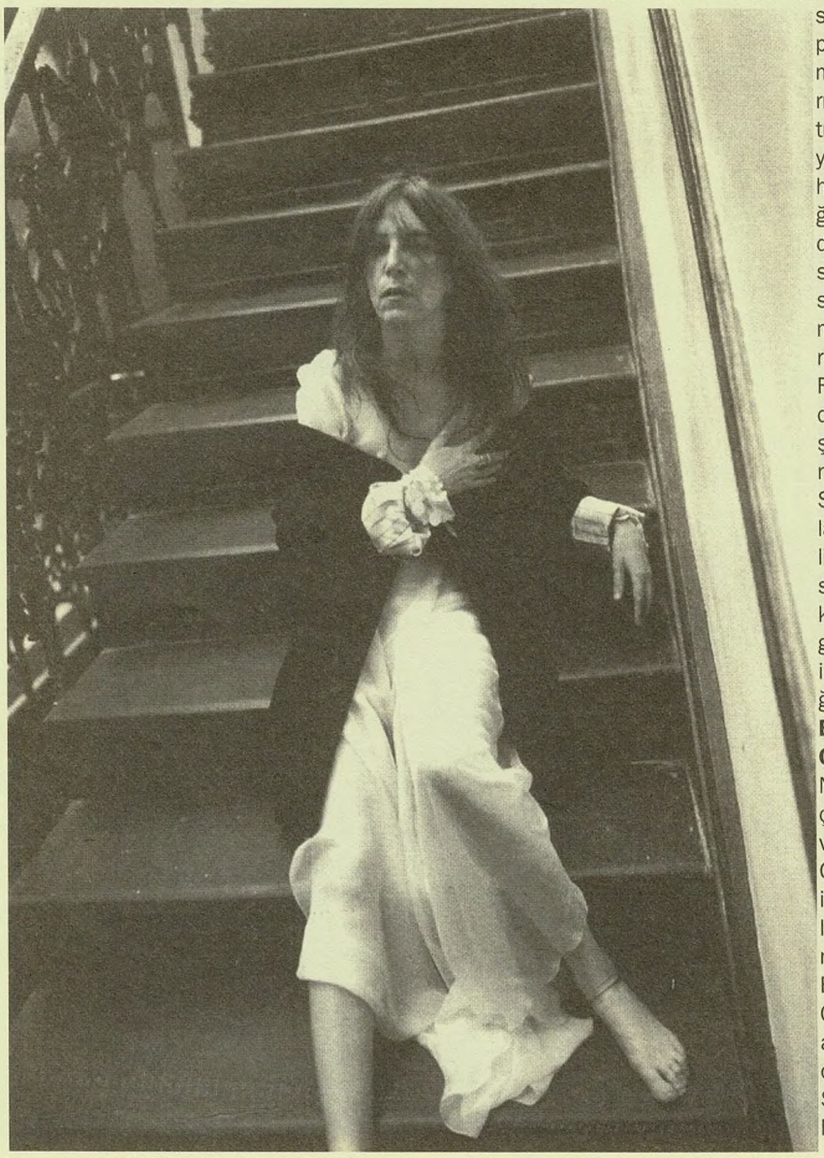

Bunu gerçekleştirmek, rock'n'roll dünyası için bir devrim demek. Çünkü kimse...

Niye olmasın, anlamıyorum. Bu bence o kadar aşikar bir şey ki. Gerçekten zengin olan gruplara hayret ediyorum. Zengin derken hali vakti yerinde olanları değil, 100 milyon doları olanları kastediyorum. Çuvalla para kazanıyorlar, buna bir itirazım yok, ama o kadar paraya ihtiyaçları yok. O kadar çok paraya hiç ihtiyaçları yok. Benim gerçekleştiremeyeceğim şeyleri onlar gerçekleştirebilir. Böyle düşünen sanatçılar özgürleşir. Bu, bütün sanatçıları özgürleştirecek bir tercihtir. En azından beni özgürleştireceğine eminim. Niye böyle olmasın ki? O kadar çok paraya kimin ihtiyacı var? Kaç tane evin olabilir ki? Kaç araban olabilir? Kaç collector gitarına, kaç Diego Rivera'ya sahip olabilirsin? Demek istediğim 50 bin dolarını ver değil. Alayını ver. Sıçtığımın parasının alayını ver. Diyelim bir turneye çıkıp 11 milyon kazanıyorsun, 9'unu ver, hepsini vermeye gönlün elvermiyorsa! İki

→25

milyon dolardan daha fazlasına kimin ihtiyacı var? Ver işte! Tişört imzala ya da eski motosikletini ver demiyorum. Aslan payını ver! Benim fikrim bu.

Neredeyse 20 yıl sonra yeniden sahneye çıktığınızda artık başka bir insan olduğunuzu düşündünüz mü?

Aradan 20 yıl geçtikten sonra hâlâ aynı insan olduğunuzu düşünüyorsanız başınız dertte demektir. Umarım, bu 20 yılda bir insan olarak evrilmişimdir. Umarım, insanlara sunacak yeni şeylerim vardır, umarım aktaracak tecrübelerim vardır. Ama, bir yandan da sekiz yaşımdayken neysem oyum. Bazen 22 yaşındaki enerjiye sahibim, bazen 14'ümde gibiyim. Bütün bu yaşların içimde bir arada olduğu kanısındayım.

İlk albümünüzdeki ilk şarkı "Gloria"nın ilk dizeleri "İsa başkalarının günahları yüzünden öldü, benimkiler yüzünden değil / Benim günahlarımın sorumlusu benim" şeklindeydi. Bu dizeler hâlâ sizin için aynı anlamı koruyor mu?

Pek değil. Ama, "anlamını yitirdi" de diyemem. Yalnızca odak noktam değil artık. O dizeleri 20 yaşındayken yazmıştım ve o zamanlar hıristiyan inancına sıkı sıkıya bağlıydım. Bir hıristiyan olarak yetiştirilmiştim. Çocukken çok inançlıydım. Sonraları, kişisel ve sanatsal anlamda daha özgür olmak için İsa'yla göbek bağımı kesmek istedim. Sanatsal ve kişisel bir yolculuğa çıkmaya hazırlanıyordum, bu yolda herhangi bir yanlışlık yaparsam eğer, kabahat benimdi, benden başkasının değildi. Bunu söylemeye çalışıyordum, çünkü böyle düşünüyordum. İsa'nın benim yaptığım seçimlerden ötürü sorumluluk duymasını istemiyordum. Öte yandan, İsa gibi zeki, açık fikirli bir kişiliğin beni kolladığını, benimle, bizimle aynı safta olduğunu düşünmek huzur ve güven veriyordu. O şarkı daha ziyade bir ergenlik marşı. Hayatımın bu safhasında iştigal ettiğim bir mesele değil. Bir defa, artık ergen değilim. Fakat, zaten 1979'da, Floransa'da, son kez sahneye çıktığımda, o sözleri şöyle söylemiştim: "İsa başkalarının günahları yüzünden öldü, keşke benimkiler yüzünden ölseydi..." Dolayısıyla, sanırım 1979'da epey bir değişime uğramıştım herhalde. Pasolini'nin, "Aziz Matyas'a Göre İncil" adlı filminin çekimleri sırasında verdiği mülakatı okuduktan sonra İsa hakkında bambaşka bir perspektife sahip oldum. Pasolini'ye göre, İsa devrimci bir şahsiyetti. "Sahne"ye hakiki bir "rock'n'roll nigger" gibi çıkmıştı. Bir "yabancı", toplum dışı bir insan olarak ortaya çıkmış; cüzzamlıları, fahişeleri, hırsızları safına çağırmış, onları cennetteki konumlarını ya da insanoğlu olarak haysiyetlerini talep etmeye davet etmişti. Pasolini'nin o söyleşisini okuduktan sonra İsa'yı başka türlü görmeye başladım. Bu şuna benziyor: Mesela, çocukken George Washington hakkında öğrendiklerin asla yalan söylemeyen, bir kiraz ağacını kesmeye kıyamayan bir insan olduğundan ibaret. Hayatın içinde pişmeye başladığında ise çok güzel fikirleri zikirleri olan, olağanüstü ilginçlikte bir insan olduğunu keşfediyorsun. O, yalnızca bir ikon ya da doların üstündeki resim değil. Onların dışında, ötesinde bir şahsiyet. İsa, benim gözümde, kutsal bir resmin üzerindeki imgeden daha fazla bir şey.

O kadar paraya kimin ihtiyacı var? Kaç evin olabilir ki? Kaç araban olabilir? Demek istediğim 50 bin dolarını ver değil. Alayını ver. Diyelim 11 milyon kazanıyorsun, 9'unu ver, hepsini vermeye gönlün elvermiyorsa! İki milyon dolardan daha fazlasına kimin ihtiyacı var? Ver işte! Tişört imzala ya da eski motosikletini ver demiyorum. Aslan payını ver!

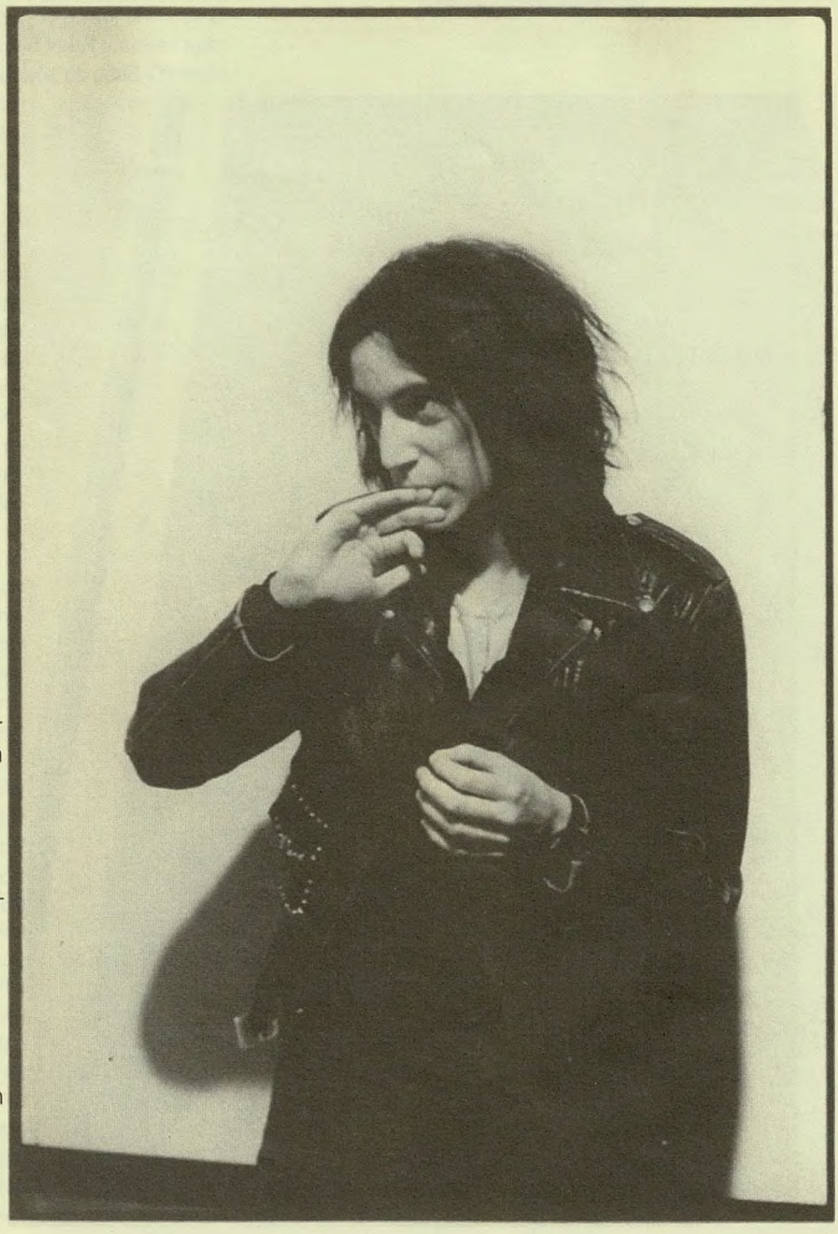

Şarkılarınızda işlemiş olduğunuz fikirlerin birçoğu artık sizin için geçerli olmayan şeyler mi?

Hayır, öyle değil. Olayları artık başka bir gözle gördüğümü dahi söyleyemem. Yalnızca evrildim, o kadar. Eğer bütün albümlerime bakarsanız, birincisinden en sonuncuya kadar, hepsinde hıristiyan imgeleminden parçacıklar olduğunu görebilirsiniz. Çünkü çocukluğumdan beri İncil'i okurum, sadece manevi-ruhsal açıdan değil şiirsellik açısından da. Böyle bir eğilimim var. Kutsal metinlere en azından soyut göndermelerde bulunmayan şarkım hiç yok gibidir.

Bunu insanlar kafa karıştırıcı ya da paradoksal bulabilir. Bir yandan çocukluğunuzdan beri dini bir eğiliminiz var, bir yandan da yaptığınız sanat birçoklarınca "küfr" addedilen bir sanat...

Bence küfr bir keşif yoludur; bütünü, bütün kavramı keşfetmek için neşeli, coşkulu bir yoldur. En zındıklar müminler arasından çıkar. Çünkü sorgulamak için, incelemek için, kızmak için vakit ayırmışlardır. Sonra da ya boyun eğerler, teslim olurlar veya belirli cevaplar bulurlar. "İsa başkalarının günahları yüzünden öldü, benimkiler yüzünden değil" dizesi için şöyle eleştirilmiştim: "ama sen bir ateistsin, İsa'ya inanmıyorsun". Ben de "hayır inanıyorum" derdim ve açıklardım: "Şöyle şöyle, böyle böyle, dolayısıyla ben İsa kavramına inanıyorum, sadece özgürlüğümü istiyorum, İsa'dan özgürleşmek istiyorum". Onu yazdığımda 20 yaşındaydım, o şarkı bir gençlik manifestosuydu. Bir başka deyişle söylersek, "iyi" olmak istemiyordum, İsa'nın benim yanlışlarımdan sorumluluk duymamasını istiyordum, özgür olmak istiyordum. Dolayısıyla, o dizeler özgürlük hakkındadır.

Belli bir dini inancınız var mı? Kurumsal bir dine inanmak anlamında...

Hayır, yok. Hiç yok. Sadece dualarımı ediyorum. Bir yandan da incelemelerimi sürdürüyorum. Ama bir dine ihtiyaç duymuyorum. Benim için önemli olan şey, tanrı olarak addettiğim varlıkla iletişim kurmak.

Gençliğinizde bir süre Yehova Şahitleri'nden olduğunuz söyleniyor. Bu, anne ve babanızın dini inancı mıydı, yoksa sizin kendi iradenizle seçtiğiniz bir inanç mı?

Annemin inancıydı, ben de 12 yaşıma kadar Yehova Şahiti'ydim. O zamanlar bir Yehova Şahiti'nin yapabileceği işler konusunda çeşitli sınırlamalar vardı. Ben sanatçı olmak istiyordum. Babamla birlikte Philadelphia Sanat Müzesi'ne gitmiştik, orada sanatı gözlerimle görmüştüm ve ondan itibaren ressam olmak istemiştim. Benim sanatsal isteklerimle Yehova Şahitleri'nin öğretileri arasında çatışan şeyler vardı. Dolayısıyla, ben de tercihimi yaptım: Sanatçı olmak için Yehova Şahitleri'nden ayrıldım. Sanırım şimdilerde Yehova Şahitleri çok daha müşfik, çok daha anlayışlı bir cemaat, ama o zamanlar pek öyle değillerdi, benim eğilimime herhangi bir sempati göstermediler, hiç teşvik etmediler. Yani, 12-13 yaşımdan beri sanatçı olmak için çok güçlü bir arzu duyuyordum.

Başka bir dine ilgi duyduğunuz oldu mu?

Hayır. Bir süre musevilik ilgimi çekmişti, ama o Anne Frank dönemimdi... O zamanlar, "ben musevi olmak istiyorum" deyip musevi olunamayacağını bilmiyordum. Museviliğe büyük sempati duyuyordum. Ben 50'lerin sonuyla 60'ların başında yetiştim. O zamanlar soykırımla, Nürnberg mahkemeleriyle ilgili bir sürü şey yazılıp çiziliyordu. Ben de genç bir kız olarak bütün bunlardan çok etkilenmiş ve musevi inancına büyük bir ilgi duymaya başlamıştım. İlk dinimi terkettikten sonra bütün diğer dinleri inceledim, ama bana göre olan birini bulamadım. Çünkü ben dışlama fikrinden hazzetmiyorum. Müslüman, hıristiyan, musevi, budist, bütün bu insanlar sonuçta tanrıya inanıyor, artık tanrı neyse... Dolayısıyla, bu dinlerden birisini seçmek diğerlerini dışarıda bırakıyor.

Çocukken diğer çocuklardan farklı olduğunuzu düşünüyor muydunuz?

Evet, kesinlikle. Bir kere fiziksel olarak farklıydım. Çirkin bir ördek gibiydim. Sıska ve sakardım, hiç atletik değildim. Fakat hızlı koşardım. Bünyem çok zayıftı, sık sık hastalanırdım, sağlığım iyi değildi. Aynı zamanda, ailenin en büyük çocuğu bendim, iki kardeşimin sorumluluğu benim üzerimdeydi. Ve genelde yabancı hissediyordum kendimi. Yalnız öteki çocuklardan değil, her şeyden. Çocukluğumun önemli bir kısmını anne ve babamın öz çocukları olmadığım, beni evlat edindikleri fantezisiyle geçirdim. Kendimi her şeye yabancı gibi hissediyordum. Yarısı venüs yarısı kızılderili bir varlık olduğuma dair fanteziler kurardım. Bu fantezilerden kurulu bir kozmolojim, kendime ait bir evrenim vardı. "Atalarım" Aztekler hakkında kitaplar okumak çok hoşuma giderdi, uzaylılar hakkındaki hikâyelere de bayılırdım.

Aileniz pek varlıklı değildi galiba, orta sınıf ya da üst orta sınıf...

Hayır, alt orta sınıf.

Eğer üst orta sınıftan olsaydılar, herhalde sizi psikiyatriste götürürlerdi.

Hayır, benimkiler götürmezdi. *(gülüyor)* Hiç sanmam. Fakat ben öyle acı çeken bir çocuk değildim, halimden hayatımdan gayet memnundum, sırrımla gurur duyuyordum.

Atalarınızdan mı gurur duyuyordunuz?

Evet. *(gülüyor)* Gerçekten de mutsuz bir çocuk değildim. Aksine çok mutluydum. Kardeşlerimi çok seviyordum, birbirinden ayrılmaz üç kardeştik. Kardeşi Todd vefat ettikten sonra, tuttuğu bazı notlar geçti elime, bunların birinde benim King Arthur, kardeşlerimin de yuvarlak masa şövalyeleri olduğumuzu anlatıyor. Mütemadiyen böyle bir takım hikâyeler uydurur, bu hikâyeleri canlandırırdık. Annem ve babam emekçi insanlardı, çok çalışıyorlardı. Annem hep müşfikti ve çok yaratıcıydı. Çok marifetli bir insandı. Babam grevdeyken evde yiyecek olmaz, annem de ekmeğe yağ sürer, üzerine toz şeker dökerdi. "Mucize ekmek" adını verdiği bu ekmek bizim için bir ziyafet olurdu, çünkü aynı zamanda bir de hikâye anlatırdı annem. Nazilerden ya da başka birilerinden saklandığımızı, üç gündür tek bir lokma bile yemediğimizi hayal ederek bir oyun oynamaya başlardık. Öyle güzel günlerdi ki... Annem her şeyi bir oyun haline getirirdi. Dolayısıyla, demin sözünü ettiğim düşüncelerin rahatsız, mutsuz bir çocuklukla alakası yoktu, sadece oynadığım oyunlardan bazılarıydı.

Başlangıçta sahnede yalnızca şiir okuyordunuz, sonra bunu rock'n'roll bağlamında yapmaya ve daha sonra da doğrudan müzikle birlikte söylemeye başladınız. Bu ikisini bir araya getirdiğinizde, şarkı söyleyebileceğiniz konusunda bir fikriniz var mıydı, sesinizi hiç şarkıcı gibi kullandığınız olmuş muydu?

Hayır, hiç olmamıştı. Çocukken bir opera şarkıcısı olmayı hayal ederdim. Ve Maria Callas'a tapardım. Annem çok güzel şarkı söylerdi. 30'ların cazı tarzında bir sesi vardı. Babamın da sesi güzeldi. Ben okul korosunda filan yer almıştım ama özel bir yeteneğim, farkedilen bir sesim

Bir dine ihtiyaç duymuyorum. Ilk dinimi terkettikten sonra bütün diğer dinleri inceledim, ama bana göre olan birini bulamadım. Çünkü dışlama fikrinden hazzetmiyorum. Müslüman, hıristiyan, musevi, budist, bütün bu insanlar sonuçta tanrıya inanıyor, artık tanrı neyse... Dolayısıyla, bu dinlerden birisini seçmek diğerlerini dışarıda bırakıyor.

yoktu. Sahip olduğum tek yetenek bir topluluk karşısında rahatça konuşmak, rahatça gösteri yapmaktı. Sanırım cesurdum, ama hiçbir zaman müthiş bir sesim olmadı. Benim olayım daha ziyade cesaretti. Aslında her şey sahnede şiir okumayla başladı. Lenny (Kaye) ve Richard Sohl benimle birlikte çalışmaya başlayınca şiirlerim evrildi, müzikle içiçe geçti. İlk albümüm "Horses", Lenny, Richard ve benim aramdaki kimyasal reaksiyonun ve benim şiirimin evrimine yaptıkları katkının eseridir.

O günlerde pek öyle sahnede şiir okunan barlar, kulüpler yoktu sanırım, çok istisnai bir şeydi galiba...

Doğru, pek yoktu.

Şiir okuduğunuz yerler nasıl yerlerdi?

Neresi kabul ederse orda okuyordum. Şairler kliğine kabul edilmemiştim, akademik yollardan şiir camiasına girmek de bana ilginç gelen bir şey değildi. Şair cemaatine pek saygı da duymuyordum, gittiğim şiir okuma seansları bana çok sıkıcı geliyordu. Açıkçası benim olayım değildi. Dolayısıyla, şiirimi icra etmek için başka yollar arıyordum. Ve neresi kabul ederse orada okuyordum. Genellikle bedavaya okuyordum, tecrübe kazanmak için. Beş dolar, on dolar verenler de vardı. Bazen uvertür grubun uvertürü oluyordum. *(gülüyor)* Çoğunlukla küçük bir rock ya da bir blues grubundan önce sahneye çıkıyordum. Kimse ilgi göstermiyordu, herkes bir an önce müziğin başlamasını istiyordu, zaten millet kafayı bulmuş oluyordu. Ama ben şöyle düşünüyordum: Madem 15-20 dakika sahne hakkım vardı, o süre için sahne benimdi ve o sahnede istediğimi yapabilirdim. Bunun kavgasını veriyordum. Bazen 20 dakikamın 15'ini bunun tartışmasıyla geçirdiğim oluyordu.

Seyirciyle mi tartışıyordunuz?

Evet, sonra da "Piss Factory"yi okuyordum. Ve öyle güçlü okuyordum ki, seyircinin süngüsü düşüyordu, dinledikleri şeyden hoşlanıyorlardı...

Seyirciyle tartışmanız nasıl bir şeydi?

Daha çok ağız dalaşıydı. "Git kendine bir iş bul" veya "ait olduğun yere dön, mutfağa!" gibi şeyler söylüyorlardı. Ben ağız dalaşında iyiyimdir. Johnny Carson'ı *(ünlü talk şovcu)* çok severdim, onun monolog tekniğini çok iyi etüd etmiştim. Aslına bakarsanız, o zamanlar Johnny Carson gibi olmak istiyordum...

"Gloria"yı söylemek nereden aklınıza gelmişti?

Başlangıçta iki kişiydik, ben ve Lenny. Sonra Richard Sohl katıldı. Richard genç, çok kabiliyetli bir piyanistti. Aslında klasik müzikçiydi, ama müthiş bir ritm duygusu vardı. Üçlü olmuştuk; gitar, piyano ve ben. Çok basit, sade şarkılar söylüyorduk, çünkü notaların konfigürasyonu basitti. Doğaçlama yapabileyim diye. Zira, yalnızca "şarkı" söylemek, şarkıları yarım yamalak yorumlayan biri olmak istemiyordum. "Alan çalışması" dediğimiz bir şey yapıyorduk. Temelde üç akorlu olan şarkıları seçiyor ve bunları sıçrama tahtası olarak kullanıyorduk. "Gloria"yı cover etmek gibi özel bir istek duymamıştım, fakat üç akorlu bir şarkıydı, ayrıca ritmini sevmiştim ve kendi dizaynımız açısından uygun bulmuştum. İlk albümümün tanıtım metnini ben yazmıştım. Şöyle demiştim: "Üç akor sözün gücüyle buluşuyor."

Çok güzel.

Bu bizim felsefemizdi.

Ben de bunu kim yazdı diye merak etmiştim, çünkü çok beğenmiştim.

Evet, ben yazmıştım, o zamanlar reklam metinlerini ben yazıyordum.

Başkalarına güvenmiyor muydunuz, doğru şeyi yazamazlar diye mi düşünüyordunuz?

Evet, kimseye güvenmiyordum. *(gülüyor)*

1977'de sahneden düşüp boynunuzu kırmıştınız. Bu sizin için acı verici olmasının yanı sıra yüz kızartıcı da olmuş muydu?

Hayır, hayır. O olay, bizim grubumuzun sorumluluk duygusundan, bizden sonra çıkacak grubun ise dayanışma duygusunun zayıflığından kaynaklandı. Biz Bob Seger ve arkadaşlarının öngrubu olarak sahneye çıkmıştık. Işık çok azdı, hareket alanı çok dardı. Biraz daha ışık, biraz daha alan rica etmiştik, bu ricamızın egoistçe bir tarafı yoktu, gerçekten karanlıktı, kıpırdayacak yer yoktu, ayrıca sahne çok yüksekti ve ben korkmuştum. Ama bizim ricamız dikate alınmadı, es geçildi. Sahnede kıpırdamadan söylemeye, fazla hareket etmemeye çalıştım...

Sizin tarzınız değil pek...

Sahnenin ucunu göremiyordum, hareket alanı çok dardı, salon çok kalabalıktı, çok ateşli bir dinleyici topluluğu vardı. "Ain't It Strange"i çalıyorduk. O bizim en fiziksel, en hareketli parçalarımızdan biriydi. Monitöre takıldım, monitör de tam sahnenin ucundaydı. Ayağım takıldı ve aşağıya yuvarlandım.

İlk tepkiniz ne oldu?

Gevşemeye çalıştım. "Eyvah, bu berbat bir şey" dedim, ama bir yandan da, "eğer durumu kabullenirsem, tevekkülle karşılarsam canım daha az acır" diye düşündüm. Fakat çok ağır bir durumdu, uzun bir süre anam ağladı. Olaydan sonra söylenenlere de çok canım sıkıldı, çok sarhoşmuşum da onun için düşmüşüm. Hiç alâkası yok. O şarkıda grup olarak formumuzun

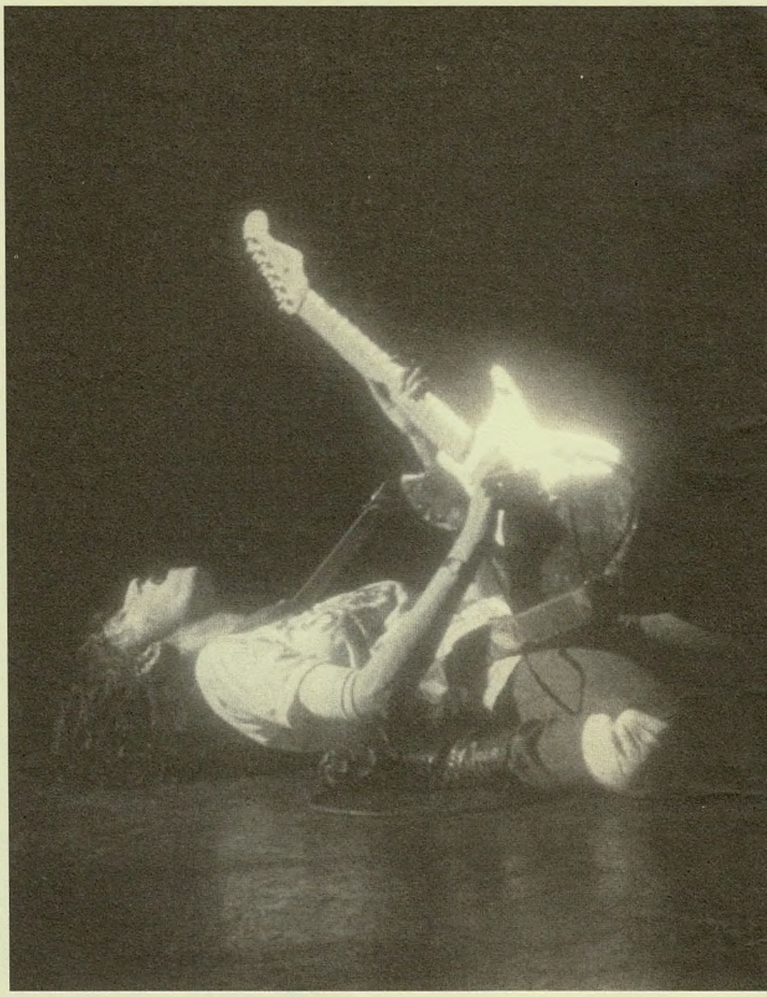

"Peace and Noise"un rock'n'roll albümü olmasını istedim. Benim anladığım anlamda rock'n'roll. İnsanları etraflarındaki çeşitli şeyler üzerine düşündürecek bir albüm. Yeni fikirlerle bir rock'n'roll, fakat aynı zamanda geleneksel rock'n'roll; blues'dan 60'ların geleneğine uzanan bir rock'n'roll. Çünkü ben o gelenektenim.

Kardeşi Todd'la konserde

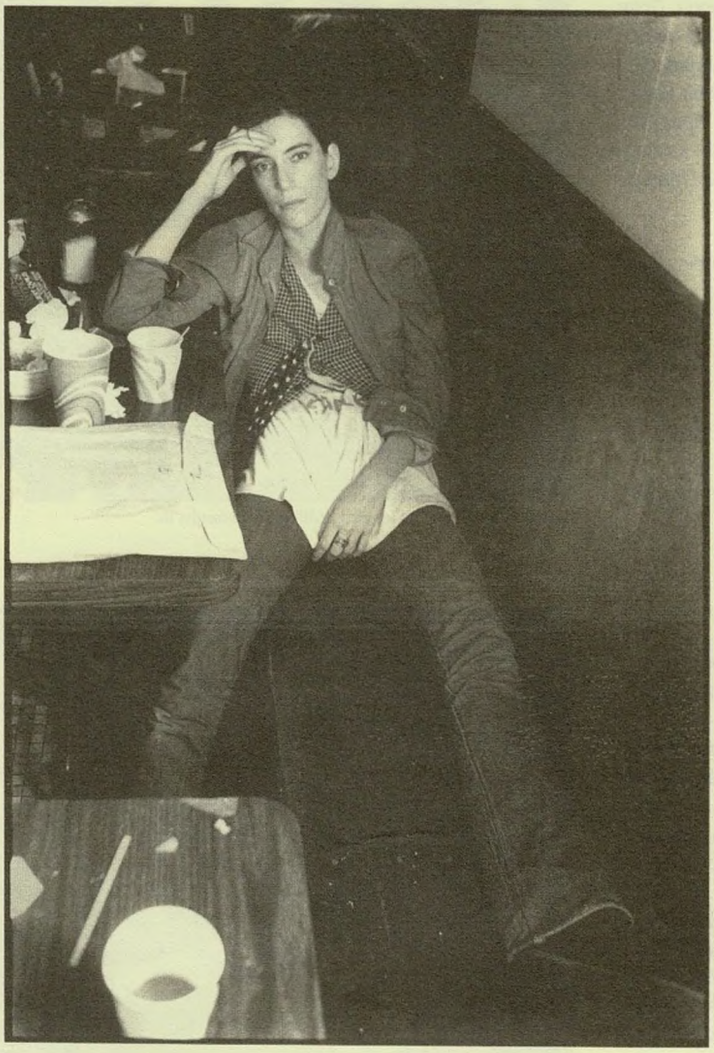

zirvesindeydik, manen yükselmiştik. Çok güzel bir noktadaydık.

Sahnede olmak nasıl bir duygu, sahneye çıkıp orada insanın kendisini yaratması... Kim olduğunu keşfetmesi...

Ben hiç öyle düşünmedim. Bir sanatçı olarak benim günüm şöyleydi. Sabah yataktan kalkıyordum, üzerime bir şeyler geçirip sokağa çıkıyordum, sonra işe gitme vakti geliyordu. İşime gidiyordum. Arada özel bir hazırlık yapmıyordum. Sahneye çıkmadan önce grubumla birlikte bir süre meditasyon yapıyordum, o kadar. Ben hep şu "sahne kişiliği" denen şeyin aksini gerçekleştirmeye çalıştım. "Sahne kişiliği" denen şeyi yok etmekti amacım... İnsan sahneye çıkınca, kendi içinde bir çok şey yaşıyor elbette. Çünkü çok yüksek yoğunluk söz konusu. İçinde ne varsa büyüyor. Eğer öfke duyuyorsan öfken büyüyor. Aynı şey diğerkâmlık için de geçerli, gerzeklik için de... Ben hep olayı şöyle gördüm, 74'ten bugüne kadar... Ben ve oradaki insanlar... Birlikte bir şey yapıyoruz... Birlikte bir sorumluluğumuz var... Birlikte bir gece yaratacağız. Bir atmosfer kuracağız. Kendimi keşfetmek diye bir mevzu yok, beni ilgilendiren şey, birlikte nasıl bir gece yaratacağımız... Yıllar sonra yeniden sahneye çıkmaya başlayınca keşfettiğim şeylerden biri, kiminle ilişki kurmak istediğim.... *(o sırada telefon çalıyor, Patti Smith kısa bir görüşme yapıyor, söyleşi kesiliyor)*

Yeniden sahneye çıkmanın düşündürdüğü şeyleri anlatıyordunuz...

Bir sanatçı olarak beklentimin ne olduğunu pek kestiremiyordum. Epey değişmiş olduğumu düşünüyordum; bir eş, bir anne olmuştum, yıllardır kamuoyunun gözü önünde değildim. Sahnede daha ağır başlı olacağımı düşünüyordum. Ağırbaşlı, oturaklı bir folkçu gibi olacağımı sanıyordum. Öyle olmadığımı görmek çok irkilticiydi. Değişen şeyler var, evet. Yaşım ilerledi. Ergenliğin çalkantılı enerjisi pek kalmadı içimde. Ama onun yerini başka bir enerji aldı, başka bir şey... Bu iki enerji birbirinden farklı güçler... Farklı dinamikler. Örneğin, birininki agresif bir cinsellik, ötekininki başka türlü bir tensellik, ya da her neyse. Felsefe konusuna gelince... Önceliklerim değişti. 70'lerde ifade özgürlüğü ve sansür mekanizması üzerinde odaklanmıştım. Şimdilerde sansür öncelikli meselem değil. Öncelikli meselem küresel sorunlar. Ekoloji, bulaşıcı hastalıklar, AIDS'e karşı ne yapılabileceği, doğa kirlenmesinin önüne nasıl geçilebileceği, gençliğin eğitim sorunu, yetersiz beslenme sorunu, hasta ve aç insanlar için neler yapılması gerektiği gibi şeyler. Radyoda "siktir" sözcüğü sansürleniyor mu, sansürlenmiyor mu, açıkçası pek umurumda değil. Zaten artık radyolarda siktir çekilebiliyor galiba. Bu tür şeyler pek önemli görünmüyor bana. Bunlar daha ziyade gençliğin meseleleri, onların mücadele etmesi gereken şeyler. Şarkı sözlerime gelince... Sözlerimde değişen bir şey göremiyorum. Bazı konularda daha dikkatliyim, o kadar. Yansıttığım, sunduğum dünya, hayat tarzı konusunda daha fazla sorumluluk hissediyorum. 70'lerde yansıtılan, sunulan hayat tarzına katkıda bulunmuş olmaktan pişmanlık ya da rahatsızlık duymuyorum. Oluşmasında benim de katkım olan 70'lerin sanatsal tablosunda cinsel imgeler, keyif verici madde kökenli imgeler vardı. Ama bunlar sanatsal şeylerdi. Hâlâ da sanatın tamamen sınırsız bir alan olması gerektiğini düşünüyorum. Öte yandan, yansıttığımız, sunduğumuz hayat tarzı konusunda gençliğe karşı sorumluluk duymamız gerektiği kanısındayım. Gerek yazdıklarımla, gerekse söylediklerimle insanları sanatın ve hayatın iki ayrı şey olduğu konusunda uyarmaya çalışıyorum. Sanatta, çıplaklaşınca daha iyi algılarız. Ama hayatta gardını almak gerekiyor, bilinçli olmak gerekiyor. Son zamanlarda bu mesele üzerine kafa yoruyorum. Bence, hayatın ve sanatın içiçe geçtiği yer yaratma süreci, fiili süreç yani.

Annem, babam emekçi insanlardı, çok çalışıyorlardı. Annem çok marifetli bir insandı. Babam grevdeyken evde yiyecek olmaz, annem de ekmeğe yağ sürer, üzerine toz şeker dökerdi. "Mucize ekmek" adını verdiği bu ekmek bizim için bir ziyafet olurdu, çünkü bir de hikaye anlatırdı annem.

Sanatla hayatı birbirinden ayırmanız ilginç doğrusu...

Ayırmak gerekiyor. Sanat hayatımda katilden fahişeye, tecavüzcüye kadar bir sürü şey oldum. Bunlar gerçek hayatta yapmayacağım şeyler. Sanatta, ya da benim eser verdiğim alanlarda, farklı kişiliklere bürünmem, farklı zamanlara gidip gelmem gerekli bir şey. Bu, insanın hayal gücüdür. Benim yaptığım, hayal gücünün derinliklerine dalmak, onu ifade etmektir. Sanat - hayat ayrımı yapmamı yadırgamanızı anlıyorum, çok AIDS merkezli düşündüğüm doğru, ama çok yakın dostlarımı AIDS nedeniyle yitirdim, dolayısıyla bu konu benim için çok hassas. Ölümcül bir bulaşıcı hastalığın hüküm sürdüğü bir dünyaya adım atan çocuklarım var. Vicdanım, bilincim ikiye bölünmüş durumda. Sanatımla yansıttığım neredeyse kurgubilimsel bir cinsellik var ki, bu artık benim hayatımda söz konusu değil. 70'lerde öyleydi ama, artık değil, çünkü artık olgunlaştım. Ama geçmişimden müteessir de değilim, o günlere ilişkin herhangi bir pişmanlık ya da red duygusu taşımıyorum. Fakat gençler için kaygılanmaktan da kendimi alamıyorum... İnsanlar "Babel"deki bazı dizeleri okuduklarında veya "Poppies"i dinlediklerinde ya da yaptığım bazı şeyleri duyduklarında... Bunlardaki kişiliklerin, karakterlerin yaptıklarını yapmalarını istemem. Şarkılarım zihinsel yaratımlardır netice itibarıyla. Manifestolar değildir, insanların kendilerini bütünüyle adayacakları bir hayat felsefesi değildir. Eğer böyle yapacaklarsa yapacaklardır. Ama ben sanatım vasıtasıyla onları böyle yapmaya teşvik etmiyorum. 70'lerdeki çalışmalarım daha ziyade zihinsel seyahatlerdi.

Rock dünyasına baktığınızda, kendinize yakın bulduğunuz, aranızda kan bağı olduğunu hissettiğiniz insanlar kimler? Sahne performansı anlamında, sahnede yaratılan enerji anlamında...

Gençliğimde, rock'n'roll dünyasının bir parçası olacağım hiç aklıma gelmezdi. Çünkü benim yetişme çağımda, müzik sanayiindeki kadınlar ya standart beyazlardı, Lesley Gore, Sandra Dee gibi, ya da büyük şarkıcılardı, Darlene Love gibi... Olayın performans tarafına gelince ise Tina Turner gibi bir isim vardı, benim asla kendimi mukayese edemeyeceğim bir azametti o... Rock, o zamanlar erkek işiydi, erkeklere dair bir şeydi. Sevdiğim bütün rock sanatçıları erkekti: Jimi Hendrix, Rolling Stones, Jim Morrison ve Bob Dylan... Hatta Elvis Presley...

Enerjinizin eril tarafını mı öne çıkarmanız gerektiğini düşündünüz?

Öyle düşünmedim. Beni etkileyen insanlar erkek sanatçılardı, bir-iki istisna dışında. Onlar da pek bilinmeyen isimlerdi. Mesela Lotte Lenya'nın benim üzerimde büyük etkisi vardı.

Lotte Lenya mı? Bu çok ilginç. Lotte Lenya, Kurt Weil'la uzun süre evliydi, Alman asıllıydı ve Kurt Weil'ın müziğini yorumlamakta uzman bir şarkıcıydı. Olağanüstü bir sesti...

Aynı zamanda, büyük bir gösteri sanatçısıydı. "Korsan Jenny"de, "Üç Kuruşluk Opera"da ve diğerlerinde müthiş bir performans sergilemişti. Benim için muazzam bir esin kaynağıydı, çünkü mükemmel bir sesi yoktu, daha ziyade kişilikli bir sesi vardı, tıpkı Bob Dylan gibi...

Şarkıların anlamlarını çok iyi kavrayan bir yorumcuydu.

Tıpkı Bob Dylan gibi. Dolayısıyla ondan çok etkilendim. Edith Piaf'ı da çok dinlerdim, keza June Christy'yi...

June Christy "cool" bir şarkıcı, sizin tam zıddınız... Siz ateşlisiniz...

Ben de onun gibi bir şarkıcı olmak isterdim, büyüdüğümde onun gibi söylemek istiyordum, ama hâlâ becerebilmiş değilim.

June Christy gibi olmayı mı?

Evet. June Christy ya da benzerleri gibi, mesela Chris Corner gibi. Chris Corner benim favorimdi.

Sizi June Christy ya da Chris Corner gibi söylerken tahayyül etmekte zorlanıyorum. Bir tür cool caz...

Evde, kendi kendime öyle söylüyorum...

Gerçekten mi? Evde ne tür şarkılar söylüyorsunuz?

"Slow Boat To China" gibi şeyler.

Çok güzel bir şarkıdır o...

Evet, o tür şarkıları annem dinlerdi. Babamsa Duke Ellington, Stan Kenton dinlerdi. Ben cazı hep sevmişimdir. Babam Miles Davis'te durdu, ama ben devam ettim; Coltrane, Albert Eiler gibi isimlerle...

Sanat hayatınızın ilk yarısında rock'n'roll'un vahşi dişi ruhu gibi görülüyordunuz. Şimdi ise bir bakıma "Azize Patti" durumu söz konusu. Bunda U2, REM gibi sizi esin kaynağı kabul eden grupların da payı var galiba. Ne dersiniz?

"Azize Patti"liğim pek uzun sürmez. Bir süre sonra geçip gider. Sadece bir parça azizeliğe hak kazanıyorsun. Kastettiğim o gruplar değil, basın filan. Pek yakında benden vazgeçerler. Hiç derdim değil. Bu hikâyelere aldırmıyorum. Bu işe başladığımda... İlk motivasyonum, niyetim şiire, şiir performansı alanına biraz kan pompalamaktı. Bu, rock-'n'roll alanına da bir miktar sirayet etti. Kendi hakkımda, şahsım hakkında belli başlı niyetlerim yoktu. İnsanları coşkulandırmak, dürtüklemek, onlara ilham vermek, onları tersyüz etmek istemiştim. Kendimi hep bir tür ajitatör veya bir misafir gibi görmüşümdür. Bunun dışında bir rolüm olduğunu hiç düşünmedim. Sık sık söylediğim gibi, kendimi ya da grubumuzu daha çok Paul Revere ile mukayese etmişimdir. İnsanlara "uyanın, ayılın, bakın, görün, geleni ve gideni ve yaklaşmakta olanı fark edin, ona hazırlanın, onun bir parçası olun, katkıda bulunun" diyen birileri olduğumuzu düşünmüşümdür. İnsanları ajite etmek, teçhizatlandırmak, geleceğe hazırlamak istemişimdir. Çünkü insanların bir şeyler yapmalarını istiyordum, özellikle de rock'n'roll içinde geçirdiğim süre içinde. 70'lerin başından itibaren rock'n'roll'un irtifa kaybettiğini görüyordum, 60'larda çok güçlü bireyler sayesinde müthiş bir dönem yaşamıştık... Bu insanlardan bazılarını yitirmiştik, bazıları ise alttan almaya başlamıştı. Giderek, daha ziyade şatafatlı bir ticari nesne haline geldiğimizi düşünmeye başlamıştım... Şu büyük, parlak gösterilere verilen isim neydi?

Stadyum rock'u?

Neyse işte, glitter rock ve Kiss ve David Bowie ve bütün o büyük şovlar...

Glam rock.

Bunlar bana tuzak gibi, kapan gibi geliyordu. Çünkü bu şovlar, bu şovların parlaklığı gerçek enerjiden, gerçek iletişimden daha fazla önem kazanıyordu. Bu benim önyargım olabilir, ama böyle hissediyordum. Rock'n'roll'un sokaklardan, köklerinden koparıldığını, insanlardan uzaklaştırıldığını, bunun da paralı ve daha çok eğlence sanayii kafalı veya teatral maksatlı insanlar tarafından yapıldığını düşünüyordum. Bu benim için kabul edilemez bir şeydi, masaları ters çevirmeye çalışıyordum. Ama benim kimliğimin, yaptıklarımın, o bağlamda nereye oturduğu konusunda bir şey söyleyemem, bunu başkalarına sormanız gerekir.

1979'da rock'n'roll'u niye bırakmıştınız? Floransa konseriniz niye son gösteriniz oldu? Bu nasıl bir dönüm noktasıydı? Birden bire canınıza "tak" eden bir şey mi oldu?

Hayır, canıma tak eden bir şey olmadı. Turneye çıkmak ve Fred'den ayrı kalmak katlanılmaz bir şey haline geldi. Ve turne yapmaya son verdim. Bir veda turnesi değildi, veda konserlerinden, dönüş konserlerinden hazzetmem. Öyle bir düşüncem yoktu, ayrılık vakti geldiğinde, gereğini yaptım. Bunu uzatmak ya da istismar etmek istemedim. Klasik durum, standart tavır bu vedanın istismarıdır. Ayrıca, o konserin son konser olduğunun tam anlamıyla bilincinde de değildim. Hayatımın o noktasında böyle bir karar vermiştim. Bir daha sahneye adımımı atmayacağımı söylemedim, sadece sahneye çıkmayı bıraktım.

Fred Detroit'teydi o sırada, öyle değil mi?

Evet, Detroit'te birlikte yaşıyorduk. Dolayısıyla, her turneye çıkışımda ayrılmak zorunda kalıyorduk. Dediğim gibi, bu artık dayanılmaz bir hal almıştı.

Bir rock starı olmaktan bıkmış mıydınız? O kimliğinizden kurtulmak mı istiyordunuz?

Benim o tür bir düşünce tarzım yok, böyle bir akıl yürütmem yok. Benim için tek bir sebep vardı: Fred'den ayrı kalmak istemiyordum. Kendimi her zaman bir sanatçı olarak görmüşümdür, bu egoistçe bir şey olsa bile, bundan bıkmam, kurtulmak istemem söz konusu

Üstte Allen Ginsberg'le, altta William Burroughs'la

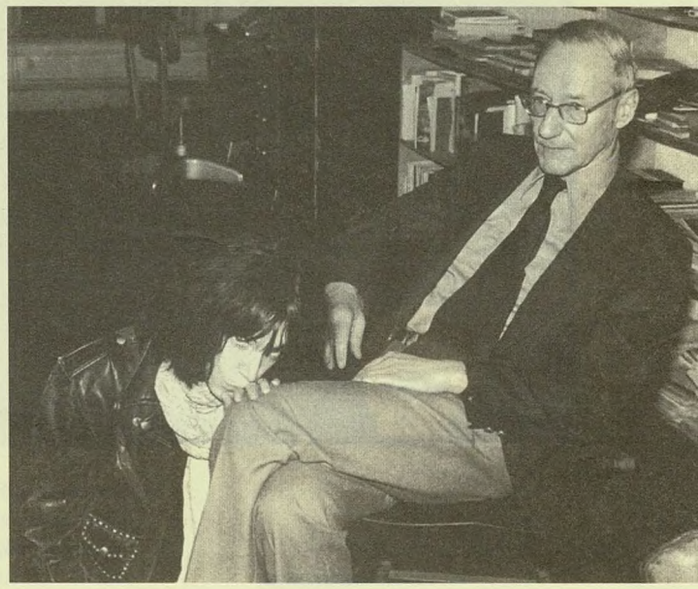

"Horses"ın esin kaynağı Burroughs'un "Wild Boys"udur. Burroughs'un centilmenliği ve insanlığı tarzımı çok etkilemiştir. Ginsberg'in ve diğer beat'lerin çok önemli kişilikler olduğunu düşünüyorum. Zira, Whitman'ın yolundan gittiler: Uzun, betimleyici cümleler, vurgulu ritm ve özgürlük kavramı... Ginsberg bu şiir damarının sürdürülmesinde çok önemli bir rol oynadı.

Sabah yataktan kalktığınızda "ben bir ikon muyum?" demezsiniz. Sabahları kalkıyorum çünkü çocuklarım yatak odamın kapısını vuruyor, kahvaltı vakti diye, kalkıyorum. Kahvaltı hazırlamam gerekiyor, çünkü okula gidecekler. Bilincimin herhangi bir köşesinde dünya üzerinde, çocuklarımın hayatı dışında, tarihi bir rol oynadığım düşüncesi yok.

olamaz. Kısa bir süre için bir rock'n roll yıldızı olduğumu söyleyebilirim. Bu onuru kazandım, ama sürdürmedim... Niçin bıraktığım üzerine bir çok şey yazıldı çizildi. Baskıyı, gerilimi kaldıramadığım, uyuşturucu maddelere bağımlı olduğum gibi şeyler söylendi. Bunların hiçbiri doğru değil. Hiçbir zaman bir uyuşturucu sorunum, madde bağımlılığım olmadı. Bıkıp usandığım bir şey de yoktu. Grubumu çok seviyordum, çok yakın dostlarımdan oluşan harika bir gruptu. Grubun önderliğini erkek kardeşim Todd yapıyordu, aramızda yüce bir yoldaşlık bağı vardı. Gerçekten...

Öncelikleriniz değişti yani... Aşk aşktır, insanın başına kaç kere gelir ki zaten... Ve hükmünü de icra eder. Öyle mi?

Arthur Rimbaud'yu bunun için takdir ediyorum. Zamanının en büyük şairiydi. Paris sokaklarından başlayarak bütün dünyayı fethedebilirdi. Ama bütün bunlara sırtını döndü, Habeşistan'a gitti, kahve tüccarı oldu. İnsanın deri değiştirip yoluna devam etmesi büyük cesaret isteyen bir şey. Ama, hayatı sonsuz ölçüde ilginç kılan da bu.

Önemli olan insanın hayatının bir sanat eseri haline gelmesi... Rimbaud'nun yaptığı da buydu, öyle değil mi?

Yinelemeyi hep takdir etmişimdir. Sanatta yineleme vardır, yineleme sanata içkindir. Ama, yineleme bazen insanın şevkinin kaybolmasına ya da yaptığı şeye yabancılaşmasına sebep olur. Bunun da payı olduğunu sanıyorum. Bazı şarkıları tekrar tekrar söylemeye tahammül edemez olmuştum. Şimdi artık insanların dinlemek istediği şarkıları söyleyebilirim. "Land"i veya "Rock'n'Roll Nigger"ı veya "Redondo Beach"i taze bir biçimde hatta biraz mizah ve hatta arzuyla söyleyebilirim. Şarkılara yeni bir hayat verebilirim. Halbuki, geçmişte aynı şarkıları tekrar tekrar söylemekten ötürü sanatımdan ikrah etme noktasına gelmiştim. Şarkılarımı her seferinde başka bir biçimde söylemeye gayret etmeme rağmen, çok ağır gelmeye başlamıştı. Her gece, gösterimin yeni bir yaratım süreci olmasına çabalıyordum ve bu çok yorucu oluyordu.

Peki yazıyla aranız nasıldı? Müzikten uzaklaştınız, ama yazmayı sürdürdünüz. Müzikten uzak kaldığınız dönemde şiir yazmaya devam ettiniz, öyle değil mi?

Evet, kesintisiz yazdım. Genellikle nesir yazdım ama, 80'lerde epey şey yazdım. Çoğunu yayınlamadım. Hatta pek azını yayınladım. Bu arada epey çalıştım. Fred'le birlikte bir sürü şeyi araştırdık, inceledik. Fred pilot ehliyeti aldı, havacılıkla uğraştı. Golfle uğraştı. Çeşit çeşit şeyleri inceledi, okudu. Fizik çalıştı mesela. Yani birlikte birçok şey üzerinde çalıştık. Ben değişik dönemlerin edebiyatını, mesela 16. yüzyıl Japon edebiyatını inceledim. Epey çalıştık, epey de seyahat ettik, Fransız Guyanası'na, Surinam'a ve Şeytan Adası'na gittik.

Fred'in nasıl golf çalıştığını tahayyül etmek mümkün. Çok zen bir kişiliği vardı.

Öyle gerçekten. Bir zen faaliyeti gibi görüyordu golfü. Ayrıca çok atletikti, sportmendi.

"Til Death Do Us Part" Fred'i yitirmeniz üzerine yazdığınız bir şarkı... Eşinizin ölümünden ne kadar süre sonra onun hakkında şarkı yazmaya başlayabildiniz?

İki ay kelime yazamadım. Fred'in vefatından bir aydan biraz fazla bir zaman geçmişti ki, erkek kardeşimi yitirdim. Ve o zaman yazmaya başladım. Kardeşimin ölümü bende bambaşka bir tesir bıraktı. Fred ve kardeşim akrandılar, ikisi de 45 yaşındaydı. Kardeşim çok yardımsever, neşeli, hayat dolu bir insandı. Beni çalışırken görmek onu mutlu ederdi. Yaşamının son ayında, benim yeniden ayaklarımın üstünde durabilmem için çok gayret sarfetti. Kardeşim ayrıca Patti Smith Group'taki mürettebatın kaptanıydı. Vefatına dek bana moral vermeye, yeniden müzik yapmaya başlamam için beni yüreklendirmeye, şarj etmeye uğraştı. Dolayısıyla, kardeşim vefat edince onca çabanın, bana aşıladığı onca enerjinin kaybolup gitmesine gönlüm elvermedi. Ve kendimi toparlayıp çok ciddi bir biçimde çalışmaya başladım.

Kardeşinizin sizi yüreklendirmesinin dışında, kendi kendinize "artık bir değişimin vakti geldi" dediğiniz oldu mu?

Hayır, öyle olmadı. Zaten Fred'le birlikte yeni bir albüm üzerine çalışmaya başlamıştık. Fred bir rock albümü yapmak istiyordu, küresel sorunları işleyen bir albüm... Ayrıca küçük bir turne yapmayı da planlamıştık. Dolayısıyla ben, hazırladığımız ortak savaş planını yürütüyorum.

"Gone Again" üzerinde çalışmak, eski çalışmalarınızdan farklı oldu mu?

Bu albüm üzerinde çalışmak özellikle zor oldu. Özellikle zor oldu, çünkü aslında Fred'le birlikte yapmak istiyordum "Gone Again"i. Dolayısıyla, bu albüm üzerinde çalışmanın benim için nasıl bir şey olduğunu size ifade edebilmem mümkün değil. Neşeli bölümleri Lenny ve Jay'le yeniden beraber olmaya borçluyum *(Lenny Kaye ve Jay Dee Daugherty, Patti Smith Group'un gitarcı ve davulcusu)*. Şarkılardan birinin ilk provasını yaptığımızda, Lenny ve Jay'i birlikte çalarken gördüğümde, çok aşina olduğum bir görüntü geldi gözümün önüne ve ağlamaya başladım. Ama, bu albüm üzerinde çalışmak hoşuma gitti. Epey cebelleştik. Müzikal açıdan bir hayli farklı, çünkü müziğin büyük bölümünü ben yazdım. Dolayısıyla, albümün müziği ağırlıklı olarak oldukça basit. Fakat kaydederken benim hoşuma gitti.

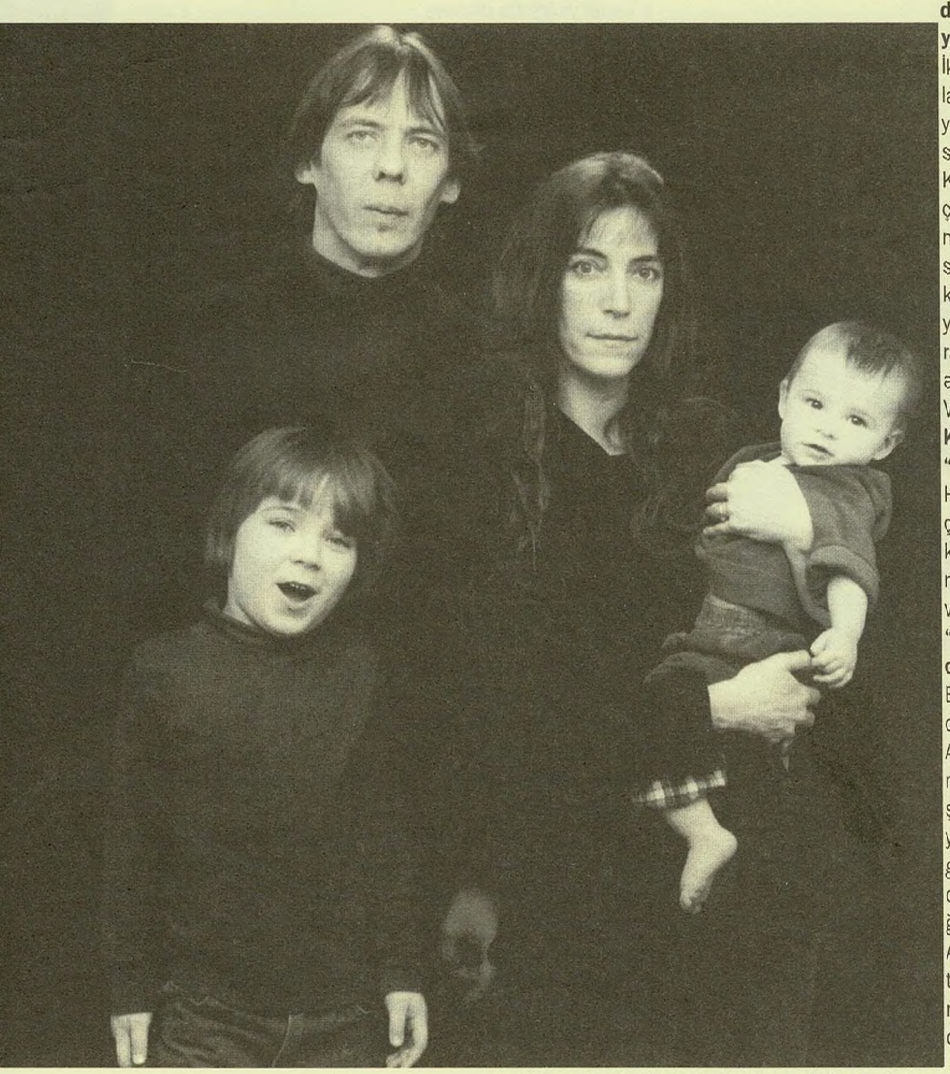

Fred-Patti Smith çifti ve kızları Jesse, oğulları Jackson

Kayıtları dinlediğinizde herhangi bir şaşkınlık duydunuz mu?
Hayır. Sesimin güçlendiğini sanıyorum. Bu plağa aksediyor mu, onu bilemiyorum. Fred'den çok şey öğrendim. Yeni sesler buldum. Bu albümde beni şaşırtan şeyler küçük küçük şeyler, alttan alta kendini hissettiren şeyler. Sesimle yeni şeyler yapabiliyorum, artık duyduğum acıdan mı, Fred sayesinde sesimin gelişmiş olmasından mı, onu bilemiyorum. Yapabileceğim şeyleri öğreniyorum. Eskiden nasıl yapacağımı bilmediğim şeyleri öğreniyorum. Bunların öyle müthiş şeyler olduğunu, büyük şarkıcı olduğumu filan söylemiyorum. Sadece şunu demek istiyorum, düşüncelerimi vokal olarak yeni biçimlerde ifade edebiliyorum. Mesela, Oliver Ray'in "Dead Man Walking"in soundtrack'i için yazdığı "Walking Blind"ı söyleyiş tarzım demin anlattıklarımı iyi tarif ediyor aslında. Tuhaf bir hillbilly-blues melezlemesi. Ne olduğunu tam bilemiyorum, belki de güney Jersey blues'u. Ne tür bir tarzda söylediğimi gerçekten bilemiyorum, bir blues şarkıcısı olduğumu iddia edecek kadar kibirli değilim. Yaptığım şeyi, Michael Stipe "veranda tarzı" diye adlandırıyor. Galiba bu tanım iyi oturuyor.

"Gone Again"de Michael Stipe'ın da olacağı söyleniyordu...
Dostlarımın gelip bir-iki şarkıda bana katılmaları ticari açıdan faydalı olurdu, bunu biliyorum. Ama, bu albümün manası öyle bir şey değildi. "Gone Again" benim görevimdi. Bu albümü Fred'le beraber planladığımız gibi yapmak benim sorumluluğumdu.

Bu albümün Patti Smith tarzından bir kopma olduğunu düşünüyor musunuz?
Diğer albümlerden farklı olduğunu düşünüyorum. Müziğin dörtte üçünü ben yazdım. Bunu hiç yapmamıştım. Nasıl öyle oldu, bilmiyorum. Yine Fred'in ruhu galiba. Fred akustik gitarı öğretmişti bana. Son birkaç ayda bana küçük gitar dersleri veriyordu. Ve bana kendi şarkılarımı yazacak kadarını öğretmiş oldu. Ortaya nasıl bir şey çıktı bilemiyorum, ama çok dürüst bir çabanın ürünü olduğuna şüphem yok. Bütün albümlerim dürüst çabaların ürünüydü. "Dream of Life" daha çok Fred'in albümüydü, müzik Fred'indi, Fred'in felsefesiydi, "People Have The Power" Fred'in kavramıydı. Sözleri benim yazmama rağmen, şarkıların konseptleri ve isimleri Fred'indi. Albümün adı da Fred'indi *(gülüyor)*, dolayısıyla o albüm Fred'in bana armağanı gibiydi. "Gone Again" ise Lenny'nin dokunuşlarıyla birlikte benim albümüm, beni yansıtan bir albüm... Bu arada, "Gone Again"de herhangi bir küfür sözcüğü yok

E, artık çoluk çocuk sahibisiniz...
Yo, öyle denk geldi. "Dream of Life"ta da küfür yok. Ama, olsun veya olmasın diye düşünmüş değilim, kendiliğinden öyle oldu. "Gone Again", Fred'i yitirmem üzerindeki düşüncelerimi yansıtıyor, dolaylı ya da doğrudan Fred hakkında bir albüm. O albümü yapmak zorundaydım.

"Fireflies" adlı şarkıyı yazarken neler düşünüyordunuz?
"Fireflies", Oliver Ray'in yazdığı bir müzikten doğdu. Oliver aynı zamanda şairdir, "Fireflies" için yazdığı ilk birkaç dizeyi de verdi bana. "11 steps til I am, til I can rest, 11 steps til I am blest by you" (11 adım ben olana kadar, huzur bulana kadar, 11 adım seninle olana kadar) Oliver'ın dizeleri. Bu sözcükleri alıp şarkı içinde dolaşmaya başladım. Ortaya çıkan, benim feryadı figanım. Daha iyi bir şeyler aklıma gelmedi. Ama, şimdi o şarkıyı dinlediğimde elemli, fakat başarılı bir yolculuk yapmış olduğumu düşünüyorum. Yataktan çıkmak istemeyen ya da ayağa kalkmak istemeyen birinin yeniden hareket geçmek isteyişinin şarkısı. Aynı zamanda, Fred'e hitaben bir aşk şarkısı.

Aslında şu ya da bu biçimde hep bir Fred şarkısı söylüyor olacaksınız galiba...
Hep, hep. Bugüne dek hep Fred'in şarkılarını söyledim. İnsanlar ne kadar uzun zamandır Fred'in şarkılarını söylediğimin farkında değil. "Because The Night"tan "Twenty-fifth Floor"a, "Dancing Barefoot"tan "Fredrick"e, onun için birçok şarkı söyledim, insanların onu tanıdığımı bilmelerinden çok önce onun hakkında şarkı söylüyordum.

Tam gönlüme göre bir grup bulmuştum, liderleri vefat etti. Çok sarsıldım. Nirvana'nın müziğine çarpılmıştım. Aramızda bir kan bağı olduğunu hissetmiştim. Fred de aynı şeyi hissetmişti. Onları seven genç insanlar için çok endişelendim. Gençliğimde, ben de beni zor zamanlardan çıkaracak birilerine ihtiyaç duyardım. Bob Dylan intihar etseydi ben ne yapardım bilemiyorum.

Fred'le ne zaman tanıştınız? Tanışmadan önce de ona karşı bir ilgi duyuyor muydunuz?
Tanışmadan önce onun hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Günün birinde aniden tanıştık, 9 Mart 1976'da, Coney Island'da bir sosisli sandviççide, kaloriferin önünde.

Orada bir basın toplantısı yaptığınızı hatırlıyorum. Tabii o zaman basın mensuplarını niye o sosisçiye davet ettiğinizi anlamamıştık...
Bizi Lenny tanıştırmıştı. Öyle bakakalmıştım. Onun da soyadı Smith'ti. Birbirimize öyle baktık. O anda vuruldum. Kim olduğunu, neci olduğunu bilmiyordum. Lenny, tanıştırırken "Fred, en büyük gitaristlerden biridir" dedi. Ben de, "belki bu gece bizle birlikte çalmak istersin" dedim. "Belki" dedi ve gitti. Sonra Lenny'ye sordum: "Hakikaten o kadar iyi mi?" Lenny, "en iyisi" dedi. Fred'le ilk tanışmam böyle olmuştu. O gece bizimle birlikte çaldı. O zamanlar biraz burnum büyüktü. Benimle beraber kimin sahneye çıktığını hiç iplemezdim. Fakat, o gece dizginleri onun ele almasına boyun eğdim. Sahneye çıktı, çalmaya başladı, çok iyi hatırlıyorum, aradan kısa bir süre geçti, ben sadece feed back yapmaya başladım, direksiyonu ona bıraktım, çünkü muadilimi bulduğumu hissetmiştim, benden daha iyi biriyle karşı karşıyaydım.

Çok etkileyici, yoğun bir aşk hikayesi... İlişkiniz adına işinizi o kadar yıl askıya almanız gerektiğini mi düşündünüz?
Hiç pişman değilim. Pişman olduğum tek şey onu kaybetmiş olmak. Başka hiçbir şeyden pişman değilim. Ve o kadar yıl içinde bir kere bile pişmanlık duymadım. Ta en başından beri. Evet, arkadaşlarımı özlüyordum, gruptaki yoldaşlığı özlüyordum, özlediğim başka şeyler de oluyordu, ama hiç pişman olmadım. Bana göre, onunla birlikte olmak -bazen zor olsa da - bir imtiyazdı.

Ve şimdi iki çocuğunuz var...
Evet, harika. Çok şanslı bir insanım, hayatım boyunca çok iyi insanlarla birlikte oldum. En önemli iki ilişkim Robert *(Robert Mapplethorpe, fotoğraf sanatçısı, Patti Smith'in ilk beş albümünün kapağındaki fotoğraflar onun. Ayrıca 27 ve 31. sayfalardaki fotoğraflar da.)* ve Fred'di. Ve ikisi de vefat etti. Kendimi Meryem Ana'nın "ruhum tanrıyla yüceldi" dediği gibi hissediyorum. Onlarla birlikte ruhumun yüceldiğini düşünüyorum. Ve onları yitirmiş olmama rağmen kendimi çok şanslı addediyorum.

"Peace and Noise"a Jerry Garcia hakkında bir şarkı koyacağınızı söylemiştiniz...
Olmadı. Ama ruhu albümde geziniyor. Garcia'nın vefat ettiği gece, Robert Hunter'ın Garcia'yla beraber yazdıkları "All Of My Friends"i çalıp kaydettik. Albüm için değil, Garcia için. Belki ileride bir şekilde yayınlanır, ama o kaydı sadece Garcia için yaptık. Stüdyoda bulunduğumuz sürece bir resmini astık duvara, her sabah günaydın dedik. O gece onun sevdiği dondurmayı yedik. Konserlerde, "Not Fade Away"i onun anısına çalıyoruz. Demek istediğim, Garcia'nın ruhu bizimle beraber.

Garcia ölmeden önce onunla bir bağınız var mıydı?
Sanırım hepimiz ona çok şey borçluyuz. Ve çoğumuz ona bağlıdır. Lenny'nin Grateful Dead'le ve Garcia'yla derin bağları vardır. Benim bağım ise doğrudan değil, başkalarının aracılığıyla. Ama çok candan bir bağ. O zamanlar Grateful Dead benim için örneğin Dylan kadar merkezi bir yerde değildi, ama onlara karşı hep sıcak duygular beslemişimdir.

Sahneye, canlı şovlara dönmenizin, "Peace and Noise"ı yapmanızın motivasyon kaynağı "Gone Again"in çok iyi karşılanması mı oldu?
"Gone Again" beni özgürleştirdi. Şu anlamda: Fred için ve Fred'e dair duygularımı ifade etmemi sağladı. Şarkıların birçoğunu Fred'in vefatından sonra yazdım. Ve bu şarkıları onun anısına bir araya getirmeyi düşündüm. O sıralarda, Bob Dylan birkaç hafta konserlerinin ön grubu olmamızı teklif etti. Dostlarımın yüreklendirmesi ve yeniden sahneye çıkmam sayesinde bir albüm yapmak için gerekli cesareti topladım... "Peace and Noise"un bir rock'n'roll albümü olmasını istedim. Benim anladığım anlamda rock'n'roll. Rock'n'roll formatında ve insanları etraflarındaki çeşitli şeyler üzerine düşündürecek bir albüm. Yeni fikirlerle bir rock'n'roll, yeni müzikal alanlarla bir rock'n'roll, fakat aynı zamanda geleneksel rock'n'roll; blues'dan 60'ların geleneğine uzanan bir rock'n'roll. Çünkü ben o gelenekten geliyorum. Yeni müziğin bazı icracılarını çok beğeniyorum. Nirvana'yı, My Bloody Valentine'ı ve Fugazi'yi... Bazı şeyleri gerçekten seviyorum, ama ben mesajlı-fikirli rock-'n'roll geleneğindenim. Biraz 60'ların baladları ve dans müziği de var, çünkü aynı zamanda o gelenekten geliyorum.

"About A Boy"u Kurt Cobain için yazmıştınız, öyle değil mi?
Evet. Ne talih! Tam gönlüme göre bir grup bulmuştum, liderleri vefat etti. Çok sarsıldım. Grup hakkında hiçbir şey bilmiyordum, fakat müziklerine çarpılmıştım. Aramızda bir akrabalık, bir kan bağı olduğunu hissetmiştim. Fred de aynı şeyi hissetmişti. Onları çok sevmişti. Dolayısıyla çok sarsıldık. Ayrıca, onları seven genç insanlar için çok endişelendim. Çünkü bunun nasıl bir duygu olduğunu biliyorum. Gençliğimde, ben de beni zor zamanlardan çıkaracak birilerine ihtiyaç duyardım. Bob Dylan intihar etseydi ne yapardım bilemiyorum.

Bob Dylan'la tanışmak ve birlikte çalışmak nasıl bir şeydi?
70'lerin ortasında tanıştık. "Rolling Thunder" turnesi için ekip kuruyordu, benim de katılmamı önerdi. Ama "Horses"ın kayıtları yeni bitmişti ve Dylan'la birlikte turneye çıkmam, grubumdan ayrı kalmam, onlardan ayrı bir şey yapmam anlamına gelecekti. Uygun olmazdı, dolayısıyla Dylan'ın teklifini kabul edemedim. Zaten onun da bana pek ihtiyacı yoktu, kalburüstü kişiliklerle birlikteydi. Dolayısıyla ben kendi dünyamda devam ettim. Fakat Dylan'la bir çok kez bir araya geldim, birçok konuda düşüncelerine başvurdum. Geçenlerde Avustralya ve Yeni Zelanda turnelerinde beraber olduk. Harika bir şeydi. Hayatı yaşanmaya değer kılan da bu galiba: İnsan olayların nasıl gelişeceğini kestiremiyor. Ergenlik çağımda onu Joan Baez'le gördüğümde, sonra albüm albüm onu izlerken, hayran kalırken ve ilham alırken bir gün onunla birlikte şarkı söyleyeceğim aklımın ucundan geçmezdi.

Fred'le 9 Mart 1976'da, bir sosisli sandviççide, kaloriferin önünde tanıştık. Onun da soyadı Smith'ti. Birbirimize öyle baktık. O anda vuruldum. Kim olduğunu, neci olduğunu bilmiyordum. Lenny, tanıştırırken "Fred, en büyük gitaristlerden biridir" dedi. Ben de, "belki bu gece bizle birlikte çalmak istersin" dedim. "Belki" dedi ve gitti.

Şimdi siz de başka sanatçılar için aynı konumdasınız, siz de bir ikonsunuz artık...
Bunu başkalarına sormalısınız. Hakkımda övücü şeyler söyleyen insanlarla tanıştım, bir kısmıyla dost oldum, birlikte çalıştım. Ama, mesela Michael Stipe gibi birinin benim hakkımdaki duyguları üzerine benim bir şey söylemem, bana göre bir şey değil. Bunu o insanlara sormalısınız. Sabah yataktan kalktığınızda "ben bir ikon muyum?" demezsiniz. Sabahları kalkıyorum çünkü çocuklarım yatak odamın kapısını vuruyorlar, kahvaltı vakti diye kalkıyorum. Kahvaltı hazırlamam gerekiyor, çünkü okula gidecekler. Ayrıca kurutma makinesindeki giysilerini çıkarıp onlar kahvaltılarını bitirmeden hazır etmem gerekiyor. Sonra kızımı okula götürüyorum. Bilincimin herhangi bir köşesinde dünya üzerinde, çocuklarımın hayatı dışında, tarihi bir rol oynadığım düşüncesi yok.

Oğlunuz Jackson sizinle sahneye çıkıp gitar çalmıştı. Çocuklarınız sizin gösterilerinizi izliyor mu?
Benim çocuklarım bütün çocuklar gibi. Beni "anneleri" olarak görüyorlar. Onlarla ilişkimdeki asli kimliğim bu. Konserlerime bazen gelirler, beğenirler, bazen gelmezler, ilgilenmezler. Böyle olmasından memnunum. Beni anneleri olarak görürler. Onlarla ilişkimde ihtiyaç duyduğum tek kimlik de bu.

"Peace and Noise" albümünüzün isim babasının kızınız Jesse olduğu söyleniyor. Gerçekten öyle mi? Bu isim albümün ruhuna uyuyor mu?
Yıllar önceydi, evde oturuyorduk, Fred kendisini pek iyi hissetmiyordu. Jackson ve Jesse gürültü yapıyorlardı. "Susun biraz" diye haşladım onları, "huzur ve sükûn istiyorum." Jesse, beş yaşındaki bir veletin hınzırlığıyla, "hayır" dedi, "huzur ve gürültü". Fred'in kulağı iyi bir dizeye ya da şarkı, albüm ismi olabilecek laflara çok hassastı. "Patti" dedi, "şu lafı yazsana bir kenara, herhangi bir şey için güzel bir isim olabilir." Ben de defterime kaydettim. Sonra, albüm için isim ararken grupla beraber oturduk, şarkıları gözden geçirdik, derken "Peace and Noise"un albümün ruhuna uygun bir isim olduğuna karar verdik. Bence güzel bir isim, düşündürücü bir tarafı var, ayrıca sanırım epey "cool" da...

Albümdeki "Waiting Underground" adlı şarkıda, bir toplantıdan söz ediyorsunuz. Ayrıca albüm için tuttuğunuz notların bir yerinde "cem olun" diye bir ifade geçiyor. Sözünü ettiğiniz toplantı, "cem" nasıl bir şey, cem eden topluluk ne tür bir cemaat?
Bana göre toplantı, "cem", "birlik" olmanın mümkün olduğuna dair iyimser, idealist bir bakış. Bu bir araya geliş, manevi, ruhsal bir "birlik" olabileceği gibi emekçilerin, işçilerin bir araya gelmesi veya insanların enerjilerini bir araya getirmesi olarak düşünülebilir, "People Have The Power" şarkısının finalinde olduğu gibi... "Waiting Underground" bir bakıma "People Have The Power" ve "Ghost Dance"in yankısı, sedası sayılabilir. Sık sık bu "union" (birlik) temasını işliyorum. İnsanlar bir araya gelip bir değişim gerçekleştirebilirler. Bu mümkün bir şey. Bir grup insan bir araya gelip önemli değişimlerin fitilini ateşleyebildi.

İnsan hakları hareketi, cinsel tercih özgürlüğünün elde edilmesi, Vietnam savaşının sona erdirilmesi... İnsanlar bir araya gelip Polonya'da, Çekoslovakya'da komünist rejimleri devirdiler. Önümüzdeki yüzyılda daha küresel anlamda bir araya gelmek gerekiyor. En azından çevre sorunu etrafında bir araya gelinmesi lazım. Dahası savaşa, açlığa, insan hakları ihlallerine karşı birlik olmak gerekiyor. Çevre sorunları, eğer bir şeyler yapılmazsa giderek daha ciddi bir mesele olarak karşımıza çıkacak. Ayrıca, şahsi hayallerim var. Halklar, insanlar arasında telepatik bir birliğin, manevi-ruhsal bir birliğin gerçekleşmesini düşlüyorum. Bu birliğin herhangi bir dinle, liderlerle veya belirli, özgül bir felsefeyle alakası yok. Öyle bir manada değil. Yalnızca, basit bir "birlik" fikri, çünkü hepimiz insanız. Anayasamızda ve bağımsızlık bildirgemizde çok güzel sözler var. Ülkemiz çok güzel fikirler ve idealler üzerinde kurulmuş bir ülke. Bu fikirler ve idealler bireylerin hakları ve özgürlüklerinden ibaret değil. İnsanların birleşmesi, kendi kaderlerini tayin edebilmeleri... Bu fikirler, idealler, küreselleşebilse ne kadar güzel olur. Elbette, "Waiting Underground" çok iyimser bir şarkı. Ama, abümün güçlü bir mesajla başlamasını istedim. Zira, o albüm insanlık durumunun karşı karşıya olduğu ağır meselelerle cebelleşiyor. Dolayısıyla neşeli, iyimser, güçlü bir mesajla başlamak istemiştim. **"Last Call"da, insanların bir araya gelmeleri için bir lidere ihtiyaçları olmadığını söylüyorsunuz.**
Evet, tamamen öyle. Bir araya gelebiliriz ve birbirimize destek olabiliriz, dayanışma içinde yaşayabiliriz. Birbirimizin camialarına, cemaatlerine girip çıkabiliriz, herhangi bir endoktirinasyona maruz kalmadan... Mesela, Ortadoğu krizinde niye bir asgari müşterek bulunamadığını anlayamıyorum. Allah, Yehova veya God, hangi ad verilirse verilsin, neticede herkes İbrahim'in tanrısına tapıyor. Sokakta bir trajedi yaşandığında, mesela bir okul otobüsü devrildiğinde, o çocukları kurtarmaya çalışırken hangi çocuğun yahudi, hangisinin katolik, hangisinin siyah veya Çinli olduğuna bakmıyoruz. Sadece yardım etmeyi düşünüyoruz. Bunun doğal bir insani tepki olduğunu düşünüyorum. İnsanların insanlara yardım etmesi, düzgün bir insan olmaları, insani bir reflekstir bana göre. Yeni bir ideolojiden söz etmiyorum. Birbirimize duymamız gereken basit, yalın saygıdan söz ediyorum. Basit saygıdan.

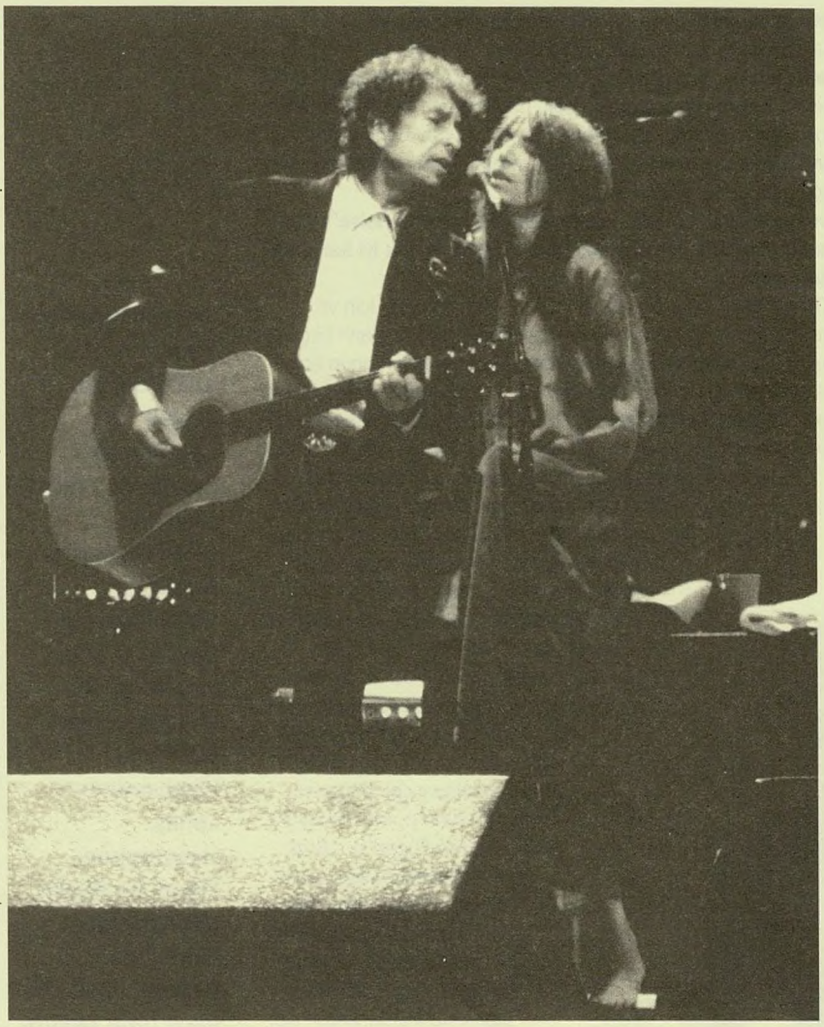

"Last Call"u, Heaven's Gate örgütünün toplu intiharından etkilenerek mi yazmıştınız?
Evet, o olay beni çok derinden etkiledi. Paskalya tatiliydi, birkaç arkadaş, Oliver Ray, çocuklar hep birlikte Princetown'a, deniz kenarında sessiz, sakin birkaç gün geçirmek üzere gitmiştik. O sıralarda albümün kayıtlarını yapıyorduk, birkaç gün işten uzaklaşmak istemiştik. Sadece deniz kenarında olmak, kafa dinlemek istiyordum. Akustik gitarlarımızı yanımıza almıştık. Princetown'a varır varmaz o haber patladı, Heaven's Gate haberi. Ekranda resimler geçiyordu. O resimlerden birine fena halde takıldım. Çok gençti, 26 yaşındaydı. Her biri ardında bir mesaj bırakmıştı, bu çocuk ise mesajında Heaven's Gate üyelerinden özür diliyordu, o güne kadar duyduğu şüphelerden, kafasındaki soru işaretlerinden ötürü özür diliyordu. Aklı başında, ruh sağlığı yerinde insanların kendi hayatlarına son vermeleri benim için anlaşılır bir şey değil. Çünkü hayatlarını korumak için çok çetin mücadeleler veren insanlar tanıdım. Robert Mapplethorpe'un AIDS'le mücadelesine, ailemden insanların, sevdiklerimin hayatta kalabilmek için nasıl çaba sarfettiklerine tanık oldum. Bir insan hayatını korumak için o mücadeleyi verirken, bir başkasının hayatını ziyan etmesini anlamak çok zor. Bu insanların daha yüksek bir manevi, ruhsal düzeye erişmek için arayışlara girmesini yanlış bulmuyorum. Ben de aynı arayışlar içindeyim. Yanlış bulduğum, daha doğrusu beni rahatsız eden, tedirgin eden şey, kendilerinin önderi addettikleri insanın böyle yüksek bir manevi ruhsal düzeye ulaşmalarını sağlayacak nitelikte bir insan olmaması. Dengesiz, niteliksiz bir insana bütün umutlarını, hayallerini, hayatlarını emanet etmeleri, öyle birinin peşinden gitmeleri ve hayatlarına son vermeleri... Acı olan, elem verici olan buydu. Tıpkı, Guyana olayı gibi, Jim Jones'un peşine takılan onca insanın dengesiz bir insanın direktifleriyle hayatlarına son vermeleri gibi. Dolayısıyla, o şarkı, o genç insana hitaben yazılmış bir şarkı. Vaaz vermeden, önyargılı olmadan, insanlara kendi vicdanlarının sesini dinlemelerini ve hayat haklarının onuruna sahip çıkmalarını öğütleyen bir şarkı bu. Kendi hakkındaki kararları başkalarının almasına müsaade etmemekle ilgili bir şarkı.
O şarkıyı Michael Stipe'ın söylemesini istemenizin sebebi neydi?
Stipe'in bu albümde olmasını istiyordum. Söz konusu şarkıda, onun sesini duyuyordum sanki. Sadece dostum olduğu için albümde yer almasını istemiyordum. Kendisine uygun bir parçayı söylemesini istiyordum. Bu şarkıyı seçmemin iki sebebi vardı. Birincisi, Michael'ın sesi çok sıcak ve güven verici. Ayrıca, birçok insan için örnek bir kişilik. "Last Call"un pozitif bir öğüt şarkısı olmasını istiyordum, Michael bu şarkıyı zenginleştirebilirdi. Michael, harika sesini çok incelikli bir biçimde kullandı. İleride Michael'la beraber başka şeyler de yapabileceğimizi

Hayatı yaşanmaya değer kılan da bu galiba: İnsan olayların nasıl gelişeceğini kestiremiyor. Ergenlik çağımda Dylan'ı Joan Baez'le gördüğümde, sonra albüm albüm onu izlerken, hayran kalırken ve ilham alırken bir gün onunla birlikte şarkı söyleyeceğim aklımın ucundan geçmezdi.

düşünüyorum.

REM'in sizin için esin kaynağı olduğunu düşünüyor musunuz?

Müziklerini seviyorum, Michael'ın sesini ve kullandığı dili seviyorum. Son birkaç yılda birkaç konserlerine gittim, konserlerinde sevdiğim şey olayın bütünü. O ortak deneyim duygusu. Müzikal bakımdan Neil Young'dan çok farklılar, fakat atmosfer, yaşanan duygu tıpkı Neil Young konserlerindeki gibi. İnsanlar aynı şekilde tepki veriyor. Hep bir ağızdan şarkılar söyleniyor ve REM konserleri herkes için pozitif bir deneyim oluyor. REM konserlerinde en çok sevdiğim şey, REM dinleyicileri, REM insanları. REM'i seviyorum, çünkü çeşitli sorunları ele alıyorlar, ayrıca Michael'ın sözleri ve müzik zevki çok güçlü, bu da haliyle insanların hoşuna gidiyor. Dahası, Michael müzik endüstrisinin bütün boktanlıklarına karşı koyabiliyor, çünkü en yüksek mesajları en kolay algılanabilir, anlaşılabilir biçimlerde veriyor. Bunu çok takdire değer buluyorum.

"Peace and Noise"u William Burroughs'a ithaf etmiştiniz, aynı albümdeki "Spell"in sözleri de Allen Ginsberg'in "Footnote To Howl"undan. Burroughs ve Ginsberg'le ilişkinizi anlatır mısınız biraz?

İkisini de 60'ların sonlarından beri tanıyorum. William Burroughs'la çok yakın dostluğumuz vardı, onu çok takdir ederim. "Horses"un esin kaynağı Burroughs'un "Wild Boys"udur. Onun centilmenliği ve insanlığı tarzımı çok etkilenmiştir. "Babel" *(Smith'in şiir ve nesirlerinin yer aldığı derleme)* ve 70'lerin sonlarında yazdığım hemen her şey onun dili kullanışının izlerini taşır. Ginsberg'le Burroughs'la olduğu kadar yakın değildik. Ancak birlikte çalışmışlığımız, çeşitli yardım işleri yapmışlığımız var. 80'li yıllarda görüşüp konuşamadık. Eşimin vefatından sonra aradı, Jewel Heart adlı Budist kuruluş için bir gece düzenlemeyi teklif etti. Aslında beni evden, kendi içime kapanmaktan çıkarmak, kurtarmak, rahatlatmak istiyordu. Dolayısıyla, Allen'la birlikte Tibet ve Budizm yararına birçok etkinlikte bulunduk. Allen'ın ve diğer beat'lerin çok önemli kişilikler olduğunu düşünüyorum. Zira, Amerikan şiirinin Walt Whitman tarafından oluşturulan damarını sürdürdüler. Whitman modern Amerikan şairinin timsaliydi, Allen da bir Whitman hayranıydı. Sanıyorum bütün beat'ler Whitman'ın yolundan gittiler: Uzun, betimleyici cümleler, vurgulu ritm, açıklık ve tartışmalı konuları ele almaları... Ve Whitman'ın şiirlerinde işlediği özgürlük kavramı... Allen bu şiir damarının sürdürülmesinde çok önemli bir rol oynadı. Daha da önemlisi, 60'larda, 70'lerde, 80'lerde ve ölümüne dek çeşitli sanatları rock'u, cazı, şiiri, resimi ve bir çok janrı bir araya getirmek için önyargısızca çaba harcadı. İster ilk şiirlerini yazan bir genç olsun, ister kütüphanede şiir yazan 70'lik bir ihtiyar olsun, ister ünlü bir şair, herkese aynı enerji ve şevkle yardımcı oldu. Herkese coşkuyla yaklaşıyordu. Allen'ı yitirmek devasa bir pozitif enerji boşluğu yarattı. Burroughs'a ilişkin özlediğim şey ise büyük bir centilmen ve mükemmel bir stildir. İkisi de "Peace ve Noise"un kayıtları sırasında vefat etti. Allen, kayıtların başlarında vefat etmişti. Oliver Ray de bir müzik yazmıştı. Oliver'ın müziğinin üstüne genellikle kendi yazdığım şiirleri okurum, fakat bu sefer Allen'ın anısına "Footnote To Howl"u okumaya karar verdim. Albümün kayıtlarını bitirdiğimiz gün ise William vefat etti. Albümü 2 Ağustos'ta bitirdik, aynı gün William'ı kaybettik. Albümde, onu da anmak istedim, dolayısıyla "Peace and Noise"u ona ithaf ettim. Ayrıca, buklette onun vefatına dair kısa bir yazı da var. Bir de Oliver'ın çektiği fotoğraf. O fotoğraf William'ın cenazesinde çekilmişti, resimdeki iki adam da William'ın arkadaşlarıdır.

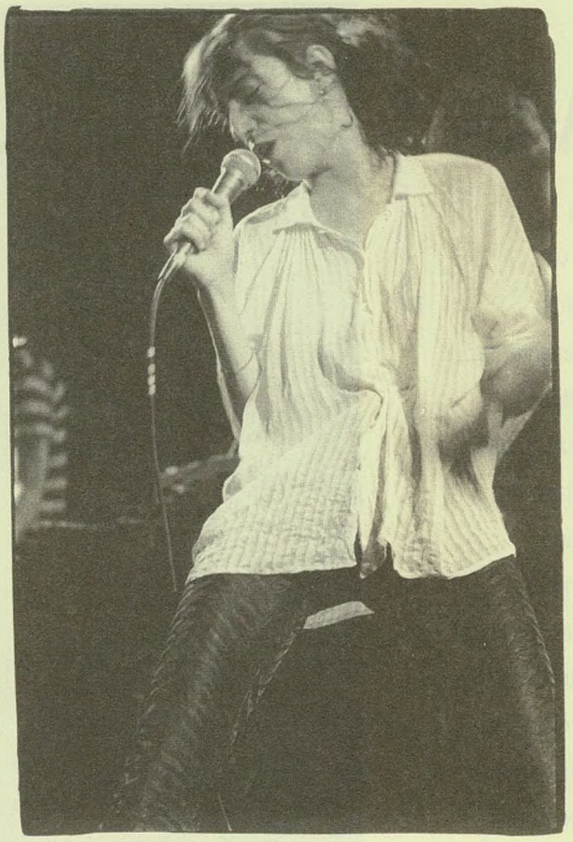

70'lerin başından itibaren rock'n'roll'un giderek şatafatlı bir ticari nesne haline geldiğini düşünmeye başlamıştım... Rock'n'roll'un sokaklardan, köklerinden koparıldığını, insanlardan uzaklaştırıldığını, bunun da paralı, eğlence sanayii kafalı veya teatral maksatlı insanlar tarafından yapıldığını düşünüyordum. Bu benim için kabul edilemez bir şeydi.

Kim onlar?

William'ın silah arkadaşları. Birlikte atış talimi yaparlardı. O adamlardan biri William'ın atış hocasıdır. Çok usta bir nişancıdır.

"The Sheriff" diye bahsetiğiniz kişi Burroughs mu?

Evet, kendisine "ihtiyar şerif" derdi.

Bir metin yazmaya başladığınızda, onun şarkı sözü mü, yoksa şiir mi olacağını biliyor musunuz?

Evet, çünkü ikisi farklı süreçler. Bir şiir tamamen ve sadece kendi ayakları üzerinde durur; benim sıçrayıp ulaşmaya çalıştığım bir düzeydir. Ve şiir benim iletişim kurmaya çalıştığım kişi, kendim veya kendi tanrımdır. Şiir yazmak benim için daha zihinsel ve daha bireysel bir şeydir. Ben merkezli bir süreçtir. Zira, yazdığım şiiri kimin okuyacağına dair bir düşüncem yoktur, kimin okuyacağı beni ilgilendirmez. Şiir yazarken yaptığım şey, belirli bir şiir diliyle bir takım şeyleri tarif etmektir. Bu söylediklerim pek uzmanca gelmeyebilir, ama zaten ben de şiir izahı uzmanı değilim. Şarkı sözlerine gelince, şarkılar insanlar içindir. Yazarken, yazdıklarımın insanlar tarafından dinleneceğini, söyleneceğini bilerek, düşünerek, dikkate alarak yazarım. İnsanların beğenmelerini, sevmelerini, etkilenmelerini arzu ederim. Ama duygularımdan, düşüncelerimden taviz vermem. Şarkıları insanlar için yazarım, kendim için değil. Kendimi rahatlatmak ya da kendimi gerçekten mutsuz hissettiğim için yazdığım olmuştur, ama şarkılarımın yüzde 90'ı başka insanlar içindir.

Çeviren: **Y.G.**

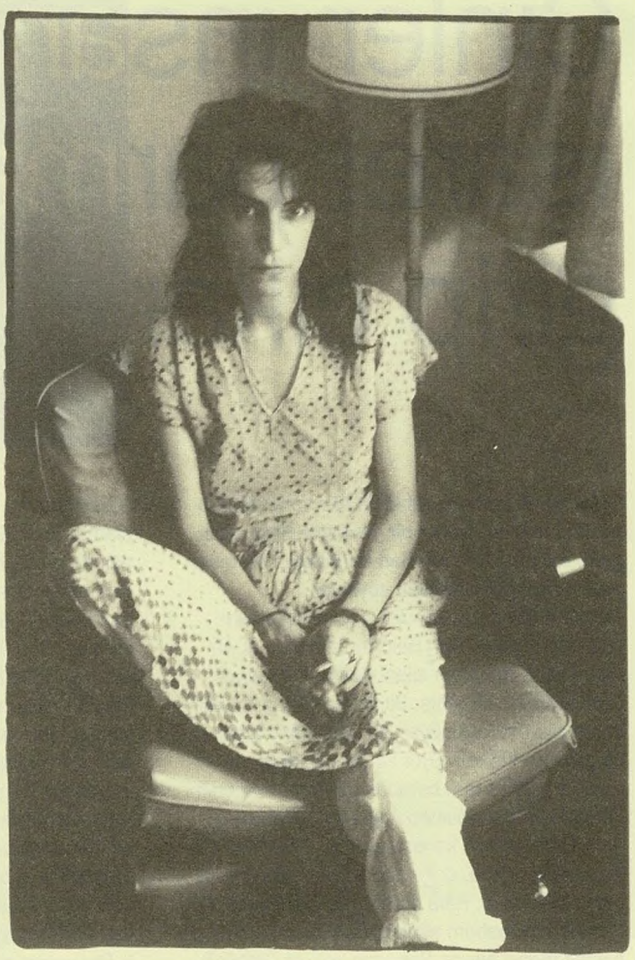

P A T T I S M I T H A L B Ü M L E R İ

Horses (1975), Radio Ethiopia (1976), Easter (1978), Wave (1979), Dream Of Life (1988), Gone Again (1996), Peace And Noise (1997)

Sayfalarda kullandığımız tüm fotoğraflar "Patti Smith Complete" kitabından alındı

Natacha Atlas

Transglobal Underground'un dansöz-şantözü, "Diaspora" ve "Halim"in ardından üçüncü solo albümü "Gedida"yı çıkardı geçenlerde... Neo-klasik bir Mısır albümü desek, yanlış bir şey mi söylemiş oluruz acaba? Daha önce TGU ile iki kez İstanbul'a konsere gelen Atlas'ı, bu Arap formasyonu içinde de bir kerecik sahnede seyretmek istediğimizi ilgililere buradan bir mesaj olarak iletmek isteriz. Şimdi Les Inrockuptibles dergisine kaçak hat çekip Natacha Atlas'a kulak verelim. Ama bununla kalmıyor, daha sırada Wire dergisi var...

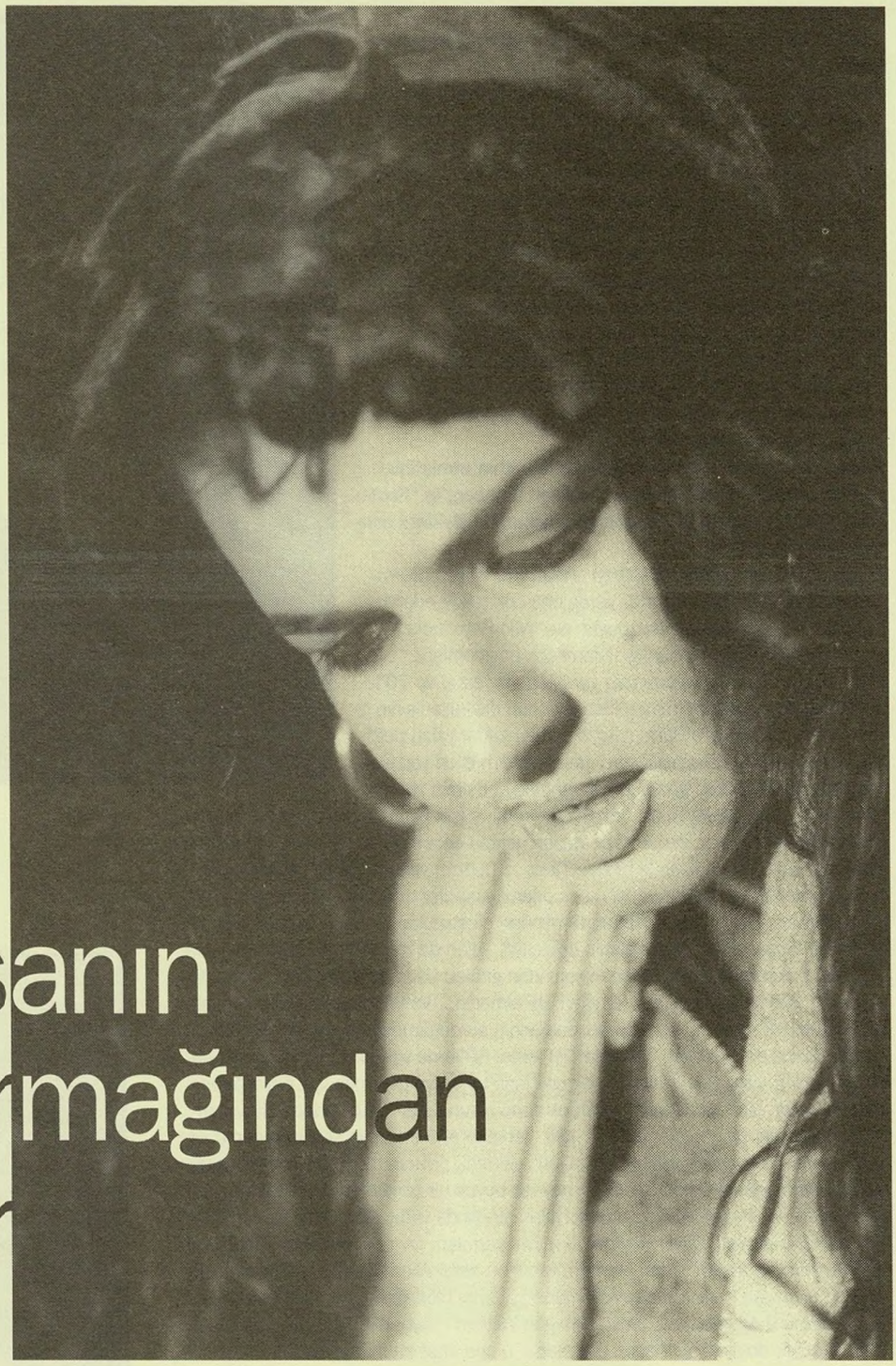

Cinler insanın işaret parmağından girip çıkar

Çok karışık köklere sahipsin. Bir yerlerde Lübnanlı olduğunu, başka bir yerdeyse Faslı olduğunu okumuştum. Kimileri de Belçika'da büyümüş bir yahudi olduğunu söylüyor...

Natacha Atlas: Bu konuyu artık aydınlatalım, çünkü gına geldi. Ben Belçika'da doğdum. Annem İngiliz. Babamın ailesi Kudüs'ten geliyor. Çok büyük bir aileymiş. Bir kavga çıkıyor aralarında ve aile üçe bölünüyor: Bir grup Mısır'a gidiyor, bir grup Kudüs'te kalıyor ve üçüncü grup ise Avrupa'ya gidiyor. Ben buradan geliyorum. Kendimi Şark'la Avrupa arasında Anglo-Arap hissediyorum. Evde Arapça konuşuluyordu. Bitkilerle, köklerle, şifalı otlarla, doğal tedavi yöntemleriyle uğraşan bir aileydi. Hâlâ bu olay devam ediyor: Amcam cerrah, babam akupunkturcu, şimdilerde yunusları tedavi ediyor. Babamın babası Ortadoğuluydu. Anne tarafından, İspanya kökenli Sefarad yahudileri. İkinci Dünya Savaşı ve onu izleyen yıllarda dedem yahudi kökenlerini gizlemek zorunda kalmış. 21. yüzyılın eşiğinde insanın kökenlerini bu şekilde gizlemesinin bir nedeni olamaz artık. Babamın annesi Brevitt Shoes adında büyük bir ayakkabı şirketinin sahibiymiş. Çok zengin insanlardı. Babaannem, babamın şirketin başına geçmesini, şirketle uğraşmasını istiyormuş. Onu üniversite için Northampton'a göndermiş: Babam istekli değilmiş ama, annesi mecbur bırakmış. Annem üniversitede sanat okuyormuş, işte böyle tanışmışlar. Evlendikten sonra Belçika'ya gitmişler. Oraya gitmeyi babam çok istiyormuş, ama niçin istediğini bilmiyorum. Ona sırılsıklam aşık olmuş, ama yürümemiş. Zaman, bir sürü çılgınca şeyin yaşandığı 60'lı yıllar. Çok muhafazakar bir aileden gelen babam, birden kendini uyuşturucuyla haşır neşir buluvermiş. Tuhaf bir Ortadoğulu yahudi kompleksine girmiş ve kafayı yemiş, tam bir yıkım yani. Herkes 60'lı yıllarla ilgili çok olumlu şeyler anlatıyor, yok efendim kafalar özgürleşmiş, düşünce özgürlüğü falan, ama benim ailem için tamamen olumsuz olmuş. Ben uyuşturucular ve o tür şeyler konusunda çok fazla muhafazakar oldum çünkü ailemin başına gelenleri gördüm.

Genellikle, çok karışık kökleri olan insanlarda asimile olma eğilimi oluyor. İngilizden daha fazla İngiliz olmak istiyorlar sanki...

Ben hiçbir zaman kabul görmedim. Bu kadar yitik, bu kadar itilmiş durumda olunca, hakikaten asimile olmak istiyorsun. Ben de bu yollardan geçtim. Ama hiçbir zaman işe yaramadı, yürümedi: Hep itildim, reddedildim, dışlandım.

İngiliz zihniyeti yüzünden mi?

Artık neden olduğunu bilmek bile istemiyorum. Mısır'a gittiğimde, Filistin'e, İsrail'e ya da Ortadoğu'da herhangi bir yere gittiğimde, hemen kabul görüyorum. İngilizlerle benim aramda hep bir fark oldu. Bana şöyle deniyordu: "Biraz başka bir havan var sanki, bilmem ki... Burnundan mı acaba? Hint asıllı mısın yoksa?.." Saçlarımı sapsarıya boyattım, burnumu hokka gibi yaptırmak istedim, bembeyaz tenli olup David Bowie'ye benzemek için makyajlar yaptım. Sürüyle komplekse

girdim, içime kapandım. Ama yine de her şeyi denedim. Biraz caz söyledim, biraz rock söyledim, hatta bir kere punk bile söylemeyi denedim, ne komik. Ve hiçbiri beş para etmedi! Ama ne zaman, Ortadoğu tarzı söylemeye çalıştım, derhal kayıt için sözleşme yapmak istediler. Nihayet doğru yolu bulmuştum.

İlk defa Arapça şarkı söyleme isteği duyman nasıl oldu? Kuzenlerin Arapça konuşuyorlar, ama evde, ailende Arapça müzik, şarkı geleneği var mıydı?

Hayır. Brüksel'de yaşadığım mahallede, yandaki camiden gelen ezan sesini duyduğumu hatırlıyorum. Babamda eski Yahudi müziği plakları vardı, kulağıma sanki Türkçe gibi gelen şeyler. Brüksel'de bir kızdan birkaç ders aldım ve Türk bir klavyeci, Yallah, bana birkaç egzersiz yaptırdı. Bir süre İspanyolca söyledim, ama Londra'da Jah Wobble'a rastladığımda bana "hakikaten Mısır tarzı bir şeyler yapmayı denemelisin" dedi. Bunu çok doğal karşılamama şaşırdı hatta. Ona bu müziği içimden, kendiliğimden tanıyıp bildiğimi, çünkü daha çocukluğumda dinlediğimi söyledim. Ayrıca, Faslı bir kuzinim var, Rita, onunla birlikte Arap kulüplerinde dansöz olarak çalışmaya başladım. Aslında dansözlük de bana çok yakın, çok aşina geliyordu, sadece kendimi tam manasıyla ifade edebilmem için işin teknik yanını öğrenmem gerekti. Polinezya dansları, flamenko falan bilen bir Kanadalı dansözden göbek dansı dersi aldım, bütün Faslı kızlar ondan ders alıyordu. Besteci Essam Reşad'dan Arap müziğinin teorisi hakkında dersler aldım. O bizim eski bir aile dostumuz, benim amcam gibidir. Tam 386 gam var ve buna anahtarlar dahil değil, yani çok karmaşık bir müzik.

Sana ud çalmayı da öğretti mi?

Denedi... *(gülüyor)* Fazla büyük bir ud almıştık. Bana zor geliyordu, o da her seferinde sinirleniyordu. Sonunda pes etti: "Tamam, başka türlü yapalım, Ümmü Gülsüm gibi, Nega Atlan, Smahan Lad gibi bir yol izleyelim," dedi. Onların ud hocaları gamları söyletir ve bunların kulaklarına yer etmesine çalışırmış. Ben de ona, "eğer çocuklar için yapılmış küçük bir ud alırsak, tekrar denerim" dedim. "Her şeyi bilmek lazım değil, çeyrek tonları iyi söyleyebilmek için udda birkaç gam bilmen yeter" dedi.

Son albümünde, gerçek anlamda ticari ürünler olmayan önceki iki albümündeki anlayışa sırt çevirdiğini söyleyebilir miyiz?

Hayır, önceki iki albüm hakikaten ticari değildi. Mesela o albümlerde ne İngilizce ne de Fransızca söylüyordum, genellikle Arapçaydı. Avrupa temelli bir plak şirketiyle çalışırken böyle davranmak da daha baştan anti-ticari bir tavır olarak düşünülebilir. "Gedida"da bir Fransızca şarkı var ve ilk defa İngilizce söylüyorum. Ama yine hep kendi tarzımda, kendi üslubumda. Her ne kadar feeling yine çok oryantal olsa da, Fransızlar bu albümün içine hemen girebilecekler diye düşünüyorum.

İlk albümünün kapağında ve sesinde çok kendine güvenli, fazlasıyla teatral bir hava var. Oysa, son derece çekingen biri gibi duruyorsun.

16 yaşındayken, pop-star olmak istiyordum, sahneye çıkmak istiyordum, oyuncu olmayı hayal ediyordum ve bir tiyatro okuluna gitmek için hazırlanıyordum. Ama sonra, niçin bilmiyorum, her şey değişti. Şimdi, herkesin beni tanımak istediği bir dünyada yaşıyorum. Biraz tuhaf bir durum: Bir anda, artık itilmez, dışlanmaz oldum. Bu bana zaman zaman çok tuhaf geliyor, çekingen olduğum doğru.

Niçin müzikal komedilerin şatafatlı dünyasını çağrıştıran bu oldukça teatral, parıltılı görüntüyü tercih ettin? Bunu kitsch bir durum olarak mı değerlendiriyorsun?

Ortadoğu'da "kitsch" kelimesi bir anlam ifade etmez. Benim için de bir anlam taşımıyor. Avrupalıların gözünde kitsch ve şatafatlı olduğumu tahmin ediyorum.

"Mahlabeya"nın, Mısırlı ilerici sanatçıların dediğine göre hit parça olması lazım, ama bir koşulla: Şarkının sözlerinden bir cümleyi çıkarırsam. "I want to drink love from your lips" cinsel bakımdan provokatif bulunmuş. Eğer otosansür uygulayarak geri adım atarsam, iktidarın katı muhafazakarlığını güçlendirmiş olurum.

Albümün kapağında Şarklı kılığına giren Batılılara benziyorsun, "Kleopatra"daki Elizabeth Taylor gibi...

Ama Ortadoğulu insanların hoşuna gidiyor bu! Durmadan "On Emir"den bahsederler: "Aman Allahım ne kadar harikaydı! Kostümler ne muhteşemdi, ne kadar gerçekti!.." Batı'daki bazı eğitimli sosyal sınıflardan insanlar "ne kadar da yanlış!" diyebilirler. Ama allah kahretsin, ne biliyorlar ki? Kapaktaki görüntü bateristimiz Ahmet'in fikriydi. Kitsch'e bayılıyor, ama samimi olarak. "The Egyptian" adlı bir filmin (oyuncuları Edmund Purdom, Jean Simmons, Victor Mature ve Gene Tierney) kasetini aldı. Mısır'da tapınakların arasında bu müziği dinleyerek gezinirsen cinlerin varlığını hissedebilirsin. Mısır müzikal filmlerinin en yaratıcı bestecilerinden Abdülvahab, 50'li yılların Hollywood filmlerinden etkilendiği kadar, Latin Amerika müziğinden, vurmalılardan, yaylılardan, bu melodilerden de etkileniyordu ve bütün bunları kendi oryantal müziğine uyarlıyordu. Ahmet bana "Kleopatra"nın müziğinin kapağını gösterdiğinde, "evet, bu pekala matrak olabilir" dedim. Eğlenmek için giyinip kuşandım ve o zamanki sevgilimden –1.90 boyunda Firavun tipli bir Mısırlı– benimle poz vermesini rica ettim. Onu bütün gün yanımdan ayırmamak için iyi bir bahaneydi bu.

Bu cin hikayesi de neyin nesi?

Bir ocak günüydü, gece bir cin yatakta benim ziyaretime geldi. Sırtüstü yatıyordum, uyumak üzereydim, birden esrarengiz bir fısıltı kulağıma üflemeye başladı. Aynı zamanda görünmez bir ağırlık göğsümü eziyordu. Onu kovmak için "bismillah!" demeye çalışıyordum, ama söyleyemiyordum, çünkü beni felç etmişti. Tanrıya "beni kurtaracak mısın, yoksa böyle ölmeme izin mi vereceksin?" diye sormak istiyordum, ama yapamıyordum, donup kalmıştım. Neyse ki cin çekip gitti. Ertesi sabah, daha sabahın köründe, Fas'ta yaşayan yakın dostum bir fakir'e telefon ettim. Ne çok yaşlı ne de çok genç bir fakir, çok açık fikirli ve kibar bir adam. Bana o cini belki de birisinin göndermiş olabileceğini söyledi. Doğu'da bir sürü insan fakirlere gider ve onlardan şöyle ricalarda bulunurlar: "Bu kadın benim erkeğimi elimden aldı, ona şunu yap, bunu yap..." Bunlar genellikle iyi eğitilmiş insanlar değiller ve bir sürü aptallıklar yaparlar. Kıskançlıktan deliye dönerler ve büyüye başvururlar. Bana bunu kimin yaptığını ve niçin yaptığını bilmiyorum ama, üzerime iblislerin salınmasından da hiç hoşlanmıyorum doğrusu! Bu şeyin öyle bir gücü vardı ki, büyüleyiciydi hakikaten. Hayatımda hiç bu kadar korkmadım! Cinler insanın işaret parmağından girip çıkarlar, ama iyi cinlerle kötü cinleri birbirinden ayırt etmek o kadar da kolay değil.

Dini bir eğitim gördün mü?

Hayır. Babam bana biraz Yahudi dinini anlattı, ama seçimimi kendimin yapacağını söyledi. Annem bana Gurdjieff *(yüzyılın başlarında yaşamış mistik Rus yazarı)* okutmaya çalıştı, ama pek iplemiyordum doğrusu. Aslında, ben kendimi çok müslüman hissediyorum. Arada sırada camiye gidiyorum, geçen ramazanda oruç tuttum. Bahai dini çok ilgimi çekiyor. Bu dinin kurucusu Filistin'e yerleşmiş bir İranlıymış. Her şeyin tek ve aynı kaynaktan geldiğini söylüyormuş: hıristiyanlar, yahudiler, müslümanlar, budistler, hindular... Tanrı yeryüzündeki bütün milletlere o dönemin kültürüne göre, kendisini farklı bir şekilde görme tarzı vermiş.

İnsan senin sesini dinlediğinde dünyanın mahvolmuş olduğu intibaı ediniyor, bir umutsuzluk hissediyor. Bu Arap müziğinin bir özelliği mi, yoksa senin kendinden mi geliyor?

Hiç şüphesiz ikisi birden. Bu hüzün, bu tutkulu romantizm Arap müziğinin ve kültürünün bir parçası: Her şey çok katı ve çok hüzünlü. Söylediğim bütün şarkılarda konu bazen Tanrı bazen aşk. Arapça sözleri ben kendim yazdığımda, aşk üzerine pek de karmaşık olmayan üç-beş cümle yazıyorum ve bunları ya Mısırlı sevgilime ya da kuzinime gösteriyorum. Onlar da benim için tercüme ediyorlar. Arap müziğinde eskiden, şair, şarkıcı ve besteci vardı. Böyle olmasını seviyorum, çünkü herkes kendi işini biliyor. Şimdi her şey karmakarışık. Batı'nın etkisinde kalıyorlar, her şey ucuz ve atılıp satılabilir, müziği de ceplerine daha fazla para indirmek için synthesizer'larla, makinelerle yapıyorlar, gerisi umurlarında değil.

Rock'la ilgilenmediğini söylemiştin. Mesela PJ Harvey gibi birisine de kayıtsız değilsin herhalde?

Bir-iki şarkısını beğeniyorum. Kişiliğini takdir edi-

yorum. Benim rock'la ilişkim de Ortadoğulularınki gibi: Bir şarkı duyuyorum, kimin olduğunu falan bilmiyorum ama, "fena değil" diyorum. Oasis'in "Wonderwall"unu beğeniyorum... *(mırıldanıyor)* Halbuki normalde, onların hiçbir parçasını sevmem. Sonra Blur'ün son parçası... *(onu da mırıldanıyor)* Björk'ü hakikaten seviyorum. Onunla birkaç kere karşılaştık, aramızda karşılıklı bir saygı var. Bana "Oh, yorr zinging wiv Tranzglobol, it's sooo bioutiful!" dedi. Ona büyük hayranlık duyuyorum çünkü ben müzikal bakımdan çok şatafatlıyım ama, gerçekte çekingenim. O ise star olmak istiyor, bu şekilde kendini dışavuruyor... Kuzeyin muhayyilesiyle Arap muhayyilesi arasında bağ ararsan, hemen bulabilirsin: Mitoloji yeryüzündeki en büyük ailelerden biri.

Bazı Batılı müzisyenlerin Arap müziğine gösterdikleri ilgi hakkında ne düşünüyorsun? Örneğin Jimmy Page ile Robert Plant, Transglobal'le turneye çıktılar.

Çoğu zaman sanatçıların niyetleri iyi olsa da sonuç hiç iç açıcı olmuyor. Sanki harçlarında hep bir şey eksik gibi... Tabii ki kişiden kişiye durum değişiyor. Jimmy Page'le Robert Plant'in Arap müziğine duydukları ilgi gerçek bir ilgi ve öyle yeni bir olay değil. Bu müziğe saygı duyuyorlar, ama o gelenekten gelmiyorlar. Bu müziği iyi anlamak, köklerini kavramak için sanıyorum ki kendini uzun yıllar bu işe adamak gerek, tıpkı Arap olmayan pek çok iyi udi gibi. Transglobal Underground bu işi çok iyi becerdi, Hakim'le ortak çalışmaları bunun en iyi kanıtı. Ve bunu Batı tarzı pop müzikten ayrılmadan yapıyorlar. Page ve Plant rock'çu ve başka bir şey olduklarını da iddia etmiyorlar zaten. Hedefleri Arap müziğiyle bütünleşmek falan da değil. "Most High" gibi bir parçada Fas motifleri kullanıyorlar, turneleri esnasında bu parçayı defalarca dinleme fırsatı buldum. İlk başta kolay ısınamamıştım ama sonra sonra çok iyi takıldım... Ayrıca, annemin sabahın dördünde dinlediği Led Zeppelin'in bazı parçalarını da hatırlatıyor bana...

Sen müziği son derece görsel bir sanat olarak görüyorsun. Sinemaya olan tutkunun bununla bir ilgisi var mı?

Daha çok küçük yaşlardayken filmlerin cazibesine kapılmıştım. Bütün hayatım boyunca süren bir tutku oldu bu, benim için hayatın tuzu biberi, insanın duygu dünyasıyla ilgili bir şey, tıpkı tutkulu bir aşk gibi. Filmleri seviyorum, bütün filmleri seviyorum: Yenilerini keşfetme fikri, eskileri tekrar tekrar seyretmek çok hoşuma gidiyor, çoğu zaman basit bir çağrışım kafamda müziklerin yankılanmasına neden oluyor. Bütün dünya sineması içinde tercih ettiğim kesinlikle Hint ve Mısır sineması, çünkü çok basit, sade hikayeler anlatıyorlar. Bu filmlerde terleyen bir dünya var, bütün çalkantıları, kaynamalarıyla gündelik hayatı hissediyorsun... En sevdiğim filmlerden biri "Aan": Olağanüstü bir Hindu filmi, pek çok Hint filmi gibi şiir ve mizah yüklü, aslında modern bir masal. 60'lı yılların başlarında Salah Abu Sayf'ın yönettiği Mısır filmi "Splendeur de l'amour"dan da çok etkilendiğimi hatırlıyorum. Çocukken bu filmler beni hayal alemine sürüklerdi. Daha o zamanlardan İngiltere'de oturuyordum, Doğulu köklerimden uzaktaydım ve sinema biraz olsun bu yitik dünyaya kavuşturuyordu beni.

Yakın dönemde, yaptıklarıyla seni özel olarak etkileyen bir yönetmen var mı?

Son zamanlarda tam manasıyla Kusturica hayranı oldum. "Çingeneler Zamanı" bence gerçek bir başyapıt. Onun filmlerindeki şiiri, insanları ele alış tarzını, bizzat kendisini filmlerine bu kadar koymasını, seyirciyle bu denli yakınlaşmasını çok seviyorum. Ama aynı zamanda, son derece aptal filmleri de seviyorum, yönetmenin kameranın hizmetinde sadece bir teknisyen durumunda olduğu bu salak filmler hoşuma gidiyor: "Men In Black" mesela. Evde oturup güzel bir aptal filmi videoya koyup kanapeye kıvrılmaktan daha zevkli bir şey olamaz. Benim en sevdiğim faaliyetlerden biridir bu.

Okumaktan daha çok mu?

Ergenlik çağında neredeyse hiç kitap okumadım, kitaplar beni korkutuyordu. Dört-beş yıldır, bu gecikmeyi telafi etmeye çalışıyorum. Benim için çok önemli olmuş bir kitabın adını vermek isterdim ama, itiraf edeyim ki öyle bir kitap yok. Ama Walter Wangerin'in İncil'i bir roman gibi anlattığı "The Book of God"daki üslubundan çok etkilendiğimi söylemem lazım. Böylesi bir temel esere sahip çıkılabilmesi fikri hoşuma gidiyor. En sevdiğim yazar... Kesinlikle Mısırlı Necib Mahfuz. Onu üç-dört sene önce keşfettim, yazdıkları inanılmaz derecede güçlü, çok yoğun. Sonra, Nawal Sadawi Mısır'daki toplumsal ve siyasi meselelerde gösterdiği cesaretten ötürü çok takdir ettiğim bir kadın.

Peki hayatını etkileyen bazı plaklar oldu mu hiç?

Hiç tereddütsüz, hayatımdaki en önemli plağın Abdülhalim Hafız'in "Yamerkibr" albümü olduğunu söyleyebilirim. Oldukça geleneksel, tipik bir Mısır müziği... Ama sözlerdeki mesaj beni büyülüyor: Kader, yaşam, umut üzerine bir albüm ve hepsi olağanüstü söylenmiş. Ben hep kendimi evimden uzakta hissettim, sürekli göçmen gibi, hiçbir zaman kendi yerinde yurdunda olmayan bir insan gibi. Şu sıralar, özellikle de Fransa'da yakaladığım başarı, benimle aynı zihni durumda olan insanlarla karşılaşıp tanışmama imkan veriyor, bu tanışmalar sayesinde tamamen yalnız olmadığımı fark ettim. "Yamerkibr" aşağı yukarı şunları anlatıyor: Her yerde, sınırlamaları aşan, coğrafi ve kültürel sınırların ötesine geçerek, köklerinden ve yaptıkları seyahatlerden öğrendiklerinden yola çıkarak kendi dünyalarını kuran insanlar vardır, özellikle de sanatçılar. İster sinema olsun, ister edebiyat ya da müzik, başkalarının yapıtlarında bu boyutu görmek çok hoşuma gidiyor. Benim için hayatta kendi dünyasını, kendi ifade biçimini kurmanın arayışında olan bir sanatçıyı görmekten daha heyecan verici bir şey olamaz. Çünkü öyle sanıyorum ki, ben kendim de böyle bir yol ayrımıyla, kendini keşfetme durumuyla karşı karşıyayım.

Ortadoğulu sanatçılar senin yaptığın işlere nasıl yaklaşıyor?

Yerine göre değişiyor. Lübnan'da takdirle karşılandığımı biliyorum. Her ne kadar ünüm fazla yaygın olmasa da Ürdün'de de aynı durum geçerli. Mısır'daysa özellikle sanatçılar arasında çok tanınıyorum ve Hakim gibi bazı pop-starlar yaptıklarımı yakından takip ediyor. Hakim'in hazırladığı son albüm birçok bakımdan benim yaptıklarımı hatırlatıyor, çünkü benim albümlerimi çok seviyor. Ayrıca, Transglobal'den Tim'in yaylıların düzenlemelerinde kendisiyle çalışmasını da istedi.

Her yerde, sınırlamaları aşan, coğrafi ve kültürel sınırların ötesine geçerek, köklerinden ve yaptıkları seyahatlerden öğrendiklerinden yola çıkarak kendi dünyalarını kuran insanlar vardır, özellikle de sanatçılar. Ben kendim de böyle bir yol ayrımıyla, kendini keşfetme durumuyla karşı karşıyayım.

Mısır gibi kültürel kimliğin çok güçlü olduğu bir ülkede bu şekilde kabul görmek önemli olsa gerek...

Madem Hakim'den söz açıldı, mesela onun yeni seslere bu denli meraklı, açık olması bana müthiş geliyor. Macerayı seven biri o. Son 20-30 senedir Mısır müziğinin yerinde saydığının farkında. Hakikaten de Mısır müziği son derece sıkıcı bir hale geldi! Sadece yerel halk öyle düşünmüyor, onların da ikna edilmeleri çok zor değil. Ama halk gittikçe daha da tutuculaşıyor, 50'li, 60'lı yıllardan miras üstünlük kompleksinden mustaripler. O dönemde, hakikaten Mısır müziği bir şey ifade ediyordu ve komşu ülkelerinkine göre çok daha ileriydi. Ama bugün aynı şey geçerli değil. Bu muhafazakarlık biraz da ifade özgürlüğünün kısıtlanmasından kaynaklanıyor, bu da doğal olarak her tür sanatsal gelişmeye ket vuruyor.

Lübnan ve Ürdün'de şarkıların hiçbir sansürle karşılaşmazken, Mısır'da galiba bazı şarkıların sansüre takılıyor...

Mısır fazla muhafazakar bir ülke, orada sanatçıların kendilerini ifade etmeleri çok zor. Din çok katı kurallar dayatıyor. Benim açımdan durum çok karmaşık. "Mahlabeya" gibi bir şarkının, Mısırlı ilerici sanatçıların dediğine göre derhal hit parça olması lazım, ama bir koşulla: Şarkının sözlerinden bir cümleyi çıkarırsam. "I want to drink love from your lips" cinsel bakımdan provokatif bulunmuş. Bu nedenle "Mahlabeya" asla radyolarda çalınamayacak. Yine de bu şarkının kaderini belirlemek üzere komisyon toplandığında umarım bir mucize olur. Ama ne olursa olsun, sözlerde en ufak bir değişiklik yapmam söz konusu olamaz. Eğer otosansür uygulayarak geri adım atarsam, sisteme katkıda bulunmuş, bilinçlice olmasa da, istemeden de olsa, iktidarın katı muhafazakarlığını güçlendirmiş olurum. Olayları kendi akışına bırakmak lazım; albümün başarı kazanma şansını feda ederek, sanatsal pozisyonumuzda ısrarlı ve sağlam durarak durumu giderek değiştirebilir, zaman içinde herkesin ifade özgürlüğüne kavuşmasına katkıda bulunabiliriz... İktidar, evinde uydu anten olanların gün boyu dinlediği MTV'de yayınlanan şeyleri yasaklamaya çalışıyor. Tabii MTV'deki parçalar İngilizce; Arapça değil. "Bastet" de sansürcülerin makasına takılacak gibi görünüyor. Çünkü bu politik bir şarkı, dolayısıyla sansürlenmeli. Mısır'da insanların zihniyetlerinin değişmesinde sanatçılara büyük bir rol düşüyor. Bir yandan, popüler parçaları söyleyerek halkın bir kesiminin sesini yükseltmiş oluyorlar; diğer yandan da, yeni müzikal ifadeleri ülkeye taşıyorlar. Genç Mısırlı müzisyenler ve ben bir şeylerin başındayız, bu çalışmaların uzun vadede etkisinin ne olacağını şimdiden bilemiyoruz. Ama Mısır'a yerleştiğimde daha çabuk anlayacağım bunu. Ben bir Arap şarkıcısıyım, ülkemde yaşamam ve değişime katkıda bulunmam lazım. Ben de duvara bir taş koymalıyım. Köklerimin çağrısını duyuyorum. Bütün bunları yumuşaklıkla değiştirmenin en uygun, en iyi yolunu bulmamız lazım.

Çeviren: **s.i.**

Wire dergisinin başarıyla uyguladığı bir numara... Ünlü bir müzisyeni karşılarına alıyorlar, sete bir albüm koyuyorlar, şarkı çalarken "nedir bu?" diye sorup muhabbet açıyorlar. Bu testin konuğu bu sefer Natacha Atlas...

"Batı, Lübnan'la buluşuyor" dedikleri şey

Monsoon - Ever So Lonely
(Monsoon Featuring Sheila Chandra)

Anında tanıdım! Sheila Chandra bu... Peki çaldığınız ne, bir remix filan mı?

Albüm versiyonu.

Sevimli bir vokal, üzerine biraz da ince fikir... Tam benim sevdiğim gibi, Anglo-Hint deryası içinde bir çeşit çapraz füzyon.

Yaklaşımı sanki daha vurucu, değil mi; Transglobal Underground'da yaptıklarınızla mukayese edersek mesela...

Benim solo albümlerimin "humour" dozu pek fazla değil, ama TGU'da durum daha ümit verici. Gerçi yeni albümümde "Malabeya" diye şenşakrak bir şarkı var, belki o öyle sayılabilir ama, bu tür şeyler tamamen "folk-sahabi" geleneğindeki düğün müziklerini çağrıştırıyor bana. Düğün müzikleri de hep ezberden okunur, bir tür rap gibi. Yukarı Mısır'da "Saiyidi Müzik" diye bir şey var; şarkılarda "sana harika bir yatak getireceğim / sana harika bir yatak getireceğim" gibi şeyler tekrarlanıp durur, bu da insanları gülmekten kırıp geçirir. Tıpkı İngilizler gibidirler, hani İngilizler işemeyi ve gülmeyi severler ya, ama aynı zamanda çok da kibirlidirler... İşte Mısır milleti de aynen böyledir. Tabii gülmeyi de severler, ama "Ortadoğu" kültür mecrasındaki egemenliklerinden dolayı bir üstünlük kompleksi içinde debelenip dururlar. Benim müziğimde bu tür unsurlar, Chandra'nınkinden daha fazlaymış gibi geliyor bana. Neden derseniz, doğrusu onun hakkında öyle pek fazla bir şey bilmesem de, en azından kültürlerimizin farklı olduğunu söyleyebilirim.

Fairuz - Beirut Hal Zarafat
(The Legendary Fairuz)

Hmmm, Feyruz'a benziyor sanki... *(nasıl tanımam, der gibi gülüyor)* Bunlardan başka birkaç operet plağı da yapmıştı Feyruz. Onlar da hemen hemen buna yakın şeylerdi... Konser kaydı olduğu ne kadar belli... Beyrut tutkusunu dile getirdiği bir şarkı bu. Feyruz, benim en sevdiğim şarkıcılardan biri...

Feyruz'un stilinde seni çeken ne?

Onun için Ortadoğu'nun platin sesi, derler. Hakikaten sesinde platin gibi bir şey var onu dipdiri tutan... Feyruz'da beni cezbeden şeylerden biri de, Rahbani Biraderler'e olan yakınlığı ve tabii birlikte yaptıkları şarkılar. Sadece benim değil, Tim ve Hamid'in (TGU) üzerinde de epey etkisi olmuş Rahbani'lerin, çünkü kendi yarattıkları bir "Arap Müziği" ekolleri var. Tam 60'ların, 70'lerin atmosferi bu. 60'larda çevrilmiş bir Avrupa filmindeki klasik piyanoyla, Arabik tadlar taşıyan müziğin şık bir karşılaşması. Rahbaniler bu iki ucu öyle güzel birleştirdiler ki... Feyruz'un söylediği bir şarkı vardı, dersiniz ki, Mozart Lübnan'la buluşuyor! Rahbaniler bu iki ayrık ucu alıp birleştirdiler ve kendilerine özgü bir tarz yarattılar. Bizi etkileyen işte bu "Batı, Lübnan'la buluşuyor" dedikleri şey.

Feyruz ve Ümmü Gülsüm, Ortadoğu'nun iki divası. Peki neden başka kimse bugüne dek onların yanına bile yaklaşamadı?

Ümmü Gülsüm'ün çıkışı, tam Mısır'ın Ortadoğu'da kültürel hegemonya kurmaya başladığı dönemlere rastlamıştı. Doğru zamanda doğru yer yani. Yaşı da küçükmüş. Sonra, ağabeyi imam olduğu için, onun yanında epey bir hayat bilgisi de edinmiş. Böyle sıkı yetişmeseydi, onu çiğ çiğ yerlerdi herhalde ya da gerek kalmadan ailesi onu imha ederdi! Bundan başka, arkasında bugün bile yeri doldurulamamış onca iyi bestecinin varlığı da çok mühim tabii. Sonuçta sadece kendi sesi değil, biraz da herkesin sevdiği o bestecilerin payı var bu işte.

Feyruz ise daha sonraları çıktı ortaya, ama o başka bir kültürel patlamanın içinden geliyordu. Lübnan, avant-garde'lığıyla tanınmış, Fransa ve Fransızcayla yakın temas halinde bir yerdi. Orda hem müslüman, hem de hıristiyan nüfus fazlaydı, kültürleri de epey zengindi. Lübnan için Ortadoğu'nun Paris'i derlerdi o zaman. Tabii Kahire için de "New York"u!... Tek sorun, buralarda kum biraz daha fazladır, o kadar... *(gülüyor)* Lübnan hakikaten pırıltılı bir yerdi, öyle fazla sıkı değil, muhafazakar değil, dinle fazla uğraşmayan bir memleket... Feyruz'un yansıttığı, bu rahat ortamdır aslında. Sonuçta, kültürlerarası yakınlaşmalarla, Fransa'ya kadar uzanan bir şöhret... Feyruz'un sesi Gülsüm'den çok farklıydı; daha kadınsı ve kendinden emin bir tavrı vardı. Ümmü Gülsüm çok mert bir kadındı, özellikle ilerleyen yaşlarında; buna karşılık Feyruz, gücünü iç huzurundan alıyor gibiydi. Dediğim gibi, Feyruz çok daha "kadın"dı. Konserini izlerseniz görürsünüz, kolay kolay yerinden kımıldamaz, ölümüne ciddidir şarkı söylerken.

Kim senin için daha önemli?

Feyruz'u daha çok dinlemişimdir herhalde, ama Gülsüm'ün de sesine de direk yansıyan çok sevdiğim bir "kırılganlık" dönemi var. 30'ların başında yaptıklarında, naif sesini ve yalnızlığını, o harika tekniğiyle duyumsayabilirsiniz. O dönemlerde, bir daha asla geri gelmeyen bir iç burkuculuğu vardı Gülsüm'ün. Feyruz'a gelince, o, kırılganlığı her daim üzerinde taşıdı.

Muslimgauze - Bagel Of Poison
(Observe With Sadiq Bey)

İlginç! Daha önce hiç duymadım bunu. Bir sample, değil mi? Kahire Radyosu'ndan yayınlanan haberlere benziyor! *(gülüyor)* Bu sürekli pompalanan bas ritmi ne? Hep böyle mi devam ediyor?

Ekseriyetle.

Daha ziyade kulüplere hitap edecek tarzda.

Muhtemelen... Bu Muslimgauze.

Ah tamam! Muslimgauze, ha? Adını duymuşluğum var tabii ama, ne tür şeyler yaptığını açıkçası pek bilmiyorum.

Filistin radikalizmine kafayı takmış, Manchester'da yaşayan bir müzisyendi. (Geçtiğimiz ocakta öldü.) Adı, Bryn Jones. Nasıl bir intiba bıraktı sende?

Beğendim. Bizim TGU arşivinde plağı var, biliyorum. Başka müziklerle içiçe olmak, DJ'lik numaraları için birebir. Evet, beğendim. Birileri bunu daha ileri götürmeli.

Arap kültürünü temsil etme açısından başarılı mı sence?

E, tabii; nitekim bunu alıp bir adım öteye götürmesini tercih ederdim, zira ortalıkta hiçbir melodi yok. Sanki bir şeyin başlangıcı gibi ve hep öyle devam ediyor. Bak mesela, Mısır'da Mika Sabet diye bir adamla çalışıyordum, yarı Mısırlı, yarı İngiliz ve Roma doğumlu. Benim gibi, kökleri muhtelif memleketlere dağılmış. O da tıpkı buradaki gibi bir bas ritmi kullanıyordu; aynen benim de üzerinde çalıştığım gibi Sahabi ritmlerini kullanarak, Mısır müziğini geliştirmek istiyordu. Bu bas ritmi bana biraz onun yapmak istediklerini çağrıştırdı, fakat yine de içiçe çoğalmış Sahabi melodilerle bezense, hatta içinde bir de koro olsa, daha iyi olurdu herhalde.

39→

Public Image Limited - The Suit
(Metal Box)

(Anında gülmeye başlıyor) İlk duyduğum, Jah Wobble'ın bası. Ağır aksak giden ritmi, davulun atakları... Hepsi, Wobble'ı çağrıştırıyor bana. Bas ritmi de, tam bir Wobble nakaratı. Söyleyen kim bu arada?

Johnny Rotten.

Ah evet, Johnny Rotten. Grup da, Public Image Limited. Aslına bakarsanız, hiç doğru dürüst PIL dinlemişliğim yoktur. Bir gün Nation Records'daydım, Wobble'ın beni grubu Public Image'a konuk etmek istediğini söylediler. O an ağzımdan "Ooohh! Public Imaaaaage" gibi şeyler çıktı. *(Rotten'ı taklit ediyor)* Geçmişteki The Sex Pistols bağlantısı dışında, haklarında bildiğim tek şey buydu. Tabii, bu bağlantının hangi seviyede olduğu mühim değil. *(Dikkatle kulak veriyor ve gülüyor)* Aslında Wobble'la çalıştığımız günlerden kalma epey kötü anım var. Hâlâ orda burda aynı bas ritmini duyduğum oluyor, ne hikmetse kendimi gülmekten alamıyorum. Amma çılgın bir gruptu PIL! Wobble, PIL'dan sonra da sıkça aynı bas ritmini kullandı; hatta hâlâ aynı ritmleri kullanıp duruyor! Birlikte kafayı bulup eğlenmekten çok hoşlanmış olmalılar. Şarkı, bütün müzik unsurlarının son derece tuhaf bir kombinasyonu olmuş... Kakofonik, değil mi?

Senin "post-punk" hadisesine dahil olduğuna dair tuhaf bir söylenti var, buna ne diyorsun?

Hiçbir zaman "post-punk" hadisesine dahil olmadım. Okula devam ettiğim dönemlerde, Northampton'da, annemin yanındaydım ve tesadüfen Bauhaus'la tanışmıştım. Daniel Ash yarı-Belçikalı olduğu için onunla iyi bir dostluk kurmuştuk. Bense, işe yaramaz, saykodelik bir grupla takılıyordum o günlerde. Doors'dan etkilenmiş, org sesleriyle bezeli, ama içinde Abdülhalim Hafız'ın müziğini de duyabileceğin şeyler yapıyorduk. Yo, hayır, benim post-punk denen şeyle uzaktan yakından bir alakam yok. Bir keresinde saçlarımı portakal rengine boyamıştım, iki ay kadar sürdü, hepsi bu. Aslında o zaman erkek arkadaşım saçlarımı parlak kızıl boyamak istemişti ve tam yarım saat uğraştı bunun için, sonra da "seni goth yapamıyorum!" dedi, "sen goth olma özürlüsün, tepeden tırnağa siyah olmak için yaratılmışsın!". Yetmedi, bu sefer de beni siyahlarla bezedi, ama bence bana gereken parlak mavi şeylerdi, gene şaşırıp kaldı. Hakikaten bu tuhaf İngiliz davranışlarını hiçbir zaman idrak edemedim. Geçenlerde Bauhaus'un "reunion" konserine gitmiştim. Sonra bir turneye çıktıklarını öğrendim. Biliyorum, şimdi bile çok iyi dostlar. Brixton Academy'de üstüste çaldıkları o iki gece de ordaydım... Hiç bu kadar insanı bir arada ağlarken görmemiştim.

Mohamed Zinelabidine - Les Ecritures Du Temps
(Les Virtuoses Vol. 8)

Bu bir ud. Abdul Salama ya da Mr. Halil?.. *(Albüm kapağına bakıyor)* Aaa, Kartaca... Tunuslu mu? Bence, evet, Tunuslu. Muhtemelen Münir Bahir'le aynı ekolden. Ud çalan herkes Münir Bahir'i bilir. Udu çok severim, amcam da (Essam Reşad) bir udiydi. Ud dinlemek beni feci rahatlatır. Bu tür parçalar daha ziyade dinleyiciyi kıvama getiren bir intro gibi. Burada da minör ölçekte çalıyor, hatta ileride de çeyrek tona yükseldiğini sanmıyorum. Genelde, bir ud albümü dinlediğiniz vakit, belirgin bir tema etrafında yoğunlaşmış emprovizasyonlar olduğunu anlarsınız. Az sonra bildiğiniz bir şarkıyı dinlemeye başlayacaksınızdır, ama önce "taksim" denen bir intro'yla başlanır şarkıya. Arap müziğinde dinleyiciyi şarkıya hazırlayan emprovize bir şeydir bu. Şarkının etrafında, bir tema üzerinde dolaşırlar, tıpkı caz gibi.

John Zorn & Masada - Shevet
(Zayin)

Jazz à l'oriental, ha?

Eh, öyle de denebilir.

Çok keyifli. Ne zaman oryantal stilde yapılmış bir caz parçası duysam, Yahudi kokusu alırım. Adam Yahudi mi?

Evet. Adı John Zorn. New Yorklu.

Tamam. Dün bir Yahudi bayramıydı, "Purim" mi ne. Ortalık, üzerinde megafonlarla, hoparlörlerle bağırta bağırta bu tür şeyler çalan araçlardan geçilmiyordu. Belli ki çok eğleniyorlardı.

Bazı açılardan, sizinkilere yakın şeyler yapıyor aslında.

Caz sevmem. Frank Sinatra'yı caza dahil etmediğiniz müddetçe, merakım da yok. Bir kişi için sevemem.

Ailen Sefarad Yahudisi, değil mi?

Sefarad Yahudi köklerim var tabii, ama Müslüman kökenim de var. İlaveten, anne tarafından da hıristiyanlık geliyor. Böylece üç dinin mirasına sahip oluyorum, ama kişisel tercihim, müslümanlık. Nedeni basit; annem yahudi değil ve doğal olarak ben de bir yahudi olamam. Bununla birlikte, yahudilerin "Kabalist" felsefesini de seviyorum. Fas'dan gelen esas "Atlas" sülalesi, Mısır'a göç etmeden önce Sefarad yahudiymiş. Sonra dağılmışlar ve az da olsa müslümanlarla karışmışlar.

Eric B & Rakim - Paid In Full (Coldcut Seven Minutes Of Madness Remix)
(Hip-Hop Don't Stop Vol. 1)

Çok "Transglobalesk". A-ha! Şimdi tanıdım! Ofra Haza. Güzel bir plak bu. Çok eski ama, değil mi? Loop Guru'yu, TGU'yu çağrıştırıyor. Birçok şeyin öncüsü sayılabilir. Ama tarihini çıkaramadım. Ne zamandı?

80'lerin sonu.

Tamam. O günlerde Brüksel'in "Arabik" derinliğine bütün kalbimle bağlıydım, Arap gece kulüplerinde çalışıyordum. Benzersiz mekanlardı. Şimdi neyin, nerden geldiği çok aşikar. Çok güzel bir plak. Kim peki, Rakim falan mı?

Eric B & Rakim. Coldcut'ın remiksleyip içine Ofra Haza eklediği versiyonu.

Onca insanın fikirler ürettiği, ilham aldığı bir şarkı bu. Aslında herkes için yeni bir fikir kaynağı olabilir.

Senin fikirlerin nereden kaynaklanıyor?

Benimki, çocukluğumda dinlediğim Arap müziğinden geliyor. 20'li yaşlarımda Arap gece kulüplerinde dansözlük yaptım, Türk gece klüplerinde de şarkıcılık. Karnımı doyurdum sonuçta. Sonra aniden İngiltere'ye gittim. Daha fazla dans etmek istemedim, çünkü çok sınırlıyordu beni. Hasta da ediyordu; gecenin birinden sabahın sekizine... Hâlâ o altı senenin bünyemde açtığı yaraları kapamaya çalışıyorum. Neyse... İngiltere'ye gidince, kendi köklerimle bağlantısı olan bir şeyler yapmak istedim. Ama kendim için! Böyle şeylerin bir pazarı olup olmadığı konusunda en ufak bir fikrim yoktu. Ardından, Peter Gabriel ve Real World hadisesini duydum. Zaten varolan bir müzikti bu ama "World Music" nosyonunu ilk kez onlarla edindim. Nerden bakarsanız bakın, altı sene Arabik çemberler içinde dönüp durmuştum çünkü.

Alice Coltrane - Galaxy In Satchinanda
(World Galaxy)

Sanki yaylılar eşliğinde bir "raag"ın başlangıcı gibi. Çok sevimli, incelikli. Çin veya Japon işini de andırıyor. Çok karışık, çıkaramadım.

Alice Coltrane. Başka bir cazcı daha.

Önemi yok, çok beğendim.

Egzotik fikirlerle beslenmiş gibi çalıyor.

Bilmem, öyledir belki. Kendi payıma, yaptıklarımın böyle olduğunu sanmam. Benim bakış açım daha klasik. Uzun süre Arap gece kulüplerinde çalıştım, müziğimin orta yeri bu; dahası, benim için önemli olan, Arap müziği yapmasam bile onun bende açtığı yeni kapılar. Onca insan, Arap müziği hakkında hiçbir şey bilmeden dinledi beni. E tabii, nerde neyin anlatıldığını, neyin anlatılmadığını anlaması da mümkün olmadı. Mısır'dan yeni yeni şeyler getirip dinlettiğinde, "aa, tıpkı senin yaptıkların gibi" diyorlar, modern Arap müziğinin de geliştiğini algılayamıyorlar. Oysa onlar da bol bol drum machine ya da sample kullanıyorlar. İnsanlar nedense Arap müziğinin hâlâ ud - keman - darbukayla yapıldığını sanıyor. Bu, bütün Afrikalıların toga ya da ona benzer bir şey giydiğini iddia etmek gibi... Onur kırıcı, hakikaten çok onur kırıcı bir durum.

Badmarsh - Jungle Sitars
(Untouchable Outcaste Beats)

Drum'n'bass! *(gülüyor)* Bu kim şimdi? TJ Rehmi'ye benziyor ama...

Bu Badmarsh, ama Rehmi'yle aynı şirketten..

Evet, bu tür drum'n'bass'ı seviyorum, biraz Aşya işi olanları...

Ne dersin, bir füzyon ortaya çıkar mı bundan?

Tabii. İleriye götürülecek bir ucu her zaman mevcut, ama bu tür şeyler günden güne hep gelişip değişiyor zaten. Nitekim yeni albümümde de böyle bir şarkı var, drum'n'bass denebilecek türden. Arapça rap söylüyorum. Bunu zaten TGU ile de yapmıştık, ama orda biraz naifti. Biz drum'n'bass'çı değiliz ki. Sadece drum'n'bass fikrini ve müziğini seviyoruz, bir de tabii, Arapça rap'i seviyoruz. Fransızca rap yapan bir dolu Arap orijinli insan olduğunu biliyorsunuz. Arapça, rap için harika bir dil ve böyle bir şey için geliştirilmiş falan da değil. Son derece derin, zengin ve etli-butlu bir dil. Benim Mısır lehçem var. Fransa'da, genelde Fas ya da Cezayir lehçesi hakim. Onlarınki iyice zor ve vurgulu. Fakat belki bu yüzden daha dinamik ve güçlü. Rap için harika bir dilleri var, ama onlar nedense Fransızcayı tercih ediyorlar, Fransızlar tarafından onaylanmak, kabul görmek için... Onca Cezayirli, Faslı genç kendi dillerini doğru dürüst öğrenmeden yetişiyor Fransa'da. Hele gramer, hak getire! Tamam, belki ben de pek iyi bilmem grameri ama, dilimde direniyorum hiç olmazsa. Sonuçta dilimi seviyorum. Bunun yapılabildiğini göstermek istiyorum ve drum'n'bass, bunun için mükemmel bir zemin yaratıyor. Bir kere çok esnek, her yöne hareket edebiliyor. Teknodaki gibi beni bunaltan o bum-bum tekrarlar yok. Bu yüzden Arap müziğiyle de hiç uyuşmaz tekno; düm-düm-tek ritmlere gelemez. Esnek olmayan hiçbir şeyden hoşlanmıyorum, fakat drum'n'bass'da durum farklı, çünkü başka hiçbir şeyle yapamadıklarını onunla yapabiliyorsun, istediğin gibi manipüle edebiliyorsun.

Çeviren: **Gökhan Pamuk**

Yarkın Türk Ritm Grubu

"Bulmaca", "İster 1", "İster 2", "Kayıp Kimlik Vakası", "Görüşmeyelim", "Giz", "Sis"... Bunlar Yarkın'ların "beste" adları... Def, darbuka, daire, bendir, kudüm, parmak zil, sini, küp, testi, djembe, halile, tabla, kenar, asma davul, tikibau... Bunlar da enstrümanları... Yüzyılların geleneği ve yılların birikimi bir araya geldi, Yarkın Türk Ritm Grubu "Ten" albümünü yayınladı. Fahrettin Yarkın, Türkiye'de ritmci olmanın zorluklarını, Jack De Johnette'i, dümleri ve tekleri anlatıyor...

Jack Bizden Hesap Soruyor

Albümünüzün adı "Ten", galiba hem insan tenine, elinize, parmaklarınıza, hem de çaldığınız enstrümanın derisine gönderme yapıyor...

Fahrettin Yarkın: Herkes bir isim peşindeydi. Benim aklımda "dream drum" gibi bir şey vardı. Rüya ritm ya da rüya davul gibi... Baktım ki çok fazla "dream"li isim var piyasada. Sonra fotoğraflarımızı çeken Jon Stigner'in önerisiyle, derinin deriye teması fikrinden yola çıktık. O "ten" bize dipsiz bir kuyu açtı... Hem kendi tenimiz, hem çaldığımız hayvanların derileri var. Cildin cilde teması...

Aletinizi çalarken "ben şimdi bir oğlak derisine vuruyorum" gibi bir his, sizin hep aklınızdaki bir şey mi oluyor?

Aletler çocuk gibidir. Çocuktan da beterdir. Biraz sıcağa koyarsınız taş gibi gerilir. Biraz rutubet alır kendini bırakır. Mesela djembe diye bir Afrika sazı var. Onun üzerinde, hayvanın tüyleri bile duruyor. Çalarken tüylerine temas ediyorsunuz. Bu bazen çalmanızı etkiliyor. Ama devamlı da bunları düşünmüyoruz.

Hangi hayvanın derisinden yapılıyor djembe?

Danadan. Çok doğal bir şekilde akortlanıyor, iplerle çekiliyor filan. Vida kullanılmıyor. Derinin ve ağacın naturelliğini bozmayacak şekilde ipleri kullanıyorlar.

Sadece deri değil, ağaç, toprak gibi hep doğal maddelerle temas halindesiniz değil mi?

Bakır olan, sarı olan da var, fakat tercih ettiklerimizin geneli ağaç, toprak ve deriden yapılanlar. Türk ritmleri üzerine düşünün, asma davulu alırsanız kasnak ağaçtır, üzerinde naturel bir hayvan derisi ve ipleri vardır. Eski darbukalar topraktan yapılır. Topraktan yapılan küp, testi var, bunlar derisiz. Bundan bir-bir buçuk yıl evvel Amerika'da ritm aletleri yapan LP isimli firma, Anadolu'da kullandığımız testileri farklı bir dizaynla piyasaya sürmüş. O aletleri de çaldım. Fakat benim çaldığım aletteki randımanı alamadım. Ben bayağı bildiğimiz testileri seçiyorum. Ona göre içerisinden dümünü, tekini nasıl elde edebileceğimi, çıkacak sesleri nasıl yakalayacağımı inceliyorum.

Şu "dümtek" denip geçilen şeyi açar mısınız? "Düm" ne? "Tek" ne?

Nasıl söyleyeyim, insanın sağ ayağıyla sol ayağı ya da sağ eliyle sol eli gibi bir şey. İkisi de aynı vücuttadırlar ama farklı işlevler görürler. Düm dediğimizin basitçesi, ritm aletinden çıkan pes sestir. Tek olan da tiz sesdir. Tabii dümünü ve tekini her alette farklı farklı yerlerden elde edersiniz. Ama genellikle dümler aletin ortaya yakın, tekler de kenara yakın bölgelerinden elde edilir. Tabii farklı adlandırdığımız vuruş stilleri ve başka sesler var içerisinde. Mesela tokat var, minik tokat, kapalı tokat, açık tokat var. Göbeğe beş parmakla birlikte sert bir darbe yerleştirerek elde edilen bir sestir. Dümün ve tekin başka uzantıları da var: Düm teka, düme düm, teka, hek gibi...

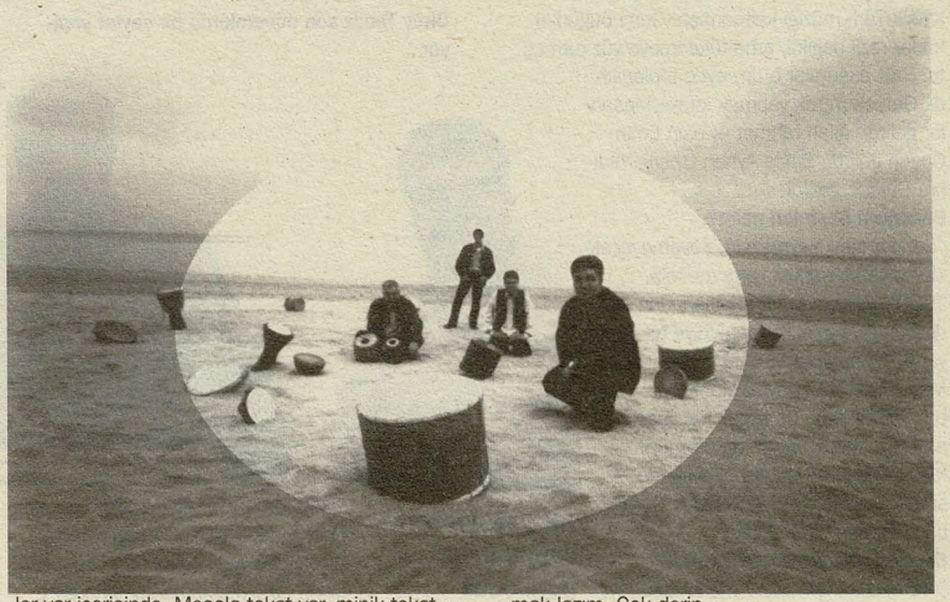

"Hek" nedir?

Aynı anda iki elinizi de kullanacağınızı gösterir. Dümünü ve tekini aynı anda vuruyorsunuz.

Albüm kapağında "ritm beste" tabiri kullanılıyor. İnsan otobüste bile giderken bir şeyler mırıldanır, beste yapabilir, ama ritmle beste nasıl oluyor?

Ben 25 yıldır perküsyon çalıyorum. Yaptığım besteleri bir yerlere yazmama gerek kalmıyor. Ya da yazdığım şeyi duymama gerek kalmıyor. Bir gün gecenin geç bir saati eşim "hâlâ yatmadın mı, n'apıyorsun?" demişti. "Perküsyon çaldırıyorum" dedim. "Nerede çaldırıyorsun?" dedi. "Kafamda çaldırıyorum" dedim. Altı perküsyon aleti, kös, zil, daire, bendir ve kudüm bir araya gelirlerse neler çalmalılar diye düşünüyordum. Gözümle takip ederek onu duyabiliyordum. Kardeşim Ferruh da böyle. Artık bizde böyle bir şey oluştu, yazıyoruz, çiziyoruz, çalmadan "tamam oldu" diyebiliyoruz. Sonra çalmaya başlıyoruz, eklememiz gereken yerleri ekliyoruz. Albümde "Giz" diye bir şarkı var. İçerisinde bir şey gizli: Ayrı seslerden bütün ritm aletlerini tonladık, parçayı kaydetmemiz bir haftayı aldı. Sol akorda çektik ilk önce, on ölçü onu çaldık. Daha sonra sol'ü la'ya taşıdık, oturduk bütün aletleri baştan akord ettik. Sonra si'ye taşıdık. Sonra sekizer ölçü akor bastık. Re bemol, sol, si bemol. Ama bunu duymak lazım. Çok derin.

Bizim aletler çocuk gibidir. Çocuktan da beterdir. Biraz sıcağa koyarsınız taş gibi gerilir. Biraz rutubet alır kendini bırakır. Mesela djembe diye bir Afrika sazı var. Onun üzerinde, hayvanın tüyleri bile duruyor. Çalarken tüylerine temas ediyorsunuz.

Davulla akor basılabiliyor mu?

Tabii. Davulla tek başına basmıyorsunuz, ama bir grup olarak bir araya geldiğinizde birisi re bemol, birisi sol, diğeri si bemol olabiliyor.

Biraz zorlasanız melodi de çalabilirsiniz yani...

Tabii. Ben bunu evde denedim. Yedi küçük darbukayı saksılıklara yerleştirdim. Bunları yedi sese akortlayıp parça çaldım.

Nereden geliyor bu merak? Hem de aile boyu bir merak...

Biz üç kardeş, çocukluğumuzda yanyana yatardık. Babam Kâmuran Yarkın tambur çalardı içeride. O tambur nağmeleriyle büyüdük. Saz eserleriyle uyurduk. Babam profesyonel olarak çalardı, hem de bestekârdı. Bizim içimizde de varmış demek ki, ilk olarak onbeş yaşında profesyonel olarak perküsyon çalmaya başladım, dışarıda, piyasada, şurada burada, Ahmet'in Mehmet'in arkasında...

Niye tambura ya da telli bir alete değil de vurmalılara heves ettiniz?

Onun sebebini bilmiyorum işte.

İlk aletinizi ne zaman aldınız?

Ben çok ısrar etmiştim, babam bana bir tane bongo almıştı. Aksaray tarafında sahilde, büyük bir gazino vardı. Altı ay ücretsiz çalıştım orada, ders gördüm yani. Müzik nedir, ritm nedir bilmiyordum. Sadece duyuyordum, içimde hissediyordum, nasıl yansıtırım diye düşünüyordum. Oradaki insanlardan çok hoş şeyler öğrendim fakat bana yetmedi, iyi insanlar ama bir çizgileri var, çizginin üstüne çıkamıyorlar, çıkmak niyetinde de değiller.

Kimlerin arkasında çalardınız?

Fazla bir şey hatırlamıyorum. Konservatuara girene kadar gazinolarda çalıştım. Gönül Akkor vardı. Bir ara Zeki Müren'le Gar Gazinosu'nda çalıştım. Bu arada en küçük kardeşim Ferda

→41

(Anıl Yarkın) ilkokuldan sonra konservatuara girdi. Ben lisedeydim, konservatuar benim de aklıma yattı.

O zamanlar neler dinlerdiniz?

Fazlasıyla batı müziği dinlerdim. Cazcıları ve o zamanki rock'çılardan Pink Floyd'u filan dinlerdim. Biraz da kısır dönemlerdi. İstediğiniz müziği bulamıyordunuz. Elime geçen yabancı albümlerden bir şeyler öğrenmeye çalışırdım. Hatta James Last orkestrasından çok etkilenmiştim. Oradaki romantik şeyler hoşuma giderdi.

Babanızın müziği çekiyor muydu sizi? Türk sanat müziğini de zevkle dinler miydiniz?

Babam çalarken dinlerdim. O zamanlarda da klasik Türk müziği kalmamıştı. Gerçi bugünkü kadar rezil değildi, ama tükenmeye yüz tutmuştu. Bazı akşamlar bizim evde toplanılırdı. Gerçek müzik yapmak isteyen insanlar gelirdi. Allah rahmet eylesin Emin Ongan gelirdi, Şekip Ayhan Özışık, Yıldırım Gürses gelirdi.

Babanızın besteleri neler?

"Sen kimseyi sevmezsin, sevemeyeceksin" diye bir şarkısı vardı mesela, 1960'lı yılların en hit şarkılarından biriydi. Sonra "Ayrılık Rüzgarı" diye bir beste yaptı. O şarkı bayağı batı formundaydı. Mahur makamındaydı. Mahur makamı batı müziklerine de uygulanabilecek bir makam. Hatta Fransa'da bir müzik festivalinde bir orkestra tarafından sözsüz çalındı ve birincilik aldı. Rumba giderinde bir şarkıdır.

Babanız size yol gösterir miydi?

Bize asla karışmazdı. Ama bir tek şey söyledi: "Müzik çok zor. Bundan sonrası çok daha zor gözüküyor. İstersen müzik yapma." Bongoyu aldığı ilk gün böyle demişti. Başka bir meslek seçebileceğimi söylemişti. Kendisi emekli astsubaydır. Annesi babası üç yaşındayken vefat etmiş. Aslında çocukluğundan beri müziğe ilgiliymiş. Ailesi, bakmışlar müzisyen oluyor, "eyvahlar olsun" deyip askeri liseye yazdırmışlar. Orada da bateri çalmış, gitar çalmış, en sonunda tamburda karar kılmış. Bahriye'de bateri çalarken lakabı varmış: "Bambo Kâmuran".

Konservatuarda ritm eğitimi aldınız mı?

Hayır, halihazırda da böyle bir eğitim yok zaten. Temel Bilimler bölümünü bitirdim. Ritm denince neden korkuyorlar bilemiyorum. Mesela Nevzat Atlığ'ın 1974 yılından beri koroyu ritmsiz yönetmesi oradaki insanları yönlendirmiştir. Nevzat Atlığ ritm koymamış, ama hiç sordun mu neden koymadığını? Bizim konservatuarın kurucuları da ritm aletlerine pek ehemmiyet vermemişler. Beşyüz yıldır fasıllarda daire çalınıyor, def çalınıyor. Klasik musikide kudüm, bendir kullanılıyor, Anadolu'nun her tarafında asma davul kullanılıyor. Bunların hepsini gözardı mı edelim?

TRT'de de böyle değil mi? Bildiğimiz Türk sanat müziği de genelde ritmsizdir değil mi? Hatta Orhan Gencebay da kendi arabeskini böyle bir müdahale ihtiyacıyla açıklıyor...

Tabii, tabii. Ama son on yıldır bir düzelme var. Nevzat Atlığ'la da bunu konuştum. Bana bir tek şey söyledi, haklı buldum. "1974'te bu koroyu kurduğumda o zamanki ritmciler gündüz boya yapıyordu, akşam darbuka çalıyordu. Kimse yoktu. Sizin ayarınızda birkaç kişi olsaydı ben de ritm koymak isterdim" dedi. Bunu kabul ederim... Bakıyoruz o günlere, Güngör Hoşses var, Ankara'da da Hüseyin İleri var. Bunlar bahsettiğim zamanlarda TRT'de de görev almışlar, aynı zamanda da piyasada isimleri olan insanlar. Ama Nevzat Atlığ'ın işini görecek insanlar değiller. Adama hak vermemek elde değil. Ama bundan sonra yapılmaması için hiçbir mazeret kabul etmem. Hâlâ konservatuarı anlamış, çözmüş değilim. Ferruh'la en büyük düşümüz kendi ritm okulumuzu açmak.

Okay Temiz son dönemlerde bir şeyler yapıyor...

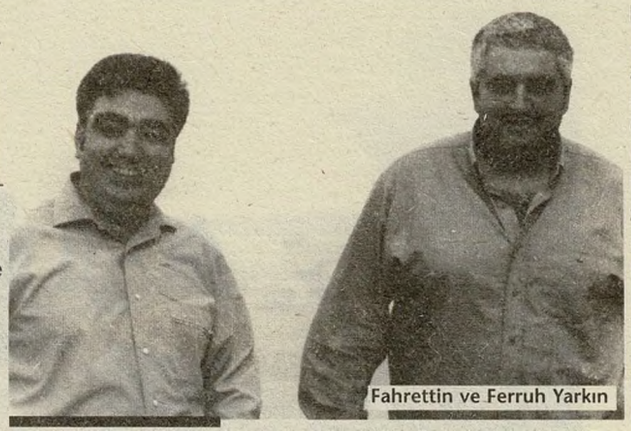

Fahrettin ve Ferruh Yarkın

Jack de Johnette, dünyanın en büyük caz davulcusu. Tam 45 dakika benim çaldığım bendiri dinledi. "Ben kırk yıldır davul çalıyorum, böyle bir tınıyı ömrümde ilk kez dinliyorum, biz niye bunu bilmiyoruz?" diyor adam. Benden hesap soruyor. Ben nereden bileyim? Bizde bunlara pek iyi gözle bakılmıyor, kimse değer vermiyor mu diyeyim adama?

Okay Temiz'in yaptığı başka bir şey. Benim dediğim, okul mahiyetinde bir şey. Bir şeyi çalmadan önce, o şeyin ne olduğunu anlamak lazım. Siz darbuka çalmak istiyorsunuz, tamam o zaman oturun önce onu tahtada görün, tanıyın. Önce notasını öğrenin, sonra tatbik edin. Okay abinin yaptığı, gelen herkesin kucağına darbuka verip yaptığını tekrarlatmak. Bu, o insanların orada stres atmasından başka bir yere gitmez. Orada insanlar bir saat deriyi döver, rahatlar gider. Evde ya da ada vapurunda giderken çalayım yeter dersen, o başka.

Darbukaya karşı bir husumet var bazı çevrelerde...

Husumet, Arap sazı olmasından kaynaklanıyor.

N'olmuş yani?

Bizim klasik Türk müziğinde bu kullanılmadı, yoktur deniliyor. Gerçekten bir metodu yok, ilmî olarak ele alanlar yok. Mısır'da darbuka var. Ama onların çalmasıyla bizimki birbirine uymuyor.

Kısacası "bizimki" denilebilecek bir şey var üstelik...

Var tabii. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Hasan Tahsin darbukayı bakıra dökmüş. Türk darbukası dediğimiz aleti ilk çalan kişi Hasan Tahsin. Gerçek Arap darbukası topraktan yapılır, üzerine deri çekilir. Oranın iklimi müsait olduğu için fazla akord da gerektirmez. Türkiye'de rutubet fazla olduğu için aynısını tatbik etmek mümkün olmamış, bakırdan yaptırmışlar. Bakırın üzerine yine bakırdan çember takarak deriyi boğma sistemiyle akord etmeye çalışmışlar. Bu konuda ilk handikap yazılı çizili bir şeylerin olmaması, gerçek çalan ya da anlatabilecek seviyede insanların olmaması. Bir de çingene sazı olarak görüldüğü için küçümseniyor. Ama enstrümanların hangisine bakarsanız, çingeneler çalar zaten.

İlk başta aletin kendisine değil, aleti çalana karşı bir küçümseme var yani...

Aynen öyle. Dedenize filan sorarsanız, müzisyenlik sizin zamanınızda nasıl bir şeydi diye, iğrenilecek bir hadise olarak görüldüğünü anlarsınız. Bırakın darbukayı, "asil" bir kemençe ya da kanun çalmaya bile böyle bakılırdı. Evlerde kadınlar bunları çalar, erkekler de ud, tambur çalardı. Sonradan dışarı taşmaya başlayınca ritm aleti gereksinimi doğdu. Bunu da kimler çalar, çingeler çalar dendi. Altyapısı yok, metodu yok, nasıl çalınacağı konusunda bilgi yok o zaman. Husumet oradan kaynaklanıyor.

Davul zaten enstrümanlar arasında hor görülen bir alet. Hatta, davulcu zurnacının...

...yamağı derler. Böyle bir imaj var. Davulcuyla zurnacı birlikte düğüne giderler, davulcu zurnacının zurnasını taşır. Çünkü ikinci sınıftır davulcu. Öbürü zurna üflüyor ve melodi çıkarıyor, davulcu n'apıyor ki? Taka tuka dum, taka tuka dum!

Rock grubu için de aynı şey geçerli, "üç müzisyen, bir de davulcu" denirmiş...

(gülüyor) Gerçekten böyle düşünülüyor. Ama bunun böyle olmadığını dünya anladı. Türkiye'de ben çok ciddi şekilde yıllarca savaş verdim. TRT'ye girdiğim yıl "ben nota istiyorum" dedim. Bir eser çalacağız, grupla beraberiz, ritmciye nota vermiyorlar. "Neden nota vermiyorsunuz?" dedim. "Sen maestroya bak, o işareti versin, girin" dediler. Ama ne çalacağız? Belki burada usul değişikliği olacak, ben niye devamlı o adamın ağzına ya da gözüne bakayım kardeşim! "Eski köye yeni adet mi getirdin?" dediler. Ama ben şimdi bunu çoktan yerleştirdim. Artık önüme nota konmaya başladı.

Çok eski dönemlerde davulcu saygın birisi. Şaman geleneği var mesela...

O zamanlar haberleşme aleti olarak kullanılan ya da insanların bir şeyler anlatmak için bir takım sesler çıkararak başvurduğu aletlerden bahsediyoruz. Daha sonra melodi aletleri ortaya çıktıkça pabucu dama atılmış oldu. Melodi aletleri daha fazla iş yapıyor, davul bir yere kadar geliyor, tıkanıyor düşüncesi hakim oldu. Ama sonra baktılar ki yalnız başına da olmuyor, ritmsiz iş yürümüyor.

Grubunuzun adı "Türk Ritm Grubu" olarak geçiyor. Kullandığınız bütün aletler Türk aletleri mi? Niye böyle bir kısıtlamaya gittiniz?

Hepsi Türk ritm sazı değil. Bizim en çok üzerinde durduğumuz şey, Türk ritm aletlerini ve usullerini dünyaya tanıtmak. Yani bazı usuller var ki dünyada yok. Ama tablayla ya da testiyle bunu icra edebiliriz. Tam tersini yaptığımız parçalar da var. Asma davulla funk yaptık mesela. Bizim usullerimiz çok derin. 2 zamanlıdan başlıyor, 120 zamanlıya kadar gidiyor. Dünyanın hiçbir yerinde yok. Mesela saray müziğini alın: O zamanlar müzisyenlere tanınan fırsatlar, bugün hiç kimseye tanınmıyor. O zamanlar padişah bir usul bulana, bir makam yaratana bir kese altın verirmiş.

Bu albümde halk müziğinden de, klasik Türk müziğinden de, tasavvuf müziğinden de örnekler kullanmışsınız...

İnsanlar değişik usulleri dinlesinler, aletleri ayrı ayrı duymaya çalışsınlar istedik. Aslına bakarsanız Türkiye'yi anlatan bir albüm. Yani her şey var içinde.

Aslında gelenek içinde ayrı yaşamış, birbirleriyle pek ilişkiye geçmemiş müzikler bunlar...

Biz onları bir araya getirdik. Çünkü aletlerin bir araya gelmesi gerekiyordu. En azından vurmalı olarak bir araya gelmesi gerekiyordu. Bunların hepsinin ayrı ayrı bir değeri var mutlaka, ama bir arada da çalınabileceklerini göstermek istedik. Nasıl kudümle ya da bendirle bir oyun havası çalamıyorsanız, darbukayla, tefle ya da parmak ziliyle de bir mevlevi ayini çalamazsınız. Dedik ki, hepsinden karışık bir şeyler yapılabilir mi? "Hu" diye bir parça yaptık, hem küçük bir ilahinin nakaratını alarak onu aranje ettik. İslamiyet öncesi dönemi, İslamiyet dönemini ve sonra da Kuzey Afrika'da nasıl zikir yapıldığını gösteren bir bölümü içeren bir parça...

Bir parçanızın adı "Kayıp Kimlik Vakası". Neyi anlatıyorsunuz bu parçada?

Erkan Oğur'la çok eski tarihlerden beri çalışıyoruz. Bu parçanın üzerine Erkan e-bow'la hem değişik sesler, hem de Türk müziği makamlarından bir şeyler kattı. Dinlerseniz altta da testi, küp, sini gibi pek çalınmayan aletler duyacaksınız. Sesler, bir ormandan içeriye girince kuşlar filan öter ya, ona benziyordu. İçeride fil sesleri, bir takım haykırışlar olsun, "Filleri öldürmeyin" diye bir isim koyalım dedik. Ama tam bir şey bulamadık. O zaman bunun pek kimliği yok, kayıp bir kimlik var ortada, bunun ismi böyle olsun dedik.

Kapağından kayıtlarına kadar özen gösterilmiş bir albümünüz var. Senelerdir her yerde çalan, ama ilk defa bir albüm çıkaran müzisyenlersiniz. Bu albüm sizin hayatınızda neleri değiştirecek?

Amerika, Japonya, Avrupa, Arap dünyası ve başka birçok yerde çaldık. Belli bir yere kadar dolduk. Dünya müziklerini dinledik. Yıllardır içimizdeydi bir şeyler yapmak. Her gittiğimiz konserde insanların bizim Türk aletlerine olan yaklaşımı "ben neden bu aleti tanımıyorum" şeklinde. 1995 yılında Jack de Johnette'le tanıştım. Dünyanın en büyük caz davulcusu. Tam 45 dakika benim çaldığım bendiri dinledi. "Ben kırk yıldır davul çalıyorum, böyle bir tınıyı ömrümde ilk kez dinliyorum, biz niye bunu bilmiyoruz?" diyor adam. Benden hesap soruyor. Ben nereden bileyim? Bizde bunlara pek iyi gözle bakılmıyor, kimse değer vermiyor mu diyeyim adama? "Bunun bir CD'si, çalınmış hali yok mu?" diye soruyor. N'apalım yok işte. Neyse kısmet bugüneymiş... Sadece Jack değil, Türkiye'de yaşayan birçok müzisyen tarafından da tanınmıyor bunlar. Sonraki yıl Jack üç kişilik grubuyla Açıkhava'ya konsere gelmişti. Cinuçen Tanrıkorur'la beraber izlemeye gitmiştik. Jack'e bir daire hediye ettik konser öncesinde. Daire, bendirin zilli olanıdır. Çok nazik, güzel bir alettir. Jack'in çok hoşuna gitti, çocuklar gibi sevindi. Bir baktık, ikinci bölümde sahneye çıkarmış aleti. Bir anda, kılıfından çıkardı üç-dört dakika çaldı. Çaldı derken, kendi bildiği, daha doğrusu bilmediği gibi çaldı. Nasıl vurulduğundan, nasıl tutulacağından haberi yok, ama çok hoşuna gittiği için bas ve saksofonla onu kullandı. Sonra tekrar kılıfına koydu geçti davulunun başına. Konser bitti, Türkiye'de yaşayan bizim cazcılarımız "hocam bu ne yaa, ne çaldı bu adam?" dediler bana. Bunu diyen bir Türk olunca benim kanıma dokunuyor. Tamam batıyı taklit ediyorsun, güzel, ama sırf Jack bunu çaldı diye şimdi bu aleti merak ediyorsun. Bu kadarı fazla! Dört tane sipariş aldık o gün. Ankara'da bir arkadaşım yapıyordu, telefonununu verdim, gidip yaptırdılar. Yaptırdılar, ama acaba bir kere çaldılar mı? Neden kendinizi tanımıyorsunuz, neden elinizdeki değerlerden haberiniz yok? Herkes üstüne alınabilir, biraz da onlar için yaptık bu albümü.

Bizim en çok üzerinde durduğumuz şey, Türk ritm aletlerini ve usullerini dünyaya tanıtmak. Yani bazı usuller var ki dünyada yok. Ama tablayla ya da testiyle bunu icra edebiliriz. Tam tersini yaptığımız parçalar da var. Asma davulla funk yaptık mesela.

Geçen yıl İstanbul Caz Festivali'nde Jack de Johnette'le aynı konsere çıktınız, bir bölümde de birlikte çaldınız. Ama ciddi bir uyum sorunu vardı aranızda sanki. Siz memnun kaldınız mı o konserden?

Hayır kalmadık. Çünkü onunla hiç prova yapmadık ki. Biz sanki onu ezmişiz, ona müsaade etmemişiz gibi bir şey ortaya çıktı. Asıl amacımız asla bu değildi. O sadece kaptırmaca çalalım istiyordu. Ama biz grup olarak sahnedeydik, yazılı bir şeylere ihtiyaç vardı. Konser bitiminde Jack dedi ki, "ben bu konserden bir şey anlamadım, bir konser daha yapalım, ama bu sefer erken geleyim..." Zamansızlıktan öyle oldu: Konserden iki gün önce geldi, kaldığı otele gittik, ne yapacağımızı konuşalım dedik. "Jack seninle ne çalabiliriz?" diye sorduk, "ben bir şey düşünmedim, ne istiyorsanız yapalım" dedi. Usullerimizi gösterdik. 14 zamanlıya hayran oldu, deli oldu. Dışarıdan gelenler bunlara aşık oluyor. Adamlar bunları öğrenip, kendileri tatbik etmeye, yeni bir şey uyarlamaya çalışıyorlar. Bizimkilerde böyle bir heves yok. Onlar hâlâ onların yaptıklarını yapıyorlar. Zannediyorum ki bundan on yıl sonra onlar bizim aletleri çalacaklar, bizimkiler de onlardan görüp öğrenecekler.

Sizin, dünyanın her köşesini dolaşıp vurmalı aletler toplamak, başka kültürlerle temasa geçmek gibi bir projeniz hiç olmadı mı?

Şimdi benim candamarıma çok fena bastınız. Çok istiyorum, fakat bu işlerin hepsi büyük paralara dayanıyor maalesef. Dışarıdaki ülkelerde bu, devlet politikası olarak güdülüp, araştırmacılar kültür bakanlıkları tarafından destekleniyor. Benim bu araştırmalarımı kim karşılar? Evliyim, iki çocuğum var. Türkiye şartları malum. Böyle bir albüm yapmamız bile inanın gerçekten zor. Ama hâlâ ben sırtıma bir çanta alıp gidebilirim. Hiç önemli değil gerisi... 93 ya da 94 yılıydı, TRT bir iş için beni Ankara'ya gönderiyordu. Uçakta tesadüfen bir bakanla yanyana düştük. Sohbet ederken dedim ki, "bizim böyle böyle çalışmalarımız var, bize devlet destek vermek ister mi?" Dedi ki "devletin davula gelene kadar uğraşacağı çok şey var, nereden çıkardın bunu?" Tabii dedim. Haklısınız. Davula gelene kadar çok iş var. *(sinirle gülüyor)* Keşke bir yerden bana güzel bir miras kalsaydı, ben de her tarafı gezip araştırma yapabilseydim. Mesela öyle bir orkestra düşünüyorum ki sadece vurmalılardan oluşan, içinde dünyanın bütün vurmalıları bir arada bulunacak. Japonya'nın Kodo'su, Hindistan'ın tablacıları, aynı anda birkaç bateri, daha birçok şey...

Kodo'yu izlemiş miydiniz?

Tabii. Ben onlara aşığım açıkçası. Gerçek çalışma öyle olur. Onların üstüne tanımıyorum.

Bayağı militer bir yanı da var Kodo'nun... O kadar disiplin sıkıcı gelmiyor mu size?

Hayatları aynı askerlik gibi. Onların bir adada okulu var. Sabah beşte kalkılıyor. Önce koşmaya başlıyorlar. Spordan sonra kahvaltı yapıyorlar. Sonra herkes kendi enstrümanını alıp adanın bir tarafına dağılıyor. Öğlen yemeklerini yiyip biraz istirahatten sonra toplu çalışmaya başlıyorlar. Bizim albümde yer alan "Hi-Ha" adlı parçayı onlara nazire olarak yazdık. 16 asma davul çaldı onu. Asma davullarla neler yapılabileceğini gösterdik. Ama sahnede gösterme imkanımız olsa hepsinin ayrı ayrı yöresel çalma şekilleri var. Mesela Antep'te davulun üstüne çıkıp, davulu döndererek üstünde çalıyor adam. Trakya'da da ben görmedim ama anlattılar, adamın biri bütün parmaklarına çubuk bağlamış davulu böyle çalıyor. Ama bunlar hep yerel olarak kalıyorlar. Notayla çalsak, biraz disiplinli olsak, sahnede çaldığımızda bizim davullar da Kodo gibi etki yaratacaktır, eminim. Biz mesela onları grubumuza çağırıp onlarla konser yapabiliriz. Ama bizim yapmak istediğimiz o değil. Başkaları çalacak, biz üstüne başka bir şeyler yapacağız diye düşünmedik. Okay abi yapıyor mesela: Mehter ve Okay Temiz. Mehter zaten bir ordu. İnanılmaz güzel müzik yapıyorlar. Okay abi de zile vuruyor, bir şeyler yapıyor. Ama yeni bir şey yaratabiliyor musun onlarla birlikte? Onlar zaten bildiğini çalıyor. Yoksa ben de şova dayalı çok konser yapabilirim. Herkes de çok beğenebilir. Ama hadise farklı bizim için. Yeni bir şey yaratmak önemli. Hiç kimseyle yarışmıyoruz. Hâlâ akademik olmanın savaşını veriyoruz.

Söyleşi: ***Ulaş Özdemir - Derya Bengi***

Climb

Geçen senenin Roxy Müzik Günleri ikincisi Weed, bu sene bir isim değişikliği yaptı, Climb oldu. Değişiklik herhalde uğurlu geldi, ilk albümleri kendi isimleriyle geçtiğimiz günlerde yayınlandı. Weed Climb'a döndü ama, Climb'ı ilk izleyişimiz de yine Roxy Müzik Günleri'ne nasip oldu, bu seneki finallere geçen senenin ikincileri olarak misafir oldular. Climb üyeleriyle oturduk, müzikten, ilk albümlerinden, gelecekten, geleceği kurmaktan, geleceği kurma biçimlerinden girdik, paradan, "bir Türk grubunun oralarda başarılı olması"ndan, İngilizce söylemenin gerekçelerinden çıktık.

Florida'ya ne zaman geliyorlar?

Climb adıyla albüm çıkarmadan önce, Weed adıyla Roxy'ye katılıp ikinci olmuştunuz...

Gökalp Ergen: Roxy ilk başta bizim için çok ciddi değildi. Yine de çok sıkı çalıştık. Biraz özendik, parçaları CD'ye bastık. İkinci olduktan sonra, en ciddi teklif Zihni Müzik'ten geldi. Roxy'deki performans olmasaydı, albüm de olmayacaktı.

Weed nasıl kurulmuştu?

Kağan Batır: Türkiye'de birçok grubun kurulduğu gibi cover yapalım diye kurmuştuk grubu. Sonra Gökalp ve Melih de aramıza katıldı. Gökalp bize bestelerini çaldı, o anda bestelere yöneldik, bar grubu bitti.

Bar grubu olmakla yetinecek miydiniz, besteler olmasaydı?

Gökalp: Barda çıkalım, hem kızları tavlarız, hem para kazanırız niyetiyle başlayan bir iş değildi aslında. Çaldığımız parçalar zaten çok prim yapan parçalar değildi. Kendi zevkimize göre Soundgarden, Alice In Chains, Cult, Faith No More filan çalıyorduk, o dönemde herkes "Zombie"yi filan okuyordu. Biz de U2 filan çalabilirdik, biraz gözümüz kör gittik.

Kağan: Dört sene önce bir grubun barda cover için kurulması çok doğaldı. Artık çok böyle işlemiyor, çünkü barların da pek bir özelliği kalmamaya başladı. Şu anda kurulan gruplar hakikaten kendi bestelerini çalmak için kuruluyorlar.

Peki seni şarkı yazmaya iten neydi?

Gökalp: Özel bir kaygıyla olmadı. Bu işin bir formatı var, müzik dinlemeye başladığın zaman o format zamanla oturuyor insanın kafasında.

Genelde rock'un sert hattına mı takılırsınız?

Gökalp: Çok şey dinlerim ben, Catherine Wheel'den Tom Waits'e kadar. Frank Zappa, King Crimson, Nine Inch Nails... O kadar karışık ki. Kısıtlamıyoruz kendimizi.

Eskiden "aşamalı sistem" diye dalga geçerdik: Önce hard rock, sonra heavy metal, sonra speed... O dengeler oynadı sanki... Sizi de kategorileştirmek, hatta metale dahil etmek zor...

Gökalp: Eskiden gerçekten öyle şeyler vardı, sanki gittikçe müzikal yönden olgunlaşıyordun. Metallica, Overkill dinleyenler, 93-94 gibi Rolling Stones, Pink Floyd'a dönmeye başladı. Şimdi çok daha farklı: Death filan dinleyen, birdenbire trip-hop dinlemeye başlıyor. Vahiy gibi: Sabah uyanıyor, Portishead'in albümünü alıp yolda dinliyor. Bir anda nasıl değişebilir ki insan?O

Şimdiye kadar çok konser verdiniz mi?

Gökalp: Çok değil, altı veya yedi. Ondan önce tabii sahneye çıkmıştık, ama birlikte değil. İnsanlarda Kadıköy sound'u, bilmem ne sound'u gibi şeyler var, hiçbir zaman anlayamamışımdır. Herkes birbirinden haberdar: Birisi bilmem ne grubundan çıkıp öbüründe davul çalıyor, öbürü diğerine vokalist olarak geçiyor. O acayip döngünün içine girmedik biz, birdenbire çıktık, insanlar bizi tanımıyordu. Climb'ın çömez hali diye bir şey yok, Climb'ı hiç kimse bilmezken, birdenbire Roxy'de ortaya çıktı.

Bu seneki Roxy finallerindeki küçük konserinizde çok rahattınız, sanki uzun seneler konser veriyormuşsunuz gibi, hareketleriniz oturmuştu. Davulcu Alen'in agresifliğini, senin mimiklerini, kaş-göz hareketlerini pek çok kişi enteresan buldu...

Gökalp: Farkında değilim bunların... Sahneden inmiştim, yürüyordum, sütunun yanından bir adam çıktı, "tırstım senden, niye baktın bana öyle" dedi. Kitlenmişim o tarafa doğru...

Kağan: Önceden kurgulanmış bir trük yok sahne için. Çalarken herkes kendi adına o anı yaşıyor.

Neden sert bir müziği tercih ediyorsunuz?

Gökalp: Çok kesin çizgileri yok, tek kesin şey, parçalarda bir güç olması gerektiği. Tam anlamıyla distorsiyon olması değil: Çok sert giderken birden durması, çok yumuşak giderken birden sertleşmesi... Kendi adıma, başka türlü tatmin olmuyorum ben. Biraz silkelemesi, çarpması lazım, biraz ukala olması lazım müziğin.

Sen şarkı sözlerini yazarken ne gibi temaların üstüne gidiyorsun, hangi duyguları yaşıyorsun?

Gökalp: Kesin bir tema yok. Kimi zaman çok kişisel, iç dünyaya dair oluyor, kimi zaman da bir kurgusu, hikayesi oluyor. "Bana dokunma" parçaları daha çok... Böyle daha güçlü olduğunu düşünen, halinden hoşnut bir insanın parçaları. "Barton Fink"de bir diyalog var: Yazar ayaklarını uzatmış, ağaçların altında, kuşlar cıvıldıyor, viskisi yanında, ilham geldiğini düşünüyor. Barton Fink yanıldığını söylüyor: "Güzel şeyler hep kötü olaylardan sonra insanların başına gelir." Bunun bir formülü yok tabii ama, bu mutsuzluktan, depresyondan, bu sevimsizlikten memnun olup bunun kazandırdığı şeylerle yaşamak isteyenlerin parçaları bunlar. Kendi içinde yalnız olan, ama "senin doğrularına ihtiyacım yok" diyen insanların parçaları...

Bu mutsuzluktan, depresyondan, bu sevimsizlikten memnun olup bunun kazandırdığı şeylerle yaşamak isteyenlerin parçaları bunlar. Kendi içinde yalnız olan, ama "senin doğrularına ihtiyacım yok" diyen insanların parçaları...

Biraz önce de müziğin güçlü, ukala olması gerektiğini söylüyordun, bu da bir tahakküm ilişkisi getirmiyor mu?

Gökalp: Şuna inanıyorum: Kendini hırpalayan, kendinden nefret eden insanların birçoğu çok güçlü; kendilerinin çok güçlü olduğunu iddia eden insanlar da zayıf, aciz. Ben çok şeyden tedirgin olan bir insanım, kendi hayatımda, arkadaşlarımın hayatında, çevremde... Bunu ifade etmek çoğu zaman bana komik geliyor. Ama bunu bir şeyle bütünleştirebildiğim, müzik içinde ifade ettiğim zaman entellektüel bir karşılık bulduğuma inanıyorum. Müzik aslında çok basit bir şey, çok da zor değil. Serdar Ortaç "ben gecede bir şarkı yazıyorum" dedi, Cem Özer arayıp cevap verdi: "sen o zaman Beatles'a hakaret ediyorsun, bir günde şarkı mı olur?" Olur. Beatles "Hey Jude"u uçakta besteledi. Hakikaten parça öyle olur. Bir parça üzerinde çok kafa patlatırsan hayatın boyunca sadece bir parçan olur, onunla uğraşırsın sadece, sürekli değiştirirsin, hiç tatmin olmazsın. Mümkün olan en standart haliyle bırakıp ondan kurtulmak gerekir.

Basın bülteninde "dış pazarlara açılmak için İngilizce kullandığınız" yazılı... Müzik yapmanızın ardında bu pazar kaygısı var mı?

Gökalp: Tabii, müziği şekillendiren şeylerden biri de o. Zaten öyle bir derdimiz olmasaydı, enstrümantal yapardık parçaları.

Kağan: Türkçe gitmek istiyorsan, komik. MCM'de Bulgar bir rock grubu dinlediğim zaman, açıkçası, kaale almıyorum. Daha kolay ulaşılabilir bir pazar

olsaydı, Türkçe yapardık, o pazarın gerektirdiği kurallara göre davranırdık. Ama olmak istediğimiz yer orası; bu belirlediğimiz bir şey de değil, bizim yaşama tarzımız.

Neresi "orası"?

Gökalp: Dünya pazarı... Çok net aslında. Dünyada bu müziği dinleyen, bu müzik için yanıp tutuşan insanlara bir şekilde ulaşmamız gerekiyor. Florida'da bir arkadaşım var, Amerikalı arkadaşlarına dinletmiş albümü, "Florida'ya ne zaman geliyorlar" demiş onlar da. Bilmiyorlar Türk olduğumuzu. İnsanlara sıcak geliyor yaptığımız şey, hem sözel, hem müzikal olarak. Sahte de gelebilir, müziğin içerisine yedirilmemiş olabilir. Her şeyin bir matematiği var. Samuel Beckett'in bile matematiği var, "Molloy"u açıp okuduğun zaman saçma gelebilir ama, onun da bir matematiği var.

Pazar gayesi, müzik yapmanızın bir koşulu olarak şart mı? Büyük şirketlerden plak çıkarmak sizi rahatsız etmeyecek bir şey mi?

Gökalp: Bence buna bayılacağız. Müzik yaparsınız, müzik size bir şey kazandırmaz, nefret edersiniz, yine yapmaya devam edersiniz. Cazda, klasik müzikte de böyle. Müzik yapmaktan acı çekiyorlar, ama bunu kabul etmiyorlar. Bir noktada bir küskünlüğe sebep olur bu. O hayal kırıklığına uğramamak için müziğin bir getirisinin olması lazım. Gitarının teli koptuğu zaman tel almak zorundasın. İyi yaşamak zorundasın. Kabız olmak istemiyorsan güzel şeyler yemek zorundasın.

İngilizce yazmak içinden gelen bir şey mi? Kağıdın başına oturduğun zaman İngilizce mi düşünüyorsun?

Gökalp: Kimi zaman Türkçe, kimi zaman İngilizce. Kimi zaman o anda salladığım İngilizce bir şey, bir parçanın nakaratı oluveriyor. Bazen Türkçe bir şey geliyor, sonra İngilizce oluyor.

Dışarıya açılmak isteğinizin dışında, Türkçe yazmanı engelleyen ne var?

Gökalp: İnat. Böyle bir inadım var. Bu konuda böyle bir şey olmasını istiyorum ve olana kadar da Türkçe bir şey yapmak istemiyorum. Dilden nefret ettiğim ya da özenti olduğum için değil. Sadece böyle bir şeyin olabileceğine inanıyorum.

Nasıl bir şey?

Gökalp: Bir Türk grubunun İngilizce söyleyerek başarılı olması. Tek istediğim o. Bunun için de böyle olması gerekiyor.

Bir Türk grubunun İngilizce söyleyerek başarıya ulaşmasının ne manası var? Türkçe söyleyerek tutunsa daha iyi değil mi?

Gökalp: Şu anda bizim içinde bulunduğumuz stratejiyi izleyerek olmaz. Çok daha kapsamlı, çok daha zor, çok daha zaman isteyen bir şey.

Basın bülteninizi okuyunca basıp gitmek istediğiniz için bir basamak albüm çıkardığınız intibaına kapılıyor insan. Sizi burada iten, orada çeken ne?

Gökalp: Bunun cevabı çok zor. Herhalde ölmeden önce Amerika'yı görmek istiyoruz, bu ayrı bir şey. Biz sadece yaptığımız müzikten para kazanabileceğimiz yer neresiyse orada bulunmak istiyoruz. Olduğumuz yerden nefret etme diye bir şey yok. Türkiye'nin çok güzel yerlerinde oturmak isterim, bunun için para kazanmam lazım, para kazanmamız için böyle bir şey yapmamız lazım, bunun için de burada olmamamız lazım, en azından bu süre zarfında.

Mesela eline saz alıp da çalan, para kazanma derdi olmayan bir aşığın yaptığı şey müzik değil mi? Bundan para kazanamayacağını görsen, bu müziği bırakacak mısın?

Gökalp: Bu müziği mi? Evet, müzik değişir benim için. Birazcık daha para kazanacağım bir müziğe geçerim. Ne kadar ısrar edebilir ki insan? Şu ana kadar nasıl yaşadığın da önemli. Bir aşık köyde bağlama çalar inekleriyle, tavuklarıyla. Bizim için hayat çok farklı. Metropolde yaşayan insanlar için çok zor her şey. Ayakkabısız çalılarda dolaşamazsın, o adam dolaşır. Beklentiler farklı: Televizyonun, videon, DVD'n olması lazım. Sen adamı burada krallar gibi yaşatırsan geri dönmek istemez, burada yirmi bin tane gecekondu yapar.

Müziğinizi İngilizce sözlerle yazmak bir sahtecilik duygusu yaratmıyor mu sizde?

Gökalp: Bir defa Türkçenin cümle yapısı bu müziğe uygun değil...

Melih: Türkçeyi seçersen, müzik tarzı da hemen değişecek...

Gökalp: İngilizce Türk Sanat Müziği insanları ne kadar tatmin eder veya ne kadar yenilikçidir? O Türk Sanat Müziğine ne kazandırırsa, Türkçe rock da o kadar şey kazandırır.

Aynı şeyler değil ki: Ayrı coğrafyaların, ayrı tarihsel dilimlerin, ayrı üretim koşullarının müziği onlar...

Gökalp: Bunların hiçbir önemi yok. Dil bir alın yazısı değil ki. Dört-beş dili çok iyi konuşup hayatının birçok evresinde hemen hemen her dili aynı şekilde kullanmak zorunda kalan insanlar var. Kendi aramızda iletişim kurmak için mecbur olduğumuz bir şey.

Öbür türlü, İngilizce alın yazısı oluyor ama.

Kağan: Pek öyle almamak lazım. Bu İngilizceye has bir şey belki de. Türkiye'nin dışişleri bakanı CNN'de Türkçe konuşmuyor da, İngilizce konuşuyor. İngilizce alınyazısı olarak görülüyorsa, öyledir. Bunu aksi istikamete çekmek ne kadar doğrudur?

Doğru değil mi?

Kağan: Bizim için belki doğru değil. İstediğimiz o oluşumlar burada oluşmuyor çünkü. Ulaşabileceğimiz en büyük şey, Tarkan'ın Avrupa'da Türk seyircilere hoş vakitler geçirtmesi.

Tarkan'ı Araplar da dinliyor...

Gökalp: Ama ne dediğini anlamıyorlar. Bla bla.

Biz de Khaled'in ne dediğini anlamıyoruz.

Gökalp: Ne dediğinin anlaşılması sence iyi bir şey değil midir?

Ama dünyadaki bir sürü kültürün ayakta kalabilmesi de böyle bir öncüle bağlı...

Gökalp: Dünya Dil Birliği'nin metnini okudum, İngilizceyi karma bir dil haline getirecekler. Fransızca, Almanca ve İspanyolca, İngilizceyle karışıyor ve çok acayip bir dil çıkıyor ortaya. Ortak bir dil. Oturttular bunu en sonunda... İngilizcenin diğer dillere baskın olduğunu gösteren somut örnekler var, hayatımızın her alanında, kullandığımız aletlerden argoya kadar. İstediğimiz noktaya gelebilmemiz için de, aksine hareket etmek çok akıllıca değil.

Müzik yapmaktan acı çekiyorlar, ama bunu kabul etmiyorlar. Bir noktada bir küskünlüğe sebep olur bu. Hayal kırıklığına uğramamak için müziğin bir getirisinin olması lazım. Gitarının teli koptuğu zaman tel almak zorundasın. Kabız olmak istemiyorsan güzel şeyler yemek zorundasın.

Hiç toplumsal, siyasi kaygılarınız var mı?

Gökalp: Derin bir mesele. Derin de değil aslında. Hayat o kadar kısa ki! Çok somut şeylere inanan insanlar için hayat çok kısa.

Nasıl somut şeyler?

Gökalp: Doğa, insanlar, sevgi, dini şeyler... Böyle şeylere inanan insanlar için hayat çok kısa. Şu an çok genciz ve yetmeyecektir. Geçen gün onu konuşuyorduk: Yaşlanınca, sabah altıda kalkıp çiçekleri sulamaya başlayacağız, bir iskemlede saatlerce oturup bulutları izleyeceğiz. Bu evreye gelmeden önce mümkün olduğu kadar rahat, mutlu yaşamak istiyor insan. Bu durumda insanın biraz daha bireysel hareket etmesi, politik, sosyal olguları da kenara ayırarak, yaşamak daha... akıllıca.

İnsanın iyi yaşaması, insanlığın iyi yaşamasıyla olabilecek bir şey değil mi aslında?

Gökalp: 70'li yıllarda Grateful Dead sahnedeyken, o çocukların hepsi uyuyordu. Neden uyuyordu? Amerikan hükümeti uyutuyordu. Amerikan uçaklarıyla esrar taşınıyordu çünkü. Ve Amerikan hükümetinin geliştirdiği mafya sayesinde bunlar çiçek salaklarına dağıtılıyordu, bu bir gerçek. 70'li yıllar böyle geçti: İnsanlar uyutuldular. Kendi içlerinde ayaklanıp duruyorlardı. Ne bok oldu peki? Hepsi şu anda şirketlerin başında. Muhafazakar oldu birçoğu. Neye yaradı?.. Belli bir noktaya gelmeden her şeyi soyutlayacaksın kafanda, gelmek istediğin nokta karşısında önüne bir engel çıktığı zaman, kendi adına yapman gereken şeyi yaptığın anda, o topluma, insanlara mal olur bir şekilde. Bu etik olarak doğru mudur? Doğru değildir ama her zaman öyle oldu ve öyle olacak.

Bütün bu söylediklerin dayatılanı kabullenmek demek değil mi?

Gökalp: Hayır, öyle hissetmiyorsan problem yok. Ben öyle hissetmiyorum. Kağan on yıl sonra olmadık bir kadınla tanışır, kadın Greenpeace üyesidir, kendini "balinaları kurtaralım" kampanyasının içinde buluverir. Ne olacağını bilemeyiz. O şekilde hareket edersen kördüğüme giriyor hayat. Sosyo-politik olguların temelinde taban kendini çeker, aşağıda tutar, yükselmek istemez. Yükselmek istemezsen, sistemin içine girmezsen, sistemi çökertemezsin, tabanın altında kalırsın, aşağıdan zorlarsın, içeri girip yaramazsın.

Baştan asimile olmuş olmuyor musun?

Gökalp: Öyle hissedersen olursun, ben öyle hissetmiyorum. Ben diyorum ki, hayatın bana ne getireceğini bilmiyorum. İstediğim şey müzik yapmak. Sonra karşıma çıkan şeyler hayatımı şekillendirir.

Müzik hayattaki bu tür dertleri ifade etme aracı olamaz mı?

Gökalp: Olabilir. Ben olmamasını daha çok tercih ediyorum. Çünkü onun bir parçası gibi hissetmiyorum. Öyle görmedim hiçbir zaman. Bu öyle olan insanlara destek vermediğim, onları aşağıladığım anlamına gelmiyor. Öyle olup da müzik yapan insanların birçoğunu sevmiyorum. Grup Yorum filan...

İlla slogancı olmak gerekmiyor, Patti Smith de bambaşka bir hattan dünyevi hakikatlerini anlatıyor, politik bir tavrı da var...

Gökalp: O tarz şeyleri severim, politik tavırlarından dolayı değil ama... Patti Smith'i sevmiyorum. Onu sevmiyorum, ama müziğini sevdiğim insanları seviyorum. Müzik önemli. Sözleri de dinlersem, onlarda kendime ait bir şey bulursam, etkilenirsem, seviyorum.

Söyleşi: **Merve Erol**

Altgeçit

Bu sene Roxy Müzik Günleri'nden 1, 2, 3 çıkmadı, birincinin ödülü en çok puan alan beş grup arasında paylaştırıldı. Beş gruptan biri Altgeçit'ti. Sıkı bir Türkçe rock yaptılar. İkinci şarkıları "Katil Çocuklar"ı "bu şarkıyı seçimlerde yüzde 18 oy alan partiye ithaf ediyoruz" diye sundular, "asla taviz vermeyeceğim faşist" diye bitirdiler... Sahneye grupla çıkıp çalmayan biri, hep onlarla beraberdi: Altgeçitçilerin "biz onu servis şoförlerine benzetiyoruz" dedikleri Zuğaşi Berepe basçısı Metin Kolaç, gruptakilere kalırsa çoktan ekibe dahil. Altgeçit'in üç asli elemanı ve Metin Kolaç'la bir masayı çevreledik, kâh eski zamanlardan, kâh bu zamanlardan dem vurduk... Bu kadarı yetmezse diye, internet'ten adres de bıraktılar: altgecit.cjb.net

Her ne kadar kendimizi farklı hissediyor idiysek de...

İsterseniz "Katil Çocuklar" şarkısının hikayesiyle başlayalım...

Umut Töre: Galiba 94'tü, bizim orada, Bostancı'da kuzenimle beraber dayak yedik, saçlarımız yüzünden. Evimizin altında bir fırın vardı, iri yarı bir sürü adam bakıyordu oradan, biz dayak yiyorduk. Kuzen saymış, girişenler 12 kişiymiş. Önce yolumuzu kestiler, "niye saçınız uzun, bunun anlamı ne" diye. Aralarından biri de bir mafya babasının yeğeni miymiş neymiş? İzah ettik, senin saçın kısa, benimki uzun olabilir diye. Devam ettik yürümeyé, biri sırtıma tükürdü, döndük, sorgusuz sualsiz giriştiler. Kavga bile değildi, dayak yedik. Olabiliyormuş demek böyle şeyler.

Şarkılarınız hep yaşadığınız şeylerden mi çıkıyor?

Umut: Tabii. Dört-beş senedir müzik yapıyoruz ve "millet bizi beğensin" diye kaygılarımız olmadı. Hep yaşanmış şeylerden çıktık yola. Müziği de bunun için yapıyoruz zaten: Kendimizi ifadenin bir yolu...

Kağan: Memlekette malzeme o kadar bol ki, televizyonu açıyorsun, şarkı yazıyorsun...

Bu grubu nasıl kurdunuz?

Kağan: 16-17 yaşındayken karşılaştık ve müzik yapmaya başladık.

Umut: Zaten enstrümanı zar zor tutabilirken tanıştık. I. Türkçe Sözlü Beste Yarışması'na katılmıştık, tutamıyorduk gitarları elimizde. Bir buçuk bestemiz vardı, birinin sonu yoktu. O şarkıyı bile çalmıştık mecburen.

Sen nasıl katıldın gruba?

Hayko Cepkin: Bir barda DJ'lik yapıyordum, orada tanıştık. "Klavye çalar mısın" dediler, olur dedim. Barda programlar yaptık. Sonra Roxy'ye katıldık ve finale kaldık.

Barların müzik yapmak isteyen gençler için avantajları var mı?

Kağan: Bizimle aynı dönemde kurulan amatör grupların birçoğu şimdi yok. Bazısı doğrudan bar grubu oldu. Kendi müziğini yapan adam az kaldı. Bar piyasasına giren bir daha çıkamıyor.

Gençlerin kendi müziklerini icra etmeleri için destek olamaz mı barlar?

Metin Kolaç: Barlarda ben çok çaldım. Çalmak için prova yapmanız gerekiyor, zamanın bir kısmı oraya gidiyor. Dörtte, beşte yatılıyor, geç kalkılıyor, yine prova başlıyor, yeni, popüler şarkıları çalışmak gerekiyor. Üç-dört ay geçiyor: Hiçbir şey olmuyor, doğru dürüst bir para da gelmiyor. Grup iyi düşünebilirse, saptadığı amacını unutmamışsa kendini o döngüden kurtarıyor, ama iyi düşünemezse, alkole, kızlara takılıyor. Zaten grupların kendi müziğini çalmalarına izin veren bar da çok az. Hep beraber yaşıyoruz, belki ileride o da olacak. Çünkü canlı müzik denildiği zaman sıkılıyor herkes. Son zamanlarda kafe-barların bu kadar çoğalmasının nedeni belki de bu: "Mustang Sally" yerine, CD'den sakin sakin müzik dinlemeyi yeğliyor insanlar. Ama bir müzik kültürü de oluşuyor yavaş yavaş, dükkânlar açılıyor, dergiler çıkıyor. Bu kültürün yavaş yavaş oturacağını düşünüyorum. Ama gençler, "barda çalarım, gelen parayla da gitarıma tel alırım" diye düşünüyorlarsa, biraz zor. Günde beş-altı sakin, güzel bir iş bulur ve akşam evde oturup bestesini yaparsa daha iyi.

Umut: Bir de, beste bir ihtiyaç. Onu yaparım, sonra da oturup kendi bestemi yaparım gibi bir düşünce tuhaf. Öyle bir durumda adamın bestesinin doğru olduğuna inanamam. Bir şey hissedersin, üretirsin. Mesela, zamanı geldi, piştik, hadi artık beste grubumuzu kuralım mantığı yürümüyor.

Genç bir grupsunuz ve Türkçe rock yapıyorsunuz. 80 öncesi rock'la aradaki kopukluk, eski zamanları yeni yeni keşfetmek, sizde bir rahatsızlık yaratıyor mu?

Umut: Cem Karaca'nın bilmem kaç sene önceki kayıtlarını dinleyince insan bir garip oluyor mesela. O kesinti Özal dönemine rastgeldiği için belki de...

Kağan: Her ne kadar kendimizi farklı hissediyor idiysek de, standart Türk gençliğinden çok da farklı değilmişiz o zamanlar.

Umut: Küfür gibi bir şey bu ya...

Özal dönemi deyince ne geliyor aklınıza?

Umut: Tüketimin daniskası... Hep tüketmeyi öğrendik...

70'ler deyince ne canlanıyor gözünüzde?

Umut: Okuduklarımızdan filan biliyoruz o dönemi. Böyle olması gerekmiyordu ama... Sen daha iyi biliyorsundur abi...

Metin: Ben de 68'liyim canım. 85'te üniversitede okudum, bize de alacakaranlık kuşağı diyorlardı. Ortalıkta hiç kimse yoktu, herkes ya içerdeydi, ya gitmişti.

Siz ne zaman başladınız müziğe?

Metin: 87-88 falandı, üniversite üç... Sabah akşam Deep Purple dinliyorduk. Müzik yapacak yer de yoktu. Sultanahmet'te arkada, yerin altında bir yer vardı, tek rock dinlenen yer orasıydı, Sultan Pub'ın hemen arkasında. Orada bira içip Led Zeppelin dinleniyordu, rock denince akla gelen oydu. Kramp filan oraya takılırdı, onları görmeye giderdik. İlk aklımıza gelen, düğün salonlarında müzik yapmak oldu. Bir sene filan çalmıştık düğün salonlarında.

Barlara kıyasla nasıldı düğün salonları?

Metin: Daha delikanlı bir durum vardı orada galiba. Yaptığın iş belliydi: Adamlar düğüne geliyorlar, sen de çalıyorsun. Bu kadar. Utanmıyorsun, tefi alıp, ortaya çıkıp para da topluyorsun. İnsanlarla direkt bir temas var ortada: İnsanlar göbek atıyorlar, sen de göbek attırmak için çalıyorsun zaten. Bardaki gibi bir ton adamın negatif elektriğini almıyorsun. Topkapı'dan bir çizgi çekin, hep öbür tarafta çaldık biz, Sefaköy, Halkalı, Avcılar... Bu taraflarda çok iyi müzisyenler, yılların adamları çalıyordu, onların ayağını kaydırmak imkansızdı. Çok enteresan ilişkiler de çıkıyordu orada: Sefaköy gibi bir yerde kahveye giriyorduk, herkes gitar çalıyor... Delikanlılıktan kastım o: Daha samimiydi benim için...

Öyle adamlarla ilk karşılaşınca şehir merkezinden bir genç için garip oluyor, değil mi?

Metin: Bir bokmuşsun gibi gidiyorsun oraya, Taksim'den, Deep Purple dinliyorsun: Herkes andaval, sen adamsın. Bir oturuyorsun, adam Deep Purple'ın tarihini anlatıyor okey oynarken, biz de zamanında düğünlerde çalardık diyor...

Şimdi böyle konuşurken yine kendimizi bir yere koyuyormuşuz gibi hissettim. Böyle bir potansiyel var ve gerçek de bu esasında, gerçek ne demekse. Esas görüntü diyelim...

Hardal dönemlerine de denk gelmişsiniz...

Metin: Yatıp kalkıp Hardal dinlerdik. Herkese dinletiyordum: İngilizce rock diye bir yığın bok püsür diyorsunuz ama, bakın adamlar ne kadar güzel yapmışlar işte. Hâlâ da severek dinliyorum, çok naif, melodik, duygusal bir tarafları var. Mahalle rock'u diyorsunuz ya, onlar da öyle yaşamışlar galiba.

Siz İzmitlisiniz, değil mi?

Metin: Evet, liseye kadar orada okudum.

Fethiye Caddesi'nde plakçı Levent abi vardı, o da İzmit'te bir kuşak için kesintiyi durduranlardan sayılır...

Metin: Evet, ben Hardal'ı ondan kaydetmiştim. Kenarda ufaktan rakısı olurdu, her haftasonu oraya giderdim. Plaklarıyla çok övünürdü. Demiryolu Caddesi'nde de Santana dükkanı vardı: Seka'da işçi adam, çıkıp dükkana geliyordu, anlatmaya başlıyordu. Santana hastasıydı, o yüzden dükkanın adını da Santana koymuştu, onun plaklarını dinletirdi.

Siz Metin'le nasıl tanıştınız?

Umut: Bir atölye maceramız vardı, tiyatro, müzik filan yapılırdı. Biz stüdyoya girip çalışırken Zuğaşi Berepe de oradaydı, Metin bas çalıyordu. Onlarla aramızda bir abi-kardeş ilişkisi doğdu. Birkaç kere Zuğaşi Berepe konserinde biz de çıkmıştık. Sonra demo yaptık beraber.

Metin: Umut'lar devamlı beni arıyorlardı, "abi ne zaman demo yapacağız" diye. "Beraber bir şey yapacaksak, ben bunu ciddiye alırım, provaysa prova, çalışmaysa çalışma" dedim, "herkes bu işi ciddiye alacaksa, ben de alırım. İki şarkı belirleyelim ve beraber neler yapabiliriz diye bakalım." Birkaç prova yaptık, ben birkaç fikir söyledim, belki bir-iki şey değişti. Albüm yolunda ilerleyelim, ama şimdi iyi bir demo hazırlayalım dedik. Roxy'ye son katılma gününde, demoyu göndermeye karar verdik, belki bir imkan çıkar, birileriyle tanışırız diye. Finale kalınca, adam gibi çalalım, insanlarla tanışalım, yeter dedik. Ciddiyet, işe yaklaşım, saygı anlaşılıyor galiba. Herkesin ilk önce kendi hayatına karşı samimi olması, kendi sorularına dürüst bir şekilde cevap vermesi, bu cevapları etrafına yayması gerekiyor sanırım, biraz da cesaret... Yapılan müziğin türü başka bir şey, ama oluşumun böyle olması gerekir diye düşünüyorum.

Umut: O anti-faşist tavırda "böyle davranırsak bazı şeyleri karşımıza alırız, izleyiciye sevimsiz geliriz" gibi bir kaygımız yok. Öyle yaparsak, müzik yapmayalım daha iyi. Kendimizi saklayacaksak, nerede ifade, nerede cesaret?

Bu devirde "sert" bulunabilecek sözler: "Yerinde olsaydım faşist, yapmazdım bir hata daha / Çünkü umurumda değil yediğim dayak, dayaksa / Ne vazgeçtim düşüncelerimden, ne de vazgeçeceğim / Şunu kafana iyi sok faşist, ben taviz vermeyeceğim..."

Umut: Metin'le ilk konuşmamızda, demo yapacakken "Katil Çocuklar"ı koyalım dedik. Metin sözler değişecek mi diye sordu. Şarkının sözlerini aklımdan geçirdim, belki biraz traşlarız diye düşündüm. Geldim "ben taviz vermeyeceğim" kısmına: Niye traşlıyayım bunu? Yok abi dedim. Öyle yaparsak kendimiz olmayız.

Siyasetle aranız nasıl?

Umut: Tanımlamaların boku çıktı: Her çıkan kendine anarşist, devrimci, bir şey diyor... Bu durumda bir şey dememeyi yeğlemek durumunda kalıyorsun. Apolitik olmak gibi de değil...

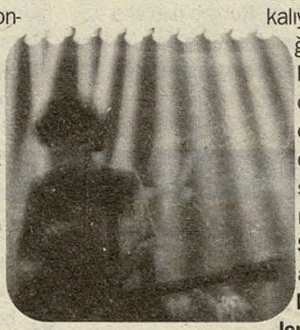

Düğün salonlarında daha delikanlı bir durum vardı galiba. Adamlar düğüne geliyorlar, sen de çalıyorsun. Utanmıyorsun, tefi alıp, ortaya çıkıp para da topluyorsun. İnsanlarla direkt bir temas var: Göbek atıyorlar, sen de göbek attırmak için çalıyorsun zaten. Bardaki gibi bir ton adamın negatif elektriğini almıyorsun.

Kağan: Birisi çıkıp bir teori atıyor ortaya. O teorinin içimizden birini olduğu gibi yansıtması mümkün değil zaten. Bir "şeyist" olmak da şart değil. Herhangi bir politik hareketin içinde değiliz.

Şarkınızı "seçimlerde yüzde 18 alan partiye" ithaf ettiniz... Nasıl hissediyorsunuz kendinizi seçimlerden sonra?

Umut: Umudumu yitirme noktasına geldim...

Metin: Ben kendi adıma iyi hissediyorum: Dibe vuracaksa tam vursun. Gözüksün ortalık. Onların iktidar olup olmaması da göreceli bir şey, devletin ve düzenin ürettiği durumlar bunlar. O iktidar gerekirse onu indirir, onu çıkarır, onu indirir, onu çıkarır. Toplumsal psikoloji böyleyse böyledir diyorum ve daha da dibe vursun istiyorum, gidebileceği en rezalet, en aşağılık durum neresiyse, oraya kadar son hızla gitsin istiyorum. Umutlu ya da umutsuz değilim ama, izliyorum. Dibe ne kadar düşersen o kadar yükseğe çıkarsın gibi bir durum da var, yaşamak lazım.

Müziğe dönelim: Sahneye klasik bir rock grubunda pek rastlanmayan bir enstrümanla, çelloyla çıktınız...

Hayko: Güzel bir parçanın altında iyi bir orkestrasyon kulağa çok hoş gelen bir şey, hepimiz bunu seviyoruz. Klavyenin orkestrasyonuyla orijinal bir yaylı çalgının sesi hiçbir zaman bir olmaz tabii. Bir çelloyla olacak bir şey de değil.

Metin: Çellodan da ses çıkmadı zaten, onun için özel bir teşkilat kurmak lazım. O da orada olmadığı için çello partisyonları duyulmadı.

Rock içinde yaylıları seviyor musunuz?

Kağan: Hiçbir enstrümanın çıkaramayacağı sesler için klavye gerekli, ama canlı enstrümanlar yerli yerinde olmalı. Gitar-bas-davul yeter, parçasına göre o da olur, ama bazı şarkılarda da eksik kalıyor bir şeyler hep. Görüntü olsun diye değil: Elimizde imkan olsa, 200 kişilik bir yaylı sazlar orkestrasıyla çalmak isterim. Bu enstrümanlar zamanında klasik müzik için kullanılmış olabilir ama, bizim için önemli olan ses ve o sesin nasıl kullanılacağı.

Çelloda ne gibi bir güzellik var?

Kağan: Yoğun, çok yoğun...

Umut: Titreşimi ayrı bir heyecan veriyor. Her parçaya koyamayız çelloyu, ama parça istediği zaman da kullanmak istiyoruz. Geçen sene Almanya'ya gittik ve orada bir müzisyenle tanıştık, hem keman, hem saksofon çalıyor. Onunla bir şarkıyı beraber çaldık ve saksofon tamamen oturdu, sanki onun için boş bırakmışız gibi. Başka bir parçada da keman kullandık. Sanki onunla en başından beri beraber çalmışız gibiydi.

Senin klavye başındaki hareketlerin de pek çok kişinin ilgisini çekti...

Hayko: Sinirlerim çok bozuluyor... Klavyem yandı benim orada. Bizden öncekilerin klavyesini aldım. Yanan da benim klavyem değildi zaten.'

Metin: Geçen hafta Mimar Sinan'da çaldılar. Baktım, tam konserin sonunda uçtu gitti her şey. Aletlerin sahibi çocuk da koştu sahneye hemen, "ses ses" diye... Hayko'da öyle bir şey var. Dışarıda belli olmuyor ama sahnede her an her şey olabilir.

Hayko: Müzik böyle bir şey işte, anlatmak gerekiyorsa: Adamı götürür, attırır, kırdırır... Babam asla istemiyordu sanatın hiçbir dalıyla uğraşmamı, o da eski bir davulcu. Onların zamanında çalınabilecek yerler düğün salonları ve pavyonlar olduğu için "sen pezevenk mi olacaksın" dedi. Niye, ben pavyonda çalmayacağım ki. Sonra tiyatro, opera eğitimleri aldım. Beni içmimariye de yolladı, ama olmadı işte, o duyguyu alamadım. Ama her piyanomun başına oturuşumda, ayrı bir yere gidiyorum. Biraz da mazohistimdir, bir problem varsa, çok büyütürüm, otururum piyanonun başına, bir beste yapmaya çalışırım, iki senede bitmez. Devamlı gerilim.

Umut: Herkes burada Moğollar'ın roadie'liğini yaptı, Metin de eskiden yapmıştı. Mesela, soundcheck'te Hayko klavyeyle ilgileniyor. O kadar gürültülü çaldı ki, Cahit abi bağırmaya başladı: "Yeter be kardeşim..." O da sazın akordunu yapmaya çalışıyor o anda, bir türlü yapamıyor.

Peki grup olmak nasıl bir şey, sizde bir dayanışma duygusu mu bırakıyor?

Umut: Mutluluk verici bir şey grup müziği yapmak. Paylaşmak, yaptığın müziği dört-beş kişi hissedip yapmak, onun yüzde yirmilerini, otuzlarını ortaya çıkarıp bütünü görmek çok güzel bir şey. Geçenlerde Polonya'ya bir kampa gittim, patladım sıkıntıdan, sinir krizleri geçirdim. Buraya geldim ve mutluluğun doruklarındayım.

Kağan: Ne yaparsan yap, çok sinirlendiğin bir şeyi tek başına duyuramazsın. Arkadaşlarınla daha güçlü bir şekilde dışavurabileceğini bilmek rahatlatıyor insanı.

Hayko: Grup olabilmek muazzam zor bir şey. Davulcu bulamıyoruz mesela. Davulcu seninle uyuşmuyorsa ne çalacaksın? Arkadaşının bir hareketiyle sen de başka çalmaya başlarsın. Senin sinirin bozuksa, ona göre vuruyorsan basın teline, diğerleri de ona göre çalar. İster istemez hissedersin.

Moğollar'ın roadie'liğini yaptığınızı söylediniz. Belki onların geri dönüşü, genç gruplara o tozu yutturmaları açısından iyi oldu.

Umut: O iletişimi görmek, sahnenin arkasından bakmak apayrı şeyler kazandırdı. Binanın temeli çok sağlam ilerliyor böylece, bunu hissediyoruz.

Metin: Olumlu etkilerin yanında, onların olumsuz yanlarını görüp kendine gelmek de iyi bir şey. Bir-iki olumsuz şey yaşarsa kendine geliyor insan. Öbür türlü Moğollar fanatiği olup çıkıyorsun. Moğollar'ın altı çiziliyor ama, onlarla yaşadığımız için; yoksa başka bir grup da olabilirdi.

Hayko: Ben Ankara konserine gittim en son onlarla. Cahit abiye sonsuz bir saygım var, gerçekten hissederek çaldığına inanıyorum. Ankara'da barda çalıyorlardı, Cahit abi çalarken yanında duruyordum. Tüylerinin diken diken olduğunu gördüm: Onun gitar çalarken böyle hissedip gitarını savurması, beni çok etkiledi.

Söyleşi: **M.E.**

AKSANAT'TA BU AY

Bon Jovi
"Keep The Faith"
12 Haziran, 14:00

Ölü Ozanlar Derneği
yön: Peter Weir
oyn: Robin Williams
12 Haziran, 17:30

Benny Carter
"Jazz At The Smithsonian"
15 Haziran, 12:30 - 18:00

Beatles
"A Hard Day's Night"
16 Haziran, 12:30 - 18:00

Bean
yön: Mel Smith
oyn: Rowan Atkinson, Peter Macnicol
18 Haziran, 18:30

Eric Clapton
"The Cream Of Eric Clapton"
19 Haziran, 14:00

Braveheart
yön: Mel Gibson
oyn: Mel Gibson, Sophie Marceau
19 Haziran, 17:00

Paul Simon
23 Haziran, 18:30

Gypsy Kings
"US Tour 90"
25 Haziran, 14:00

Lola
yön: Rainer Werner Fassbinder
oyn: Barbara Sukowa, Armin Mueller-Stahl
25 Haziran, 17:30

Balıkçı Kral
yön: Terry Gilliam
oyn: Robin Williams, Jeff Bridges
26 Haziran, 17:00

Ray Charles
29 Haziran, 12:30 - 18:30

Gilda
yön: Charles Vidor
oyn: Rita Hayworth, Glenn Ford
30 Haziran, 18:00

BORUSAN'DA BU AY

11 Haziran, 12:30 - 17:30, *videodan opera,* **Mozart** "Cosi Fan Tutte"
15 Haziran, 19:00, *konser,* **Sera Oda Topluluğu ve Korosu** (yer: İtalyan Kültür Merkezi)
16 Haziran, 12:30 - 17:30, *videodan opera,* **Mozart** "Saraydan Kız Kaçırma"
17 Haziran, 18:30, *söyleşi,* **Elvan Aracı** (Caz emprovizasyonunda modern anlayış)
21 Haziran, 19:00, *konser,* **Galata Oda Korosu** "Rönesans Şarkıları" (şef: Vincenzo Pergolizzi - yer: İtalyan Kültür Merkezi)
23 Haziran, 12:30 - 17:30, *videodan opera,* **Mozart** "Don Giovanni"
24 Haziran, 18:30, *söyleşi,* **Leman Giritli** (Pina Bausch ve Dans Tiyatrosu)
25 Haziran, 12:30 - 17:30, *videodan opera,* **Rossini** "Sevil Berberi"

KONSERKONSERKONSERKONSERKONSERKONSER

BABYLON'DA BU AY

Musafir
Musafir, Hindistan'dan misafir... Ghazal, bhajan, qawwali okuyacaklar, Hint alemini Asmalımescit'te yaşatacaklar...
11-12 Haziran, 21:30

Mayelin
Mayelin, Küba müziğinin "diva"sı olarak anılıyor. Rumba'dan cha-cha'ya, bolero'ya Küba'dan ne taşımışsa bizden esirgemeyecek.
18-19 Haziran, 21:30

Twinkle Brothers
1962'den bu yana bu yolun izini sürüyorlar ve elliden fazla albümleri var. Dünyada reggae denince akla ilk gelen gruplardan biri onlar. Sahne performanslarının methi büyük.
25-26 Haziran, 21:30

[etkinlik]

AVRUPA MÜZİK ŞENLİĞİ

Mitterrand hükümetinde kültür bakanlığı yapan Jack Lang'in 80'ler boyunca Fransa'ya, 90'lar boyunca giderek tüm dünyaya armağan ettiği bir etkinlik "Fête de la musique". "Yılın en uzun günü" 21 Haziran'da tüm Fransa'da müziği sokaklara taşıran bu etkinlik, bu sene 80 ülkede birden kutlanıyor. Ne mutlu ki, bu sene Türkiye de müziği kaldırım kaldırım dolaştıracak ülkeler arasında yer alacak. İstanbul'un pek çok yerine karışacak bu müziğin kalbi, en çok (şimdilik kesin değil) Sultanahmet, Kadıköy ve Büyükada'da kurulacak dev sahnelerde atacak. Barlarda sıkışan notalar sokağa akacak. Bilindik bilinmedik bir sürü grup, şarkıcı, müzisyen üç gün boyunca (19, 20, 21 haziran; üçüncü gün etkinlikleri Fransız Kültür'ün o güzelim avlusunda ve Beyoğlu'nun muhtelif noktalarında) İstanbulluların kulağına birbirinden güzel şarkılar fısıldayacak. Köşebaşlarında küçük topluluklara seslenen gruplar görünce, anlayacaksınız ki üç gününüz bir film, bir sürü gönüllü size kesintisiz bir soundtrack hazırlamış. Kimler mi? Bu satırları okuduğunuz andan itibaren gözünüz gazetelerden, radyo-televizyonlardan ayrılmazsa, bizim şu anda veremediğimiz bilgileri öğrenebileceksiniz. (Çünkü valla biz de öyle yapacağız)

İZMİT PANAYIRI

Festivaller memleket sathına yayılıyor, her ilin manalı bir festivali oluyor, evet ama, nerede eski panayırlar? İzmit festivale meyletmiyor, eski panayırları yaşatmaya davranıyor. İzmitlilere sorarsanız, Sefa Sirmen iyi çalışıyor: Bir sürü alışveriş merkezi açıldı (kimi "ruh" kayboldu diyor); trenyolu şehir içinden deniz kıyısına alınıyor ("İzmit'in tek özelliği, güzelliği buydu" diyenler de var); Kocaelispor ligin sözü geçen takımlarından biri; deniz kıyısı temizlenip fuardan beriye, sahile çay bahçeleri yapılıyor (denedik, güzel oluyor). Geçtiğimiz senelerde İzmit'te bir Sanat Sokağı bile açıldı. Şimdi de panayır! Panayır, üniversiteye yakınlığıyla öğrencilerin yoğun olduğu Yahya Kaptan bölgesinde düzenleniyor. Panayırda neler mi var: Sokak şarkıcıları, kahveciler, falcılar, pastacılar, antikacılar, ressamlar, kitapçılar, plakçılar, dövmeciler, performansçılar... 11-12-13 Haziran tarihinde, Yahya Kaptan'da... İstanbullular için Harem'den otobüsle birbuçuk saat...

38. ULUSLARARASI BURSA FESTİVALİ

Türkiye'nin en eski festivallerinden biri Bursa Festivali... Hakkıyla 38.sini kutlayacaklar bu yıl. Emin olun, İstanbul'dan, Ankara'dan, İzmir'den kalkıp gitmeye değecek konuklar var:

Christina Hoyos Flamenco Ensemble: Flamenkonun tartışmasız en büyük isimlerinden biri Christina Hoyos. Bu dansı ve müziği ondan ve grubundan izlemek gerek. *13 Haziran, 21:30, Açıkhava Tiyatrosu*

Salif Keita: Afrika'nın en güçlü sanatçılarından, ilk akla gelen isimlerinden biri Salif Keita. Malili. Funk'tan caza, regga'ye uzanıyor ama Mali'nin, Afrika'nın neşeli trans damarından şaşmıyor. 1999 yılında Türkiye'nin en önemli konuklarından biri... *15 Haziran, 21:30, Kültürpark Açıkhava Tiyatrosu*

Lüküs Hayat: Suna Pekuysal'lı, Zihni Göktay'lı kadrosuyla ne kadar izlense az. Allahtan onlar da oynamaktan bıkmıyorlar. *22 Haziran, 21:30, Kültürpark Açıkhava Tiyatrosu*

Gloria Gaynor: "Disko müziğin kraliçesi", bu sene Bursa'nın "star"ı. Açıkhavada Gaynor vokali iyi olur. *24 Haziran, 21:30, Kültürpark Açıkhava Tiyatrosu*

Salif Keita Bursa'da

Twinkle Brothers: İstanbul'daysanız, onları Babylon'da izleyebilirsiniz, ama bu reggae üstadlarını Bursa ve civarı kaçırmasın. *27 Haziran, 21:30, Kültürpark Açıkhava Tiyatrosu*

Olodum: Nam-ı diğer "Afro-Bloco Group From Bahia"... Brezilya'nın en ünlü topluluklarından biri. Hem dans, hem müzik, pür neşe Brezilya... *29 Haziran, 21:30, Kültürpark Açıkhava Tiyatrosu*

İSTANBUL LİSESİ KÜLTÜR ETKİNLİKLERİ

İstanbul Lisesi'nin düzenlediği kültür haftalarının sekizincisi... Her liseden böyle etkinlikler bekleriz, ders dinlemekle yetinenlerden değiliz.

Teoman
12 Haziran, 19:00, İstanbul Lisesi Bahçesi

Mor ve Ötesi (söyleşi)
16 Haziran, 11:30, İstanbul Lisesi Konferans Salonu

Borusan Oda Orkestrası
(Geminiani, Vivaldi, Respighi)
şef: Gürer Aykal *14 Haziran, 19:00, CRR*

[radyo] ↓

—"Açık Radyo." 94.9

pazartesi

Arzın Merkezine Seyahat
Gökhan Akçura
20:00 - 21:00
Blues - rock

Vertigo
Hilmi Tezgör - Cem Sorguç
21:00 - 22:00
Alternatif müziğin her türü

Fotosentez
Roll
22:00 - 23:00

Harita Metod Defteri
Halil Turhanlı
00:00 - 01:00
Müzik tarihine alternatif bakış

salı

Müzik değirmeni
Yavuz Sarıyıldız
20:00 - 21:00 Rock - caz

Gitaresk
Jak Kohen
21:00 - 22:00
Rock ve blues'da gitar

Seksek
Osman Kaytazoğlu
00:00 - 01:00
Türler arası sıçramalar

çarşamba

Tuna'nın Beri Yanı
Muammer Ketencoğlu
13:30 - 14:30
Balkan ağırlıklı etnik müzik

Latin Lover
Ayhan Sicimoğlu
20:00 - 21:00
"Latince" müzik

Modern Müzik
Nedim Tanyolaç
21:00 - 22:00 / Rock, caz

perşembe

Yaşayan Blues
Eyüp İblağ / 20:00 - 21:00

Müzik Tayfı
Tayfun Akkuş
21:00 - 22:00
Kişisel perspektiften "retro"ya

Dağılmış Parametreler
Adnan Uludağ
22:00 - 23:00
Alternatif Brit-pop

cuma

Öbür Dünya
Ahmet Uluğ
20:00 - 22:00
Ritm ve armoni programı

Yerçekimi Sıfır
Murat Şeker
01:00 - 03:00
Uyuyamamak üzerine

cumartesi

Java
Donat Bayer
09:00 - 10:00 Chanson

Yaban Çiçekleri
Gülseren Onanç
14:00 - 15:00
Dünya müziği

Doğaçlama Hayatlar
Sevin Okyay
18:00 - 19:00 Caz

Smokestack Lightnin'
Stephen Kinzer
19:00 - 20:00 Blues

High Times
Ras Memo
20:00 - 21:00 Reggae

pazar

Magical Mystery Tour
Alfredo Antillón
09:00 - 11:00
50'lerden 80'lere
rock ve pop

Radyo Boğaziçi 107.9

Britannica
Eren Emirbayer /
salı, 22:00 - 24:00 / Brit-rock

Fareli Köyün Kavalcısı
Fırat Yücel / 24:00 - 02:00 / Metal

Rapturuous Times
Gürçay Çıtlak - Murat Özcan / 20:00 - 22:00 / Rap

Alt Kat
Altuğ Akın / 20:00 - 22:00 / Rock

Rakı
Nevzat Aydın / 24:00 - 02:00 / U2

Engerek
İlkay Çamurdan / 24:00 - 02:00 / Etnik metal

[kitap] ↓

UZAY YOLU

David Gernold, Türkçesi: Boğaç Erkan, Ankira Yayınları, 263 sayfa

Gemileri Atılgan'la uzayın karanlık boşluklarında yüzen ve kötülerle her daim mücadele eden Uzay Yolu tayfasının siyah-beyaz maceralarını unutmak mümkün mü? Unutmak diyoruz, çünkü hatırlamak var öbür ucunda, hayli zaman olmuş sayılır Kaptan Kirk ve ekibini görmeyeli. Halbuki Uzay Yolu maceraları bizim bıraktığımız yerde kalmış değil: Sonradan dizi başka karakterlerle devam etti, kitapları yayınlandı, başka serilere geçildi... Uzay Yolu'nun yeni dizisi geçtiğimiz sene bir televizyon kanalında gösterilmişti, haberdar olan izledi. Şimdi bilimkurgu ve Uzay Yolu severlere bir müjde Ankira Yayınları'ndan geliyor: Yayınevinin bilimkurgu kitaplarının birincisi, Uzay Yolu'nun "Yeni Kuşak" dizisinin "Farpoint'te Karşılaşma" isimli macerası. Yani "uzay gemisi NCC-1071-D Atılgan'nın ilk macerası!" Bu sefer Atılgan'ın personeli Kaptan Picard, Riker, Data, Worf, Geordi, Dr. Beverly... Ekip, bakalım galaksinin ucundaki Farpoint istasyonunun esrarını nasıl aydınlatıyor? Bu kitabı bitirirseniz, dizinin ikinci kitabı "Hayalet Gemi"ye başlamakta acele edeceksiniz elbette, merak etmeyin, arayı açmıyorlar, o da bu ay içinde piyasaya çıkıyor. Atıl atılgan!

İMKÂNSIZ AŞK HIKAYELERI

Naim Dilmener, Çalıntı Yayınları, 80 sayfa

Popüler kültür arkeoloğu Naim Dilmener'in memleketin kültür alemine yadsınmaz katkıları var: Çeşitli gazetelerde düzenli olarak yazdığı yazılarla, radyo ve kulüp programlarıyla, mazide kalmış hatıraları canlandırmakla kalmıyor; kesintiye uğramış bir süreci alevlendiriyor, bir geleneği, bir sürekliliği tesis ediyor. Pop müzik deyip geçmemek lazım: Eski zaman kara plaklarının cızırtılı seslerini hiç eskimemişler gibi bizlere dinleten, yazılarından bile nota taşıran müzik sevdalısı Dilmener'in bakışı, bize tek başına bunun ne kadar ciddi bir eğlence olduğunu, ömrümüzün küçük anlarını dolduran her şeye ne kadar hassasiyetle eğilmemiz gerektiğini gösteriyor. Dilmener'in kalem oynattığı tek saha müzikal alem değil: Birbirinden güzel öyküleri de var. Birkaç ay önce yine Çalıntı Yayınları'ndan çıkan "Sabrina" isimli single'ını epeyce döndürdük, sıra geldi öykülerinin toplandığı long play'e (hit single "Sabrina" da elbette albüme dahil). "Kime Derler, Sana Derler" şarkısının kaçınılmaz soundtrack olduğu ilk öyküden pop star aşkı uğruna New York'a uçan genç kızın hikayesi "Brooklyn'de Bir Otel Odası"na, ölülerin altında ezilenin hikayesi "Canım Sıkılıyor"dan travesti baladı "Sabrina"ya, cinaî "Sana İhtiyacım Var"a kadar 10 usta işi parça var albümde. Aşk vaat eden gece alemleri, kenarda hayatlar, cinselliğin türlü çeşit varyasyonu, mahvolan hayatlar, geç kalmış umutlar, özlem ve arzular, baskı ve hürriyet... Haberini aldık: Bir aksilik olmazsa, sırada başka kalemlerden remix'ler varmış. İsteriz ki Dilmener'in öyküleri biriksin, kütüphanemizin bir köşesinde bir de best of dursun... Ama elbette best of'u beklemeyin, Naim Dilmener "seri"sini edinin ki, içiniz rahat etsin... Öyküler CD formatında ama, olsun, elinizin altında hep birkaç 45'lik dursun...

[mekan] ↓

Adem'in cennetten kovulduğunda düştüğü yer, **Serendip**. Serendip adası. Farsça kökenli kelime, aynı zamanda tesadüfen yapılan keşif anlamına geliyor. Üstelik dört beş dilde birden, İngilizcede, İspanyolcada, Arapçada... İsmiyle müsemma bir yer dersek abartmış olmayız. Doğudan, batıdan, hatta daha uzak batıdan esintilerle ve ademoğlunun enteresan hallerine göre tasarlanmış bir mekan. Zaten keşfetmişseniz, mesele yok, keşfetmediyseniz tesadüflere bırakmayın. Hakikaten enteresan bir yer. Üstelik enteresan etkinlikler de mevcut. Başrolde D-Tone Deniz, film gösterimleri, filmlere uygun müzikler: 18 Haziran'da "Jim Jarmusch", 25 Haziran'da "Easy Rider" (ve psychodelic plaklar), 2 Temmuz'da "Kısa Filmler" ve 9 Temmuz'da "Uzay 1999" geceleri düzenliyor Deniz. 19 Haziran'da DJ Civilised'ı, 3 Temmuz'da DJ Süha'yı, 10 Temmuz'da da DJ Bon Marché'yi dinleyebilirsiniz. 26 Haziran'da ise Roll gecesi (*) Serendip'i bulmak için Yeşilçam Sokak'a giriyorsunuz, Emek sinemasını geçip sola, sonra hemen sağa sapıyorsunuz, Serendip'in kuşuyla burun buruna geliyorsunuz.

Bu Roll gecesi nedir derseniz... Hikayesi şöyle: Serendip tayfasının, "gelin bir Roll gecesi yapın" teklifi bir gaflet anımıza denk geldi, "olur yapalım" demiş bulunduk. Sonra da düşünmeye başladık: Peki ne yapacağız? Henüz aklımızda bir şey yok ama, 26 Haziran'a daha çok var. Her halükârda, Roll o saatte orada olacak. Bakalım sonra ne olacak. Herkesi bekliyoruz. Kılavuzumuz Patti Smith: Elbet kendimize, kendimize göre bir gece yaratırız.

[gezi] ↓

Seyyah Gezi Grubu
İstanbul gezileri

19 Haziran: *Fener ve Balat* (Doç.Dr. Aykut Gürçağlar rehberliğinde)
20 Haziran: *Süleymaniye Camii, Unkapanı, Fatih Külliyesi, Yavuz Selim Camii, Zeyrek ve çevresi* (Sanat tarihçisi Atilla Tuna rehberliğinde)
26 Haziran: *Boğaziçi ve Köşkleri* (Doç.Dr. Aykut Gürçağlar rehberliğinde)
27 Haziran: *Kariye Müzesi, Mihrimah Sultan Camii, Tekfur Sarayı, Fethiye Camii ve çevresi* (Sanat tarihçisi Atilla Tuna rehberliğinde)

İstiklal Cad. Mis Sok. no: 26/4 Taksim
Tel: 0-212-292 28 74 - 75 / 245 52 16

otuz üçlük

Eğer bir kimseye ödünç kitap verirseniz, kitap iki ay içinde tarafınıza verilmediği takdirde, bunu istemek en tabii hakkınızdır. Ama bu istekte bulunurken, öfkeli bir davranışta bulunmamalısınız. Örneğin: "Kitap galiba hâlâ sizde" veya "Hani falanca kitabı size vermiştim, lazım oldu, geri alabilir miyim" gibilerinden sözler söyleyebilirsiniz. "Eğer size vermiş olduğum kitabı bitirdinizse rica ediyorum, çünkü onu benden isteyen bir başka birine vereceğim" de diyebilirsiniz.

Tanrı, ona ihtiyacımız olduğunda yanımızda olmayan şeydir. **ARTHUR MILLER**, Mr. Peters'ın Bağlantıları

Bir kaçağım ben / Doğduğum günden başlayıp / el etek çektim kendimden, / kıldım beni bana dönek **FERNANDO PESSOA**

Isırgan ile taharet olmaz: Isırgan otu, değdiği yeri yakar, zararlı bir ottur. Bununla bir yerimizi silmeye kalkarsak, kendimize acı vermiş oluruz. *(AHMET KÖKLÜGİLLER, Açıklamalı Atasözleri)*

SUEDE
Head Music
(Sony Türkiye)

Smiths, Morrissey, Bowie, karaoke Bowie, androjenite, Morrissey klasiklerinden "Suedehead"... Britanya'nın en iyi "yeni" grubu, Britanya'nın "mevcut" en iyi grubu, Jagger / Richards formülünü sürdüremeyen Brett Anderson / Bernard Butler ikilisi... Endüstri balonluğu, bakire biseksüeller için dantelli erkek gömlekleri, Damon Albarn'a kaptırılan Justine "Elastica" Frichman vb... Müziksiz bir Suede anagramı yapmaya kalksak, şöyle hızlı bir çağrışım silsilesi içinde aklımıza dünya kadar kafa karıştırıcı şey geliyor. Ama biraz "müzik" penceresinden bakınca, durum aslında hiç de beklendiği gibi bulanık değil. Pop yasalarına göre kendilerini geri dönüştürecek bir imaj çarkıyla yuvarlanmalarına rağmen, ta ilk günlerinden beri birbirinden parlak albümlerle bunun önüne geçen bir grup Suede. Müziklerinin tadı, imajlarının hep bir adım önünde. Sevmeyenleri, sevenlerinden çok ama, her yeni albümde iz bırakan onca şarkı, onları ayakta tutmaya yetecek iyilikte.

Bütün Suede albümleri gibi "Head Music" de yılın "çok beklenen albüm"lerinden biri. Daha çıkmasına aylar varken takibe alınanlardan. Bir önceki "Coming Up", ilk Bernard'sız olduğu için belki, en zayıf Suede işiydi. Buna karşılık "Head Music"de, yine ziyadesiyle tatmin edici bir Suede var. "Yenilikler" hanesinde neler olmuş derseniz, Bernard Butler'ın selefi gitarist Neil Codling, Brett'den sonra grubun "baş-altı" olmuş, gitarıyla albümün her yerine ağırlığını koyuyor. Başka bir ilk, daha önce kıyısından içeri girmiş "Indian" sesler var "Head Music"de. Dediğine göre Brett, bu şarkıları yazarken en çok Asian Dub Foundation, Audioweb, Tricky ve özellikle Prince'in tesiri altında kalmış. Sözlerinin de daha az hissi olmasını istemiş. Muhtemelen bütün bu arayışların neticesinde "Head Music", en akıcı ve yüksek tempolu Suede albümü olup çıkmış. Bu temponun süratini belirleyenler, "Savoir Faire"in ve "Asbestos"un kışkırtıcı ritmleri ile "en iyi ruh halim, bir kadın gibi yürüyüp mağara adamı gibi konuştuğum zamanki" dediği "Can't Get Enough" ve "Elephant Man"in kalın "glam" riff'leri. Öbür tarafta, "Indian Strings" ve "He's Gone"; hatta Duran Duran'ın "Save A Prayer"ını andıran "Everything Will Flow"da, mid-temposuyla bunları birbirine bağlayan ince işçilikler. "Head Music" sayesinde Britanya'nın gene ikiye ayrıldığını görmek şaşırtıcı değil. Bir kısmına göre bu sene de (pozitif anlamıyla) popu kurtaranlardan biri Suede. Diğer bölüğün fikri belli: Brett Anderson'un ve Suede'in söyleyeceği yeni hiçbir şey yok. "Sex, drugs and glitter rock" zaten hep bu eksende döner durur. Bizse, bunların ayrıştığı noktalara bakmak, en iyisi deriz. Ne popu kurtarıyorlar, ne de aynı şeyi, aynı biçimde tekrarlıyorlar. Aynı müziğin çemberinde dönüp duruyor olabilirler ama, her defasında şapkadan yeni tavşanlar çıkarmanın üstesinden de geliyorlar. "İyi pop" daha ne ister? *Gökhan Pamuk*

MERCURY REV
Deserter's Song
(V2 / Topkapı)

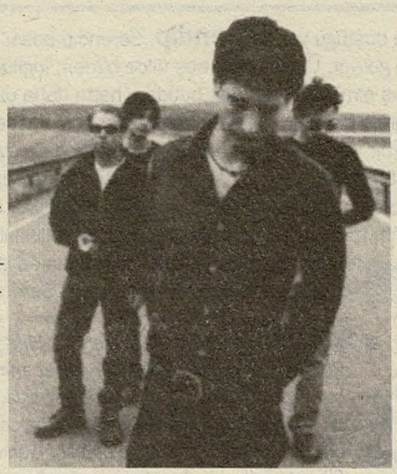

Bizim bildiğimiz, seksenlerin sonunda tohumları atılmış, Velvet Underground ya da My Bloody Valentine kökleriyle beslenmiş "noisy" bir gruptu Mercury Rev. Arkasında, esas adam Jonathan Donahue haricinde adları pek hatırlanamaz bir ekip; önlerinde de, başkentleri New York'un bütün çetrefilli atmosferini içlerine çektikten sonra nefes verdikleri, birbirinden puslu üç albüm vardı. Hatta daha ilk albümleri "Yerself Is Steam" için, bütün "noise" tarihinin bir özeti bile denirdi. Şimdiyse başı göğe ermiş bir Mercury Rev var "Deserter's Song"da. Yine halka halka ince gürültüler etraflarını kuşatmakla birlikte, şarkıları bu sefer pek tarife gelmeyecek bir katmandan yükseliyor. "Deserter's Songs"da ilk idrak edebildiğimiz halka, müthiş bir "orkestrasyon" içinde kenetlenmiş yaylılar ve gitarlar. Derinleştikçe, nefeslilerin ve pianonun halkaları da yavaş yavaş netleşmeye başlıyor. Yavaş yavaş, çünkü enstrümanlar birbirinin içinde eriyor. Donahue'nin gözyaşı tesirli sesi, Jeff Buckley ile aynı burçtan: "Meleksi". Albüm, hemen her noktasında 70'lerin saykodeliya'sıyla 90'ların "modern kompozisyon"ları arasında gidip geliyor. En çok da "Goddess On A Hiway" ve "The Funny Bird", aynı anda her iki uca savrulmak için birebir. Mercury Rev'in "Deserter's Songs"da yaptığı, elde gitar, "bestelenmiş" şarkılardan çok, kompoze edilmiş kısa ve yaralayıcı oda müziği parçaları... Tabii diplerdeki o zarif ses hengamesi ve elemli melodilerden uzaklaşmadan.

Geçen sene kimbilir kaç müzik dergisinde "1998'in en iyi albümü" seçilmişti "Deserter's Songs"; halbuki ta ilk çıktığı zamanlardan senenin sonuna kadar, hiç de farkedilecek bir esinti yaratmamıştı. Meğer yaprak bile kımıldatmadan iç aleme nüfuz etmek, ancak albümü dinledikten sonra izah edilebiliyormuş; zamanında farkına varanlara helal olsun. Mercury Rev'in bu noisy oda müziği için, ileride "klasik"e dönüşecek bir "zamanından-önce" müziği diyebiliriz. Hiç tereddütsüz. *Gökhan Pamuk*

dEUS
The Ideal Crash
(Universal)

dEUS cephesinde değişim değil, gelişim var. Belli ki bu adamlar serüven görmüş de durulmuş sükûnet rock'unu, gitarların sertleşip yaylılarla kardeşçe paslaşmasını seviyorlar. dEUS rock'u da, o tarife hacet bırakmayan rock'lardan. Dinleseler de dinlemeseler de, bu Belçikalı müzisyenlerde Brel ağacından tohum var. Şarkıları küçük küçük işlenmiş ve ince ayar tutulmuş: Şarkıdan şarkıya geçerken insan kartonette bir satır atladığını farkedemiyor bile. Buna sebep sadece albümdeki sound'un bütüne yayılmış tutarlılığı değil: Her şarkı kendi içinde öyle daldan dala atlıyor, ritm ve melodi gereği oymuş gibi öyle birden değişiyor, sesi sedası duyulmayan bir enstrüman sırası gelmiş gibi öyle sahneye atlıyor ki, sanki ortada acelesi, öfkesi olmayan bir kakofoni var. Tom Barman'ın hışırtılı barmen sesine eşlik eden bu oturmuş rock, boşlukları doldurulmuş bu akıcı Avrupa örgüsü, ciddiye alınacak, karanlık rock'la gelenek bağları sağlam bir ağır easy-listening. İlk üç şarkının, "Put All The Freaks Up Front", "Sister Dew" ve "One Advice, Space"in tümtonları barındıran geçişleri insanı albümün kalanına gayet iyi hazırlıyor. "The Ideal Crash", senenin en iyi albümlerinden biri, ama majörlerden değil. Minörlerin majörlerinden derseniz, haklı çıkarsınız. Bol dinlenebilir, bıkması zor, iz bırakabilir bir albüm "The Ideal Crash". Umarız, dEUS tarihinin en iyi albümü değildir. *Merve Erol*

ak şallım kara şallım / karlı dağlar aşalım / aramızda dağlar var / mektupla konuşalım	Saatin işleyişi artık yavaşlıyor. Tiktakların arası gittikçe açılıyor. Yani tiktak-tiktak-tiktak yerine artık tik–tak, tik–tak. Biz de bu tiktaklar arasındaki boşlukta sıkılıyoruz. Sıkıntı ise bir çeşit ölümdür. Ölmek de insandan çok şey alıp götürür, şüphesiz. **ARTHUR MILLER**, Mr. Peters'ın Bağlantıları
Nezaket: İnsanların arasında geometrik olan, hiyerarşik olmayan tam bir mesafenin kurulması sanatı; darbe vurmamak veya almamak için, ne çok yakın ne de çok uzak olmak... Gitgide nazik insan sayısı azalmaktadır, halbuki en az iki nazik insan lazımdır ki, bir ilişki kurulabilsin. **GILLES DELEUZE**	300 CD'lik müzik arşivi ve Minolta 7000i komple fotoğraf makinası seti satılıktır. **Melih Katıkol** 245 56 06 ya da melihk99@yahoo.com

DARK STAR
Twenty Twenty Sound
(EMI / Kent)

Dark Star, baharla birlikte yeni yeni günışığına çıkan gruplardan biri. Ekip, bundan aşağı yukarı üç sene önceki bir Sonic Youth konseri esnasında grup kurmaya, daha doğrusu yeniden birleşmeye karar vermiş. Grubun üç elemanı, daha önce hararetli bir saykodelia icra eden Levitation grubundan geliyor; ama o zaman bir dörtlüyken, şimdi üç kişi devam ediyorlar. İkinci önemli referans, 80'lerin başından beri prodüktörlük müessesesinin en saygın isimlerinden Steve Lillywhite, onların da prodüktörü. Bunun pozitif bir önyargıya sebebiyet verdiğini söylemeye gerek yok.
Grubun en belirleyici tarafı, yüz metre öteden farkedilecek saykodelik temayülü.. Dark Star'ın isim babası da, Grateful Dead'in aynı isimli yirmi dakikalık şarkısı. Ama Dark Star'ınki, her ne kadar aralarında büyük bir fark olmasa da, 70'lerin esrikliği değil, 90'ların neo-saykodeliası içinde değerlendirilecek türden. Nitekim albümün karanlık dub havası, "Twenty Twenty Sound"un ancak yakın bir tarihe ait olduğunu göstermeye yetiyor. Zeminine yayılan bütün bu seslerin aslında eski model, Zeppelin-esk bir bas-gitar-davulun inşasından başka bir şey olmadığını düşünsek bile, esriklikleri ancak bugüne yakışıyor. Örnek; Stone Roses'ın "Fools Gold"u gibi baştan sona ayakları yerden kesen "Graceadelica" ve "The Sound Of Awake" gibi şarkılar, koyu dub efektleri, stüdyo doğaçlamasından taşmışcasına distorsiyonlu gitarlar...
Bir yerlerde, "70'lerde Zep için yazılmış Syd Barrett şarkıları" demişler Dark Star'ınkilere. Evet, haklılık payı yok değil, ama takvimi bu kadar eskiye götürmek de, doğrusu büyük haksızlık. Adamlar, progresif rock ya da AOR güruhuna katılsalar, daha mı iyi olurdu? Şimdilik iki ihtimalli bir beklentimiz olmakla birlikte, bu şekilde devam ederlerse ileride hiç olmazsa kendilerine ait bir üst-zemin yaratma şansları var. *Gökhan Pamuk*

SILVERCHAIR
Neon Ballroom
(Sony Türkiye)

Tesadüfe dair iki farklı inanç vardır ya; birisi her şey tesadüftür derken ikincisi hiçbir şeyin tesadüf eseri olmadığını ileri sürer. Sizi bilmem, ben ikinci grup mensuplarındanım. Bakın topluluk isimlerine, onlar bile adeta bir "kozmik bilinç" tarafından yönlendiriliyor. Taze örneğimiz Silverchair de kurulduğunda kaderi ismine nakşedilmişlerden... Önceki "kurbağa"lı albümlerinde, dönemin "elitlerin seçimi" Pearl Jam "gibi"ydiler. Onlar da irili ufaklı binlerce "minik inci tanesi" gibi Eddie Vedder'ın peşinden yuvarlanıp gitmişti. Sonuç "reçele bulanmış bir inci" nefasetindeydi; ağzına atanın dişini kırıyordu. Kimse şah değildi, padişah değildi, devir değişince bütün vezirler bezirganbaşı muamelesi görüyordu; nihayetinde Pearl Jam gitti, Radiohead geldi. Bütün minik Eddie'ler, artık minik birer Thom'a dönüşüyordu. Silverchair de kaderi gereği, gene "altın" yerine "gümüş" olmayı, gene "kendi" yerine "gibi" olmayı yeğleyerek ikinci albümleri "Neon Ballroom"da bu kez gümüşten bir "OK Computer" yaratmışlar. Üstelik de Alman gümüşü cinsinden, su görse paslanıyor... Hassas ruhlara seslenen açılış parçası "Emotion Sickness"i dinleyince, insan kendini "paranoid" bir halde buluyor. "Ana's Song"a geldiğinizdeyse peşinizden "karma polis"in geldiğinden emin oluyorsunuz... Kısa keselim: Size sorulduğunda doğru seçenek olarak bu kez ilkinin tersini tıklayın: "Cancel" Computer! *Atilla Aydoğdu*

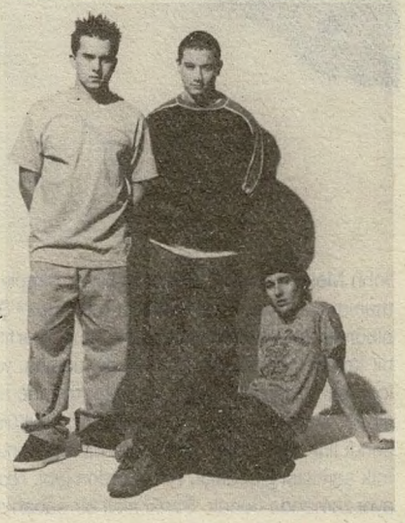

salı: KING BEES
çarşamba: SOUL STUFF
perşembe: WATTZ UP!
cuma: ANCYRA
cumartesi: SOUL P

11 Haziran Cuma
Tribute To Pink Floyd
(BLUES EXPRESS & ANCYRA)

18 Haziran Cuma
ASIAMINOR

MANHATTAN
JAZZ
ROCK
blues
Çevre Sokak 7 Çankaya - Ankara Tel : 427 62 63

Gitmek! yazmışım defterime çoktan / Rıhtımlar, güz halatları, daha bir sürü şey / Şuramda darmadağınık **EDİP CANSEVER**

Emeğinizi dövize, yaşamınızı mutluluğa endeksleyin
Ata eyer gerek, eyere er gerek

gönül dedi: ben neyim ki, bir damla sadece / ben nerde, görmediğim koca deniz nerde / böyle diyen gönül denize kavuşunca / baktı kendinden başka bir şey yok görünürde **ÖMER HAYYAM**

Gökyüzünde yıldızlar / Kurşun yarası sızlar / Genç erkeği pek yakar / Saçları lüle kızlar

Uykum ne zaman mı gelir? Uyanır uyanmaz. **ARTHUR MILLER**, Mr. Peters'ın Bağlantıları

Boynuna vurulmuş boyunduruğu seven ve ormanda gönlünce yaşayan geyiği ve ceylanı serseri sanan öküze ne denir ki? **HALİL CİBRAN**, Ermiş

LISA GERMANO
Slide
(4AD / KodMüzik)

John Mellencamp'in "Paper In Fire", Simple Minds'ın "Belfast Child" kliplerinde sakin sakin kemanını çalan zayıf kızı hatırlıyor musunuz? Şimdi aradan on küsur sene geçti, zaman içinde kendi albümlerini yayınlamaya başladı, bugün artık elimizde dördüncüsünü tutuyoruz: "Slide". Üzerinde bir kelebek resmi var: Uçan değil, uçmuş, yorulmuş, konmuş bir kelebek. Doğadaki, hayattaki, içerdeki, dışardaki küçük ayrıntılar üzerine kurulu, düşsel bir dünya var Lisa Germano'nun müziğinde: Deneysel bozguncu seslerin, gürültülerin, korku filmi efektlerinin arasında uçan, sonunda kendi lirik türküsünü mırıldanan bir piyanonun tuşlarına konan bir kelebek... Lisa Germano, bir folk şarkıcısı gibi değil, Kim Gordon gibi, Nico gibi söyleyen bir folk şarkıcısı. Yumuşak, çocuksu, aynı zamanda donuk. Sanki sisli bir sabah sesiyle okuyor şarkıları. "Slide"ın ilk turunda şöyle bir hisse kapılıyor insan: Ben daha bunu çok dinlerim, her dinleyişimde de başka bir şeyler, yeni bir şeyler duyarım. (En basit örnek, "Wood Floors"daki Leonard Cohen sesli çello. Bu parça, son zamanlarda dinlediğimiz en güzel piyano baladı. Siz nefesinizi tutuyorsunuz, Germano sizin yerinize de nefes alıp veriyor.) Kendini zamanla ele veren, kademe kademe içine doğru çeken böyle sert kabuklu albümlerin, iyi mi kötü mü bilinmez, en önemli özelliği sizin için hep "özel" kalacak olmaları. Bu "özel"liği yaratan iki kişi var "Slide"da: Biri tabii ki Lisa Germano. Babası orkestra şefi, annesi solfej hocası, beş kardeşiyle birlikte bütün çocukluğu, gençliği müziğin içinde geçmiş Amerikalı bir kadın. Indiana sınırlarını terkedip kendini müziğiyle ifade etmeye başlaması, başka bir Indiana'lının, John Mellencamp'in sayesinde. Mellencamp'ın iki albümünde ve konserlerinde keman çalıyor, sonra başka gruplara da eşlik ediyor. Sonra "kemancılık"tan çıkıyor, kendi şarkılarını yazmaya, gitarla, piyanoyla söylemeye başlıyor... "Slide" öncesinde "Hapiness", "Geek The Girl", "Excerpts From A Love Circus" albümleri ve OP8 grubuyla çalışmaları var... Diğer aktör Tchad Blake: Los Lobos, Cibo Matto şarkılarına gözetmenlik eden, dostu (Suzanne Vega'nın kocası) Mitchell Fromm'la birlikte Latin Playboys grubunda deneysel işler çıkaran bir multienstrümantalist ve altyapı zanaatkârı... "Slide" için Germano ve Blake kafalarını ve kalplerini tokuşturmuşlar, ne kadar teşekkür etsek az. *Derya Bengi*

LUSCIOUS JACKSON
Electric Honey
(EMI / Kent)

Luscious Jackson'ın ismine bakıp da Jackson biraderlerden biri sanan bol miktarda müziksever vardır herhalde. Bizse onları Spice Girls'den uzak, "RiottGirls"e yakın bir "famtopluluk" sanıyorduk. Türkiye'de çıkan ilk albümleri "Electric Honey"de anladık ki, onlar ne Breeders gibi gitar grubu, ne de All Saints gibi sahne süsü... 80'lerin Belinda Carlisle'lı Go- Go's'una, daha çok da Bangles'a yakın mesafedeler. 15 parçanın hemen hepsi, mısır tanecikleri gibi 3 dakika civarında şişip patlayıveriyor. Patlamış mısır lezzetindeler, yedikçe yiyorsunuz, lakin sonunda susuyorsunuz. Kötüler mi? Değiller. İyi demek için de o gün avantadan para kazanmış olmanız ya da işinizde terfi etmiş olmanız gerekebilir. Luscious Jackson elemanları ellerinde gitar, davul, mikrofon, ayaklarında etek, sıradan bir performans sergiliyorlar. Yukarıya bakarsanız her şey derli toplu, aşağıya dalarsanız kraliçelerin bacakları çıplak... Onbeşte beş bana yeter derseniz, siz bilirsiniz. Bu durumda üç parçalık bir albümde de üçün bir tanesine razı gelmeniz icap eder, belirtmeden geçmeyelim. *Atilla Aydoğdu*

BETH ORTON
Central Reservation
(BMG Türkiye)

Beth Orton tam bir folkçu. Elektronikayla barışık olması, onun bu kimliğini törpüleyeceğine, tam tersine daha da kuvvetlendiriyor. Vaktiyle William Orbit'in, Red Snapper'ın albümlerinde söylediği birer şarkının ardından ilk albümü "Trailer Park"ı, bu sene de ikincisini, "Central Reservation"ı yayınladı. Albümdeki 12 Orton folk-song arasında taksim edilmiş yığınla ünlü misafiri sayalım önce... Gitarıyla keman cümleleri kuran Ben Harper, New Orleans dükü Dr. John, gönül adamı Terry Callier, Everything But The Girl ve Mazzy Star ikililerinin erkek tarafı: Ben Watt ve David Roback... Ve yıllardır Orton'a tam destek veren Red Snapper'ın kontrbasçısı Ali Friend... Ama albüm, Orton'un -yer yer genzi yaksa da- şurup gibi sesi ve sağlam besteleri sayesinde bir "şöhretler resmigeçidi" olmaktan kurtuluyor. Bu bestelerde John Martyn, Joni Mitchell, Terry Callier, Nick Drake gibi "müzisyenlik" güdüsü ağır basan folk sanatçılarının izleri rahatça görülüyor... Elektroniğin imkanları içinde doğan, onu yaşayan, ama içinde boğulmayacak kadar da "şarkı formu"nun yanında saf tutan genç bir şarkı yazarı Beth Orton. Trip-hop'daki "kabare" eğilimine değil, 60'lardaki salaş folk kulüplerine yakın duruyor. Açık uçlu bir müzik: Günün her saatinde bu albümden "uvertür" niyetine bir-iki parça dinleyip sonra nereye isterseniz oraya açılabilirsiniz. *Derya Bengi*

"Gün akşam oldu" diyorum / Ekmek kırıntıları atıyorum kuşlara / Cam kırıkları yiyorlar **DİDEM MADAK**

Kendi imlâmı kurdum / Soru işaretleri küçüldü, ünlemler büyüdü, üç nokta sonrası ölümdü **AYHAN KURT**

seni şimdi bir yabancı gibi karşıma alıp / sanki senden bahsetmiyormuş gibi yapıp / sanki benden bahsetmiyormuşum gibi / hatta bir aşktan bahsetmiyormuşum gibi / fırtınayı ve huzuru anlatacağım sana **BİRHAN KESKİN**

Dünyada felek de arkadaşı öyle verir. Arkadaşı verdi miydi de, a canım bunun burası iyi ama, şurası kusurlu diye düşünmemeli. Felek, Praksitel'in yonttuğu bir heykel gibi kusursuz yaratık yapmaz. Elbette kusurlu bir tarafı olacaktır. Ben bu kadar erdem verdim, karşılık olarak da şu kadar erdemi isterim! denemez. Dünya bakkal dükkanı mı? **HALİKARNAS BALIKÇISI**, Mavi Sürgün

Güneş doğar köşeden / Yârim oynar neşeden / Rengini gülden almış / Kokusu menekşeden

DAVID SYLVIAN
Dead Bees On A Cake
(EMI / Kent)

Japan'in, 80'lerin yaklaştığı yıllarda "neo-romantikler" mevsiminin bir hasatı gibi görülmesi pek tuhaf değil belki, ama yıllar içinde evrenin tekamül hızını kendi yanlarına çekecek insanlardan kurulu bir dergâha dönüşmesi, hem şaşırtıcı, hem de heyecan verici. Bugün bile, grubun belkemiği Sylvian ve diğer "Japan"lar Mick Karn, Steve Jansen veya Richard Barbieri için aynı müritlik geçerliliğini koruyor. Bu sebepledir ki Japan'ın dağılması, herhalde müzik tarihinin en çoğaltıcı dağılmalarından biri denebilir. Sık sık bu müstesna isimler, birbirinden ilginç yerlerde, çoğu zaman da kendi plaklarıyla karşımızda saydam bir kuyrukluyıldız gibi beliriverirler. Bazan da yine kendileri gibi, çağın ötesini "hatırlayan" müzisyenleri yanlarına çeker ve seslerin bilmediğimiz boyutlarına ışık tutarlar. Ne ki, etrafa pırıltılar saçmadıkları için onları ancak görmek istediğimiz, görmeye hazır olduğumuz an farkedebiliriz.

Evet, bu dergâhın nirengi noktası, şüphesiz David Sylvian. Bundan tam 15 yıl önce "Brilliant Trees" albümüyle solo deneyiminin ilk adımını atan Sylvian, varacağı noktanın ilk işaretlerini o albümünde veriyordu aslında. Sonrasında dahil olduğu bütün "proje"yerde (Rain Tree Crow, R. Fripp, H. Czukay'la yaptıkları...) ya da solo albümlerinde tanık olduğumuz gibi, hiçbir şey için acele etmiyor; topladığı öz, bala dönüşmeden yeryüzüne sızmıyor. Bu yılın başlarına dek epey uzun bir süre sesini duyamamamızın da başka bir nedeni yok: Yeni bir tekamül evresi; kendisine inananlarla paylaşacağı yeni bir aks-i seda deneyiminin inşası...

İşte "Dead Bees On A Cake", hep olduğu üzere, aynı ruhun kendini tamamlayan, tanımlayan işaretleriyle dolu yeni bir Sylvian albümü. Geçen yıl Mark Hollis'in kendi albümünde diplerine çağırdığı o çıplak gözle seçilemeyecek sessizlikler, bu albümün de esas zemini.

"Dead Bees On A Cake"i zenginleştiren unsurlar sadece bunlar değil tabii ki. Sylvian'ın eskiden beri yakınlarında durduğu mistik alemin izlerini, en koyu mürekkeple sürdüğü albümü aynı zamanda. Ryuchi Sakamato ve Steve Jansen, bu yolculuğun bize en aşina katılımcıları. "Ölü arılar" metaforunun yeni yolcularıysa, Talvin Singh ve Bill Friesel. David Sylvian'ın en ince kimyaya varmak için seçtiği insanlar, yine daha önce bahsettiğimiz "çağın ötesi" ilminin çok yakınlarındaki isimler. Ulaşacakları yerin bilincinde, yaşanacak deneyimin idraki içinde "kendilerini" getiren müzik dostları. Bunların yanında, John Lee Hooker, Mahavişnu Ork. ve düdükçü Civan Gasparyan'dan kırpılmış parlak enstantanelerle, albümün en renkli Sylvian albümüne dönüştüğünü de belirtmek gerek. Artık sadece sessizlikler veya boşluklar değil, tıpkı Tom Waits şarkıları gibi kıpırtılar da albümünün harcına katılmış durumda.

Ne diyelim, sesini, sözünü, nefesini çok özlemişiz David Sylvian'ın. "Dead Bees On A Cake" bütün "yeni" hallerine rağmen, eski Sylvian müritlerini zerre kadar şaşırtmayacak, fakat daha önce neler yaşattıysa, neler bıraktıysa, aynen devam ettirecek bir "ilham" albümü. Her şey yine bir "farkındalık" anının tezahürü; bu da almasını bilen için az şey değil.

Gökhan Pamuk

PIXIES
At The BBC
(4AD / KodMüzik)

Bugün Frank Black adıyla hâlâ müzik yapmayı sürdüren Black Francis 1986'da Halley kuyrukluyıldızını görebilmek için Yeni Zelanda'ya gittiğinde, kafasında bir grup kurma fikri vardı. (Bu dış dünya takıntısı şarkılarına da yansıyacaktı sonra.) Oda arkadaşı Joey Santiago ile Boston'a taşınıp gazete ilanları sayesinde Kim Deal ve David Lovering ile Pixies'i oluşturduklarında, müzik tarihine de kalıcı rezervasyonlarını yaptırmış oluyorlardı... Pixies, 1991 yılına kadar beş albüm yaptı. Melodik gitarları, ağır ve harmonik basları, yarı konuşulup yarı söylenen çılgın vokalleri, pop'tan heavy metal'e uzanan besteleri, seksi, dalgacı ve ürkütücü havasıyla Pixies –hep yazıldığı gibi– Hüsker Dü ve R.E.M. gibi toplulukların yanında o dönemin ruh halini özel bir dille anlattı. Bunlar bilinen şeyler Pixies sevenler için. 1993'te grubun resmi olarak dağılmasından sonra, 4AD şirketi "Death To The Pixies" adlı bir toplama yayımladı 1997'de; ardından da bu albüm geldi. "Monkey Gone To Heaven", "Caribou", "Ana" gibi klasikleri de içeren bu toplama, BBC için 1988 ile 1991 yılları arasında kayıt edilmiş 15 parçadan oluşuyor. İki de cover parça var ki, birisi Lennon/McCartney bestesi "Wild Honey Pie". Pixies'ciler için gecikmiş bir tanıtım yazısı bu, ama hâlâ grubu dinlememiş olan varsa, televizyonda klibini görüp dinlemeyi düşündüğü o yeni grubu bırakıp bir Pixies albümü dinlesin. Yaza girerken yerinde bir hareket olur bu. *Hilmi Tezgör*

BÜLENTORTAÇGİLERKANOĞURGÜROLAĞIRBAŞ
CEMAKSELHAKANBEŞERBİROLAĞIRBAŞBAKİDUYARLAR
VURALSERİFOĞLUCHRİSCHAVEZSARPKESKİNERYAHYADAİ
DENİZDUNDARSİBELKOSEÇAĞLAYANYILDIZOĞUZKUÇUKBERBER
AYŞEGÜLYEŞİLNİLNEZİHYEŞİLNİLAYŞETÜTÜNCÜAKINELDES
SARPMADENVOLKANÖKTEMSELİMBEMBAÇANAYER
OZANDOĞULUALİPERRETREYENTBÖLÜKBAŞI
ASIMCANGÜNDÜZJAM SESSIONS

Jazz Cafe

Hasnun Galip Sokak No: 20 Beyoğlu 245 05 16

15:00 İLE 19:00 ARASI BÜTÜN İÇKİLERDE %50 İNDİRİM

otuz üçük

Dün, tabaktan çatal darbelerinin çıkardığı kulak tırmalayıcı sesle, baş ve şahadet parmağının şıkırtısıyla hizmete çağrılan garson, bugün sahip olduğu bilgi ve meziyetlerle yerli, yabancı turistlere işletmelerin övünçle çıkardığı birer elçi olmuştur. Hepimize emeği geçen fedakâr garsonlara, teşekkürlerimiz var. **İNAN-CAN CONKER**, Örnek Garson

Yaşamım bir şarkıcının iç çekme anıdır **EDİP CANSEVER**

Reha Muhtar, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nden psikiyatrist Kerem Doksat'a soruyor: Efenim, Apo İsviçre'de binlerce dolar parası olduğunu söylüyor, sizce böyle bir parası var mıdır efenim?

Yaralandığında ancak şarapneli göğsünden çıkaracak kadar ilgilendiler onunla –şarapneli çıkardık dediler, ama hiçbir zaman ona göstermediler. O da hep, içindeki paslı, kendisini zehirleyen şarapnelle yaşadığını düşündü. **FLANNERY O'CONNOR**, Bilge Kan

Gus Gus

This Is Normal

(4AD / KodMüzik)

Gus Gus, DJ, fotoğrafçı, faal politikacı (İzlanda Demokratik Partisi yönetim kadrosundan), bilgisayar programcısı, oyuncu, pop müzisyeni, trapezci ve iki video filmciden müteşekkil dokuz kişilik İzlandalı bir grup. Modernizmin tek tanımlı, parçalanmaz, bütünlüklü formasyon kurgusunun bir reddi mahiyetinde, başka alanlardan gelip müziklerini yapıyorlar. İsimlerini Fassbinder'in "Fear Eats The Soul" (Korku Ruhu Yer) adlı filmindeki, Kuzey Afrikalı bir göçmenin aşık olduğu fahişenin çok güzel yaptığı kuskus pilavından alıyorlar. Yönetmen Gus Van Sant da isimleri üzerindeki bir diğer referans. Gus Van Sant'ın bir Hitchcock yorumu olan son filmi "Psycho" ile aşağı yukarı yeni albümlerinin zamanını çakıştıran Gus Gus, "This Is Normal"da 80'lerin disko, synthe pop'unu 70'lerin soul vokali ile birleştirip renkli bir yeniden çekimini yapmış. Bir film projesi ("Pleasure") sürecinde ortaya çıkan grubun, İzlanda'da 1995'de ve dünyada 1997'de yayınlanan hip hop, funk, soul, electro, house muhteviyatlı ilk albümü "Polydistorsion", en iyi ilk albümlerden biri kabul ediliyor. İkinci albüm "This Is Normal" ile ruhlarını pop'un çarkına kaptırmış gözükseler de, aslında dişlilerin arasında kaybolmaktan çok, çarkın devrinin ve yönünün ne olması gerektiğini gösterir mahiyette dışarıdan bir çevirim söz konusu. Gay ve travesti nüfuslu Gus Gus'da parçalar genellikle Siggi ve Daniel Agust imzalı, tek dişi birey Hafdis Huld'a da biraz Beth Gibbons (Portishead) rolü biçiliyor. Aşk, dram, humour, seks ve pozitif enerji, ilgi alanları dahilinde. "Gerçek hikayeler anlatıyoruz, müziğimiz kendi yaşamlarımız. İyi ile kötü arasındaki doğru denge bizi tanımlar" diyorlar. "This Is Normal"daki parçalar, ilk albüm "Polydistorsion"a göre daha içine girilebilir, ama alttan alta gizleri de var. Albümün ilk single'ı olan "Ladyshave", bir pop listesinden fırlamış havasında. Birkaç kez dinlediğinizde mırıldanarak dudak müptelası oluyorsunuz –işte pop! Trapezci kız Hafdis Huld'un depresif vokaliyle hip hop ve Bristol sound bezeli havai ve seksi parça "Teenage Sensation"ı takiben disko-elektro soul "Starlovers" geliyor. Ambient "Superhuman", albümün zirvede gezinen parçalarından biri. Yaylılar destekli, melankolik havası ile "Bambi", albümün genelinin dışına düşüyor gözükse de, gayet bağlayıcı bir parça olarak albümün tam ortasını tutuyor. Zirveyi paylaşan parçalardan "Acid Milk" trans beat ve sample loop'lar ile kuruluyken, "Dominique" kahredici karanlığı ve ürpertici sound'uyla ancak bittiğinde vereceğimiz soluğumuzu ite ite içimize topluyor.

Beck, Beastie Boys, Nellee Hooper, David Byrne gibi isimler Gus Gus'un yakın takipçileri... Tayfanın bu son albüm öncesi Depeche Mode, Noir Désir cover'larına da rastlamıştık. "This Is Normal", pop dünyasına ait olmayan bir popun yansıması. Gus Gus, bir İzlandik sualtı kültürü ve bu albüm bir aysberg; ilk elden görünene aldırmayın. Daldıkça ihtişamlı bir kütle ile karşılaşıyorsunuz. *Cem Sorguç*

Kula Shaker

Peasants, Pigs & Astronauts

(Sony Türkiye)

Şimdilerde bunu tartışır oldular. Oradan bakınca manasız, coğrafyanın bu yanında durunca komik geliyor. Kula Shaker'ın Hindistan menşeili gizem müziği, –Kemal Tahir'in deyişiyle– İngilizin başına sorun oluyor. Halbuki Kula Shaker'ın yaptığı da atla deve değil: İyi örgülü, kıvılcım gitarlı, okkalı vokalli sağlam rock yapıyorlar, 70'lerin psychedelic numaralarını biraz andırıyor, arkada Hammond'lar bir tırmanıp bir iniyor, kâh orada kâh burada bir Doğu çalgısı Kaf Dağı'ndan ezgiler çağırıyor, bir Hint kızı yanık yanık köyünün türküsünü okuyor. Kula Shaker sevmeyenlerin meselesi belki de bu: Onca iddiasına karşın Kula Shaker, Hint eline abilerinin üzerinden gidiyor. Özendikleri aslında Hindistan'ın çetrefilli metafiziği değil, bizzat eski zaman rock grupları. Beatles kalkıp Hindistan'a gidince, tütsüler yakıp meditasyona oturunca kimsenin edecek bir lafı kalmıyordu ama, Kula Shaker yapınca böyle oluyor. Oluyor, çünkü teraziye vurunca işin ciddiyetinde ve samimiyetinde, kendilerini vermişliklerinde önemli ölçüde nitelik farkı var. (Kim bilir, belki de postmodernizmin bu ayağına iyi bir misal teşkil edebilir Kula Shaker.) Ama, müziklerine diyecek laf da yok: Bir önceki albümleri sanki daha iyiydi ama, bu albümün de müzikalite vs. açısından başka Brit-rock gruplarından aşağı kalır yanını bulmak zor.

Komik olan İstanbul'dan bakmak: İngilizler vaktiyle medeniyet götürmek için Hindistan'a gitmişti, sonra medeniyetlerine oradan medet aramaya başladılar, şimdi medetlerinin taklidiyle baş başalar. Metin Akpınar'ın bir Devekuşu Kabare oyununda dediği gibi: Izgara et mi, intihar et mi? Medeniyet mi, medet mi? Medet mi, taklit mi? Albüm iyi olduktan sonra ne zararı var, sorun sorabildiğiniz kadar: Doğu soslu Brit-rock mu, Brit-rock mu? *Merve Erol*

Birinin gözü kepçede, diğerininki porsiyon miktarıyla fiyat tarifesinde olan Patron-Müşteri kutupları arasında doğabilecek ihtilafları bazen te'vil, bazen te'lif eden, satış kapasitesine olumlu yönde etki yapan, yine garsondur. **İNAN-CAN CONKER**, Örnek Garson

Özür: Geçen ay, Murathan Mungan'ın "Takma Aldırma" baladında "nasılsa ölüm herkesi buluşturur / bir gün aynı durakta" dizesinde hatamız olmuş... Talk Talk şarkı sözlerinde de "ama" anlamında "amajj" diye bir kelime var... Özür dileriz.

O asker, o ordu bütün hayatınız boyunca sizi hiç aldatmamıştır. Ülkesinin yüzünü karatmamıştır. Koskoca süper orduların başaramadığını başarmıştır. (...) Yıllarca bu çocukları seyrettim. Annelerini babalarını izledim. Bazen arabamın içinden, bazen inip onlara katılarak halay çektim. Dün ilk defa ben de bir yakınımı askere gönderdim. Kızımın eşi, damadım, çocuğum askere gitti. Havaalanında onu öptüm. "Güle güle" dedim. O daha uzaklaşırken, içimdeki koro haykırmaya başlamıştı: "En büyük asker bizim asker." **ERTUĞRUL ÖZKÖK**

CAMELSPOTTING

(EMI / Kent)

Siz hiç "Ben Singapur sanatçısıyım, Uzakdoğulu değilim, Singapur bir Batı ülkesidir" diyen bir Singapur sanatçısı gördünüz mü? Hafta Sonu gazetesinin yalancısıyız, Tarkan, "en çok satan Ortadoğulu sanatçı" ödülünü almak için gittiği Monte Carlo'da aynen şöyle demiş: "Ben Ortadoğulu değil, Türk sanatçısıyım, Türkiye bir Batı ülkesidir. Eğer kataloğunuzdaki bu büyük hatayı değiştirmezseniz, ödülünüzü de almam, törene de katılmam." Sonra komite derhal bu "büyük hata"yı düzeltmiş ve Tarkan'ın bir Türk sanatçısı olduğunun vurgulandığı yeni bir katalog hazırlamış. Gazete bu haberi, marifetmiş gibi, "Tarkan'ın alkışlanacak resti" üstbaşlığıyla duyuruyor... Milli bakaya Tarkan, "özür dilerim, büyük hata ettim, yarın sabah birliğime teslim oluyorum" deseydi ancak bu kadar sinirlenirdik... Ne zannediyor ki Tarkan? Kara kaşına kara gözüne mi Avrupa'da bu kadar ilgi? İki dudak hareketine, üç öpücük sesine mi? Yoksa Sezen Aksu'nun kelime ziyanlığından ibaret sülük misali şarkı sözlerine mi? Hayır, Tarkan, pekala senelerdir Mısır ve Lübnan müziğinin, Cezayirli rai sanatçılarının hazırladığı, alıştırdığı kulaklar üzerinden çıkarıyor ekmeğini. Tarkan'ı Avrupa'da Ortadoğu müziklerini sevenler dinliyor, Tarkan'ı Arap göçmen çocukları dinliyor. Tarkan'ın müziği, Türkiye'de yapılan pek çok müzik gibi, pekala Ortadoğulu bir müzik.

Ortalık bakarkörlerden geçilmiyor. Türkiye bir Ortadoğu ülkesi. Atlaslarda 36° ve 45° kuzey paralel dairelerine, 26° ve 45° meridyenlerine dokunduğu görülüyor. Oraya Ortadoğu derler. Orada yoğun olarak Arap, Acem, Kürt ve Türk halkları yaşar. Türkiye Rusya'nın güneyinde, Mısır'ın kuzeyinde, Yunanistan'ın doğusunda, Cezayir'in kuzeydoğusunda, Monte Carlo'nun güneydoğusunda kalıyor. Bunda utanacak ne var? Türkiye'nin Batı ülkesi olabilmesi için Avrupa'daki bir takım ülkelerin topraklarında bir takım emellerinin olması, bu emellerini gerçekleştirmesi ve Meclis kararıyla Misak-ı Milli sınırlarından caymaması gerekiyor. Öbür türlü, böyle normal bir Ortadoğu ülkesi olarak yaşar gider. Bizce mahsuru yok.

"Camelspotting" albümü işte bu coğrafya diliminde bulunan Arap ülkelerinin son dönem popüler albümlerinden örnekler içeriyor. Kapakta bir "güzellik" yapılmış, "Transpotting" afişi "develi" bir hale getirilmiş. (Bu indirgemecilikte ırkçı bir yan bulanlar olabilir, o da ayrıca tartışılır, ama bize öyle gelmedi) Albümde, Mısır'ın, Suriye'nin, Lübnan'ın, Yemen'in genç ve orta kuşak şarkıcılarının toplam 11 hitini arka arkaya dinleyebiliyoruz. Doğrusu "Camelspotting", bizde bir Feyruz, bir Abdülhalim Hafız CD'si almışız hissi yaratmadı. Eski kuşak Arap şarkıcılarının, hatta Türkiye arabeskçilerinin müzikleriyle karşılaştırdığımızda, yaylı aranjmanlarına ve klavye tonlarına yer yer dudak da büktük. Ama o ritmlere, o mükemmel Arap dilinin akarsuyunda yol alan vokallere diyeceğimiz hiçbir şey olamaz.

Tarkan o lafları ederken, yarı bilinçli bir ırkçılıkla "Biz Arap değiliz, Araplar kötüdür, biz Türküz, Türkler iyidir" demeye mi getiriyordu dersiniz? Dediği ve demek istediği her ne ise, otomatikman yeni kazandığı hayranlarına, Ortadoğu müziklerinden hoşlananlara, giderek bütün Ortadoğululara (bize de) hakaret etmiş, dil uzatmış olmadı mı? Kimlik krizi içinde ne kadar boğulursa boğulsun, ne kadar aşağılık kompleksine sahip olursa olsun, buna hakkı yok. *Derya Bengi*

CUMA: KAOS + HARLEQUEEN
CUMARTESİ: ZİFİR + KAHVEDEN ARKADAŞLAR
PAZAR: SOUL P
PAZARTESİ: BLUES EXPRESS
SALI: HAYIR
ÇARŞAMBA: BLUES MARKET
PERŞEMBE: YERKÜRE

gaye

SSK İŞHANI
NO: 7/A
KIZILAY - ANKARA
TEL: 434 09 78
434 24 66

543210 birikiüçdörtbeşaltıyedisekizdokuzon

İNGİLTERE ALBÜMLER

1. **Texas** The Hush
2. **Abba** Gold
3. **Stereophonics** Performance and Cocktails
4. **Suede** Head Music
5. **Fatboy Slim** You've Come A Long Way Baby
6. **The Corrs** Talk On Corners
7. **TLC** Fanmail
8. **Catatonia** Equally Cursed
9. **The Corrs** Forgiven, Not Forgotten
10. **Basement Jaxx** Remedy

İNGİLTERE INDIE ALBÜMLER

1. **Basement Jaxx** Remedy
2. **Stereophonics** Performance and Cocktails
3. **Suede** Head Music
4. **Fatboy Slim** You've Come A Long Way Baby
5. **Steps** Step One
6. **Stereophonics** Word Gets Around
7. **Tom Waits** Mule Variations
8. **Mercury Rev** Deserter's Song
9. **Britney Spears** Baby One More Time
10. **Morcheeba** Big Calm

AMERİKA ALBÜMLER

1. **Tim McGraw** A Place In The Sun
2. **TLC** Fanmail
3. **John Williams** Star Wars (soundtrack)
4. **Ryde or Die Vol.1**
5. **Shania Twain** Come On Over
6. **Britney Spears** Baby One More Time
7. **Dixie Chicks** Wide Open Spaces
8. **NAS** I Am
9. **Cher** Believe
10. **Andrea Bocelli** Sogno

ROLL DİSKO

Bob Dylan Blood On The Tracks
Ciguli Forte
Ciwan Haco Gula Sor
David Bowie Low
David Sylvian Dead Bees On A Cake
Eliades Ochoa Sublime Illusion
Hacı Taşan Allı Turnam
Hilmi Yarayıcı Sürgün
Joy Division Closer
Lambchop What Another Man Spills
Leonard Cohen Cohen Live
Mano Solo Les Années Sombres
Marianne Faithfull Vagabond Ways
Natacha Atlas Gedida
Nazan Öncel Demir Leblebi
Patti Smith Peace and Noise
Pink Floyd Wish You Were Here
Sapho Jardin Andalou
Serge Gainsbourg You're Under Arrest
Tom Waits Mule Variations

KOD MÜZİK / Atlas

1. **Aksi İstikamet**
2. **Tom Waits** Mule Variations
3. **Gus Gus** This Is Normal
4. **Ozric Tentacles** Afterwish
5. **Tortoise** TNT

ÇALINTI / Atlas

1. **Tom Waits** Mule Variations
2. **Eleni Karaindrou** The Bee Keepeer
3. **Patti Smith** Tüm albümleri
4. **Oranj Symphonette** Plays Mancini
5. **JJ Cale** The Anthology

ZİHNİ / Akmar

1. **Skunk Anansie** Post Orgasmic Chill
2. **Underworld** Beaucoup Fish
3. **Mercan Dede** Sufi Dreams
4. **Placebo** Without You I'm Nothing
5. **Silverchair** Neon Ballroom

MEMLEKETTE EN ÇOK SATANLAR

YABANCI

1. **Ricky Martin '99**
2. **Radyo 5 Knock Out Hits**
3. **Cher** Believe
4. **Number One Hits Vol.2**
5. **Cranberries** Bury The Hatchet
6. **Taha/Khaled/Faudel** 1-2-3 Soleils
7. **Roxette** Have A Nice Day
8. **Britney Spears** Baby One More Time
9. **Blue Jean Hits**
10. **Skunk Anansie** Post Orgasmic Chill
11. **Mariah Carey** #1's
12. **Metallica** Garage Inc.
13. **Number One Love Songs**
14. **"Message In A Bottle"** Soundtrack
15. **Offspring** Americana
16. **Modern Talking** Alone
17. **Whitney Houston** My Love Is Your Love
18. **1999 Grammy Nominees**
19. **Lenny Kravitz** 5
20. **Madonna** Ray Of Light

YERLİ

1. **Sertab Erener** Sertab
2. **Kayahan** Beni Azad Et
3. **Beyaz** Türküler
4. **Barış Manço** Mançoloji
5. **Sezen Aksu** Adı Bende Saklı
6. **Yaşar** Esirinim
7. **Kurban** Kurban
8. **Müslüm Gürses** Vay Canım
9. **Murat Göğebakan** Tek Suçum Seni Sevmek
10. **Attilâ İlhan** Ben Sana Mecburum
11. **Nazan Öncel** Demir Leblebi
12. **Haluk Levent** Yine Ayrılık
13. **Destan** Destan
14. **Teoman** O
15. **Linet** Linet
16. **Rober Hatemo** Sen Farklısın
17. **Muazzez Ersoy** Nostalji 4-5-6
18. **Atilla Taş** Kırmızılım
19. **Fatih Kısaparmak** Mor Salkımlı Sokak
20. **Çelik** Onu Düşünürken

Buzuki Erol

Erol Örter, namı diğer Buzuki Erol... Türk Kemal ile Rum kızı Maria'nın oğlu... Galatasaray, Galata, Tophane, Beyoğlu, Galata hattında, üç aylarda oruç tutulan, Paskalya'da yumurta boyanan bir evde geçen bir çocukluk, sonra oto elektrikçiliği, koltuk döşemeciliği, tersane işçiliği günleri... Bir gün lotaryadan kazandığı buzukisini almış eline, bakmış ki Rum meyhanelerinde dinlediği şarkıların hepsini çalabiliyor. Önce kendi de şaşmış bu işe, sonra vermiş kararını... Bakmış ki –kendi deyimiyle– tesadüfen müzisyen, öyleyse bir ömür buzuki ile geçecek. Ondan sonrası; Türkiye, Yunanistan, Almanya, İngiltere, İsrail arasında geçen maceralı bir müzisyen hayatı. Erol Örter şimdi, Kınalıada'da babadan kalma evinde eşi Despina ile birlikte yaşıyor, denize karşı demleniyor. Tabii yeni şarkılar yazmayı ihmal etmeden. Ha, bir de Pan Yayınları'ndan çıkan kitabı var. Ne mi yazmış? Tabii ki "hayatımız roman" deyip anılarını almış kaleme. En iyisi sözü kendisine bırakalım, hikayeyi size baştan kendisi anlatsın...

Cacıkidolmakipiyazaki

Erol Örter: Şimdi bak; ben Galatasaray'da büyüdüm. O zamanlar orası çok kozmopolit bir yerdi. İstanbullu Türkler, Levanten İtalyanlar, Fransızlar, Rumlar, Ermeniler o mahalledeydi. Bu dediğim 40'lı yılların başları. 1944 yılında ilkokula başladım orada. Tabii, o zamanlar, şimdilerde hep dendiği gibi, bambaşka bir İstanbul vardı. Galatasaray Lisesi'nin yanından inen yokuşa gir, Boğazkesen'e iner, bir iyi su vardı, eskiden Hamidiye Suyu derlerdi. Hemen onun sağında otururduk. Pazar günleri karı kocalar iyi giyinir, Taksim'den aşağıya Tünel'e iner çıkarlardı. Şimdi bu tarz şeyler küçük kasabalarda olur sadece. Kasabanın tek caddesinde bir aşağıya bir yukarıya turlarlar, o zamanlar İstanbul da kasaba gibi bir yerdi işte. Etrafımızdaki levantenler müziğe çok sevdalı insanlardı. Bütün levantenlerin evinde mandolin ya da gitar çalan, şarkı söyleyen bir insan olurdu. Bizim evde yoktu, ama komşularda vardı. Müzikle ilişkim ise tesadüfen zaten. Tesadüfen müzisyenim ben. Ama sesim vardı, annemin de sesi güzeldi, radyolarda çıkan şarkıları ezberler, söylerdim. İtalyan filmleri gelirdi o ara, radyolarda da o napoliten müzikler çalardı, ben de ezberlerdim. Babama bir gün dedim ki; "okulda ders veriyorlar, bana bir mandolin alsana", beni öldürecekti az daha. Bir daha da cesaret edemedim.

Buzukiyi dekor diye duvara astım

Delikanlılık çağları geldi sonra, asker oldum. Geri geldim. O İtalyanca, Rumca şarkılar hep aklımda. Bir de furya oldu o zamanlar, taksilerde 45'lik çalan pikaplar var. Evin az üzerinde bir taksi durağı vardı, onların plaklarını dinlemeye giderdim. Askerden gelince evlendim. Babam Haliç'teki tersanede ustabaşıydı. Askerden evvel bir ara çalışmıştım orada. Koltuk döşemeciliği, oto elektrik, marangozluk gibi işlerde de çalışmışlığım vardı. Askerden dönünce girdim gene tersaneye. Bir oğlum oldu o arada. Şu an 37 yaşında. Tersanede, ayın 17'sinde bir de ay başında maaş alıyorduk. Oğlumun doğumu böyle maaş gününe denk geldi, tersanedeki samimi arkadaşlarımı aldım, Balıkpazarı'nda Hasırlı diye bir meyhane vardı, orada rakı ısmarladım.

Rum bir adam vardı, yaşlı başlı. İsmi Hırsız Apostol... Harbiden hırsız ama bu. Sabıkası var bir sürü. Ama artık ihtiyarlamış, hırsızlığa çıkamıyor, gözü görmüyor çünkü. Öyle bir gözlük var ki adamda, rakı şişesinin dibi gibi. O aralar Yunanistan'dan bir müzisyen gelmiş, Vasilis Çiçanis, rebet müziğinin duayenlerinden birisi. Bu adamın çalıştığı yerden Bizim Apostol gidiyor, adamın sazını çalıyor. Adam çoktan Yunanistan'a dönmüş. Apostol da Balıkpazarı'nda lotarya yapıyor, bu çaldığı buzukiyi de koyuyor lotaryaya. Ben, keyfim yerinde, beş tane numara yazdırdım kendime. Tam kalkmamıza yakın, Apostol geldi; "Sizin kısmetiniz-miş" dedi, sazı bana verdi. Eve geldim, buzukiyi dekor olarak duvara astım. Babam çok dürüst bir adamdı, acayip dürüsttü. Ne kadar boktan bir iş varsa tersanede, "oğlunu kayırıyor" demesinler diye, beni yollardı. Geminin en diplerine sintine derler, oraya muşamba döşememiz lazım, beni yolladı bu işe. Oraya da paslanmasın diye zehirli boya yapmışlar. O boyadan zehirlendim, doktordan 15 gün istirahat aldım. Geldim evde yatıyorum, buzuki de duvarda asılı. Ee, genç adamsın, yataktasın, n'aparsın şimdi, tuttum buzukiyi aldım elime. İlk elime alışım bu. Başladım sıkıntıdan tıngır mıngır çalmaya. Aradan altı ay geçti, ben buzukici olarak çalışmaya başlamıştım. *(gülüyor)*

Bak şimdi, olmayacak işlere...

Diyeceksin nasıl oldu, bak şimdi nasıl oldu anlatayım: Kumbaracı yokuşunda oturuyordum o sıralar. Bilir misin Kumbaracı'yı? Hah, işte oradayız. Mahallede iki-üç Rum çocuğu var, birisi biraz akordeon çalıyordu, öbürü biraz gitar... Bunlar evde buzuki çaldığımı, öyle tıngır mıngır, duymuşlar, "gel" dediler "beraber çalalım". Biz başladık evde çalışmaya. Bu arada babamla harp devam ediyor. Niye müzikle uğraşıyorum diye kızıyor bana. Domeniko diye bir adam vardı o zamanlar, emprezaryo kendisi, müzisyenlere iş bulan bir herif. Bu adam da tesadüfen bizim sokaktan geçiyor. *(gülüyor)* Bak şimdi olmayacak işlere bak... Kapı vuruldu, indim aşağıya. "Ya" diyor, "kim yapıyor bu müziği?". "Çalışır mısınız?" diyor bize, "size iş bulalım". Yani hikaye böyle başlıyor işte. Topu topu on tane falan parça çalıyoruz. On birinci yok, belki o kadar bile değildi. Elime aldım buzukiyi, nota bilmem, müzik bilmem, alır almaz aklımda ne kadar ezgi varsa teller üzerinde hayata geçirdim. Ben de anlamadım nasıl oldu. O zamanlar İstanbul'da çalan yok bu buzukiyi. Anca Yunanistan'dan adamlar gelecek de onlar çalacak. Tepebaşı'nda Cumhuriyet Gazinosu falan var, orada çalarlardı. Tabii o zaman Rumlar vardı İstanbul'da. Onlar gider dinlerdi.

Evde yatıyorum, buzuki de duvarda asılı. Genç adamsın, yataktasın, n'aparsın şimdi, tuttum buzukiyi aldım elime. İlk elime alışım bu. Başladım sıkıntıdan tıngır mıngır çalmaya. Aradan altı ay geçti, buzukici olarak çalışmaya başlamıştım.

Adama dedim; "Dalga mi geçiyorsun ya? Biz bi şey bilmiyoruz ki..." "Olur olur" dedi, "merak etme". 40 lira yövmiye teklif etti bana. Haftada üç gün Burgaz Adası'nda işe çağırıyor bizi. Burgaz Ada'da o zamanlar bir gazino var; Cennet Gazinosu, Rumca da Paradisso yazıyor. Ben tersaneden 72 kuruş saat ücreti alıyorum o sırada. Mesai falan yapıyoruz, ayda en fazla 210 lira geçiyor elime. Adam bana diyor, şimdi bak: haftada

120 lira. Babamla başladı kavga. "Sen" diyorum "ya hesap bilmiyorsun ya da benim düşmanımsın". "Oğlum bu işler geçici işler" diyor bana. İlk çalıştığımız hafta, enterasandır, bir saat biz çalıyoruz, bir saat de Cem Karaca... Mavi Çocuklar diye Ermeni çocukların kurduğu bir grup vardı, Cem Karaca onlarla şarkı söylüyor. Deri ceketler filan, o zamanlar rock'n roll dalgası yeni daha... Bak, sonrasını dinle: Yıllar sonra Büyük Efes otelinde çalışıyoruz. Dario Moreno falan var. Cem Karaca da artık şöhretli, orada sahneye çıkıyor. Bir havalarda ki sorma. Orayı işleten Sabri Bey vardı, toprağı bol olsun, evinde ziyafet verdi, çalışan bütün müzisyenlere. Bana dedi, "Erolcum, Cem Beyle tanışıyor musunuz?" Dedim "ben tanıyorum da o beni tanımamazlıktan geliyor". Cem dedi, "Biz tanışmadık ki!" O zaman, o ilk sahne aldığımız yerden bir hikaye anlattım ona: O zamanlar sinemalarda yer göstericiler hep Rumlardan olurdu. Onlardan bir grup Paradisso'ya gelmişler. Tam bitirim çocuklar, kasap falan oynarlar. Galata'nın çocuğu hepsi, hafif külhanımsı ayağındalar. Bu Mavi Çocuklar da o sıcakta deri ceketler filan, öyle rock'n roll durumları ters geliyor bizim bu çocuklara. Programı da uzattılar mı biraz, bu delikanlılar sıkıldılar, başladılar homurdanmaya. Sahneye pişmiş tavuk fırlattı biri. Tavuk da iyi pişmiş, ama salçalı, gitti Cem Karaca'nın yüzüne pat diye çarptı. *(gülüyor)* Adam sildi yüzündeki salçaları, bir şey yokmuş gibi şarkıyı söylemeye devam etti. İşte o zaman, Sabri Bey sorunca, "ya onun bir tavuk yiyişi vardır hiç unutmam" dedim. *(gülüyor)*

Çevir kazı, paşa geliyor

Biz ne anlatıyorduk, haa, işte ordan başladık biz müzisyenliğe. Bu arada piştik tabii biraz. Orkestrayı genişlettik. Boğaz'da ne kadar taverna varsa hepsinin dibine darı suyu ektik. Arnavutköy'de Çamlıbahçe diye bir yer vardı, şimdi benzinci oldu orası. Kocaman bir yerdi. Nasıl biliyor musun, her gün doluyor mekan. İki ortak kumarbaz, garsonlar, komiler herkes kumarbaz. Ben de kumarı hiç sevmem. Akşam gazino doluyor, adam sabah geliyor "Erolcum, 100 lira versene", bütün parayı kumarda kaybetmiş... Bu arada ben Rumca söylüyorum ama, o zamanlar ikide bir Kıbrıs dalgaları çıkıyor ortaya. Geliyor herif, "Kes lan Rumcayı" diyor. Bir kere dört kurşun sıktılar üzerimize. Çok cahil insanlar var, n'apacaksın! Ben de tutuyordum, şarkıların bazılarına Türkçe sözler yazıyordum. Sıkıştığım zaman, sakat durumlar ortaya çıkacak gibi oldu mu çeviriyorduk müziği Türkçeye. Bak böyle bir hatıram daha var, yeri geldi anlatayım: Ankara'ya gittik, rahmetli Ergun Özer ile birlikte Altan Kulüp diye bir yerde çalıyoruz. Dişsiz İhsan diye bir adam İstanbul'dan kaptı bizi oraya getirdi. O da ayrı bir hikaye ya neyse, kitabımda anlattım onu da. Ergun dedi ki, ilk provadan sonra; "Erol, Dişsiz İhsan'ın kabadayılığına takılma sen. Buraya devlet erkanından adam çok gelir İhsan'ın etekleri tutuşur. Çünkü aralarında Rumca istemeyen olur, hazırlıklı ol." Bir gece tam sahnedeyiz, İhsan geldi, "Çevir kazı, paşa geliyor" dedi. Ergun da enseme eğildi, "İsmet Paşa geliyormuş, Türkçeye çevir" dedi. Hemen sakince Türkçeye geçtim. İsmet Paşa oturdu, yanında Hamido ve birkaç tanımadığım mühim zevat var. Paşa "seni gidi seni" der gibi kafasını sallayıp gülümsüyor müstehzi. İhsan kapının yanında ağlamaklı duruyor öylecene. Şarkı bitti, İsmet Paşa alkışladıktan sonra eliyle "gel buraya" yaptı. İndim sahneden, bu arada Ergun "hah Paşa ananı belledi senin şimdi" dedi. Gittim yanına. "Oğlum" dedi "Biz buraya 'Ayde Tomalono' şarkısını dinlemeye geldik, Türkçe dinlemek istesek Maksim'e giderdik." Ben sahneye geri döndüm, Rumca'ya başladım. Bu anıyı Yunanistan'da anlattığımda kimse inanmadı; "Hadi ya, İsmet Paşa Rumca şarkı mı dinlermiş" dediler hep.

Kıbrıs dalgası bir patladı...

Çamlıbahçe'den sonra, Bebek Belediye, Yıldız Gazinosu derken kendime dükkan açtım. Nigar Uluerer diye bir kadın vardı bir zamanlar, hatırlar mısın, hah işte onun kocası ile birlikte Büyükdere'de 600 kişilik bir yer açtık biz. Bir de işi bilen Yorgo diye bir şefimiz vardı. İşler çok iyi, evi hemen taşıdık, yeni koltuklar, perdeler falan alıyoruz. Parayı bulduk ya... Kıbrıs dalgası bir daha bir patladı akabinde. Karartma geceleri falan derken işleri yürütmek mümkün olmadı. Sarıyer'den serseriler falan gelmeye başladı. Emniyet amiri arkadaşımdı, adam bana "Koruyamam seni" dedi. Çıkarma yapılmış, şehitler falan var, "Rumca söyleme lan" diye basıyorlar mekanı. Bizim müşteri Rumlar, Ermeniler, İstanbullu Türkler, öyle kaliteli insanlar. Geliyor serseriler, kavga gürültü. Sinirime dokunuyor bu durum. Müzik müziktir ya, milliyeti falan yok ki! Olacak gibi değil, verdik orayı başkasına, topladık bavulları Yunanistan'a gittik.

Şarkı bitti, İsmet Paşa alkışladıktan sonra eliyle "gel buraya" yaptı. İndim sahneden, gittim yanına. "Oğlum" dedi, "biz buraya 'Ayde Tomalono' şarkısını dinlemeye geldik, Türkçe dinlemek istesek Maksim'e giderdik." Ben sahneye geri döndüm, başladım Rumca'ya.

Yunanistan'dan iş müsaadesi vermediler bana. Oradan İngiltere'ye geçtim, 4 yıl kaldım. Oxford'ta bir yerde çaldık. Sahibi Türktü, ama Yunan müziği çalınıyordu. Beni oraya tüm prosedürleri yerine getirerek aldı. Yabancı bir müzisyen altı ay çalıştıktan sonra, bir süre ayrılıp tekrar altı ay çalışabiliyordu. Müzisyenler sendikası hep aynı insanlar çalışıp işleri kapatmasın diye böyle bir karar aldırmış. Oradan başka şehirlere geçtim, dört yıl geçti. Yunanistan'a geri geldim, Almanya'ya gittim geldim.

Yunanistan'da İstanbullu Rum diye tanıtıyordum kendimi, adımı Kosta, Yorgo falan diyordum. Rumcam da annemden dolayı çok iyi olduğundan anlamıyorlardı. Ama her defasında bir tanıyan çıkıyordu, numaramız çakılıyordu. Tam sahnedeyim bir defasında, Yunanistan'ın batısında bir yerde çalışıyorum. Herkes beni Kosta biliyor. Herifin biri çıkmaz mı "Vay Erol Abim nasılsın"... *(gülüyor)* Dediler "Ya bunun adı Kosta, ne Erol'u?" "Olur mu ya, bu bizim Erol, biz çok severiz". Adam İstanbullu bir Rum. Maaşa zam, işe nihayet tabii... İş müsademiz de yok. İş buluyoruz kolayca ama her defasında bomba patlıyor elimizde. Yabancılar şubesi beni arıyor, çağırıp duruyorlar. Karıma diyorlar "sen kal, sen Rumsun, ama o gitsin".

Yunanistan'da müzisyen yazıhaneleri var, oralara gidiyorum iş arıyorum. Rumcam çok iyi, oranın diyaleğini de iyi konuşuyorum. 15 - 20 günlük programlar çıkıyor. "Karım şarkı söylüyor, ben de buzuki çalıp söylüyorum" diyorum, iş buluyorum. "İsmin ne" derlerse, uydur uydur söyle işte... *(gülüyor)*

Ermeni bir arkadaşım vardı, adadan. Kanada'ya gitmiş, dönüşte Yunanistan'a uğruyor, benim de orada olduğumu duymuş, bulur muyum acaba diye arıyor beni. Sonunda buluyor da. İstanbul'da çaldığım yerlere gelir, benden "Kundurama Kum Doldu"yu isterdi. Espritüel bir adam da aynı zamanda. Ayakkabısını şef garsona vermiş, peçeteye sarılı olarak bana göndermiş. "Kunduruma Kum Doldu" demekmiş bu, espriye bak. *(gülüyor)* Nereden aklıma gelsin, şef geldi ayakkabıyı verdi, "bunu yolladılar" diye. Dedim kendi kendime, bombamız patladı gene bizim kimliği öğrendiler, bana şut çekiyorlar. Bizimki arkalardan kalkıp bağırmaz mı: "Kundurama kum doldu yahu". Hemen sordular etraftan n'oluyor, sen nereden tanıyorsun bunu falan? Adam anlatmaz mı "İstanbul'dan tanırım, Erol'dur adı" diye anlatıyor herkese. Tabii, gene bize şut... *(gülüyor)*

Yunanistan'da ne var biliyor musun, polis, jandarma teşkilatı içinde, Yunanlı olmayan Yunanlılar var. Makedon, Sırp ya da Bulgar asıllı. Bunlar kraldan daha kralcı adamlar. Bu herifler hep bazı

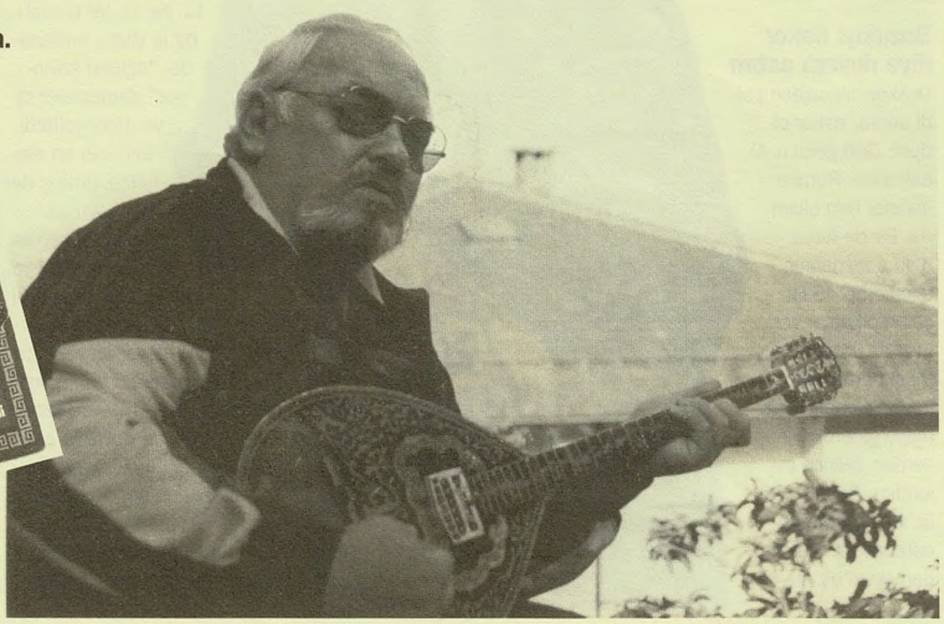

hadiseleri çıkarırlar hâlâ. Yoksa iki halk arasında, hep söylerler ya, hakikaten hiçbir sorun yok. Bizde hep böyle kapıya adam koyarlar ya "Yassak hemşerim" diyen, kendini adam zanneden, orada da hep kilit yerlerde böyle adamlar var işte. Poliste, jandarmada, içişleri bakanlığında böyle hayvanlardan çok var, aramızı bozan. Adam bunları yapacak ki, Yunanlı olduğunu ispatlasın... Bir gün nezarete aldılar beni. Biri dedi, "sen nasıl öğrendin böyle Rumca konuşmayı?" Dedim, "Annem Rumdu". "Annen Türkle evlenmiş ha, benim annem olsa onu keserdim" dedi. Böyle şerefsiz adamlar. Diyeceksin ki, burada da yok mu onlardan. Ama bak şimdi, ben burada Rumca şarkı söyleyen bir adam olarak tanındım. Öyle kötü olaylar olmadı mı, oldu, ama polisle başım belaya girmedi Rumca söyledim diye. Orada da halk sana hiçbir şey demez Türkçe söyledin diye. Ama polisle başın belaya girer. Burada bu yüzden sana ters bir hareket yapıldığında polis korur onlara karşı.

Yunanistan'da İstanbullu Rum diye tanıtıyordum kendimi, adımı Kosta, Yorgo falan diyordum. Rumcam da annemden dolayı çok iyi olduğundan anlamıyorlardı. Ama her defasında bir tanıyan çıkıyordu, numaramız çakılıyordu.

Herkes beni İstanbullu Konstantin biliyor

Ama bir gün bak ne oldu. Atina'da müzisyenler kahvesindeyim. Birçoğu İstanbul'dan tanıdık, içiyoruz birlikte. Atina'da karşılaştığım Yenişehirli Niko derler bir arkadaş vardı, eski İstanbullu, o geldi, "iş var" dedi. Karpuzcu Ohannes diye İstanbullu bir Ermeni, karısı Rum olduğu için Atina'ya gelmiş, bir taverna açmış, ama işler berbat. Adamla anlaştık, bir grup kurdum, yüzdeyle çalışıyorum. Benim gerçek kimliğimi de biliyor. İlk başta işler pek iyi gitmiyor, tavernanın müşterisi yok. Ama ben müzisyenlerin parasını her gün cebimden ödemeye devam ediyorum. İşler bir düzeldi, tabaklar kırılıyor her gece. Sonra bir fark ettik ki, gitarist Yanni uyandırdı beni, adam bizi kazıklıyor. Aramızda tartışma çıktı, kavga ettik. Yunanlı müzisyenlere "siz çalmaya devam edin, daha fazla para veririm" dedi, ama hepsi "Erol nerede biz oradayız" dediler. Gitti karakola şikayet etti beni; "Bu adam aslında Türktür, beni dövdü" dedi. Komiser bana dedi ki; "Sen bu adamı batmaktan kurtardın, işlemeyen bir tavernası vardı, orayı güzel bir yer yaptın, biz bile geldik birkaç gece eğlendik. Şimdi gördün mü, aranız bozulunca sen Türk oluverdin. Sen iyisi mi bunu tek başına bırak, kısa zamanda eski haline döner nasıl olsa, kalır beş parasız. Çalışma müsaden yokmuş ama işlem yapmayacağım, haberimiz vardı zaten, git şansını başka yerde ara..." Böylesi de çıktı yani. O adam da hakikaten kısa zamanda battı.

Atina'da müzisyen kahvesinde iş bekliyorum sürekli. Herkes beni İstanbullu Konstantin olarak biliyor. Bana sürekli İstanbul'daki rembetlerin hayatını soruyorlar. Ben de ne duymak istediklerini bildiğimden tekkeler, sekiz marpuçlu nargileler falan derken masal anlatıp duruyorum. Ağızlarının suyu akıyor, diyorlar ki; "Ah, vre Kosta, bir iş bulsan da İstanbul'a gitsek!" "Durun" diyorum, "şu Kıbrıs işi çözülsün, yaparız bir kumpanya". Thanos diye bir müzisyen var, dedi ki bana; "Yahu ne ilgimiz var bizim Kıbrıs'la, Biz Türkleri severiz, onlar da bizi. Bu işler hep İngiltere ile Amerika'nın başının altından çıkıyor, senin gibi gariban müzisyenler de göçmen oluyor".

Kos adasında "her yer karanlık"

Aslında Yunanlılar bize çok benzerler. İlk gittim, herkesi birilerine benzettim. İnsanlar bize çok yakındır... O ayakkabıyı bana gönderen adam, Kanada'da bir yerde rakı içmek istiyor. Bakıyor Yunan lokantası var. Giriyor, biraz da Rumca bilir. "Neyiniz var?" diyor Rumca. Adam diyor "Caciki, Dolmaki, Piyazaki..." "Ya" diyor bizimki bu kez Türkçe olarak, "İstanbul'da olmayan bir şey yok mu?" Adam "Aa" diyor "sen İstanbullu musun?". Adam da İstanbullu Rummuş meğerse. Sarılıyorlar, buna bir ilgi bir alaka. Canavar gibi sofra donatıyor hemen. Yunanistan'da gerçek kimliğim ortaya çıkınca kimse bana "Ne? Sen Türk müsün? Hadi defol" demedi. Ama polisten korktukları için, kapatırlar mekanını falan diye, "Ya işler pek iyi değil kusura bakma" falan diye ezile büzüle son veriyorlardı işime hep. Üzülüyorlardı yani.

Kos adasında çalışıyorum bir ara. Bir tane de Türk köyü var orada. Yazlık yer, biliyorsun buzuki de elektrikli, epey gürültü çıkarıyoruz yani, hep şikayet ediyorlar Türkler bizi polise. İkide birde ceza yiyor gazino. Adam dedi ki bana; "Ya sen İstanbullusun, bir tane Türkçe patlat da bu adamlar da bizi şikayet etmesin". Ben de bir patlattım Türkçe bir şarkı, "Her Yer Karanlık" diye girdim şarkıya, bütün köy boşaldı, gazinoya geldi. Ertesi gün gene papaz olduk polisle, Türkçe söyledik diye. Hüviyeti istiyor, iş müsaden var mı, yok. Hadi sana güle güle. Ne maceralar ya!

Karın konsomasyon yapar mı?

Sisam adasında bir gün, Kıbrıs davası ayyukta gene... Sisam adasında askeri birlikler var. Karımın pasaportunu ibraz ettim otele, "benimki" dedim "Atina'da kaldı". Oradaki askerlerin başında da bir Yunan paşası var, her gün gelip izliyor bizi. Bir gün otelde gördü beni; "E, Kostakimu, gel bir içki içelim". Oturduk, adamla viskiye vuruyoruz. Üç-beş de genç adam var, yan tarafımızda boyuna bizi kesiyorlar. Paşa da resmi kıyafetiyle. Adam bana diyor ki; "Ah, sen Konstantinapolis'tensin. Neler çektiniz oğlum? Ama bir gün alacağız oraları yeniden." Adam atıyor tutuyor; "tabii, sağolun efendim" diyorum ben de. O bize bakan adamlar da, oranın gizli servisiymiş. Bizimki arada çoşuyor, bağırarak konuşuyor, sonunda kurtuldum çıktım yukarı, zırrrr telefon. Gitmiş adamlar resepsiyona, sormuşlar; "Kim bu generalle konuşan?" İndim aşağıya, dedim "siz beni yormayın, ben de sizi yormayayım, olayın aslı budur." Dediler "çık yukarıya biz seni çağırana kadar odadan çıkma". Sonra çağırdılar, "sakın bir daha buraya gelip çalışmaya falan kalkma." General de öğrenmiş mevzuyu, beni gördü, nasıl bakıyor bir görsen. Sicili bozulmuştur belki, sarhoş olup gevezelik yaptı bana diye. Belki casusum, ne bilsinler.

Ne maceralar ama..! Bir gün yazıhaneye gittim, iş istemeye. Dedim "karım da şarkı söyler". Adam demesin mi, "karın konsomasyon da yapar mı?" Dedim, "seninki yapar mı?" Girdik birbirimize. Ortalık dağıldı. Şimdi bu tarz müzik İstanbul'da nezih yerlerde çalınır. Orada ise daha batakhane işidir. Karılar falan da çalışır mekanda. Bir gün sahnedeyim, adamın biri geldi, dedi; "Karın niye hep maksi giyiyor, mini giydirsene". Dedim "Sen bir mini giy de, ben sana iş tutayım". Sahnede kavgaya girdik, taverna dağıldı. *(gülüyor)* Patronlar bir girişti adama, kıpkırmızı oldu dayaktan. Ben artık yalvarmaya başladım, "Ya, tamam bırakın adamı" diye. Ya bırak şimdi bunları da rakıları al içeri geçelim, biraz müzik yapalım. *(Buzukisini fişe takıyor ve yeni şarkılarını birbiri ardına çalmaya başlıyor)*

Gitme kal, hiç taksi yok durakta

Gitme / Biraz daha kal / Yanıma uzan / gitme kal / Kal daha yollar henüz çok ıssız/ Yerler karlı etraf ışıksız / Gitme kal / Gece dolu binbir tuzakla / Koynuma gir beni kucakla / Gitme kal hiç taksi yok durakta / Hiç kimse yok henüz sokakta / Gitme kal / Biraz daha kal...

Bu şarkı çok seviliyor. Arada bir, program yaptığım yerlerde çalıyorum kendi şarkılarımı, çok istek alıyor bu şarkım. Bak, bir de bunu dinle:

Hayatımdan kimler geldi kimler geçti / Edalısı, belalısı / Utanmazı, arlanmazı / Uslanmazı / Demek ki beterin de beteri varmış / Kurtaramadım kendimi senden / Benliğim artık sorulmaz benden / Nereden sevdim seni nereden / Sen nasıl bir kadınsın; evlere şenlik...

Bak şimdi daha farklı bir ritm. Bu tam rebet havası:

Apostol'un tekkesi / Etrafı gül bahçesi / Külhanbeyleri tutmuş / Nargilemin lülesini / Nargilemin ateşi sönecek be Apostol / Tazele nargilemi bahşişin olacak bol / Apostol bekliyor / Köşede erketesi / Bir dirhem bir çekirdek / Kaşına kaymış fesi / Nargilemin ateşi sönecek be Apostol / tazele nargilemi bahşişin olacak bol / Tophane'nin sağ yanı / Galata'dır Galata / Apostol bir mastika / Yanına da salata/ Nargilemin ateşi sönecek be Apostol / Tazele nargilemi bahşişin olacak bol...

Nasıl, umut var mı şarkılarda? Öyle kibarlık yapma ama, içinden geçeni söyle beğenmediysen. Dur, bir tane daha çalalım:

Başına takmış çemberi karanfil kulağında / Kaşı kara gözü kara salınır pazarda / Allı morludur renkleri / Kınalıdır elleri / Faka basmaz uyanıktır

/ Şu roman güzelleri / Sepetinde radikası iç cebinde baklası / Mutlak yolunu bulacak / Para bekler babası / Allı morludur renkleri / Kınalıdır elleri / Faka basmaz uyanıktır / Şu roman güzelleri / Mangalar arasında tutar evin yolunu / Gözü kimseleri görmez bulacak barosunu

Bir yerde çalışıyorum. Sahnede beni kimse alkışlamadı. Kafam bozulmuş, Hasırlı'da rakı içiyorum. Adamın biri beni dinlemiş, Bohem'di çaldığım yerin adı. "Oğlum ben seni dinledim Bohem'de, sakın üzülme. Bu meslek öyle bir meslektir ki, yüz kişi vardır bir kişi alkışlar, o bir kişi senin kişindir. Herkesin hoşuna gitmek zorunda değilsin" dedi. Bana çok cesaret verdi o sözler o gün, hiç unutmam.

Biz devam edelim:

Cennetin bir kenarında / Bir çilingir sofrasında / oturmuşlar üç arkadaş / Demlenirler yavaş yavaş / Ergün Özer keman çalar / Esin Engin beste yapar / Tanju Okan kadınım der / Sonra da sakilik yapar / Beni görünce güldüler / Dünyamızdan ne haber? / Biz göçünce / Kimler, nasıl yerimize geldiler?

Bu adamlar var ya, çok müthiş adamlardı. Böyle şarkılar yaptım işte. Atilla Atasoy bir kaset yapmak istiyordu bunlardan. Bir gün televizyonda Hasan'la (Cihat Örter) bir tane çalıp söylediler, ama baktım, ruhunu veremediler. Tanju Okan'la çok çalıştık aynı yerde. Çok büyük adamdı. Çok da iyi içerdi. Bu arada sen öyle kuru kuruya içiyorsun rakıyı. Olmaz. Ben öyle bir şey yemeden rakı içen adam görmeye dayanamam, sinirim bozulur. Rakı öyle içilmez.

Bayramda Bodrum'da çalıştık bir yerde. Dolaşıyorum programdan sonra. Barların içerisi tıklım tıklım, adam elinde rakı bardağı, ayakta içiyor. Rakı öyle içilmez ki. Oturacaksın, meze olacak, muhabbeti olacak. Viski, konyak içersin, anlarım. Bu arada kendi yarattığım özel bir içkim var onun da tarifini vereyim sana bak: iki ölçü bakardi, bir ölçü campari, iki ölçü limon. Biraz sert olur tabii, o ayrı... Barmenler bunun ismi ne diye sordular mı "con blöf" diyorum. *(Bir şarkı daha var sırada)*

Balıkpazarı içinde / Barba'nın meyhanesinde / İçiyoruz her gece / Ama sen yoksun tadı yok be Yorgo / Beyoğlu'nu Pera yaptık / Boynuna inciler taktık / Daha neler neler yaptık / Sensiz tadı yok be Yorgo / Hoppa hoppa pedakimu / Özledik bre Yorgakimu

Bazen İstanbul'a inince, istiyorum gideyim, Balıkpazarı'nda bir rakı içeyim. Bakıyorum, yok yaa, o insanları arıyorum. Yalnız ben mi? Bir dolu adam eski arkadaşlarını arıyor. Çok çelebi insanlar vardı Rumların arasında. Mesela hiçbir zaman ayrılıkçılık yapmamışlardır, başkalarını dışlamamışlardır. Biz ise 6-7 Eylül falan, neler yaptık. Gittiler Yunanistan'a, orada da eziyet çektiler.

O çelebi adamları arıyorum

Şimdi bak bu şarkıyı niye yazdım... 16-17 yaşlarındaydım, biraz genç irisiydim, yaşım 25 falan gösterirdi. Hep giderdim içki alemine. Rum meyhanelerinde içerdim ve kendimden büyük adamlarla arkadaşlık yapardım. Bu sonradan alışkanlık oldu. Bazen İstanbul'a inince, istiyorum gideyim, Balıkpazarı'nda bir rakı içeyim. Bakıyorum yok yaa, o insanları arıyorum. Değişen ne söyleyeceğim şimdi sana. Çok çelebi insanlar vardı Rumların arasında. Mesela hiçbir zaman ayrılıkçılık yapmamışlardır, başkalarını dışlamamışlardır. Biz ise 6-7 Eylül falan, neler yaptık. Gittiler Yunanistan'a, orada da eziyet çektiler. Beni görünce orada, konuşunca hep ağlarlardı. Ermeniler mesela, daha kapalıdır içine. Yanlarına Türk çırak almazlar. Ama Rumlar, Türk ya da başka millet bakmazlar, yanlarına alırlar, sanat öğretirlerdi. Balıkpazarı'na girdim miydi, onları hatırlıyorum, o adamları. Lotaryacılar, boynunda gitar dolaşanlar... Bir Conpepe vardı, Balıkpazarı'nın delisi. Başında kovboy şapkası John Wayne tipi, belinde çift tabanca, yelek, bol paça pantolon, omuzunda telleri eksik bir gitar, Roy Rogers'ın tıpkısı! Meyhaneleri dolaşır, konser verir para toplardı...

Annem Rum diye söylemiyorum, onları eleştirirdim de... Yegane takıntıları, kız alıp vermezlerdi. Babam annemi kaçırmış mesela. Bizimkilerin de hatası, tutmuşlar Rumları Tatavla'ya, Ermenileri Samatya'ya bir mahalleye toplamışlar, insanlar birbirleri ile kaynaşmamışlar. Şimdi çok oluyor Türk-'le Rum'un evlenmesi. O eski tutuculuk pek kalmadı. O zamanlar kaynaşabilseydik, bazı şeyler hiç yaşanmazdı. Uzak kalınca, başkaları da insanları kullandılar, kışkırttılar. Bu dünya bir gün düzelecekse eğer, kavga gürültü bitecekse, bu ancak birbirine yabancı olanların aralarının düzelmesi ile olacak. Herkes aynı insan, milliyet niye önemli ki? Allah istese herkesin alnına damga vururdu, hangi millete ait olduğunu belirten. Düşünsene adam Hıristiyan, 6-7 Eylül diye bir hadise olmuş, adam servetini kaybetmiş, kalkmış oraya gitmiş, bir de orada kötü davranmışlar. Niye? Bir yerde bir insan ekalliyette olduğu muydu zordur. Adam burada ekaliyette zaten. Ekalliyet nedir? Orada yaşamak için adamın bir işi herkesten daha iyi, herkesten daha namuslu yapması lazım, çünkü göze batar, başarılı olması için öyle olmak zorunda. Burada her şeyini kaybetmiş adam, gidiyor oraya. Hepsi zanaatkar adam, tornacı, döşemeci falan. Oradakilerden de daha iyi çalışıyor. Oranın adamı da ona düşman kesiliyor. Başlıyor "Türk tohumu" demeye, her şeyi söylemeye. İnsanlar söylerler, her şeyi söylerler... Kaç tane adam gördüm Yunanistan'da, ağlıyor adam, "keşke" diyor "gelmeseydim buraya, din kardeşiyiz ama bize Türklerden daha kötü davranıyorlar, Türkler daha iyiydi." Şimdi tabii biz de tuhafız, binlerce yılın birikimi var. Daha yeni yeni yerleşik duruma geçiyoruz. Binlerce yıl, savaşçı olmuşuz, haraçla yaşamışız, akınlar falan... Enterasan hikayeler bunlar.

İşte bu şarkıyı ondan yaptım. Arıyorum o adamları. Yalnız ben mi? Orada bir dolu adam var, eski arkadaşlarını arıyorlar. Senelerce beraber orada akşamcılık yapmışlar. Oradaki birçok insanın hissiyatı bu. Efendi gibi içmişler, muhabbet etmişler. Şimdi git, iki kadeh içen anırmaya başlıyor. Bir balıkçı Ali vardı, toprağı bol olsun, Heybeli'dendi o da. Balıkpazarı'nda balık satardı. Bütün arkadaşları Rummuş, beş-altı tane. Hepsi gitmiş. Adam ağlardı ya, "arkadaşlarım gitti, şu vardı, bu vardı, şimdi oturup rakı içicek arkadaşım kalmadı" diye. Şimdi git yanında kadınla rakı iç oralarda, başın derde girer.

Babaannem dindar bir kadındı, ama bir gün annemin hakkında şikayette bulunduğunu işitmedim. Annem de onun için tek laf etmezdi. Ailede hiç sorun olmadı annemin Rum olması.

Todori'nin kızkardeşi Eliso'nun arkadaşı Maria

Dedem sarayın yorgancıbaşısıymış. Annem, Sisam Rumlarından. 1930'lar falan, babam döşemecilik yapıyor, Lazzaro Franco diye ünlü bir mağaza var o zamanlar, orada birlikte çalıştığı arkadaşı Todori ile bir dükkan açıyorlar. Babam Todori'nin Tatavla'daki evlerine de gidip geliyor. Todori'nin kızkardeşi Eliso'nun da bir arkadaşı var, Maria, yani annem. Babam orada görüyor annemi ve aşık oluyor. Annemin babası kaptanmış, bir Amerika seferine gitmiş bir daha gelmemiş. Anneannem ve annemin beş kardeşi kalmışlar ortada ve kalkmışlar İstanbul'a Tatavla'ya yerleşmişler. Annem, Eliso ile aynı terzide çalışırken arkadaş olmuş.

Ailesi evlenmelerine müsaade etmeyince, annem tutmuş, babama kaçmış. Bizim eve getirmiş babam annemi, babaannem ile üst kata yerleştirmişler, dedemin haberi yok. Aradan geçmiş zaman, annemin kardeşleri ve annesi gelmişler dedeme; "Senin oğlun bizim kızı kaçırmış" demişler. Dedem, "benim oğlum Kemal mi kaçırmış, eğer öyleyse emin ellerde merak etmeyin" demiş. Akşam eve gelmiş dedem, Kasımpaşa'da otururlarmış. Oturdukları sokağın bir sırası olduğu gibi dedeme aitmiş de, biraz hovarda bir adam olduğundan hiçbir şey kalmamış geriye.

Babaanneme "Eve gelin gelmiş, benim elimi öpmeyecek mi?" demiş. Annemi öyle çıkarmışlar tanıştırmışlar. Bizim evde hiç sorun çıkmadı. Babam annemin bütün bayramlarını kutlardı. İki tarafın bayramları da kutlanırdı. Bizde de hanım paskalyada yumurta boyar falan... Dinler insanları birbirine düşürmemeli bence. Annem öldüğünde iyi bir cenaze yaptırmak, en yüksek rütbeli papazı getirtmek istedim. Cemiyet toplantılarında falan bedava çalmışlığım vardır yıllarca. Ama yüksek rütbeli papaz gelemezmiş cenazeye. Neden? Annem bir Türkle evlenmişmiş. Bozuk çaldım ben de. Türkle Rum birbirine düşman olsun da, birileri çıkar sağlasın işte. Çocuklarımı da öyle yetiştirdim. "Kimseyi dinine, milliyetine göre değerlendirmeyin, karakterine bakın" dedim. Rumdur, Çinlidir, Türktür, iyi insan olduktan sonra ne fark eder? Menfaat uğruna farklılıkları körüklemenin güzellik neresinde?

Bizim Şahap Enişte vardı. Karısı Rum'du onun da. Karısının akrabası da çok. Her gün bir azizin günü oluyor. O azizin ismini taşıyan akrabaya, doğum günü gibi hediye alıyorlar. Boyuna hediyeler taşınıyor. Aziz Nikolas günü, Aziz Yorgo günü falan... Adam sonunda patlıyor: "Bundan sonra diyor mart ayının falanca günü Aziz Şahap günüdür. Herkes bana hediye getirecek." Akrabalar da başlıyor o gün ona hediye getirmeye. İlişkiler böyleydi işte. Adamın burasına gelmiş hediye almaktan, ne yapsın. *(gülüyor)*

Aziz Nesin gibi güldürmek istedim

Benim kitabı yazarken aklımda hep bir insan vardı: Aziz Nesin... Hayranıyım. Üslûbunu çok severim. Bütün kitaplarını okudum onun. Bir gün gece yarısında bir kitabını okuyorum gene, kahkahalarla gülmeye başladım, karım sesime uyandı, bizim adama bir haller oldu diye korkmuş. Dedim ki kendi kendime, gecenin köründe evde kendi kendime otururken beni güldürüyor ve mutlu edebiliyor, bu ne büyük bir adamdır böyle. Ben de insanları okurken güldürmek istedim. İnsanları kolay kolay güldüremezsin. Üzmekse basittir. Okurken bir tebessüm etsinler istedim. Bir tane daha kitap yazdım, bakalım onu da yayınlayan çıkar mı? Acele etmiyorum, zamanı gelince olur her şey. Biri bir gün dinler bu şarkıları da, yayınlarız der, yayınlanır. Şimdi insanlar kaset yapmak için evini falan satıyor. Bu saatten sonra öyle şeyler yapacak halim yok. Şarkıların şansı da var, bir gün bunları da yayınlamak kısmet olacak bence. Olursa şöyle yaşlılıkta bir daha bir gündeme geliriz. Açıkça söyleyeyim; şöhret yakalamak değil derdim bundan sonra, biraz para bulup, rahat edeyim artık. Doğrusu bu. Şimdi bu yeni şarkıları gidip de plakçılara götürmeyeceğim. Olursa, vakti gelmişse kendiliğinden olur zaten, kimse durduramaz. İşler de zor şimdi. Klip var, sponsor var. Kim niye bize sponsor olsun, bizle işi ne adamın?

Bu ülkede insanlar çok enterasan ya! Bak şimdi, öyle sosyalist mosyalist, o davalardan hiç anlamam, bilmem. Solculuk falan da lükstür zaten bizim ülkemize. Ama ülkemin İsveç gibi olmasını istiyorum. Yaşamı güvenceye alınmış, hastane bedava, belli bir yaşam standardı var. Bizde adam, kıçında bir tek don var, gidiyor ANAP'a, hatta daha sağ partiye oy atıyor. Ulan o don da gidecek yaa! Ne iştir anlamadım.

Zamanında 30 kadar 45'lik yaptım. Bir tane de LP yaptım... Eskiden Odeon firmasına yapmıştım 45'likleri. Giderdim dükkana, "Satmıyor plak" derlerdi para alamazdım. Bir ara İsrail'de çalışıyorum. Sahnedeyim, oynayanlar, yanıma kadar yaklaşıp "Serseri" diyorlar bana. Türkçe bilen bir müzisyen vardı, ona sordum "niye serseri deyip duruyor bunlar bana". Müşterilerden bir kadın duydu ve Türkçe konuştu benimle: "Sizin 'Serseri' adlı şarkınızı istiyorlar" dedi. Benim Odeon'a yaptığım bir 45'likti "Serseri", popüler olmuştu epey. Meğer birileri alıp İsrail'e götürmüş, orada bile satmış. Bizim haberimiz yok, firmadan bize plak satmadı diyorlardı hep. Şimdi biraz para almak istiyorum yani. O da rahat etmek için bundan sonra. Yoksa paraya da çok itibar etmem. Yıllarca çalıştığım yerlerde dükkan iyi iş yapmazsa kasaya gitmezdim o gece. Geçenlerde karşı tarafta bir yerden çağırdılar. Program yapıyorlar, buzukici gelmeyecekmiş, beni çağırdılar bir geceliğine. Canım sıkılıyor, gideyim çalayım dedim. Kalabalık orkestra, ama içeride var 13 müşteri. Gecenin sonunda adamlar gittiler paralarını aldılar, benimkini de ödediler. Ben hiç yapamadım bunu. Ama dükkan iş yapınca da bağırta bağırta aldım hakkımı. Gerçi bizim işler ne zaman çok iyi gitse bir Kıbrıs krizi patlak verdi ya! *(gülüyor)*

Şöhret yakalamak değil derdim bundan sonra, biraz para bulup rahat edeyim artık. Doğrusu bu. Şimdi bu yeni şarkıları gidip de plakçılara götürmeyeceğim. Olursa, vakti gelmişse kendiliğinden olur zaten. İşler de zor şimdi. Klip var, sponsor var. Kim niye bize sponsor olsun, bizle işi ne adamın?

Ucuz vatanseverlik bunlar

Kıbrıs'tan iş geldi bir kere ama gidip çalmadım. Bir Ermeni arkadaşım vardı, pastırma tüccarı. Kızının düğününe davetliydim, çıktım, sahne aldım düğünde. Bir davetli vardı, adam Kıbrıslıymış, "Ayıp değil mi Rumca söylüyorsun" dedi bana. Fedon'un da başına gelmiş böyle şeyler, o yüzden gitmedim. Biri bir şey der, kafam bozulur, boş ver. Halbuki Denktaş'ın oğlu, müzisyenmiş o çocuk, Rumca şarkılar söylermiş. Ne var yani? İnsanlar ne kadar boş, olmayacak şeylere takıyorlar. Oysa düşünmeli: Müzik bu ya, bununla derdin ne olabilir? Müziğin nereden geldiği önemli mi? Sonra hep birbirinden etkilenilmiştir müzikte. Herkes birbirinden bir şeyler almış. Bazısı geliyor, "bu saza verdiğin emeği kanuna falan verseydin" diyor. Ulan elime bu geçti, bunu çaldım işte. Öyle baktığımız zaman, Osmanlı zamanında bir sürü milletle kapışmışız, hiçbirinin müziğini dinlemeyecek miyiz şimdi? *(gülüyor)* Otur Fransızca Edit Piaf'ı da dinle, İngilizce ne bileyim Tina Turner'ı da. Ucuz vatanseverlik bunlar. Bak bir hikaye daha anlatayım:

Hayatımda ilk kez Türk gördüm

Sene 1962. Galatasaray'da bir yerde çalıyorum. Bohem'de. İki Rum çalıştırıyordu. Müşterisi de yüzde 90 Rum. Tünel'de de Şato gazinosu var, alaturka, alafranga karışık. İkisinde birden çalışıyorum. Gene böyle Kıbrıs davaları var, "Ya taksim ya ölüm" falan... Günlerden cumartesi, içerisi kalabalık. Birisi sahneye geldi, şak diye elimi tuttu. "N'oluyor ya?" dedim. "Bak" dedi "arkadaşım, Kıbrıs Türk'tür". "Ya şarkı söyleyeyim derken, Kıbrıs Türk değildir diye bir şey mi söyledim?" Adam sarhoş ama. "Bak Kıbrıs Türktür, senin bu çaldığın saz da Yunan sazıdır. Çalmayacaksın, o kadar" dedi. Gitti masasına oturdu. İlk hırsım geçti, müşteri tedirgin bu arada. Patron "aman idare et" havasında. Bir sigara yaktım, gittim masalarına oturdum. Üç kişiler. Gencecik delikanlılar: "Beyefendi, Kıbrıs Türk ama benim karım var, çocuğum var, anam var. Bunlar ne yiyecekler?" Çıkardı 50 lira verdi. Büyük para. "Al bunu, çalma" dedi. Not defterimi çıkardım, "adresinizi alayım" dedim. "Ne yapacaksın?" dedi. Dedim, "Kıbrıs yalnız bugün mü Türk? Yarın ne olacak?". Bunu duyunca yanındakiler kahkahayı bastı. Adam da gülmeye başladı. "Özür dilerim, milli hislerim galeyana geldi, öyle bir bok yedim, kusura bakma" dedi. Parayı bıraktım, sahneye yürüdüm. Adam elli kağıtla arkamdan geldi "Erol bey, en sevdiğiniz bir Rumca parçayı benim için çalar mısınız?" dedi. *(gülüyor)* İnsanlar böyle doldurusa geliyor işte.

İngiltere'de Birmingham'da çalışıyoruz, Kıbrıslıların restoranı var bir tane. Kıbrıslı Rum bunlar. Çok küçük bir yer ama çok iyi çalışıyor. Bir gitaristim var, ben,eşim beraberiz. Çarşamba günleri ve pazarları Kıbrıslılar geliyor. Diğer günler İngilizler. Kıbrıslılar da Türkçe parça istiyorlar sürekli, bilhassa "Kadifeden Kesesi"ni...

O gün oynayan oynayana, illa da "Kadifeden Kesesi" arka arkaya. Bir ara verdik, dinlenmek için. Üç kadın, üç erkek bir masadalar. Bir tanesi bana dedi ki; "Bir dakika baksana, gel otur şuraya". Ulan dedim, gene papaz olacağız Türkçe yüzünden, ama İngiltere burası, kim niye takılsın. Adam böyle dayı havalarında, "ne içersin?" dedi. Bir viski aldım. "Sen de kan yok mu?" dedi. "Bırak" dedi, "sanki normal bir şey yaparmış gibi Türkçe şarkı söylüyorsun". "Ya bak" dedim "bir bok yiyorsun, bilemezsin ne derece bir bok bu". Bozuldu ama kelime de ağır, anlamaya çalışıyor ne demek istediğimi. "Ne yaptın biliyor musun? Bir Türke niye Türkçe şarkı söyledi diye bozuk atıyorsun, hem de İngiltere'de". Herif bembeyaz oldu. "Sen"değil, "siz" demeye başladı. "Siz Türk müsünüz?" "Başka bir ispatı daha var ama görmek istemezsin" dedim. *(gülüyor)* "Çok özür dilerim hayatımda ilk kez bir Türk gördüm" dedi. "Boşver bunları siz ne yapıyorsunuz burada" dedim. Doktorlarmış üçü de. İngiltere'de çalışıyorlarmış. Kıbrıslı değil, Yunanlı. Vurdum viskiyi, ayağa kalktım: "Bak ben bu işi Yunanistan'dan yazıhaneden aldım. Şurada gördüğün kadın benim karım. Rum'dur kendisi ve çocuklarımın annesidir. Şimdi senin ülken gördüğüm kadarıyla bizim Türkiye gibi; bazı şeyler çok boktan. Yol yok, hastane yok. Doktor açığı var. Sen yolunu bulmak için gelmişsin buraya, memleketinin hali umrunda bile değil, bana burada şarkıyla ucuz vatanseverlik yapıyorsun. Sen okumuş adamsın, böyle yaparsan o cahiller neler yapar. İlk defa Türk gördüm dedin, anatomi okumadın mı sen, benim üç kulağım, boynuzum falan mı olacak, ilk kez Türk gördüm diyorsun." *(gülüyor)*

Söyleşi: **Serkan Seymen**

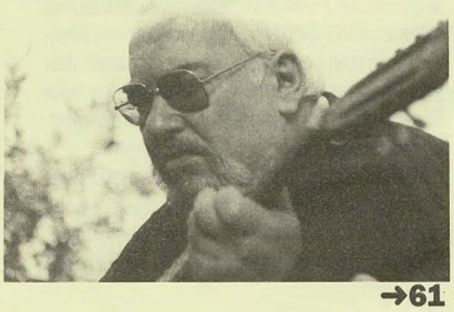

C→

CALLAS, MARIA

Maria Cecilia Sophia Anna Kalogeropoulos. 1923 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde, New York'da doğdu. Ailesinin yaşam şartları pek iyi sayılmazdı... Annesi çocuklarını alıp memleketlerine, Yunanistan'a dönme kararı aldı. Maria, Atina'da müzik dersleri almaya başladı, E. De Hidalgo'nun öğrencisi oldu. 15 yaşında sesi, az da olsa para kazandırmaya başlamıştı. Sırasında düşman kuvvetlerine küçük konserler veriyordu. 1942'de meşhur "sahne klasiği" tekrarlandı ve hastalanan bir sopranonun yerini alarak ilk kez gerçekten sahneye çıktı ve "Tosca"daki rolüyle sivrildi.

Yunanistan'da iç savaşın patlak vermesi ve annesiyle ilişkisinin giderek berbatlaşması sebebiyle, ABD'ye babasının yanına döndü. Chicago'da ilk çıkışını yapacağı sırada, sahne alacağı tiyatro iflas etti. Verona'dan gelen cazip teklif üzerine Amerika'yı terk etti, "La Jakond"da rol almak üzere İtalya'ya uçtu, burada kendini kabul ettirdi. Aynı dönemlerde, gelecekteki kocası Meneghini ile tanıştı. (Menejerliğini de yapan kocasının ortak hesaplarından nasıl para sızdırdığını çok sonra öğrenecekti.) Önceleri İtalyanca olarak Wagner operaları yorumladı, sonra romantik İtalyan operalarına ağırlık verdi. Wagner'in "Walküre"sinde yıldızı parladı. Hemen plak kayıtları yapıldı ve ünü tüm dünyaya yayıldı. 1950'de Scala di Milano'da çalışmaya başladıktan sonra, çağının en ünlü opera sanatçısı durumuna geldi. Artık basın peşindeydi. Menighini'den boşanması ve Yunanlı armatör Onassis ile yaşadığı aşk devamlı malzeme yapılır oldu. Bu ilişki yüzünden ruhu zedelenmekle kalmadı, profesyonel hayatı da tehlike sinyalleri vermeye başladı. Gırtlağında bir rahatsızlık ortaya çıktı, ama umursamadı. Bu arada Onassis, Jacqueline Kennedy ile evlendi. Maria Callas, her şeye rağmen kendini toplamaya çalıştı, ama her çabası hüsranla sonuçlandı. Sahneye son kez 1965'de Covent Garden'da çıktı. Ve 16 Eylül 1977'de de kalbi durdu.

Eski şan tekniğinin "güzel şarkı söyleme sanatı"na "çirkin" sesler kazandıran, şanla modern dramatürjiyi ustalıkla birleştiren bir operacıydı. Şarkıcı olarak gösterdiği başarıya oyuncu olarak da ulaştı. En ünlü rolleri Norma ("Norma", Bellini), Violetta ("La Traviata"-Verdi), Medea ("Medea"-Cherubini), Elvira ("I Puritani"-Bellini).

CENDRARS, BLAISE

Frederic Sauser-Hall, nam-ı diğer Blaise Cendrars, 1887'de İsviçre'de doğdu, 1961'de Paris'te öldü. Yapıtları tüm dünyanın hızı, karışıklığı, belleği olarak özetlenebilir. Bir nevi "erken on the road" örneği vererek Rusya, Çin ve Hindistan'ı gezdi ve anlattı. Transsibirya ekspresinde yollar kat ederken şiirler yazdı, insanın yazgısına doğru "uzun yürüyüş"üne kafayı takan yeni şiirin de habercisi oldu. 1914 yılında bir savaş gönüllüsüydü. Ama bu macera onun bir koluna mal oldu. 1915'deki bu kayıptan sonra, on yıl kadar suskun kaldıysa da, daha sonra yeniden yazmaya başladı. 1915'de "Altın" ile açılışı yaptı. Ardından gerçeküstü bir roman yazdı: "Moravagine". Sonra da "Yıldırım Çarpmış Adam", "Kesik El", "Gökyüzünün Parsellenmesi" geldi. Blaise Cendrars'ın bir şair olmayı "o kadar da abartmama" hali, oluşturduğu karizmasını iyice sağlamlaştırdı. Kendini, görsel alanda ortaya çıkmaya adamış bir şair olarak sundu.

Hiyerarşiyi takmayan Cendrars, bir dönem de şiirle moda arasındaki paralelliklerin üzerinde durdu. Şiirin, ticari ya da popüler olmanın gerisindeki geleneksel yerini gözardı etme noktasına geldi. Lirik kompozisyonla endüstriyel imalat arasındaki belli paralellikleri ortaya çıkarmaktan çekinmedi. Bu tavrıyla, dadaistlerin bile henüz cesaret edemediğini yaptı. Daha 1931 yılında, şiirin alt tarafı bir süs olup olmadığı sorusunu ortaya attı. Hatta "Sur la robe elle a un corps"da şiirin herhangi bir elbiseyle değil de, daha ziyade bir yama işi (patchwork) yorganla karşılaştırılabileceğini söyledi. Kendini, dünyaya duyduğu hevesle tanımlıyordu. Şöyle demişti bir keresinde: "Ben 'zevk' sahibi olmak için fazla şehvaniyim. Ben her şeyden zevk duyarım."

k→

p→

PARSADAN, HASAN TAHSİN

Cumhuriyet'in ilk darbukacılarından biri. Kendi imalatı bakır darbukalarla pek çok fasıl taşplağında çaldı. Şerif İçli, Müzeyyen Senar, Tahsin Karakış gibi birçok müzisyenle çalıştı. Devrin en ünlü müzisyenlerinden biriydi. Plakların dışında, Mehter Takımı'nın elemanıydı. Zengin tarihi bir gardroba sahip olan Hasan Tahsin, yerli tarihi film aksesuarlarını hazırlamasıyla da tanınıyordu. Hatta, 1954'ün eylül ayında İzmir fuarında ölmeden önce, beraber çaldığı Mehter Takımı'nın kıyafetlerini de kendi elleriyle yapmıştı.

r→

RAAG

Kuzey Hindistan klasik müziğinin ana direği raag (ya da raga) Sanskritçede "renk" ya da "tutku" anlamına geliyor. Raag, muazzam grafikler ve çizelgelerle gösterilen, binbir çeşitli doğaçlama tekniği içeriyor. Bu raag'ların her biri (anlayan için) günün belli bir saatine, bir mevsime uyuyor. Bunların dışında çalınması uygun karşılanmıyor. Seslerden seslere usulsüz geçilmiyor ve kılavuzların peşinden gidiliyor. Her makam için özel olarak seçilmiş çalgılar kullanılıyor. Bir raag faslı en az yarım saat sürüyor. Baştan aşağı doğaçlama da geçebiliyor, o raag'ın zorunlu seslerinin kullanılıp bir beste ile birleştirilmesi biçiminde de olabiliyor. Ragtime adıyla bilinen caz üslubunun aslen raag'dan doğduğuna dair bir rivayet söz konusu olmakla beraber, çok ciddi bir açıklama da ortaya konmuş değil.

t→

TOGA

Toga, Roma İmparatorluğu döneminin en gözde "bez parçası". İhram, harmani ya da harmaniye dersek belki daha çok şey çağrıştırır. Öylesine vücuda dolanmış bir çarşaf gibi duruyor, ama öyle değil. Toga'ya yaklaşık beş metre kumaş harcanıyor, ne kadar geniş olursa o kadar zarif görünüyor. Kumaş sol omuz üzerine atılıyor ve arkada kalan kısmı sağ kolun altından geçirildikten sonra yeniden sol omzun üstüne getiriliyor. Roma döneminde farklı renklerin farklı anlamları varmış. Sıradan vatandaşların giydikleri boyanmamış, yani kırık beyaz ya da krem rengi olurken, mor bantlı olanları senatörlere mahsusmuş. Koyu gri, kahverengi hatta siyah olanlar yas durumları için. Dore kordonlu, tamamı mor olanlar ise askeri erkana aidiyet belirtisi. (John Belushi'ninki şekilde görüldüğü gibi sıradan vatandaş işi.) Toga, yüzyılımızda "parti" alışkanlığının yerleşmesiyle yeniden baştacı edilmiş. Toga Party diye bir kavram icad etmiş Amerikalılar. Bu partilere togasız kimse alınmıyormuş. Riverside isminde bir tiyatro kumpanyası togayı yaşatmak için, oyuna togayla gelen herkese (sandalet şartı aranmaksızın) bir diğer gösteriye bilet armağan ediyormuş. Şöyle bir çağrı yaparak: "Çıkarın ceketinizi, kravatınızı ve dolanın çarşafınıza!"

zap→

ZAPATİSTA'LARDAN DÜNYANIN BÜTÜN MÜZİSYENLERİNE

Zapatista Ulusal Kurtuluş Ordusu, Meksika
20 Şubat 1999
Gönderilen: Dünyanın bütün müzisyenleri
Gönderen: Altkumandan Marcos

Bayanlar, baylar,

İhtiyar Antonio (eğer müzisyen olsaydı blues'cu olurdu) şöyle derdi: Müzik, yürümesini bilenlerin yürüyebileceği yollar açar. Ve dansla birlikte öyle köprüler kurar ki, tahayyül bile edemeyeceğimiz bir dünya yaratır.

Bunların akla gelmesinin sebebi, Meksika'daki ve dünyanın başka köşelerindeki müzisyenlerin konserler ve gösteriler düzenleyeceklerine ilişkin haberler almamız. Peki amaçları ne? Amaçları "Consulta"yı desteklemek ve Meksika yerlileriyle ve onların haysiyetli mücadelesiyle dayanışmak.

Onlara ve gezegenin dört bir yanında öncelikle rock ritmleriyle, ama sadece rock'la değil, başka ritmlerle de barışa giden yollar açan herkese müteşekkir olduğumuzu ifade etmek isteriz.

Hiç kimse, bizi beste yapan, şarkı söyleyen, enstrüman çalan insanlardan daha fazla hoşnut kılamaz. Onların yanı sıra prodüktörler, sesçiler (böyle mi deniyor?), ışıkçılar, sahne görevlileri, şoförler, biletçiler, taşıyıcılar, sanatçıların temsilcileri, mekân sahipleri ve yöneticileri ve bir konserin ya da müzikal gösterinin ortaya çıkmasını sağlayan (ama ortada görünmeyen, çoğunlukla para almadan gönüllü olarak çalışan) insanlar da dahil buna. Herkese teşekkür ederiz.

Şimdi, "bir, iki, üç, dört" diyerek beş yıldır haysiyetli ve adil bir barış için müzik yapmış olan, yapmakta olan ve yapacak olan müzisyenleri selamlamak istiyoruz.

Her biri savaşa son verilmesi için çağrıda bulundular. Kimileri plak yaptı, kimileri konserlerde yer aldı ya da yerli toplulukları ziyaret etti veya haysiyetli ve adil bir barışı savundu veya cinayetleri kınadı veya bize enstrümanlarını verdi veya bir ya da birden çok turnesini Meksika yerlilerinin mücadelesine ithaf etti. Aşağıda bu isimlerden bazıları yer alıyor. (Atladığım isimler olabilir, ama kağıdın yazıya nasıl hükmettiğini biliyorsunuz).

Meksika'da: La Bola, Santa Sabina, Panteon Rococo, Maldita Vecindad, Sekta Core, Makina, El Mastuerzo, Tijuana No, Jambo, Los de Abajo, La Nao, Trolebus, La Dosis, Resorte, Guillotina, Estramboticos, Mana, Julieta Venegas, Petroleo, Juguete Rabioso, Rotor, Funkswagen, Cafe Tacuba, Salario Minimo, EL TRI, Fratta, Botellita de Jerez, Serpiente Sobre Ruedas, Los Hermanos Rincon, Los Nakos, Ana de Alba, Leones de la Sierra de Xichu, Jose de Molina (QEPD), Lidia Tamayo, Arturo Marquez, Nina Galindo, Nayeli Nesme, Eugenia Leon, Hebe Rossel.

Fransa'da, Almanya'da, İspanya'da, Bask ülkesinde, İtalya'da, Kanada'da, Amerika Birleşik Devletleri'nde, Brezilya'da, Arjantin'de, Uruguay'da, Şili'de ve dünyanın başka yerlerinde: Negu Gorriak, Mano Negra, Hechos Contra Decoro, Color Humano, Sook and the Guay, Joaqui'n Sabina, Joan Manuel Serrat, Juan Perro, Ismael Serrano, Dut, Manu Chao, Hubert Cesarion, Ruben and Babakar, DKP, Etnicians, Pushyl, La Huanda, Sree, Denise, P18, Ghetto 84, Radio Bemba, Banda Bassotti, Arpioni, Gang, Tupamaros, Klaxon, Radici Nel Cemento, R.D.E., Swoons, Another Fine Mess, Maltschicks, Dady Longleg, Jelly Gruel, Mundmachıne, Lunchbox, Caution Scream, Kommerzinfarkt, KJB, Deh-kadenz, Nervous, Ate Hands For Brains, The Evil Bad, Provisorium, Novotny TV, Down The Stairs, Rubabs, Daisies, Plattrock, King Prawn, Steven Brown, Nine Rain y Tuxedo Moon, Tuxedo Moon, Paralamas, Xenreira, Planet Hemp, Fito pa'ez, Charly Garcia, Todos Tus Muertos, Los Guarros, Divididos, Ilya Kuryaki And The Vanderramas, Andre's Calamaro, Lumumba, Los Tres, Mercedes Sosa, Leo'n Gieco, Daniel Viglietti, Vicente Feliu', Rhytm Activism, Rage Against The Machine, Aztla'n Underground, Indigo Girls, Quetzal, Ozomatli, Jackson Browne, Los Skarnales, King Chango', Sepultura.

Ayrıca, İrlanda'da, Yunanistan'da, Nikaragua'da, Küba'da, Kanada'da, İtalya'da, ABD'de, İspanya'da, Fransa'da, Brezilya'da, Almanya'da ve Meksika'da bizi destekleyen gruplar ve sanatçılar olduğunu duyduk, ama maalesef müzikleri Meksika'nın güneydoğu dağlarına ulaşmadı.

Ayrıca, bizim için şarkı söyleyen veya bizi savunan sözler söyleyen başka insanlar da var. Meksika'da ve dünyanın dört bir yanında Zapatista'nın "Ya Basta"sını duyuran erkek ve kadın bütün müzisyenlere teşekkür ederiz.

Zaferi kazandığımızda süper-mega-magna-hiper bir konser düzenleyeceğiz. Herkese açık, zaman sınırlaması yok... Ve bedava! (Şaka ediyorsun! Sonunda yalnızca San Jose marimba'sı söyleyeceksin).

Selamlar.

Sabah da bir şarkıyla gelmez mi?

Meksika'nın güneydoğu dağları
Başkaldıran Altkumandan Marcos

İDAHO EYALETİ CEZA MAHKEMESİ'Nİ SANIK VINCENT HAGLEE'Yİ ADAM ÖLDÜRMEK VE SOYGUN YAPMAKTAN SUÇLU BULMUŞ...
... VE KENDİSİNİN ASILARAK İDAM EDİLMESİNE KARAR VERMİŞTİR!..
CESARET SADECE BİR AN SÜRECEK!..
BU GECEN HAFTANIN SONUNDA BUGÜN İNFAZ DOLAYISIYLA ÖZEL SAYISI ÇIKACAK!..
BU YETER, SAĞOL!
BOISE MİRROR HAFTALIK
ADALETİN ZAFERİ
VALİ VINCENT'İN AF TALEBİNİ REDDETTİ
BOISE GİRECİM VALİ, GELECEK SEÇİMLER DE BOISE CITY'NİN BÜTÜN OYLARINI TOPLAYACAKTIR...
66
VAKİT GELDİ..!
CLACK
THUMP!
DUYDUN MU? GİTTİ!.
ADETİM MEMNUN OLMUŞSUNDUR...
HAK ETTİĞİNİ BULDU. SEN SEVİNMEDİN Mİ?
ADALET, HİÇBİR ZAMAN İNTİKAM ALMAK DEĞİLDİR VE ÖYLE DE OLMALI...
BANG
BANG
O HAYDUT ADİL BİR ŞEKİLDE YARGILANDI VE MAHKÛM OLDU...
BELKİ VE BUGÜN KENTİN YARISI ELİ, AYAĞI BAĞLI BİR GENCİ ÖLDÜRMEK İÇİN BİR ARAYA TOPLANDI...
BÖYLE BİR ŞEYİ YAPABİLEN BİRİNİN BAŞKASINI YARGILAMAYA HAKKI YOKTUR, HATTA BİR KATİLİ BİLE...
WELLS FARGO
Carlo Ambrosini
BOİSE MİRROR HAFTALIK
ADALETİN ZAFERİ. KATİLİN SON SÖZÜ OLDU
SON